

श्री विजयदानसुरीभ्यः जैन ग्रन्थमाला प्रकाश

प्रश्नक लक्ष्मी-प्रवचनो

प्रवचनसार

महात्म्यमणोऽपि यः पू. आराधयेत् श्रीमद्
विजयप्रभसुरीधरेण महाशक्त्या विमान
द्विभ्यस्तु सुखिह वसता पू. मुनिराजश्री

मानुविजयण महाराज

मया

“अियदर्शन”

दिभन देह इषियो

પ્રકાશક

ચતુરદાસ ચી. શાહ
'દિવ્ય-દર્શન' કાર્યાલય
કાશુલીની પોળ,
અમદાવાદ

મુદ્રક

ધુનકુમાર ન. માલવી
ગાંધીવ મુદ્રણાલય
હવાડિયો ચકલો,
મુરત

પ્રથમાવૃત્તિ નવેમ્બર ૨૦૦૦

વિ. સ ૨૦૧૨, ઈ સ ૧૯૫૫

પ્રાપ્તિસ્થાનો

દાનસૂરીશ્વરજી જૈન ગ્રંથમાળા |
ગોપીપુરા,
મુરત

બચુભાઈ ચી. ઝવેરી
૧૬૭-૬૮ કીકા રોડ
મુમઈ નં. ૪

બે બાલ

વેધક સમ્પત્તોતોથી ઉછળતો આ ભવ્ય ભાવનાઓમયો પ્રવચનો
મગા-પ્રવાહ મિથ્યામનના પહાડો કોની માનવમાત્રના કલ્યાણક્રમે વિકસિત
કરતા વધી રહ્યો છે

દશા સમયથી બધુકે આત્માઓની ભાવના હતી કે પૂનઃ શુરદેવશ્રીના
પ્રેરક પ્રવચનો મુદ્ધામિતિ ચર્ચ વારંવાર વાચન મનન માટે ઉપયોગી થાય
એ ભાવનાને 'દિવ્યસંન' સાપ્તાહિક પત્રે ચાર વર્ષથી મૂર્તસ્વરૂપ આપ્યું
છે તે કેટલાક જન જીવોને દર બેડે પણ ધર્મભાવનાના અભીપ્રાય કરાવી
રહ્યું છે

પૂનઃ શુરદેવશ્રીના પ્રવચનો ખરેખર આદિ-વ્યાધિ અને ઉપાધિથી
વ્યાકુળ બનેલા હૈયાને અમૃત આશાસન આપે છે, જીવનના સત્ય પથને
રોષના માનસને સત્ય પથની દિશા ચિંધે છે, તત્ત્વપિપાસુઓના હૃદયને
રસનરમોળ કરે છે અને અનેક મુજબજોમા અટવાયેલા હિરને મચોટ
માર્ગદર્શન આપે છે આ નક્કર હકીમનો જે કોઈ બાલુક આત્મા પૂનઃ
શુરદેવશ્રીના પ્રવચનો સામગ્રે છે, તેના અનુભવથી બહાર નથી જ

પરંતુ મગા પ્રવાહની જેમ વેગથી વહ્યા જતા આ પ્રવચનોને લગભગ
અખડપણે લખાણમાં ઉતારી લેવાનું મુશ્કેલ છતાં મહાન મુદ્દર કાર્ય
પ્રવચનકારના વિદ્વાન દિગ્વિરલ પૂનઃ મુનિરાજશ્રી ભદ્રગુપ્તવિજયજી (પ્રિયત્સંન)
મહારાજે કર્યું છે આ પુસ્તકમાં પૂનઃ શુરદેવશ્રીએ મુગધમાં રિચતા દરમિયાન
આપેલા અદ્ભુત જાહેર પ્રવચનોમાના માત્ર ચાર જ પ્રવચનો અપાયા છે,
જેનું સંપાદન પણ એઓશ્રીએ કરે જનના પર મહાન ઉપકાર કર્યો છે
હજી તો એવા થોડાજ પ્રવચનો લખાણેલા એમ જ પર્વા છે કે જે
પ્રવચનોએ મુગધની વિરાટ જનનાને આશ્વર્યમુગ્ધ અને ધર્મસૂક્ષ્મ કરી હતી
જેનું પ્રકાશન તો ભાવિજાત પર જ છોડવાનું ને ?

માનવનાં તેજ

અધેરી કરમચંદ હોલમા અપાયેલું
જાહેર વ્યાખ્યાન

જગતની દૃષ્ટિએ તેજ —

અનંત ઉપકારી જ્ઞાની મહાપુરુષે 'જગતના અનેકાનેક જીવોમા જે જીવો તેજસ્વી બને છે, એ આત્માઓ સુશ્લિષ્ટતા માધકો બને છે'—એમ કહે છે જગતની દૃષ્ટિમા પણ તેજસ્વી વસ્તુના જ મૂલ્ય અક્ષય છે, તે તેજસ્વિતના નહિ જગતની બીજી વસ્તુઓના તેજ તે તે વસ્તુની પ્રામિયતાના હિસાબે હોય છે, ત્યારે માનવના તેજ તેની ક્રાંતિ તથા પ્રકાશની વિશિષ્ટતાથી છે. જગતની વસ્તુઓમા પણ આ તેજ સરખા નથી જેવી પ્રામિયતા તેજુ તેજ ! હીરો તેજસ્વી છે, એટલે? એ નિઃકલક છે, બનાવટી નથી, જાત્યરત્ન છે એનો અમકાળ, લાભ અને મૂલ્ય ઉંચુ છે, એમ ગણાય પણ મોતી પાણીદાર છે, તો તેની વિશિષ્ટતાઓ જુદી જ ! તાત્પર્ય એ છે કે એકલી અજગદ-ઉજગામણુ તે તેજ નથી, તેમ કાળાશ તે પણ તેજ નથી જે વસ્તુમા જેવી પ્રામિયતા તેજુ તેજ પદાર્થ સુશ્લિષ્ટતા તેજના જુદા જુદા હિસાબ —

કસ્તૂરી તેજવાળી છે, એટલે મારી, રૂપાળી, ચોળી, સફેદ દૂધ જેવી? ના, એ તો વધારે કાળી અને ગરમ હોય એમ તેજસ્વી ગણાય મોતુ બહુ તેજસ્વી ! એટલે ધાતુ નહિ પણ પીણુ અને અમકદાર લોખનેજ વિનાનું મુખ્ય બહુ તેજસ્વી ! તે શીતલતા અને મુગધીને લઈને કેરી બહુ તેજસ્વી માલદાર હોય છે, તે તેના મીઠા રસને લઈને કઠણ પથરા જેવી હોય નો માલદાર નહિ કાચી ગણાયે કેરી પાચી અને અમદાર હોય તો માલદાર ! ત્યારે મોતુ ? કઠણ અને રમ વિનાનું ધના માલદાર !

પ્રાણી સુશ્લિષ્ટતા વળી જુદા જુદા ધોરણ —

ઘાટો તેજદાર છે, પાણીદાર છે, એટલે? વાહનમા જોડયો અને લગામ નાખી કે વાયુવેગે ઉપડે ! માધવોના માધવો દેડયે યાકે નહિ ! રાજહસ્તિ છે, તે તેજસ્વી રત્ન છે તેની તેજસ્વિતા,

ચોડાની જેમ ન ગણાય. ચોડાની જેમ જો તે દોડે તો ? જ ગલી ગણાય એના તેજ તો એની પ્રૌઢતા, ગભીરતા અને વિવેક પર મપાય આમ જુદા જુદા તેજ પામવા હશે તો લેખુ ને કોબ્ટક જુદા જોઈશે

રાજીર ગુલાબી એ માનવના તેજ નહિ -

માનવના તેજ તરીકે એના માથા લેખા અને કોબ્ટક પ્રમાણે ગુલાબી રંગ ચામડીનો નહિ આવે, બોલવાની વાચાળતા નહિ આવે, કે આખેથી કરતા ભિન્ન ભિન્ન જાતિના નખરા નહિ આવે તેમકે આ વસ્તુઓ તો જગતના તુરં પદાર્થોમા પણ હોય છે આ ગુલાબ કેવું મહેનું ! કેવો ગુલાબી રંગ ! અને ખુશબો ! તો ગુલાબી રંગ તો આમા પણ છે પણ જો માનવના તેજમા માત્ર ચામડીની ગુલાબી જોવા જઈએ તો તે માનવના તેજ માખ્યા નહિ ગણાય

વાણીની પટુતા એ માનવના તેજ નહિ —

કંઈ બહુ સારો ! પણ એતો, પોપટ કે કોયલ પણ એવા કેળવાયેલા હોય છે, કે રાજાઓ સભામાંથી કટાગીને આવેલા હોય, તે આનંદ માટે પોપટ કોયલને બોલાવે. એ કેવું બોલે ? કહો, વહાણ લાગે એવું મહુ અને મીઠું ત્યારે જો માનવ માટે કલ્પી ને વહાણી તેમ મુદર મધુ ઉગ્યાન્વાળી વાણીની પટુતામા તેજ ગટ્ટીએ, તો તો ને પોપટ જેવામા પણ હોય છે વાણીની મિઠાશ કોયલ જેવામા પણ હોય છે આજની દુનિયાએ, જડ ગણાવી જો રેકડાં, તેમા પણ મિઠાશ ઉતારી દીધી ! એટલે વાણીની પટુતામા માનવના તેજ નહિ

માનવના તેજ ભાવપવરા કે પૈસા ઉપર નહિ —

જુદી જુદી જાતના ભાવ પલટવા તે પણ માનવના તેજ નથી, સરકસના પખેરાને પણ ભાવ પલટવા આવડે ! હલકી જાતના સ્ત્રી-

પુકુયોને પણ ચમકાગ કરતા આવડે' તેને તેજ ગણીએ તો ? ના, તે માનવના તેજ નથી તો માનવના તેજ શું ગણાય ? પૈમા ગણાય ? તે પણ નહિ ! જો તેને તેજ ગણીએ તો તો પૈસાવાળી તિજેરી પણ તેજવાળી ગણાય ઘરમા જો તિજેરી હોય એકમા જો પાચ લાખ પડ્યા હોય, ને એકમા બસો પાચસો પડ્યા હોય, તો પૈસી લાખવાળીનેજ માલદાર કહેયોને ? જોકું ખાનુ ય માલવાળું કહેયો, એમા જો ગીતસર બડોળ પડેલું છે ! જો પાચ દુકાનો છે, એમાથી આ દુકાન તો માલવાળી, કેમકે એમાથી ધરખમ આવક થાય છે તો પડી પૈસાનો બડોળ તિજેરી પાસે છે, જમાવટ એકમા પણ છે, પૈમાની કમાઈ મોખરાપરની દુકાનમા પણ છે, તેની સ્વાનેત તેજસ્વી, તેમ શુ તે સ્થાનોથી માનવને તેજવાળો માનવો ? આ માણસ બહુ તેજસ્વી ! કેમકે મહિને તેને દશહજારની કમાઈ છે ! માનવના તેજ આ રીતે માપવા ? તો તો કમાઈ તે દુકાનમા પણ છે ! એટલે બનેના તેજ સમાન થયા

માનવના તેજ અજ્ઞાનતાની રૂએ —

માનવના તેજ શાના પર માપવા ? આ વિચાર કરતા નથી, એનું પરિણામ જગતની મામુલી વસ્તુ આપણને અનમર નચાવી, શેવરાવી જાય છે શુદ્ધિ-ખુદ્ધિ શુભાવશવે છે 'હું માનરધુ માફ તેજ શામા ?' આ વિચાર હોય તો જગતપર બાદશાહી ભોગવતા હોત તેવી વાતો આજે બતાવવી છે, પણ તે વાનો ગળે ત્યાજે ઉતરશે કે જ્યારે અજ્ઞાન માણના જોને તેજસ્વી, પાણીદાર કે માલ દાર માને છે, તે વાસ્તવિક તેજસ્વી પાણીદાર કે માલદાર નથી, એ સમજશે કેમકે તે રીઝવડ થઈ ગયા છે મહુને તેજની થવુ જમે છે પાણીદાર થવુ જમે છે 'હું પાણીદાર પ્રમાણવાળો વાડ !' — એનું કોને નથી ગમતું ? નાનાથી મોગ ખુજગ મુધીનાને જમે છે ઝખતા છે તેજસ્વી યનાની ! માત્ર સાચા તેજ ન સમજવાથી

દિશા ઉઘી છે શું 'હું તેજસ્વી થાઉં' એટલે અજ્ઞાનતાની રૂએ. શું ઉઠે છે મનમા? જગત પર મારો શેર ચાલે!' તેજસ્વી થાઉં એટલે 'જગત મારું ગુલામ થઈને રહે! હું એક અક્ષર બોલું ને જગતે ચૂપ થઈ જવું જોઈએ' આવી આવી ઉઘી ગઈ તરીઓમા અણસવાના ચોગે માનવની સાચી તેજસ્વિતા બૂલાઈ જવાય છે નમજ માકડી એટલે શું ઘાય બાકી તેજસ્વિતાની સાચી અમજ લેને છે, એને તો એ તેજસ્વિતા ન ખીલવામા હુયે કલેશનો પાત્ર નથી 'હું તેજસ્વી થાઉં' એટલે વિચારો, અદર શું ઉઠે છે?

તેજસ્વિતાની જૂદી જૂદી ક'પના —

માળકના મનમા તેજસ્વી એટલે શું ઉઠે? 'મારા બાઈઓ કે પાટંગીના ડોકતામા હું શાગેલાન થાઉં જરૂર પડે હું બે ઠોસા મારી શકું।' વિદ્યાર્થી શું હમ્મે? ચંનકેન પ્રકાશેણ હું કલામમા પહેલો નબળ તાણું! ને મોનિયર થાઉં! માસ્તર પણ મને પૂછીને હામ કર' આ માથ એના એથી આગળ કોયેજીયન ધમ્મિ છે કે 'હું તેજસ્વી થાઉં એટલે હું બેરીસ્ટર એમ કી, ને ફ્રંટ કલામ ફર્ટ પામ થાઉં!' ડોઇ રધાન નાગ્યા પછી 'હું તેજસ્વી થાઉં' એટલે શું વિચારે? 'બધા પર મરમુખત્યારી મારી ચાલે' મલાહ મારી ચાલે, મારા પડ્યો બોવ જીલાય' ને જગતના બોવ જીલવા હું લેયા નહિ।' આ તો દાનવના તેજ છે નાક્સના તેજ 'હું એટલે બધા પર વર્ચસ્વ જમાવનારો થાઉં, નત્તા ચલાવનારો થાઉં, મારા તાળામા બધા નહે, હું કોઈના તાળામા નહિ।' આવું દાનવન આનંદે, જગતના દુષ્ટમા દુષ્ટ માનનીને આવડે 'મારે ત્યા પેલાની ટકશાળ પડે! અમનચમનના પદાર્થો મારે ત્યા જોઈએ!' આ અપિરેકીને આવડે જાતે કહેણુ દૂધ પીએ, અને સગો બાઈ કાળી ચા પીએ તો વાધો નહિ! આ તો જગતના હવકા

જીવોને પણ આવડે છે તો તેને આપણે માનવના તેજ માનીએ ? ના, તો સાચા તેજ કયા ? તેના ઉપાય કયા ? ને તેના દૃષ્ટાંત કયા ?

માનવનું પહેલું તેજ જડની નિરપેક્ષતા — અધકારમાથી અજવાળામાં આવવાનું છે માયકાગલી સ્થિતિમાંથી પરાક્રમી સ્થિતિમાં આવવાનું છે શુભાશી છોડી માયા સમ્રાટ જેવી સ્થિતિમાં આવવાનું છે એટલે જ વિચારવાનું છે કે માનવના તેજ શામાં ? શું લાગે છે કહો જોઈ ? આપણે મનુષ્ય છીએ, તો આપણી જાત માટે જ કોઈ પૂછે કે ‘તમારું તેજ કયું ? તમારામાં માલ કયો ?’ તો શું જવાબ આપો ? માનવના તેજ એવો ખામ માનવીની બીજાના કરતા સર્વોપરી સ્થિતિ, બીજા કરતા શ્રેષ્ઠ સ્થિતિ તે કયારે ગણાય ? શું હાથ તો ગણાય ? જમતના પદાર્થોની વધુ પડતી અપેક્ષામાં ? કે જરૂરી એવા જમતના પદાર્થોના નિરપેક્ષતામાં ? એક દર્દી એવો કે જેને હવાના દશ પડીકા લેવા પડે છે એને વળી પાંચ જુદા જુદા અનુપાત માથે લેવા પડે છે બીજા દર્દીને એવો વગર મર્યો છે કે એક જ પડીકું આપે છે, તેય લેવાનું પાણીમાં મારો ને રનસ્થ કોણ લાગે ? પડીકા લેવાના છે બીજાની કાઢવા માટે, તે જરૂરી છે, પણ જરૂરી છતાં જ્યાં અપેક્ષા આપાસ વધુ છે, ત્યાં સ્થિતિ નીચી, અને જરૂરી છે છતાં જ્યાં અપેક્ષા અને મહેનત ઓછી, ત્યાં સ્થિતિ ઉંચી કેળાય છે એમ જે માનવ જડ પદાર્થોની આછી અપેક્ષાવાળો, અર્થાત્ વધુ નિરપેક્ષ, તે વધારે તેજવાળો, માલવાળો ને સુખી !

તેજમાં ખામી શા માટે ?

જગતની ઓછામાં ઓછી અપેક્ષામાં અર્થાત્ વધુ નિરપેક્ષતામાં માનવનું તેજ છે જેને જગતની અપેક્ષા ઓછી, તે તેજસ્વી જેને અપેક્ષા બહુ તે માલ વિનાનો છે અજ્ઞાન જગત

અજ્ઞાનતાના માર્ગે દોડ્યું જાય છે, તેથી બહુ પેસા, બહુ ઉપાધિમાં તે-સ્વિતા માને છે એની પાછળ આપણે દોડીએ તે જુદી વાત છે પણ વસ્તુગત્યા વિચારીએ તો જગતની પૂઠે દોડવામાં આપાડ તેજ, પાણી અને માલ વવતા નથી, આનગય છે કોઈ એ વિચાર નથી કરતું કે કેમ દોડો છો? ના, એ તો આગળના દોડે છે માટે અમારે દોડવાનું ના માટે તમે જગતની આટલી પૂં પડો છો? 'અમારા બાપાડના બાપાણ પકડતા આવ્યા છે માટે એ મુખી થયા તો મુખીના લીન્ટમાં અમારો એક નખર વધારે!' આજ જવાબને? આના પર એક કુભારના ગધેડાનું ધ્યાત છે

એનેમર ગધેડાનું ધ્યાત —

આખા મીચીને જગતની પૂઠે ચાલવાનો મેનીયા —

કુભારના ઘ-ની પાને એક પડિત રહેતા મવારે ઠીને એ નિયમિત ગાયત્રીનો મત્ર જપે, બાજુમાં કુભારનો પાસે બાધેલો ગધેડો પણ બરાબર ને નમયે જ ભૂકે! એક દિનમ ભૂકયો, બીજો દિવસ ભૂકયો, ત્રીજો દિવસ ભૂકયો આમ રાજને રાજ ગધેડાને ભૂકતો જોઈ પડિતને લાગ્યું કે આ જીવ કોઈ ઉચો લાગે ને, પરભવની કમાઈ મારી કઠીને આવ્યો લાગે છે કુભારે ગધેડાનું નામ 'જોગિયો' રાખેલું જડી ગયું હશે ગમે ત્યાંથી નામ! આમ દિવસો મુધી ચાલ્યું

એક દિવસે પડિત સવારે ઉઠ્યા મત્ર ગર થયો, પણ ગધેડાનો અવાજ આવ્યો નહિ, એટલે પડિતને પડ્યો વહેમ! "કેમ આજે અવાજ નહિ આવ્યો?" રહેવાયું નહિ એટલે પડિત ગયા કુભારની પાને પૂછે છે 'અલ્યા ક્યા જયો પેલો સારા જીવ?' કુભાર કહે 'કયો, પેલો જોગિયો ગધેડો?'

'અર મહાનુભાવ! એવા ઉચા જીવને જોગીઓ ન કહેવાય,

‘જેગેસર મહારાજ સહેવાય’

‘હીક હ્યો ત્યારે પડિતલ! એ તો મરી ગયા કાલ’

‘હે શુ મરી ગયા!’ પડિતલ મનમા ગોઠ કરે છે, ‘અરરર, ઘણો મારો છવ હવે આપણે શું કરવું? આવો ઉત્તમ છવ મરી જાય, ને એની પાછળ આપણે કંઈ ન કરીએ તો તો આપણે ખીઠાઈ કહેવાય આપણી પાસે જીજી તો ગઈ નથી કે ચાલો પુણ્યદાન કરીએ, કે એના નામનો ચણતરો ચણાવીએ તો ચાલો નદીએ માયુ મુઠાનીને સ્નાન તો કરીએ’

તરત પડિતલએ માયુ મુઠાવી નીચે જઈ સ્નાન કર્યું પછી પાછા ફર્યા ત્યાં બજારમા વેપારીએ માથે ઈસારો કરતા પૂછ્યું

‘કેમ પડિતલ! આમ? આજે શુ છે?’

‘ભાઈ! એ તો પેલા જેગેસર મહારાજ મરી ગયા!’

જેજે, હવે દુનિયાની આધણી દોટ! માનવ તરીકે આપણા તેજ શા છે, તેનો નિયાર નથી કન્ટા, અને જે તેજ લેવામા શોભા કે અધિકાર નથી, કેમકે તે તેજ તે તે સ્થાનોમા જ ચોગ્ય કે રીઝબ્ડ છે, તે સના મધીએ છીએ! તેથી જ્ઞાનીની દૃષ્ટિમા હલકા થવું પડે છે, અને કર્મ અને કાળની ચપાટ ખાવી પડે છે! તેવી ચપાટો અનતવાર ખાધી, છતાં આશ્ચર્ય છે કે આજે પણ જગતના તે તેજ તફકથી કરવાનો મેનિયા મૂકતો નથી!

અજ્ઞાનતાની માથે આ પણ એક કારણ છે, કે જગત આવળું થઈને દોડે છે, તેની પાછળ આપણે પણ દોડીએ છીએ!

આધણીયા કરીને જ દોટ મૂકે છે! – વેપારી પૂછે છે કે, ‘જેગેસર મહારાજ મરી ગયા, તો મારે કંઈ કરવું પડે?’

‘જરૂર કરવું પડે એમા પૂછો છો શુ?’

‘શુ કરવું પડે?’

પડિતજીએ કહ્યું “અરે ! દુહાન વેચીને ધર્માદા કરે તો પણ જોડું છે ! જોછામા જોછું માથું તો મુંડાવી જ નાખવું જોઈએના ?”

પડિતજીની વાત સાંભળીને વેપારીએ પણ પડિતજીનું અનુકરણ કયું

ત્યા તો ટુમને ઘનઠો આવ્યા ઘનઠ વેપારીને માથા તરફ આગળી કરી પૂછે છે, “શું થયું બાઈ ! આ શું છે આજે ?”

“અરે, આ તો પેલા જોગેસર મહારાજ મરી ગયા”

“એમ ? મહારાજ મરી ગયા ! ત્યારે અમારે કંઈ કરવું પડે ?”

“અરે મહેરબાન ! જેટલું કરીએ એટલું જોડું ! શુવ ઉઘો, છેવટે માથું મુંડાવવામાથી જવાય ?”

ત્યા કેટલાય લોકોએ મુંડાવા માડ્યું ! એમ કરતા આવ્યું બબરમા

ત્યા નગરશેઠ આવ્યા એમણે બધાના માથા મુંડાયેલા જોયા શેઠ પૂછે છે, “કેમ બાઈ ! શું છે આજે ? બધાએ આ ?”

“અરે શેઠ, બબર નથી ? આ પેલા બચાવ જોગેસર મહારાજ મરી ગયાને ! તમારા જેવાએ તો પહેલું મુંડાવવું પડે”

નગરશેઠે પણ મુંડાવ્યું

શેઠને વળી જવાનું થયું મત્રીને ત્યાં શેઠનો કેશ વિનાનો ચહેરો જોઈ, પ્રધાને પૂછ્યું “શું છે શેઠ ! આજે ? કેમ કોઈ કુટુંબમા મરી ગયું ?”

“અરે, ના રે ના, આ બીજું તો કોઈ નહિ, પણ પેલા જોગેસર મહારાજ મરી ગયા”

માનવના માથા તેજ નિસરીને, આપણા જીવનમા આમ લોકની પાછળ આધળીયા કરીને તો કંઈ નથી બની રહ્યું ને ? એમજ આધળે દાઢ તો નથી મૂઠીને ? કેમકે,

મનને એમ થયા કરે છે કે “પણ આખું જગત કરે છે, તે ખોટું હશે? તે વળી તમે જુદીજુદી વાતો લાવીને મૂકો છો?” જગત એમ માને છે કે ‘દુનિયામાં ઉભા રહેવા ગમે તેમ કરીને બધું ભેગું કરો ને તમે વળી કહો છો, ‘પરિવ્રજનું પરિમાણ કરો.’ જગત કહે છે કે “બધું લઈદે-ટ કેમનું આવડું લોક તેની પાછળ ડોકા ધુળાવે છે. -પરિશયવ રોકિયો! ને એટલેકેમનનો પ્રવાસ! તમે સાદું પ્રાચીન જીવન બતાવો છો? જગત પોતીગી-બાજી સ્વાભિમાનવાળા, મત્તાધીશ વગેરે યવાનું કહે છે, ને તમે વળી જુદું ગાવા બેસો! એ નાજો તમારી પાને બમારે એ પોસાતું નથી”

આવું આવું જે મનને થયા કરે છે, એ કોના જેવું છે? આ મુઠાવનાર લોક જેવુંસ્તો કાચ કોઈ કહે કે ‘ભલે દસાણું મુઠાવ્યું, મારે નથી મુઠાવવું-’ તો સામો જટ શિખામણ આપે કે ‘અરે તમે વળી બહુ યશ્ચા! આટલા લોક મુઠાવ્યું તે ખોટું? તે તમે ના કહો છો’

નગરચોકે મુઠાવ્યું હતું, એટલે મત્રી પૂછે છે “મારે પણ કંઈ કરવું પડે?”

શેઠ કહે છે, “મારા મહાત્માની પાછળ જેટલું કરો તટલું એણે છે એણામા એણું”

મત્રી કહે છે, “હા, હા, હું નમજી ગયો, એટલે પણ ન કરીએ તો મહાત્મા પ્રત્યે ગી મારી લાગણી ધરાવી શકાય?” મત્રીએ પણ મુઠાવ્યું

હવે આજે રાજાના વારા પધુ રાજા એટલી બધી ટકી શુદ્ધિવાળો નહિ, એટલે પ્રધાનનું મુઠાવેલું માથું જોઈ પૂછ્યું, “કેમ પ્રધાનજી, આ શું?”

“એ તો પેલા જોગેસર મહારાજ મરી ગયા!”

ત્યારે અત્યાર સુધી જઘા પૂછતા હતા કે “આપણે શું કરવું જોઈએ?” પણ અહીં તો રાજાએ જટ પૂછ્યું કે “ક્યા જોગેસર મહારાજ?”

જમ ખલાસ! પ્રધાનને શું આખી જમાતને ખબર નથી, સિવાય પેવા પંડિત ત્યાં શું કહે પ્રધાન? હવે પાણું વગવાતું! “એ ક્યા, તે મને ખબર નથી નગરશેઠને ખબર હશે!” નગરશેઠ કહે “મને ખબર નથી, જાનરમા ખબર હશે!” જાનરમાથી પેલા વેપારીને બોવાન્યો તો વેપારી કહે “મને ખબર નથી, પંડિતને ખબર હશે! ઉપાસન ત્યાંથી થયેલું છે”

કોઈ અનાન માનવના મગજમાથી આવે આવે તો હગલો ઉપામન થયેલા છે એથી જ માથા તેજનો વિચાર થવાને નથી આવતા માનવના તેજ આવનાના કેઈ ઉપામન ન થયા હોત તો કેવું માફ? શું સમજ્યા? યુગલિક કાગમા લે ધાધત નહોતી, તે પછીના કાગમા ખૂબ વધી ગઈ! એ ધાધત દેરી? વધારે ને વધારે જરૂરીયાતો અને અપેક્ષાઓમા રમાવાની પાણુ એમા યુગવિમલ માનવાનું ચા.યું! તેમ આમા લાલગ જઘાય એક યા બીજા મેને આધળી દોટ મૂકી રહ્યા છે ત્યાં એ તો પૂછે કે આનો પરમાર્થ શો કે ‘જીવની હાવત શું’ ‘એ શા માટે કરવું જોઈએ?’ તેના પરિણામે શિરપાવ શું મળશે?’ આમાનું કંઈ નહિ વિચારવાનું!! કેવા ખતરનાક આધળીયા!

માનવનું તેજ શું મરતા-શ્રીમતાઈમા છે? —

જગતમા તો પૈસા, અને સત્તા હોય તો માલવાળા ગણાઈએ- પણ પૈસા અને સત્તા શા માટે? અને પૈસા તથા સત્તા મેળવ્યા પછી આપણા આત્માની વતમાન અને બવિધ્યમા હાલત કેવી તે કોણ વિચારશે? એનાથી પગ્લિામ શું? ‘વતમાન અને બવિધ્યમા મુખ’ એમ કહીએ છીએ, પણ જગત સામું તો જુઓ

મુનિમને પૂછ્યું 'વીમો ઉત્તર-ગો છે કે નહિ ?'
'ના, સાહેબ'

'તું ના સાહેબ ? જાણો જાણો જલદી વીમો ઉત્તર-ગો આવેલ
નેજો ગમે તેમ કરીને વીમો ઉત્તર-ગો દેજો' મુનિમને તેમ કહ્યું
પ્રિમિયમ બધું બગી દીવું ચોંટ નમાચ્યા આપી આન કર્યા ત્યાં તો
પહોંચવાના નવાનેથી નમાચ્યા આવ્યા કે 'હા, સદામન રીતે વહાણો
લઈ ઉતરી ગયા છે' અળ-પાનને નાક થયા 'અરેરે ! આ
હમણા જ નમમો રામો ઉત્તર-ગો' મનમાં બગતળ ચાલી ખાલું
બાગ્યું નહિ મનને ખેદ, યાદી ? પડવા વીમો ઉત્તર-ગોની અપેક્ષા
હતી, પડી ન ઉતરવાની અપેક્ષા હતી આની અપેક્ષાઓ એ
અધકાર, અપેક્ષા નહિ એ તેજસ્વિતા નેજાની માનવ ગાન્યો
જાય નહિ, દીનદુ ખી થાય નહિ, પચાતા નરનો પડે એવી
નિયતિ લાગે નહિ જગતથી કથળાય નહિ, ને દોનવાય નહિ,
કેમકે જગતથી એ નિષેધ છે, ધાડ મગેવામાં બહુ તૃપ્ત છે

૧ છુ, ૨ જુ તેજ નિષેધતા અને તૃપ્તિ—તેના નવ
ઉપાય—પહેલા નબળું તેજ નિષેધતા, અને બીજું તૃપ્તિ તે
લાવવા શું જોઈએ ? સંયોદ સમજ, અને પ્રબળ પુરુષાર્થ તેમાં
સમજ એ, કે

(૧) મારો આત્મા જગત ક્રાંતા અગ્નિ મૂલ્યનાળો છે,

( ) જગત અને ન દોરે, હું જનનને દોરું

(૨) વિષયોની આત્મનેજની દ્વાનિ છે કેમકે, એનાથી
ખલુજ, આતુરતા, આધીનતા, અપેક્ષાલાવ, નિહતાદિ વધે છે.
વિષયોની જગ નેટલી ખામીમાં આ મા પોતાને ડુખી, નિગ
ધાર અને માવ વિનાનો મમતે છે, એ એની મૂર્ખતા છે

(૪) આ સમજ જગતનો અને વિષયોનો ઓગ્રમાં ઓછો
- પશ્ચિય અને વિચારના કાંઈ અને પરિચય ઘટાડતા આવડુ

(૫) વૈભવી નહિ પણ સામાન્ય પદાર્થોમાં જ બાદશાહી માનવી

(૬) મન, વચન અને કાયાને બગાડનારા ઘર્ષણ, કસબ, વિદા, ઇત્યાદિ દુર રહેવું

(૭) સતોષ રાખી, ઓગામ બહુ માનવું

(૮) વિષયોની દૂન આત્માના ધર્મ-સમયને પણ ચોરી ખાય છે એને મદતે હરે આત્માએ વિનયના સમયમાંથી પણ આત્મચિત્તનનો સમય કાઢી લેવો

(૯) જગત અને વિષયો તરફ દર્શનવૃત્તિ કેળવવી, અર્થાત્ શુદ્ધ જ્ઞાનાદૃષ્ટા બનવું.

હવે એક વાત નહીં કરો કે “સાસાયે જગત કરતા મારો આત્મા કિંમતી અને ઉંચા છે” જદ જગતને મુવરવા મારે હું નથી, પણ મારે મુવરવા મારે જદ જગત છે” મારો આત્મા સાસાયે જગત કરતા વધુ જીભાગવા યોગ્ય છે.”

૩૦-આવી માન્યતા ઘડી તેથી શું ?

૭૦-આત્માને અવિક મૂલ્યનાળો માન્યો ત્યા પછી આત્મા પોતાના મૂલ્ય ઘટાય, અને જગતના મૂલ્ય વધે એવું, કરનારો નહિ અને માગ આત્માની કિંમત અને અસ્તિત્વ જગત કરતા ઉંચું ! કોની આગળ આ સ્તવિષેષતા છે ? જગત એટલે જદ પદાર્થો આગળ મામે હીરાના મૂલ્યવાન હાર આવે, પણ બે મમલ શખ્યુ હોય કે એના કરતા મારૂં પુણ્ય ઉંચું છે, એથીય વધુ ઉંચો મારો વર્મવાસિત આત્મા છે કેમકે પૂર્વ પુણ્યન જન્મ આપનાર તે છે, તો પછી એવી સાવધાની સજે કે ‘અવસરે હીરાનો ઉપયોગ કરીશ, પણ મારૂં મૂલ્ય ઘટાડીને નહિ’ ઉંચી વસ્તુઓ શુવ તરફ આકર્ષણ કરીને આપરો, પણ શુવ આકર્ષણ કરીને તે તરફ નહિ બાય એટલે જગતને આવવું હોય તો ભલે આવે પણ પોતાને

જ્યારે નહિ એટલે હિંમતે હું ત્યારે એકને સારવેતીથી
 મન મનુષ્ય કે પદ નહિ નહિ ન પડ્યો, અને હાથ કે
 ચેતન નથી, એટલે હવે એવી પોત નહિ મૂકે તપાસ
 કરી દેવ ને કરી દેશે, પણ એની પાછળ દેવ આપણા કરવા
 મૂકેલા કે આ નહિ તે એનો એટલો કરી નાખવાના વિચાર કે
 વનાવ નહિ કરે એ બદલ એવો કે કે એની જ અપમાન ગણ
 નાન નહિ જનવાનું એન સમજે કે શાથી? એ કાવલમાં અસ્વાર્થ
 કાવ નો જીવન વિનામન આત્મને જ રૂપાંતર અર્થ

કેમ? એમ જ ને? કે આદ્ય અને વિષયો એ તેજ અને
 જીવન? નમજને કે ચક્રવર્તીના છ ખડના ગત્ય પણ એનું
 આત્મન નહિ એનું જીવન નહિ ધરો કે કોઈ ચક્રવર્તી
 બદલ કરવા જાય છે એવા તેજની ઘોષ પર સ્વાર થયેલો છે કે
 જે ઘોષો તેજનેવામાં મધ્યે વટાવી દે છે એમાં કોઈ અટવીમાં
 જઈ ચડે. તમ્મ એવા લાગી છે ત્યાં કોઈ જ ગતિના માનવ
 પાને પાળી છે ચક્રવર્તી પૂટે છે “ભાઈ, તરસ લાગી છે, પાણી
 આપે કે?” પેલા માણસ એવો જ મન્યો કે એ કહે છે, “હા,
 આપુ તો ખરો, પણ હ ખડતુ રાત્ર્ય આપે તો.” તો ત્યાં
 ચક્રવર્તી નું દિમાળ જણે? “મારા છ ખડ જતા હોય તો બધે
 જાયો, પણ મને તો જીવતો રહેવા દે ને એ ખડ સાચવવાનું
 જોઈશ, તો અટી પાળી વિના મગવાથી હું પણ જઈશ.” ગત્ય તો
 પછી મારે તો જાય જ ને?” એટલે કોઈ વસ્તુ આંતરીયતી મળી,
 પણ તેની પાછળ આત્મા જે પોતાનું મૂલ્ય મમજતો દેવ, તો
 તે એના દેવના કરનારો નહિ અને કે ‘આ હોય તો જ મારું
 જીવન’ આ ક્યારે અને? જ્યારે માનવને પોતાનું તેજ નું તે
 સમજાયું હોય તો

કાસે જતા હો તો આજે જાઓ —સતોપ માટે શું જોઈએ?

જે પાતાને મર્યુ, તેને અધિક માનવાનું ‘ મળવા જોઈતા કરતા આ મને વધુ મર્યુ ! ’ એવું હૃદયથી માનવાનો શુભ જેનામા હોય, તેનામા સંતોષનું તેજ વધે તેજ વધુ એટલે એનું આજ્ઞા બીજા પર પડે, પણ બીજાનું એના પર નહિ જગત એ બોધ્ય છે, અને અમે બોધતા છીએ બોધ્ય એણે અમારા તાબાની વસ્તુ, અને અમે એના બોધતા એણે માલિક તો તાબાની વસ્તુ કોઈ દિવસ ગીમાય તો શું તેની પાછળ અમે પેક મૂકીએ ? તમારે ત્યાં કોઈ નોકર હોય અને તમને દળસવીને ચાલી જવા માગતો હોય અને તમે શેઠ બરાબર હો, તો કહોને કે ‘ ચાલ દેઠો ઉતર રસ્તો પકડ, કાલે જતો હોય તો આજે જા ’ કેમ ? નોકર હોય પણ તાબાનો ! આજામા રહેતો નથી તો કહી દો છો કે ‘ એ રસ્તો પકડે ! એની શુભામી હું ન કડ ! ’ એ તો કહે કે ‘ દેઠો ઉતર, નોકર તો ઘણા મગશે, નહિ મળે તો જાતમહેનત ઝીંદગાદ ! ’ એમ આ પદાર્થો આપણા તાબાના છે, તેને આપણે કહી શકીએ કે ‘ અમને દળસવીને જો કાલે જતા હો, તો આજે જ જાઓ ! તમારી પાછળ પેક હુગીજ નહિ મૂકે ’

લક્ષ્મીનું દૃષ્ટાન્ત -

માલિકો કાગળ શુભામ - કોઈવાર લક્ષ્મીએ કોઈ શેઠને વખત આપ્યું કે ‘ હું તમારે ત્યાંથી સાતમે દિવસે જઈશ ’ શેઠ સમજી ગયા અને વિચાર કર્યો કે ‘ કદિ નહિ, ને આજ આ વખત ! જરૂર સાચું તો ફિકર નહિ ’ શેઠે કુટુંબ કંઈ ભેગું, અને કહ્યું કે ‘ સાતમે દિવસે લક્ષ્મી જવાનું કહે છે પણ સાત દિવસ તો છે જ આપણા હાથમા હવે શું કરવું ? એને જો તિજોરીમા પુરશું, તોય એ હવે ટકશે નહિ ! ત્યારે આપણને નાવાયક કરાવે અને રોગગ્રસ્તને જાય, લાત મારીને જાય, એના કરતા આપણે એને લાત મારીને કાઢીએ તો શું ખોટું ? શોભા શામા ? ’

ધારો કે એક ચોડને નોકર ધમકી આપે છે કે “ધ્યાન ગળજો શેઠ, હું ચાલ્યો જઈશ” અને શેઠ દીન થઈને કહે “અરે બાઈ, એમ ન બોલ તારા વિના કેમ ચાલશે? તું તારે ગહેને, રહેને” આમ ચેઠ કહેતા જો પલ્લુ ચાતમે દિવસે નેમર ચેડને ધૂતકારીને ચાલ્યો જાય છે ત્યાં જીને ચેઠ એવો છે કે નોકર જ્યાં આમ બોલે, ત્યાં જો ચેઠ કહે કે “ચલ હઠ ચાતમે હઠાડે શું? માજે જ હન અહિંવી, આને જ ચાવતા ચા,” કહી નોકરને રવાના કરે, અને જાતે કામ ચલાવી તે છે તો એમા વયો ચેઠ કાઠો? રહેજો ઠ જીને જમ એજ રીતે આ લક્ષ્મી, આ જગત આપણને લાત મારી કાઠે, એમા ગી ચોમા ઠ? મોહનો કગાળ શુભામ બનેલો મૂર્ખ માનવ, -જનર લાખ રૂપિયા એ ચી જાય, ઇન્કમટેક્સ પાન લાખ ઓકાની લે, મનાર વ્યવહાર હજારોનું પાણી કરાવે, એ બધું કણુલ મજૂર ખેડે, પણ પાગ મુદ્દત માટે પોતાની જાતે ‘હું લક્ષ્મીને લાત માડ,’ આ મદ્દબાગ્ય નથી દેગવતો! તેનું કારણ એજ કે સાચું માનવનું તેજ અનામા નથી પોતાના આત્મા કરતા લક્ષ્મીનું મૂલ્ય નહિ આકયુ તેથી લક્ષ્મીનો ઉપયોગ આત્માના હિત ખાતર નહિ, પણ આત્માનો ઉપયોગ લક્ષ્મી ખાતર કરે છે’ લક્ષ્મીને કહે છે કે “તો તને ત્રણવાર દિવસમા ગણું! તારી ખાતર લાખ જુહાણા હાકું! તું કહે, તો રાત્રે પણ ખાવામા છૂટ! શ્રાવકપણને કહે તો તિલાંજલિ આપુ અનીતિ, કુડ કપટ બધું કર, તારી પાછળ સામયિક મત, પરચકબાણુ બધું બુનું” કહેો એ અનીત કરવામા, અગડા જમાવવામા શ્રાવકપણું રહે કે નહિ? પતિ હોય તે પત્નિને મૂકી ગમે ત્યાં રજગરામા શ્રાવકપણું ચોલે કે નહિ? શું તમને શ્રાવકપણું મળ્યું નથી? ચુસ્ત શ્રાવક જીવન જીવવામા કેમ વાધો છે? કહેો કે આત્મા કરતા જગતનું મૂલ્ય ઉચું આકયુ છે માટે

મૂર્ખ માનવ પોતાનું તેજ સહરે છે -માલ વિનાનો મૂર્ખ

આત્મા કાળ અને કર્મના સપાટામાં ચપટીમાં ચોળાઈ-ચોળાઈ
 લગતા ખૂસ-મિશાલ પોતાના હૃદયે જ પોતાના આત્માને જ જગતના
 કાળમાં ગોપ છે ! જગતની બહુ કઠિન મળે, બહુ સત્તા મળે,
 એટલે ચપટીમાં ચોળાવાની તૈયારી કરી ! પાછો તમા ખુશ થાય
 ઠે ! ! મન કરે છે કહે છે કે “ પૈસા તો આમ કમાવાય ! મૂખ છે,
 લોક, એને તું ખગર પડે ? આમ અજમાવાય ! અમારી
 આંઠે આવશે, એના લમણા તોડી નાખવામાં આવશે ! અમે
 પ્રજાના નાચા એવક છીએ, નાચુદા છીએ,” એવી એવી
 ભાગ પુમંગના પાલા નવી ચટાડી માટે ચાપલુમી કરતા
 કરે છે, નગનાથી આવુ પુકાડે છે “ ચટાડીમાં અમને ચૂંટો,
 અમે કમર કમીને નેવા કરીશું ! ” પણ જો જો દો, આ
 નથી ચટાયા ત્યાંથી ! મોટા પર્માદા ખાતામાં દૂસરી ચુટાયા
 પડી તો દૂસરે એટલે જાણે પોતાના બાપની મિત્રતા ! પછી કોઈ
 દરિયાઈ કરે કે ચોં સાહેબ’ કહીને વાત કરે કે ‘આ પૂજારી પ્રમુની
 આશાતના કહે છે’ તો પેલો દૂસરી નબળાની દે છે કે ‘ કચ્ચ
 કચ્ચની દેવ પડી છે તમને ! પૂજારીની હોય તો કરે નહિતર
 રમ્તો પકડો ” નમના ગઈ અને ધમક આંખું કોણ કરાવે છે
 આ બધું ? આ મા કરતાં જગતના માન-માનવ મૂંઝાકન વધારે
 તે એ નમતા, સાચો નેવાભાવ, વગેરે માનવાનું તેજ સહુરી લે
 છે એવા પ્રગરની દૃષ્ટિ નહીં થવી જોઈએ કે મારે મારા આત્માને
 નિસ્તેજ બનાવતી જમનની એક વાતનો અપ નથી. અરે ! જો
 ખાધા વિનાય આવે એમ હોય, તો મારે હાથ મો, પેટ અને સમય
 બગાડવાની જરૂર નથી ધન અને સમય બગાડવાની જરૂર નથી
 એની ગુડાનીમાં કવાય થા સાડ બગાડું ?

• વીર વજ્રમાહુનો પ્રમગ —

સ્વામિમુદને બનેલીનું કૌતુક કરવાનું મન થયું - તેજસ્વી
 વજ્રમાહુ સ્વામિમુદર સાળાને રોકડું પરખાવે છે વજ્રમાહુ પરણીને

ચાલ્યા આવે છે જનમા રાજકુમારો સાથે છે પરણ્યો શા માટે ? સમારનો મોહ બેઠો છે, તેથી મર્યાદામાં રહી મ આરના મુખ લેવા છે માટે જન સાથે એ આવે છે બર જગલમાં ત્યાં દરવી પર્વતપર મુનિને જોયા ! પોતે રથમાં બેઠેલા છે, પત્ની બામુના છે, અને સાળો ગ્ધ હાકે છે સાળાને પણ થાય છે કે 'હું માનથીપણું ઠડ !' પુત્રના નિશિષ્ટ પ્રકાર છે ! અશુભ કર્મના ઉત્થમા આ જીવનું કાંઈ ચાલતું નથી પોતે સાંગે ગુણીયથ કે હોશિયાર હોય, પણ યશ-સૌભાગ્ય કર્મ ન હોય તો દુનિયા લાતે માંગે' આ જોને બનેલીનું પુણ્ય એવું કે સ્થામનુદગ્ને રવ હાકવાનું મન થાય છે. મુનિને જોયા કે રથ જરા બોલો રાખવા વજ્રબાહુએ સૂચના કરી સાળાએ રથને ધીમો પાડતા પૂછ્યું 'કેમ ?'

વજ્રબાહુ કહે છે કે 'સામેના પર્વતપર મુનિ છે વઠન કરી આનીએ'

આશ્ચર્ય થયું સાળાને ! જોને મનમાં થયું કે 'અત્યારે મુનિના, વિરાગીના દર્શન ? કયો અવસર છે આ ? મારી બહેન રૂપરૂપનેા બહાર એની સાથે આનંદ, કંઝોલ અને રગરાગના મરોવરમાં કીલવાનું મૂકી આમને આ શુ સૂઝે છે ?'

કહો, સાળો ઠીક વિચારે છે ? અહીં અમારી આગળ તો તમે ના કહેવાના પણ વિચારે કે કોઈ પ્રમગમાં કોઈને કહો છો કે નહિ કે 'એવું હતું તો બહા માણસ ઉપાસનામાં જ બેઠી જવું હતું ને ?'

સાળાને બનેલીનું કૌતક કરવાનું મન થયું એટલે એ પૂછે છે કે,

'કેમ કાઈ વેરાગી થયા કે શુ ?'

એટલે વજ્રબાહુ કહે છે 'કેમ આમ પૂછે છો ? શુ ખબર નથી કે શ્રાવક માત્ર વિરાગી હોય ?'

વજ્રબાહુના આ ઉદ્ગારમાં તમને વિરોધભાવ દેખાશે કે વિરાગી હોય તો આ જીવારનો ઉપાડો શા માટે કરે? પણ તમને ખબર છે કે માણસ દુશ્મનના કિલ્લામાં હોય, અને ત્યાં ખાનપાન સુખચેન બધું મળતું હોય! છતાં પણ એના પ્રયે એને હાર્દિક રુચિ નથી હોતી તેમ સસારને દુશ્મનનો કિલ્લો સમજ્યા પછી એના ખાનપાન સુખચેન પ્રત્યે હાર્દિક રુચિ ન થાય શકિતના અભાવે આ સસારપી દુશ્મનના કિલ્લામાંથી બહાર ન નીકળી શકે, એ જુદી વાત બાકી રાગ કે પ્રેમ ન હોય, એટલે કે એના પ્રયે વિરાગી હોય

વજ્રબાહુએ પ્રશ્નગણેશ માનવના તેજ — સાજો પૂછે છે “એટલે તમે વિરાગી છો જ?”

‘એમાં પૂછો છો તો?’

‘પૂઠુ છું એ કે—તો જીવારમાં કેમ રહ્યા છો? કોણ રાકે છે? હું તમને સહાય કરું’

સાગાએ મરકરીમાં આ કહ્યું આ ટોણો વજ્રબાહુને એવો હતો, કે જો તેના મધ્યને તમે હોત, તો કહેત કે માતપિતા રાકે છે, શ્રી રાકે છે, દુખી દીલે મ સાગમાં રહ્યા છીએ, બોગાવણી બાકી છે સયોગ અત્યુદ્ધ નથી, ઉપાધિ ઘણી છે, વીર્યોદ્ધાસ નથી લગતો, બહુતર નથી ચકતું, મનની નિશ્ચિતતા નથી’ આવા આવા કેંઈ લોચા તમે વાગત ‘જીન થાને કેમ હજી સસારમાં સડો છો’ એવા જે પ્રશ્ન આગળ જીવ સ્થિર થઈ જાય હૃદય અમ્કી જાય, ત્યાં સાખા કુંતક ધરતા કાંઈ શરમ આવે? સાચા વિરાગીને આ લોચાવાળાની ચાલ આવડે કે ન આવડે? આ ચાલ વજ્રબાહુને નથી આવડી. પરમાત્માના જીવનને અને એમના માર્ગને જોળખ્યો છે, વિચાર્યો છે અને વૈરાગ્ય કેળવ્યો છે, એવા સમ્યગ્ચિતને મન તો એમ છે કે ‘આ પરમાત્મા!’ આનો પરમાત્માનો માર્ગ! શોધ્યો ન

જડે, માગ્યો ન મલે' થોડે રાજકોટના નિશાલ પટમા હયા હાથ લાગે ? આજ એ ચાલીને સામે આવે ત્યારે હું ગલ્લાતલ્લા કરે તો તો મૂર્ખાઈ થાય ! નકરી એક વાર કાજ લાત માગ્યો જ, અને અહીં થી કાઢશે, ત્યાં લવિષ્યમા કદાચ જાતિસ્મન્નુ થશે, તો પણ મોહાધ મનનું ઠેકાણું ય નહિ હોય તેથી આ ગાસન, આવા ગુરૂ, આવી સમજ નહિ મલે ! વિથગેહાત નાંહ પણ નગ્ન ઠીને મને મ માર કાઢે, અપમાન ભરી રીતે કાઢે, એના કરતા હું જાત સ સા-રને લાત કેમ ન માર ?' આવી આવી વિચારણામા આવડ રમતો હોય વજ્રખાહું પણ એવા વિચારમા છે

ચોઠે સાત દિવસ લક્ષ્મીને જાનમા વકડે ચઢાવી !

પેલા ચોઠે પણ એમજ લક્ષ્મીના નરખ પ- કુટ બ ભેગુ કરીને કહ્યું કે 'જુઓ વાત આમ બની કે લક્ષ્મી જવાની કે એ લાત મારે એના ડરતા આપણે મારીએ તો જેમા ગોખા ઠયી ? શું કરવું ?'

કુટુંબ કહે 'આપજ દરમાવો નું કરવું ?'

શેઠ કહે 'સાત દિવસ મુધી લક્ષ્મીને ધડા માર્યા કરીએ ?'

કુટુંબ કહે 'પત્રી નું ?'

'પત્રી કોઈ ભૂખ્યુ રહેવાનું નથી પત્રી ચારિત્ર લેવાનું !' કુટુંબને વાત ગમી કુટુંબ કોનું હતું ? વિચારક શેઠનું-નિષ્ણય કરી લીધો કુટુંબ કેવું મલ્યું હશે ? આખા કુટુંબે સાત દિવસ મુધી છૂટે હાથે ધન ઉઠાવ્યું ! કોઠાગે અને ખજાના ખાલી થઈ ગયા તળિયા દેખાયા

સાતમે દિવસે લક્ષ્મીએ આવીને કહ્યું 'આ તો તમે જુદમ કર્યો હું તો જતી હતી, પણ ગેઠ, તમે તો મને લોખડની સાકળે બાધી !'

શેઠે કહ્યું મેં ક્યા બાધી છે? મેં તો છૂટી મૂકી છે ’

‘અરે ભલેને તમારી તિબેગીના તળિયા દેખાયા, પણ ધન જે તમે દાનમાં ઉત્તરે લાવનાથી કિંદાવર, તેથી તમારા પુણ્ય નથી ગયા ’ તે તરત ઉદ્વેગમાં આવ્યા. તમારા કુળેલા, ગુમ થયેલા વહાણ આવી લાયા છે નકો ભારે છે. પુણ્યથી તમે સાડાગે મને બાધી લીધી છે ’

શે. મ્હે છે ‘ગમે તે હો પણ કાલે નવારે અમાગ આખા કુટુંબની દીકરાનો વચોટો છે’

લક્ષ્મી ત્રિલેખી પડી કુટુંબે પ્રભાતે ચારિત્ર માગે સધાવ્યું માનવના તેજ કયા? આવતી લક્ષ્મીને પડતી મૂકનાના? કે ન આવતી માગે પા. અજાણના અને અજાણના કરવાના?

સાળાને મરકગી બારે પડી ગઈ — વજ્રબાહુ કહે છે ‘શુ કહ્યું? કોઈ રાકતુ નથી, જોમ? બહુ સરમ’ કહેતાજ વજ્રબાહુની આખમાં તેજ ચળક્યું મીઠાજ ગિરિ તરફ ચાલવા માડ્યું જાણે કોઈ મુનિ ચાલતા હોય તેવા દેખાતા હતા ઉપર જઈને કપડા ઉતારી નાખ્યા મુનિને વહન મગીને કહે છે ‘પ્રભુ! ચારિત્ર આપો’

મ જો તો મલારાઈ ગયો જોયું કંઠો બાર પડી ગયો

પૂટે છે ‘શુ કહે છે, વજ્રબાહુ?’

“એ ક્રવા ચોખ્ખા જ કહે હું બાડ”

“પણ હું તો મરકગી કરતો હતો”

‘પણ હું તો તમારો ઉપકાર માનું છું’

“અરે પણ મારી બહેનનું શુ? આમાં મને તો કંઈ સમજણ પડતી નથી”

જગનને આધારે ગહેનામાં અને વિષયના ભોગવરા મહે તે

ઉઠાવનામા આનંદ અને વિનોદ થાય, એમ નહિ પણ જગતને મેળવ્યા વિના મારે અદ્યધી આનંદ મેળવે એ ' એમ નિર્ધાર કરી જગતથી નિરપેક્ષ જનવામા મહા આનંદ મળે છે !

માનવના તેજ

વામના અને વિકારો પણ મળુ મેળવનામા છે,

આમડાની રમતને જગાવી દેનામા છે,

મોહમાયાના જાનને તોડવાની મજેલી તપ્ને વધારી લેવામા છે,

કાદેયા મુખેએ વળગી રહેવામા છે.

આવા આવા કંઈ તેજ છે માનવના

વજ્રખાદુ કહે છે, ' તારી બહેન કુલીન છે કે અકુલીન ? આ કુલીન ન હોય તો તને સુખારક ! હું તો કુલીન ધારીને લાવ્યો હતો. ભળતો માલ વેપારીને ખાડો આપી શકાય નો કુલીન હશે તો મારી પાછળ ચાલી આવશે, અગર ઘરમા રહી ધમધ્યાત કરશે ' કેવા આ વચન છે ! કુલવતીને દમયતીની જેમ સુકામા આનંદ ને કંચોલ ! વજ્રખાદુનું પ્રશ્નચર્ચનું માનવતેજ કેવું ? કામની વામના પર કાણુ કેવો હશે ? એ સાજો, પત્ની અને રાજકુમારોને એમ શરમાઈ જવું પડ્યું કે ' જમે ને જઈએ એમને એમ આને મૂકીને તો લોકો અમારી સામે ટીઝીઓ કરે ! ' એટલે વજ્રખાદુની સાથે બધાએ ચારિત્ર માર્ગે ટુકાવી દીધું વિચારો માનવના તેજ ખીલ વવા હોય તો કયા સંયોગમા અને પોતાની મ્હ સ્થિતિમા ખીલવી શકાય ? પત્ની હજી મુઠી કયા મનોમચનમા હશે ! એમા આ પતિની પાછળ જીવનસરના પ્રશ્નચર્ચ અને કઠોર ચારિત્ર ! હવે આગળ વજ્રખાદુના પિતાના તેજ જુઓ

પિતાની દૈવ્યવ્યથા ' વચ્ચે છે, એ રાજકુવરને —

રાજ દરબાર ભરીને બેઠા છે જન મુરતિયા વિના પાછી

આવી ! મોકરોને એકલા આવેલા જોયા, એટલે રાજ મુઝવણમાં પડી ગયો.

પૂછે છે, “ કેમ કુવર ક્યા ? ”

મોકરો અવાક થઈ ગયા, રાજ વધુ ગુચવાયો. ફરી પૂછે છે, “ કેમ ભાઈ કઈ જોલતા નથી ? કેમ અકસ્માત ? ”

“ સાહેબ, ભારે વાત થઈ ગઈ ! ”

“ શુ થયું ? જલદી કહો ”

“ કુવરસાહેબ, રાણીબા, શ્યામનુદરસાહેબ, અને રાજકુમારો બધાએ દીક્ષા લીધી ! ” એમ કહીને એ કિસ્સો કહ્યો.

આ સાંભળીને રાજને શુ થયું, જાણે છે ? શુ સાધુ પર શુન્સો આવ્યો કે ‘ આ માધુઓને ખીજો ધ ધો જ નથી ? ’ અથવા શુ સાળા પર શુન્સો થયો કે ‘ મૂર્ખાએ છોકરાને ખોટો ચઢાવ્યો ? ’ કે છોટરા પર શુન્સો ચઢ્યો કે ‘ નાદાને આ શુ કર્યું ? આ મને ઘરડે ઘડપણે રજગાવ્યો ? ’ આવું કશું રાજને થયું નહિ. માનવના તેજની ખબર ન હોય, એના આ તોફાન છે. પણ જ્યાં સંસ્કૃતિમાં માયા માનવના તેજના વાગસા મળે છે, ત્યાં એ તેજ ખીંચવાની વાતો હોય છે, તેજ આનંદવાની વાત નહિ. જાતની ન્યૂનતા જોવાને બદલે ખોટો શુન્સો, સારી વસ્તુની અનુ મોહના કરવાને બદલે ક્રોધ, ઈત્યાદિ તો માનવના તેજ નહિ પણ માનવના અધકાર છે.

માનવના તેજમાં અપૂર્વ દિવ્ય વિચારણા, કર્તવ્યના જ્ઞાન, ગુણાનુરાગ, એવું બધું આવે.

રાજને સાંભળીને ખેદ થયો, મો વિલણ પડી ગયું કેમ ? હૃદય એમ ખિન્ન થયું, ચહેરા એમ ઉતરી ગયો, કે મનમાં

આવડે છે તમાગે જીવનની માટી પુગપાટ દોહી નહીં છે, પણ કયા પાટા ઉપર તે જગે ચોલીને નિચારનાની જરૂર છે જીવન તે જીવાગે, અને પુરૂં પણ થશે પણ કયા જઈ રહ્યા હીએ, જેમા જોભા છે, સેમા ભાવી અનનકાળે ઉજાગે અને એ બધું છુદ્ધિપૂર્વક અને જ્ઞાનીના વચને નિચારનાની જુગ્મ જરૂર છે. મૈત્રીભાવ, ક્રોધાભાવ અને પ્રમોદભાવ સળવામા માનવના તેજ છે! જ્યાં ત્યાં ઈર્ષા, ટટા, કરતા, દુશ્મનાવટ વગેરેમા પ્રવીણ બનવામા માનવની તેજસ્વિતા નહિ તિમિગ્મયતા એ જગવી પશુઓનેય એ ધણુ વફેલુ હોય એ પ્રણુ પગમ તેજસ્વી', કેમકે શુ શત્રુ કે શુ મિત્ર આખા જગતને પ્રેમ અને ક્રોધાથી તવરાવી દેનારા! ઉપમર્ગ-ઉપદ્રવમા પીકાતા મહામા મહારિંગા મહા તેજવાન! કેમકે ઉપદ્રવ કરનાર જીવલેણ ગાનુ ઉપર પણ એમને મૈત્રીભાવ! આ મૈત્રી, ક્રોધા અને શુણ્ય-પ્રમોદના તેજ એના સુન્દર છે, કે એનો અનુભવ કયા પટ્ટી ખીચુ ગમે નહિ! પટ્ટી મોતે ન જાય ત્યામુધી ભયોભન એજ સ્વભાવ! વેરી અગ્નિગર્માનો જીવ જેમજેમ જન્મે જન્મે વધુ ને વધુ ઉપમર્ગ કરતો આવે છે તેમ તેમ સમસાદિયનો જીવ વધુ ને વધુ મૈત્રીભાવનું તેજ વધારતો આવે છે, બલભદ્ર મુનિના આ મૈત્રીભાવના તેજમા મિહ જેવા અન્ય જતા! તે જગલમા એમની મામે આવી નેવકભાવે બેઠી જતા! અને એમની તેજસ્વી સુદ્રાનુ દર્શન કરતા!

નિર્વિકાર દશામા અનંદ નકરે આનંદ - તમેય તેજસ્વી માનવ છે! ક્રમ એ તેજને પ્રગટ કરવાની ધૂન લગાવો એના માનવના તેજ અખંડ આનંદમા અને નિર્વિકાર દશામા છે ભલે ઈષ્ટ અનિષ્ટ સયોગે જીવનમા હેરફેરી કરે હિંડોળા લે, પણ જીવે એની વચમા સ્થિર નિર્વિકાર રહેવાનું હિંડોળે હીંચે એની સાથે જેની પર હિંડોળો બાધ્યો છે તે લાકડુ પણ જો હિંડોળો લેવા માટે તો? તો શુ? અવસરે તૂટે તેમ વિકારના

હિંસાના લેતા રહેવાય, તો અવગરે આત્મા તૂટે વિષયોના ભારથી ક્યાય દૂર કે ક્યાય બાંધ ! વિકાગીને સદા દુખ, દુખ અને દુખ ! નિર્વિકાર દગ્ગામાજ અખડ આનંદ નહીં મકે પકવાજ આબુ, ગિલગિલીયા થયા અને લોભથી વધારે ખનાઈ ગયું તા ? તો શું પહેલાં જીવ પકડી હતી હવે જે પકડીને 'હાય ! બહુ અકળામણ થાય છે ! નથી રહેવાનું !' એટલે જેવો લૂલો આનંદ તૂટી જતા વાર નાહ ! ખરે અખડ આનંદ તો નિર્વિભર દગ્ગામા ! આ બધું તાવવા માટે ઉપાયો શું ?

દગ્ગીથી યાદ કરો - “મોજ આત્મા જગતના પદાર્થો કરતા મહામૂલ્યનાજો છે એ મને ન દોર, હું તેને દોર !” જગતના વિષયોથી અને તે નિમિત્તની કેનાદિ લાગણીઓથી આત્મતેજની હાનિ થાય છે એનાથી આત્મામા ખજજ, આતુરતા, વિદ્યગતા અને ઉકળાટ વધે દ, તેથી પરાધીનતા પાડુ વધે છે પછી જાતનું મૂલી જગતના પદાર્થોનું સુવારનાનો મેનીયા ભરે છે, એ માટે લેખ લવાય છે” આ ખૂબ યાદ રાખો જાના વિષયોની સ્થિતિ છે

મોજ હવે અનાદિના ધોગણુ ફેરવવા પડના નિર્વિકારની દિશાએ પ્રયાણુ આદરવા ભેઈએ અને એ પ્રયાણુ તે એ કે પહેલાં બા.શાહી શામા અને ગુલામી શામા, તેનો આવો ખ્યાલ કરેનો ભેઈએ જગતના આકર્ષક વિષયોથી ભડકી ઠહુ ભેઈએ ! હવે ખ્યાલ એવા ઉભા કરવા ભેઈએ કે,

બાદશાહી શામા ? ગુલામી શામા ? — ‘પગે ચાલીને જવું પડે તો બાદશાહ ! અને મોટરમા જવું પડે તો હું ગુલામ ! રસ્ત દાર વીખા મીકા ભોજન પરજ મારી તલપ ગ્હે, તો હું ગુલામ અને લુખખા ફિજા પર આનંદ રહે તો હું બાદશાહ !’—આવા આવા કેઈ ખ્યાલો, કેઈ આદર્યો નક્કી કરવા પડશે ! તો આવ-ગિલના લુખખા ભોજનને સ્વેચ્છાથી હોયથી ખવાય ! તો સા.

જીવનને આધારને વધાવાય ! તો માન મળે ત્યા જીવનમય થાય, અને કોઈ ભાવ ન પૂછે ત્યા ઠીક લાગે કેમ વાર ? કહો કે મળતા સ્વાગત સન્માનમાં પોતાની ભૂલ દેખાય છે, ને કોઈ ભાવ ન પૂછે તેમાં નુરક્ષિતતા લાગે એ માનવના તેજ માત્રી સ્વતંત્રતા છે, આત્મશુદ્ધિના વિકાસમાં છે.

વિજયગેઠનો કામપર નિજય

માનવના તેજ બહુ સ્થલ સ્વરૂપમાં અને દુઃખમાં જોવા. આજે વિશેષ ઠરીને માનવના તેજમાં વિજય શેઠનું પ્રદર્શનનું તેજ જોવાનું હતું, પણ અમય બહુ થયો હોવાથી સંક્ષેપમાં જોઈશું કે વિજયગેઠે એ તેજ કેવું જગમગાવ્યું ! ઉત્પન્ન થયા પછી હુદારની ધમણ પા. હવા લે છે, અને કાઢે છે, તેમ જ આપણે પણ શ્વાસમાં હવા લેવી-મૂકવી, અને એમ જ જીવન પુરું કરવું ? એ તો જગતના તુરંત જીવો પણ કરે છે ઉદાર અને ઉમદા જીવોના તેજ અજબ હોય છે, તેથી એના કર્તવ્ય ઉપર હોય છે.

વિજયનો નાની વયે પરાક્રમી નિર્જય — સમુદ્રના કાઠાપર મનોહર કંઈ દેશ હતો ત્યા એક વિજય નામે શ્રેષ્ઠીપુત્ર હતો બુદ્ધિશાળી અને સારો સુખી એ ! એને કુળના સારા સંસ્કારમાં ઉછરવાનું એવું સદ્બાધ્ય મળ્યું હતું કે એના પ્રતાપે એણે નાની ઉંમરમાં જ જીવનભરને માટે કૃત્યપક્ષમાં પ્રદર્શન પાળવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો કેમ વાર ? એટલા માટે કે ‘આલો, જિંદગીના અડધા ભાગ માટે તો નિષયસેવાના પાપથી બચી જનારે !’

કર્તવ્ય અને કમાણીના લક્ષ — વિચારજો, સમારમુખનો સ્વાદ તો હજી તો ચાખ્યો નથી, ત્યા જૈનને કોડ કેવા ? માનવના સાચા તેજને જો ઓળખો તો એમ જ લાગશે કે એ વિચારણા બરાબર ચોખ્ખું કરે છે જીવને અનાદિકાળથી વાસના

તો વળગેલી જ હતી, વિદ્યારોની ભારે સતાવણી હતી, વિષયમેવામાં અનતકાગ પીતાબ્યા હતા, એ બધું 'તેજ' નહોતું એ કાટ હતો, એ અધકાર હતો પણ એમાં જિન્યાસનની નજીકમાં આ માનવસવ મગી ગયો. 'એ શા માટે મર્યો? અર્વાન્ એ જો મર્યો તો 'એના શા કર્તવ્ય બનતી લેના જોઈએ, અને ગી કમ'ણી કરી લેવી જોઈએ' કે જેથી 'તેજસ્વી માનવ બની જીવન સફળ થઈ ગયાય,' ઇત્યાદિ વિચારણા કરી લેવી જોઈએ. તેથી જીવન કેવું જીવવું મનોરથ કેવા ઘડવા, કેવી કેવી ભાવનામાં રમતા નહેવું, વગેરે નહીં યાચ સસારમાં જે પોતાના જીવનની અતિ દુર્દશા નમન્યો છે એને તો મોક્ષ પામવાની લત લાગેલી હોય છે, અને મોક્ષ પામવાની લત એટલે 'મોક્ષ ક્યાં છે મળે, કેમ મળે, ગી શી સાવના કરે,' વગેરેની અહર્નિશ ચલા.

મોક્ષનો પ્રયત્ન કેવો હોય? —ત્યારે કહો નેહ કે મોક્ષ એ શું વાગતા નિનાર અને નિનયમેનાતા સન્કારને આ જીવનમાં મજબુત કરવાથી યાચ કે ઢીલા કરવાથી? ભૂલ્યો નહિ કે એની મજબુતાઈથી તો આત્માપર સસાર બનાદિમાળથી અખડ પ્રવાહિ ચાલ્યો આવ્યો છે. એ પર તો જીવને અનત અનત ભવના પન્નિમજ્જ થયા છે. આ ઉત્તમ જીવનમાં એ કામવાસના, એ કાવાદિ કપાયના નિનગે, અને એ પૌરુષનિડ નિનયોત્ત આમિવન-એ વાગ એના કુસન્કારોને દૂર કરે જેથી આ જીવન દીને આલવાઈ જતા એ કૃમન્કારો એના બેદામ રીતે કાને કૂસે છે, અને આત્માને પીડે છે કે જ્યાં આત્માનું કઈ જ ચાલતું નથી, અને કુરુ ડર્મ દલકા બનેલા એની ભાગે જાણેઆલમ ચનાયે છે. છતાં એ કુસન્કાર છૂટતા નથી, બદલે એ તો જીવને કુમવૃત્તિમાં જ રચ્યોપચ્યો ગયો છે. એના છુટકાનને નાજ યોગ્ય એકમાત્ર ભવ માનવનો તો એમાં શક્યતાએ શું એ કુસન્કારને

દહ કરવા કે દોહરા કરવા ? ગ્રંથીયુત વિજય એ વિચારી રહ્યો છે, કે આ જીવનમાં વિષયસેવાથી જેટલા બચ્યા, એટલા આપણે ફાળ્યા ! એટલી માનવજીવનમાં કમાઈ કરી !

ભાગ્યવતી વિજયા — બીજી જાણુ, એ નારમાં વિજયા નામે એક શ્રેષ્ઠી કન્યા હતી ■ ભોગવશાત્ નગરમાં કોઈ માધીજીના મુત્યમાગમમાં એ આવી પત્રી પૂડવાનું શું ? મમારના કિચડમાંથી બહાર નીકળી ! સયમના ઉગાનમાં જે નિહંતા દોય, એની પામેથી વિષયનિલાસના કિચડની વાતો ન મળે, પણ નિર્મળ બ્રહ્મચર્યકી પુષ્પમુગાગની વાતો મળે, એ મહત્ત્વ છે !

‘તેને બહેની, આ જીવે અનતકાળમાં કયા એણું જોયું, ભોગવ્યું છે ? છતાં આજેય તૃપ્તિ લાગે છે ! હવે એની ઇચ્છા મટી ? ના, આજેય જાણે નથી જ બૂખ છે જાણે આજનુધીમાં કશું જોયું, ભોગવ્યું નથી, એવું આજે લાગે છે ! અને તે એમ જ થાય કામની ઇચ્છાનો લીધણ રોગ તો સયમથી જ મળે, સમારથી નહિ. માનવના તેજ તો વાસના, વિકાર, અને વિષયસેવાના લીધણ રોગ મટાડી બ્રહ્મર્તેજ ખીસનામાં છે !

નિજયાની પ્રતિજ્ઞા — સાધવીના આવા કોઈક ભવ્ય ઉપદેશો વિજયાના હૃદયને વલોવી નાખ્યું ! ! એને એમ વધું કે ‘અહો ! આ હું શું સાધણી રહી છું ? કેવો દિવ્ય પ્રકાશ ! કેવું મનોરમ માર્ગદર્શન ! જમ જાણે એમ જ થાય કે મૂકી દઉં આ અનાદિની લપ ! છોડી દઉં આ ભયાનક લત ! ! એ તો ચઢી આતરમધનમાં અને પવિત્ર ભાવનામાં ! પરિણામે એણે નિયમ લીધો કે ‘જીવનભરને માટે શુકલપદ્મમાં બ્રહ્મચર્ય પાળવું’ ધન્ય છે આર્ય-કુળ અને આર્યસંસ્કૃતિને કે જે માનવને માત્ર જોખાથી નહિ, પણ ગુણથી ને સુપરાક્રમથી માનવ બનાવે છે !

વિજય-વિજયાના લગ્ન ! —હવે ભવિતવ્યતાનો એવો યોગ આવ્યો કે અઢીપુત્રી વિજયાના પિતાએ વિજયના પિતા પાસે માગણી મૂકી કે ‘વિજય માટે વિજયાનો સ્વીકાર કરો’ માગણી કમૂલ નહોતી, તથા લગ્ન નહીં થયા અને લગ્ન પણ થઈ ગયા ! સમજો છો ને કે પરસ્પર શુકલ-દૃષ્ટિપક્ષના પ્રહાયેના નિયમ-વાળા આ બંનેના લગ્ન એટલે સ સાર થો ?

આધુનિક વિચાર વિચારસરણી ! —ત્યારે આજના યુગ-વાળાને તો અહીં જટ એ પ્રશ્ન થશે કે “પણ આમ વિવાહ થાય ? પર-કન્યાને પૂછવું તો જોઈએને ? વગ-કન્યા અરસપરસ મળે, પોતપોતાના શુભદોષ સમજે, સ્વભાવના પરિચય આપે, પોતાના જીવનમાં શી શી ખાસીયતો, શી શી વિશેષતાઓ રહેશે, એ કહે, એમાં બને દિલથી મળે અને રાહ હો” તો વિવાહ થાય. આવું જો અહીં થયું હોત તો એક બીજાને પોતાના ખાનગી નિયમ કહેત, અને તરત જ વિવાહ અટકી જાત અહીં આવું ન થયું, તો કેટલો બધો અનર્થ થયો ? હવે તો, કા તો પ્રતિજ્ઞાબળ ગુણ ધાપ અથવા તો બનેને જિંદગી સુધી અલગથી કરવાનું, વિષય જખનામાં જુરતા મહેવાનું ! પછી માબાપ પર ધિક્કાર વરસાવ્યા કરે, અને હાથહોયમાં જીવન પુરૂ કરે ! અથવા બને સ સારસુખના જુદા સ્થાન જમાવી બેસે ! આવો અનર્થ થાય નહિ એટલા માટે જ સ્નેહલગ્ન આગીવાંદરૂપ છે,” આ આધુનિક વિચારમરણી છે

યોગ્ય વિચાર દર્શા.—આ વિચારસરણીમાં માનવના તેજ નહિ પણ અધકાર છે, કેમકે આ વિચારણામાં માન પશુક્રિયા અને વાસનાના આનંદની જ મુખ્યતા રખાઈ છે, માનવે તો વાસના વિકાર અને ત્રિષયસેવાના સ સ્કાર ભુલી નાખવામાં

કર્તુ' ગણાય એ વસ્તુ સરામર વીમરી જવામા આવી છે ત્યારે તમે કહેજો કે 'એકબીજાના મન દુભાતા રહે એનું કેમ?' તો સમજવાનું એ છે કે પહેલેથી જ લાસ નમ્જાના પોપણ ક્યાં દોય તો આવી દુર્દશા લબી જ ન થાય આજે જ્યાં મુખ્યતાએ મુસ-રકારના જીવન જીવવાનું બૂલી જવાયું, ત્યાં મહા નિયમનદ અને વિદ્યભા હણી વધે છે.

બાદી આજે પણ એના કુળો કે જેની દુળવતી બાળિકાએ કર્મમયોગે બાળવિધવા બની તો નુદન બ્રહ્મચર્ય અને ત્યાગ તપસ્યા વગેરે ઉત્તમ ધર્મમાધના નામે છે એને હવે 'હાય' મમારસુખ સળગી જયા!' એવા જાણના નથી એ તો પવિત્ર ધાર્મિક જીવનમા ન્વર્ગીય જીવનની જેમ મમ્ત છે! ત્યાં જમે તેની બાતપરીલા અને બીજી ધમાવ કરી દોય, પણ ધર્મ ઉંધુ વાળે ત્યાં શું થાય? ત્યાં આજે એ સ્નેહહૃદયની પદ્ધતિના પરિણામ દેખો છો ને? અહીં વિજય-વિજયાના પરાક્રમ જોજો.

પરણીતે વિજયા પતિ પાસે ગદગદ ખુને છે —

ગર્હ અર્ધ મામના મુદર બ્રહ્મચર્યની શ્રીમતાઈવાળા આમને આપણે વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાની તરીકે ઓગળીશું હવે લગ્ન થયા પછી વિજયા સામરે આવી દિવસની કાવવાડી પતાવી રાતના પતિના સયનગૃહમા એ આવે છે કેવી છે એ? રૂપ અને લાવણ્યની મૂર્તિ કેળના જેવા કોમળ અગમણી, કમળના જેવા મુખવાળી પાછી યુવાનીના ઉબરે ઉમેલી, એમા વળી નગાર સજેલા! પછી તો બાણે ન્વર્મમાથી અંખરા જ ન ઉતરી આવી દોય! 'સોનવર્ણી, સશીવયાત્રી, મૃગનયણી મનહરણી,' એવી એને

જોઈને બહુલકાના પાણી ઉતરી જાય પણ અહીં તો વિજયશેઠ છે ! જેની એ પવન પર ચઢવા આવી, કે તરન વિજય ઠહે છે કે, 'જગત ચોભજે મારે પૂર્ણ' કૃષ્ણપદ્મનો પ્રદાયય પાળવાનો નિયમ છે ચાલુ કૃષ્ણપદ્મમા ત્રણ દિવસ બાકી છે મારે ત્રણ દિવસ પડી વિષયમુખ બોગનીશુ'

વિજયાને ખેદ — આ સાબળના જ દેવાગના સમી વિજયા શેઠાણી વિલખી પડી એનું મો ઉદામ વયુ શાથી ? તમે જે સમજે છે એવા કારણે નહિ એનું કારણ આગળ સમજાશે

વિજય પૂટે છે, 'કા બાટણામા ઉઠાસ કેમ ?'

વિજય બિચારો નુ બાતું વિજયાનો વોદ ! એને તો કદાચ એમ હશે કે 'આ બાગા અત્યારે જે કાદથી આવી હશે એ પુન ન થવાના હિસાબે, કે ભવિષ્યમા કૃષ્ણપદ્મના મ સારસુખમા વિદન આવળા હિમાબે વિજયાને ખેદ થતો હશે' પરંતુ આર્યકૃષ્ણની ખાખુમા પાકેલા આ જાનનો જુદો જ પ્રનાશ એને જોવા મળ્યો !

વિજયાના વેવડ વચન — વિજયા કહે છે કે,

“ખેદ બીજો ડોઈ નથી, પરંતુ મારે શુક્રવચનના પ્રદાયયતુ મત છે, તેથી ત્રણ દિવસ પડી પણ, તેમજ ભવિષ્યમા ડોઈ પણ શુક્રવચનમાય માગી પાલેથી તમને વિષયમુખ નહિ મગી શકે, છતાં હું એટલું કહું છું કે તમે બીજી સ્ત્રી પરણી લો, અને તમારા કૃષ્ણપદ્મના નિયમને સાચવી લો બાકી મારે તો બાજથી હુંને કૃષ્ણપદ્મના પણ પ્રદાયયની પ્રતિજ્ઞા છે એટલે તમારો જેના સૌભાગી પતિને પરણી જીવનસન્ને મારે પૂર્ણ પ્રદાયયને મહાન લાભ મળ્યો છે, તે બંધ માગી જાનને મહાન બાન્યશાળી સમજુ ॥”

જગત સુલભ વિચારણાથી દુઃ વિજયા —

વિજયાના સ્ત્રીહૃદયની આ સાત્ત્વિક વિચારણા અને આ નિર્ણય પુરુષને ટક્કર મારે તેવા હતા. સાત્ત્વિક માનવનું તેજ જોના, વિચારવા અને અનુસરવા જેવું છે. શુ આમા કયાય એ વિચાર છે કે 'હાય! આવા પતિને પનારે કયા પડી? માળાપે કેવું ઉધું મારું? હવે આ મારા વિષયમુખનું શુ થશે? જસ, એ તો હવે નહિ જ મળે? અરેરે! મારા ઠેવા પાપના ઉદય? નુ ત્યારે માઝ યૌવન વેડકાઇ જવાનું? ના, ત્યારે માઝ શુક્લપક્ષનું નત ફેરવીને કૃષ્ણપક્ષનું કડે, શુક્લપક્ષની છૂટ લઉં અથવા એમને (પતિને) કૃષ્ણપક્ષનું ઝત શાનું? નહિ ચાલવા હઉં હું એ.' ના, આ પૈકીની એક પણ વિચારણા નથી, નિસામો નથી દિલગીરી નથી, પચ્ચાતાપ નથી! દુખ તો એને એ થયું કે પતિ રહ્યા હશે વિશ્વાને કે 'ચાલો પોતાને કૃષ્ણપક્ષ પુરતો નિયમ છે, એથી શુક્લપક્ષના મુખ મળશે, પરંતુ મને પરણીને એમા એ કમાયા! તેથી લાવ એમને બીજી ની પરણવા મારા તરફથી સંમતિ આપી હઉં.'

વિજયશેઠનું લોઠાતર વિચાર ધોરણ —

પરંતુ આ તો પતિ વિજયશેઠ છે! શુ? વિજયશેઠ! પરાજય શેઠ નહિ! એ કાઈ પોતાની જાતને ફસાયા માને એમ નથી એમ નથી થતું કે 'હું વળી આવી સ્ત્રીમા કયા ફસાયો? મારા માળાપે આ ઠેવી આફત ઉણી કરી? ત્યારે મેં જરા પુછીય ન લીધું? અને આને વળી શુક્લપક્ષના પ્રહાયક સુએ કે! મારી જેમ પાળે એ કૃષ્ણપક્ષનું પ્રહાયક! આપણે સગવડ આપેલી જ છેને? શુક્લપક્ષનું પ્રયત્ન? એ નહિ જને અહીં!' અથવા 'મારે કૃષ્ણને બદલે શુક્લપક્ષનો નિયમ હો' અથવા આપણે તો બીજા સ્ત્રી

પરણી લોગીના બાદશાહ બનવાના !' આમાનું કાઈ જ એને મનમા આવતું નથી

વિજયાને એ તો કહે છે કે 'તમે સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્યનું કહ્યું તે તો બહુ સરસ કહ્યું !' મને બહુ ગમ્યું ! પરંતુ મારા માટે તમને જે હુ ખેંચ્યું તે ઠીક નથી કેમકે લોગસુખ તો દળાદળ એરે જોના છે ! એ એ પીવા કહાય નાવી બાવાએ બાકી રહી ગયા તો એના શોક શા ? તમને બ્રહ્મચર્ય ખપે, તો શું મને નહિ ખપે ? કવિ કહે છે કે,

“તવ રાગનુ રે, તમ ભરતાર કહે ઇશ્યુ
નિપધારમ રે, કાવકૂટ હોયે નિશ્યુ
તમ છાંટી રે, શિયળ સબળ બેડે પાળશુ !
તસ વાનતા રે, માતાપિતાને ન જાણશુ ”

—આમાના જાન માણ દરી લેનારા એ કાળકૂટ એરેને ખાનાતું કામિય ત્યાજી શું છે ? મહેજે મહેજે બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો મનેય મુવલ્લ અવનર મળ્યો તો આ જન્મમા મારે પણ અબ્રહ્મ સેવન જોઈએ નહિ આપતો બને જોગદાર મ પૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય પાળીશું માતાપિતા કહાય એમા રોકે, માટે એમને વાત જ નહિ કરીએ, અને ત્યારે કહાચિત્ત જણી જશે, ત્યારે આપણે દીક્ષા લઈશું !

પતિ-પત્ની અન્યોન્યને અનુમોદે છે --

નારીજન વિજયગેઠાણી પ્રત્યેની પુરુષજન વિજયગેઠની આ વેધક વાણીએ આજી વાતાનસલ અને આજી જીવન પવટી નાખ્યું ! બન્ને ઉદ્ઘાસમા છે ઉભરને એકમીત્વની બારે અનુમોદના છે બનેને પરસ્પર માટે એમ થાય છે કે “ઠીક થયું આમને પરણ્યા તો, જેથી સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્યનો અનુપમ અણુમોલ તાસ મળ્યો ! માનવ જીવન કૃતાય થયું ! યૌવન લેખે લાગ્યું ! કેમકે

બ્રહ્મચર્યાશ્રિતતનું બહુ ફળ કહે છે “મંપત્તૌ નિયમ યૌવન વ્રતમ્ ।”
છતી સપત્તિ મળનાની મગવટે પરિચ્છે સકોચની પ્રતિજ્ઞા ! છતાં
યૌવને બ્રહ્મચર્ય !

નિકાગી સમારંભા નિર્વિકાર ! —

પડી તો એકખીન્તમા બાલે ભાઈબહેનની કલ્પના કરીને
ખડ્ગની ધાગ સમાન એ શીલનતને પાળે છે માતાપિતાને જાણવા
નથી જેડુ, તેથી ગળ્યા એક છે છતાં ગચ માત્ર વિકાર નથી !
આગળી માત્રનોય કપર્ય નથી માનવતેજમાનુ એક બ્રહ્મચર્યતેજ,
તને આ આનંદઆવિમ્બની જોડલીએ એવું ખીલ ચુ કે એની
પ્રશસા દેવજ્ઞાની ભગવતના મુખે થઈ ! તે રી રીતે ? આમ

દેવજ્ઞાની વિમજ્જનામી અને જિનનામ —

આજ દેવમા ચપા નામની નગરી હતી એ નગરીમા
જિનદામ નામનો આનંદ વસે તેના પ્રમગ પુષ્પે એક વાન નવગ્ધ
ઉદ્યાનમા વીતરાગ સર્વજ્ઞ ભગવત શ્રી વિમજ્જકેવળી મહાગજ
પદાર્થ લોડના ભેગો આ આનંદ પણ દેશના માલજવા ગયો ત્યાં
એની ભાવના એની વધી ગઈ કે એને એમ થયું કે ‘ચોરાગી
હજાર માધુની ગોચરીની ભાગિ-પારણું ઠરવાનો લાભ લઉં’ એ
ભાવના એણે કેવળીપ્રમુ આગળ વ્યક્ત કરી અને એ લાભ આપતા
પ્રાથના કરી આ ચ માનવનું તેજ ! વિનમ્બર મ પત્તિને પરમાથના
સુદૃઢમા વહેવડાવવી !

આનંદના મનોન્ય —

કેવળનની કહે ‘એ કાર્ડ બની શકે ? એટલો બધો નિર્દોષ
આહાર તુ શી રીતે પુરો પાડી શકે ? અને રી રીતે સાધુને
ગોચરી નિર્દોષ રહે ?’

જિનદામ નિરાશ થઈને બોલ્યો ‘તો પ્રભુ, મારે લાભનું કેમ ? એવો વીજો કોઈ રસ્તો બતાવો, જેથી મને એટલો જ લાભ મળે.’ આ આવકના મનોબદ ! કેમ નહીં આ અધિર મ પત્તિ નહેશે કે નહિ રહે, ફરી મળશે કે નહિ મળે ! મારે એમાથી આત્મહિતનો નફર લાભ હમણા જ ઉભાવી લઉં !

વિજયવિજયાની ભક્તિથી ૮૪૦૦૦ સાડુ ભક્તિનો લાભ — દેવગાની વળતા એમ નહે છે કે ‘તો બુલ્યો કે’ હેયમા વિજય શેઠ અને વિજયાયે ત્ત્રી નામે યુવાન પતિપત્ની છે વળી તે લગ્નથી જ નિમળ પ્રદાયક પાળે છે તો એમની ભક્તિ કરવાથી તમને ચોરાશી હજાર માધુની ભક્તિનો લાભ મળશે’

જિનદામને ચમત્કાર થયો પૂછે છે “એમ પ્રભુ ! તે એવું તે કેવું નવ છે એમનું કે આટલી બધી વિશેષતા ?”

જિનદામ કહે, આ વિજયાના મામાપ હોયે બાળે છે —

કેવળગાનીએ મૂળથી માડીને વિજયવિજયાની વાત કહી ત્યારે જિનદામને અરેખા લાગુ કે વિશેષતા બરાબર છે મનમા એકદમ ખૂબ જ ભક્તિ એ દ પત્ની પ્ર થે ઉમરાઈ પડી તો અ પાથી સામગ્રી લઈને આવ્યો કહેશે વિજયવિજયાને નમસ્કાર કરી ખૂબ સાવનાથી ભક્તિ કરે છે વિજયના માતાપિતા ચક્તિ થાય છે કે ‘આ છે તું ? કેં અ પાદેશથી આટલે દૂર આ ભાગ્યશાળી ભક્તિ કરવા આવે છે !’ જિનદામને પૂછ્યું ત્યારે જિનદામે કેવળગાનીની વાતી સુણાની એમા ખામ કર્યું કે ‘આ કૃત્ત ગુરુપક્ષના નિયમનાજા દ પત્નીની ભક્તિ ચોરાશી હજાર માધુને પારલુ કાળ્યાનો લાભ આપે, એવું મનમાં લાગવાને કહેલું છે’ ત્યારે મામાપને પુત્રસ્તનના અને પુત્રવધુના અલૌકિક પ્ર

ઘરમાં, શેરીમાં અને આખા નગરમાં વખાણુ વખાણુ થયા પછુ અહીં તો વિજયવિજયાને સંકેત ભરાઈ ગયો. કેમકે માતાપિતાને મતની ખબર પડી તેથી વિજયશેઠ અને વિજયાશેઠાણીએ ચારિત્ર્ય લીધું અતિચારને મેળ્યા વિના અખડ ચારિત્ર પાળી કેવળજ્ઞાન ઉપાજ્યું, આયુષ્યની પૂર્ણાહુતિએ મોક્ષે પહોંચ્યા.

‘માનવના તેજ અને વિજયનો વિજય’.—એ વ્યાખ્યાન પુરૂ થાય છે વિજયશેઠ, વિજયાશેઠાણીએ કામખર તમોવૃત્તિ પર વિજય મેળવી એક બ્રહ્મચર્યનું તેજ ખીલવ્યું, તો એમાથી મર્વ તેજ પ્રગટ થયા આપણે પણ શક્ય એટલા માનવતેજ પ્રગટ કરીએ, એ શુભેચ્છા.

જીવન સંગ્રામ

મુવર્ણ, નમિનાથજી ઉપાશ્રયમાં
અપાર્થેવ જાહેર વ્યાખ્યાન

જીવન સંશ્રામની જરૂર શા માટે ?

જગતમા જીવને જન્મ પામવો એ કાર્જ નથી વાત નથી જન્મ પામીને જીવનને આગળ ધપાવે જવું એય નવી વાત નથી એક દિવને જીવનનો ડગ્ગેશ ગીતીએ અત આવવો એ પણ નથી વાત નથી એ તો ચાલુ જ છે અતગાળથી અનાદિ અનંતકાળથી જન્મ-જીવન અને મરણની વાતો રોજ મગેજની ખની ગયેલી છે આપણા જીવે અનંતિ વખત જન્મ-જીવન-મરણ ક્યાં હતા કહે છે ને-પુનરપિ જનન પુનરપિ મરણ, પુનરપિ જનનીજઠરે શયનમ' ફરી જન્મ ફરી મરણ, ફરી માતાના પેટમા ગયન ! એ જન્મ (જીવન) મરણની ઘટમાળા હજી સુધી ચાલુ છે, અત આંચો નથી, ક્યાંદે આવશે એ પણ હંધ દેખાતુ નથી ત્યારે વતમાન જીવન પર પણ એવી કોઈ શાખારી ભઈ શકીએ તેવું છે કે એ બાવી જન્મ-જીવન-મરણની ઘટમાળ અચૂક બંધ કરશે ? જન્મતુ, ચાકસ પુરુષાર્થ નિનાતુ જીવન વિતાવતુ, અતે કડણ ગીતીએ મરણને ગરબ થતુ, એથી આત્માતુ દગદર શુ કીટયુ ? એમ શીટે તેમ નથી ને ? કે શીટે એવું લાગે છે ? એમજ શીટતુ હોત તો આજ સુધી કેમ રખડત ? વસ્તુસ્વરૂપના પ્રગટાને બદલે મહાઅધકાન્મા વ્યાથડયે ગ્રહી આત્માની શી સ્થિતિ મુવરે ? જન્મ-મરણની જે નિર્વાતિ ચાલુ છે, તેનો નિમલ કરવા માટે જીવન સંશ્રામની જરૂર છે

જીવન સગ્રામ એટલે? —“જીવન-મગ્ગ” સામાનિક
ગણ છે એના અનેક અર્થ થાય ॥ ત

જીવનમગ્ગ એટલે જીવનની સાથે સગ્રામ

જીવનમગ્ગ એટલે જીવનભર મગ્ગ

જીવનસગ્રામ એટલે જીવનને મારે મગ્ગ ઇત્યાદિ

એક એક અર્થની ઘણી વિવેચના થઈ શકે તેમ છે ગમે તે
અર્થ હો પણ પહેલું એ સમજી રાખવાનું છે કે મગ્ગ મારે
આત્માએ મુક્તિ બનવું પડે ન મુક્તિગીરી માં મારે? વિજેતા
બનના મારે એના વિજેતા? વિજય થાનો? ફત્તેહ કોની? આ
વાત વિચારવાની છે વર્તમાન જીવન એવું હોવું જોઈએ કે જેથી
જન્મ-મરણની ચાલુ ગડમથલ અટકે મૃત્યુ વિનાનું શાશ્વત
જીવન પ્રાપ્ત થાય વર્તમાન જીવન પછી એ કાર્જ ન હોય તો તો
વિચારવાની જરૂર નથી, કોઈ પ્રવૃત્તિની જરૂર નથી પણ જ્યાં
જન્મ-જીવન-મરણની ચાલુ જ હોય ત્યાં વિચારના
જરૂરી છે

આત્માની મનાતન સ્થિતિ અને સ્વતંત્ર હયાતી હોવાના
પ્રમાણ છે તેથી જ આ જીવન એટલું જીવન જોઈએ, ન
એનાથી અવી ફત્તેહ મેળવની જોઈએ, કે વારવાર જન્મ-
મરણ કરવાની સ્થિતિનો નિકાલ આવી જાય, કાયમની અજર
અમર મુખ-ગાતિ આત્મા મારે નિશ્ચિત થઈ જાય એ
જીવન કેવું હોય, કેવા પ્રકારે જીવાય, આદર્શ કેવા
હોય, વગેરે તમામ વિચારવાનું છે ‘જીવનસગ્રામ’ એટલે જીવન
માટે અર્થાર્થ નીતિ પ્રકારના જીવન મારે, જીવનથી અર્થાર્થ ચો-સ
પ્રકારના જીવનથી, અને જીવનમાં અર્થાર્થ વર્તમાન જીવનમાં
મગ્ગ

પણે, ક્ષત્રિય મુજદા પ્રાણની પણ પરવા ન કરે, તો ત્રીની પરવા ? ન કરો ચિંતા ! સિધાવો નાચ ! મુખે સિધાવો ! ”

આ ક્ષત્રિયનું ઠંડુ લોહી — પત્નીની ગ્રેસ વાળી છતાં ક્ષત્રિયનું લોહી તપનું નથી તમને મુનિગજની વાળી સામગ્રી લોહી તપી ! સંગ્રામ જેવરા તૈયાર થઈ જાઓ ? વૈરાગ્ય જાઓ, અને ઘેર ગયા પૂડવા તો તમારી આનિકા પત્ની શું કહે ? ‘પૂડવા કેમ આવ્યા, — એમજ કહેને ? જીવનના સંગ્રામ ખેનના છે ? લોહી ગંભ જોઈએ ? ડિકળનું જોડન ? યનમતાટ કન્ટુ જોઈએ ? ખૂબ વેઠનું પડે ? જહારથીયે આકમણ આવે, ને અડગથી પણ ભડકા સંગમે આપત્તિના મેરુ પહાડ તૂટી પડે, ઉપરથી હેલીઓ ત્રાટકે, છતાં આમા જુએ તે સંગ્રામનો મુજદા, સાચો ક્ષત્રિય બચે આતુ વાક જીવનમા ન હોય તો પછી ધમણ જેવા જીવનથી શું ? આ રજપુતમા લોહી અત્યારે ઠંડુ છે, તેથી ફરીને ક્ષત્રિયાણી વિનવે છે

મહાની શાંતિ મા કામની ? —

“ નાચ ! ત્રીધાવો ! લેશ પણ શીઝ ન કરો ! નથીને કંઈક બન્યું તો પછી માટું શું થાય એની ચિંતા કરો છો ને ? તો હું કહું છું કે જે આપ રાજભૂમિમા ખપી ગયા, તો વરમાળા પહેરી ચિંતામા આપના શખને હું ખોળામા લઇને બગીચા મરીશ, અને નિજય પામીને આવ્યા તો કહું — ચોખે વવાવીશ ”

પાણી તો ચઢાવ્યું, ક્ષત્રિય જાયહો જરા ચાલ્યો પણ ખરો, પણ પાટો અટક્યો ક્ષત્રિયાણીને થયું — ‘હાય રે હાય ! આ તો જીવન થાય છે ! કોઈ જોયે તો એને થયે કે આ પત્નીજ એની હલકી હશે, કે જે પતિને રોકી રાખતી હશે. અથવા આ છોકરીના માબાપ કેવા મૂર્ખ કે આવા કાચરને દીધી ! જિયારા મારા મુયોગ્ય માતાપિતા વગેવાશે ’

જીવનસાધના માટે શુ શુ કરનાનું ? —

આ તો દષ્ટાંત છે પણ તમાગ જીવનમા તમાગી સ્થિતિ તરફ નજર કરજો આત્મહિતની ડમાઇની પણ, મિહાત રક્ષાના પ્રસન્ન, દેવ-ગુણ-વર્મ પર આક્રમણની ટોકટીની પળાએ લાહીમા યનમનાર કેના છે એ જાણે! એ હશે તો જ જીવનસાધના ખેડવાનું થશે સધામ શી રીતે ખેડાય? શી રીતે ખેડાય? જીવન-સાધનાથી ગળવડ લાભ મેળવના છે ને? જીવનસાધનાના વિષય મોટો છે પણ ગહન નથી મોટો એટલે ભારે જવાબ ડગીનાળો છે! ગહન નથી એવા માટે ડ બહુ મૂંઝવણજ્ઞાનની જરૂર નથી. વિષય મમજ્યા પડી જીવનના આદર્શો દેરવા પડશે, પ્રવૃત્તિઓ પલટાવવી પડશે વૃત્તિઓના વળાડ દેરવા પડશે અનેકવિધ ત્યાગ કરવા પડશે, ઉપરાઉપરી તન-મન-ધનના લોગ આપવા પડશે આત્માની એવી તૈયારી જોઈશે મધામ માટે જાણે શુ શુ કડી નાણુ એવી તમન્ના જોઈશે મહા-શાંતિની કાઈ મિત નથી ખુદ તીર્થ કર દેન મુદ્દાએ એવા જીવનસાધના ખેડવા છે એ માટે ખૂબ ખૂબ તમન્નાઓ સેની છે ત્યારે જ એ મહાપુરુષો જીવન-સાધના ખેડીને વિજય વખાળને વર્ધા ત્યારે જ ત્રિભુવનનાથ શ્રી વીતરાગ સર્વજ્ઞ પન્માતમા બન્યા

કષ્ટિયાળીનો નિપાદ — પેલો કષ્ટિય પાછા પગલા માટે છે ત્યા એને જોઈને નવ પરિણીતા માચી શૂરી કષ્ટિયાળીનું પણ મોં પડી ગયું! એના હૃદયને ધા લાગ્યો ગભગમ ઉઠી, 'હા! હા! હું કોના પનારે પડી' કોણ ગભરાય? રજપુત કે રજપુતાણી? નરગી નમોઢા ગભગમ, તો-શા માટે? નિયમગુણ લૂટાય એથી? ક કષ્ટિય લૂટાય એથી? ભલે એ બહુ બહુલ ન હોય, પરલોકની વાત નય નમજતી હોય, પણ એટલું તા એના મનને નિર્ધીત છે કે 'જમના રંગને ઝાળો ન કરાય? જમના પતિ

ઠ્ઠાચ પરચોક મીધાવો તો પણ પોતે જગતમા મહામતી-મહા સાધ્વી ગણાવાની ! જગત જાણુએ કે જેના પનારે એ પડી, તે બહાદુરીથી ગયો છે ! આર્યદેશની નારીની આ ધગચ હતી નાગીરત્નો તો વિશિષ્ટ વિધાત્રી છે પણ જેવામાથી નર બનાવે છે ! સુત બનાવે છે ! આ ભારતભૂમિ છે નારી એની આર્ય સ્મૃતિ અને શિક્ષણ પામીને ઉત્તમ નર તો શુ, દેવ અને મહાદેવ બનાવે છે ! ઉચ્ચ સ્મૃતિના શિક્ષણ લઈ સાચા જીવનસપ્તમ ખેલાવનારી ભારતની સ્મૃતિ અને સસ્કારી નારીઓ જગત્ક્રાંત પ્રેરણાના અમીષાન પાઈ શકે છે

કલ્પ કની વિચારણા — સત્રિયાલી મુઝાય છે ‘મજબ થાય છે એમનું કલ્પ કે એ મારા જીવનમા કલ્પ ! એમના અને મારા માતા પિતાને કલ્પ ! લોક કહેશે શુ ?’ તે વખતે કલ્પ કની આવી વિચારણા હતી આજ ગળ ફરી ગયો છે કલ્પ લાગવાની માટે ભાગે આજે પરવા નથી કલ્પ જાતને લાગો, કે કુટુંબને લાગો, કોઈ પગલા નહીં આપણા જ દેશભદ્ર, ધર્મભદ્ર, જ્ઞાતિભદ્ર બેકારી-ભૂખમરો આદિમા મળે તેની કોને પત્તા ? ‘અમારૂં ભરાઓ, બીજાની અમને પડી નથી’ એ એક જ વાત છે સ્વાર્થ સાધવા માટે અને લોકોમા મોટા ગણાવવા માટે સાચુ-જુ (કાળા-ધોળા) કરી, ચેનકેન પ્રકારે જુ ભૌતિક પદાર્થો કેમ મેળવવા, તે માટે લક્ષ્મી કેમ મેળવવી-વધારવી કે જે આખરે અવશ્ય મૂકીને જવાની છે, એજ એક ખૂન આજે મોટે ભાગે દેખાય છે

રેલા કાળમા ગૌરવ જરૂરી છે — કહે છે કાલ ફરી ગયો. પણ ભૂમિ એજ છે, હવા એજ છે જે કાલ ક્યે ? તો તેની સામે વધારે ગૌરવની જરૂર છે શક્ય એટલું તમામ વધ શકે તેમ છે ઇતિહાસમા અનેક વાતો અકાચેલી છે તેમા જેવા વર્ણનો છે ભૂતકાલના નગનાગીના, એવા આજે પણ નરનાગી છે ! કયાક

જીવનમંથ્રામ માટે શુ શુ કરવાનું ? —

આ તો દૃષ્ટાંત છે પણ તમાન જીવનમાં તમારી સ્થિતિ તરત નજર કરજો આત્મહિતની કમાઈની ખોળે, મિહાત રક્ષાના પ્રસંગે, દેવ-મુરુ-વર્મ પર આક્રમણની કટોકટીની પળાએ લાહીમાં થનમનાર કેસ છે એ જોજો! એ હશે તોજ જીવનસંગ્રામ ખેડવાનું થશે સંગ્રામની રીતે ખેડાય? ની રીતે ખેડાય? જીવન-સંગ્રામથી જ જીવર લાભ મેળવવા છે ને? જીવનસંગ્રામનો વિષય મોટો છે પણ ગહન નથી મોટો એટલે ભારે જવાબદારીનાળો છે! ગહન નથી એવા માટે કે બહુ મૂ-મતરવજ્ઞાનની જરૂર નથી વિષય મમન્યા પડી જીવનના આશો દેરવા પડશે, પ્રવૃત્તિઓ પસંદગરી પડશે, વૃત્તિઓના વળાંક દેરવા પડશે અનેકવિધ ત્યાગ કરવા પડશે, ઉપસાઉપરી તન-મન-ધનના ભોગ આપવા પડશે આત્માની એવી તૈયારી જોઈશે મંથ્રામ માટે જાણે શુ શુ કરી નાખુ એવી તમન્ના જોઈશે મહા-ગાત્રીની કાઈ પ્રિય નથી ખુદ તીર્થ કર દેન મુદ્દાએ એવા જીવનમંથ્રામ એવા છે એ માટે ખૂબ ખૂબ તમન્નાઓ રેવી છે ત્યારે જ એ મહાપુરુષો જીવન-મંથ્રામ ખેડીને નિજ વખાળને વધા ત્યાં જ ત્રિભુવનનાથ શ્રી વીતરાગ સર્વજ્ઞ પંચાત્મા બન્યા

દાનિયાળીનો નિપા — પેલો દાનિય પાછા પગલા માટે છે ત્યાં એને ને-ને નવ પરિણિતા માઠી ધૂરી દાનિયાળીનું પણ મોં પડી ગયું! એના હૃદયને ઘા લાગ્યો ગજરાઈ ઉઠી, 'હા' 'હા' હું દોના પનારે પડી 'કોણ ગજરાય? રજપુત કે રજપુતાણી? નરરગી નરોદા ગજરાય, તો-શા માટે? વિષયગુણ લૂગાય એથી? કે દાનિયર લૂગાય એથી? લલે એ જાદુ લલેલ ન હોય, પલોડની વાત નય મમજતી હોય, પણ એટલું તો એના મનને નિર્ગુણ કે કે જગના રમને આખો ન કરાય? જગમાં પતિ

હાથ પગ્ગોઠ સીધાવો તો પણ પોતે જગતમા મહામતી-મહા સાધ્વી ગણાવાની ! જગત બાણશે કે જેના પનારે એ પડી, તે બહાદુરીથી ગયો છે । આર્યદેશની નારીની આધગથ હતી નારીરત્નો તો વિચિત્ર વિધાત્રી છે । પરંતુ જેવામાથી નર બનાવે છે । મત બનાવે છે । આ ભારતભૂમિ છે નારી એની આર્ય સંસ્કૃતિ અને શિક્ષણ પામીને ઉત્તમ નર તો શુ, દેવ અને મહાદેવ બનાવે છે । ઉચ્ચ સંસ્કૃતિના શિક્ષણ લઈ સાચા જીવનસમામ ખેલાવનારી ભારતની સંસ્કૃતિ અને સંસ્કારી નારીઓ જગતના પ્રેરણાના અમીપાન પાઇ શકે છે

કવ કની વિચારણા — કવિયાળી મુખાય છે ‘ગજબ થાય છે એમનુ કલક એ માગ જીવનમા કલક ! એમના અને મારા માતા પિતાને કલક ! લોક કહેશે શુ ?’ તે વખતે કલકની આવી વિચારણા હતી આજ ઠાગ ફરી ગયો છે કલક લાગવાની મોટે ભાગે આજે પરવા નવી કલક બાતને લાગો, કે કુટુંબને લાગો, કોઇ પરવા નહીં આપણા જ દેશબધુ, ધર્મબધુ, જ્ઞાતિબધુ બેકારી-ભૂખમરો આદિમા મબઠે તેની કોને પરવા ! ‘અમારૂં ભરાઓ, બીજાની અમને પડી નથી’ એ એકજ વાત છે સ્વાર્થ સાધવા માટે અને લોકોમા મોટા ગણાવવા માટે સાચુ—જહુ (કાળા-પોળા) કમી, ચેનકેન પ્રકારેણુ ભૌતિક પદાર્થો કેમ મેળવવા, તે માટે લક્ષ્મી કેમ મેળવવી-વધારવી કે જે આખરે અવશ્ય મૂકીને જવાની છે,—એજ એક મૂન આજે મોટે ભાગે દેખાય છે

ફરવા કાળમા ગૌરવ જરૂરી છે — કહે છે કાવ ફરી ગયો. પણ ભૂમિ એજ છે, હવા એજ છે જે કાલ ફરે । તો તેની સામે વધારે ગૌરવની જરૂર છે શક્ય એટલુ તમામ યઇ શકે તેમ છે ઇતિહાસમા અનેક વાનો અકાચેલી છે તેમા જેવા વળાંને છે ભૂતકાલના નરનારીના, એવા આજે પણ નરનારી — કયાક

ખૂલે સ્ત્રી કામ કરનારા! જગડમાના ગુલામની જેમ, જે કયા અને ક્યારે ઉઘ્યુ, ખીંચ્યુ, હરમાયુ, તેની બબર ન પડે, પરમાર્થની સુવાસ પાથરનામા જીવન પુરૂ કરે, પણ કોઈ જાણે નહિ.

પેણી ક્ષત્રિયાણી, હવે મૃદુતાને અળગી કરી, ટક જાની યોદ્ધી “પાછા કેમ? ગમ નથી આવતી?”

પેણો—‘હે-હે’ કરે છે, નવોદાના મુખ મામે જોઈ જોઈને! જ્યાં અમળા છે, પણ કર્તવ્ય-વિચાર-પરાયણ!

પેના મન્દ છે પણ મોહમૂઢ!

ક્ષત્રિયાણી પૂછે છે, “હજીય શું વિચાર કરે છે?”

પેણો કહે છે “વિચાર તમારા જ તો!”

હવે ક્ષત્રિયતનયા સબળાવે છે “શમશેરમા જીવન મમજનાર ક્ષત્રિયને જ્યાં પ્રાણની પણ પરવા ન હોય ત્યાં સ્ત્રીની પરવા? લાવો મને આપો શમશેર”

પેણો કહે છે—તો તો મને જવામાય શો વાધો છે? વાધો છે તમારા વિયોગનો હે હે હે હે—”

વાસનાના ગુલામડાઓને શું આવડે? આજ ‘હે હે હે’!

જ્યાં વીર પત્ની! કયા ગુલામટો પતિ! પત્નીનું કવેજી કૌશલ છે પણ પેણી કામવાસનાના ગધેડા બનેલાને આની કારમી પીડાનું શું જ્ઞાન? ક્ષત્રિયાણીને આવા પતિ મધાતે પાનું પડવા બદલ ભારે શરમ લાગે છે કોણ શરમાય? કાચર કે શૂરવીર? અહીં તો શૂરવીર ચુપતી કાચરની પત્ની બની શરમાય છે શીખવા જેવો છે એનો સ્વભાવ

એ કહે છે—“તમારું કર્તવ્ય વિચારો! જેની ખાતર તમે પાછા પગ ભરો છો, એ કાલે દગો નહિ દે, એની ગી ખાત્રી?”

એટલે સમજ્યા ને? સ્ત્રીય દગો દે! ને યુદ્ધનું કર્તવ્ય
 સુમાળ્ય માથે પડે એની ખાતર સિદ્ધાંતનો માગ ન ચૂકાય આ
 દત્તિયાણીના હૈયામાં માત-પિતાએ કયા સસ્તર રેહ્યા હશે?
 દ્રાવિમ (દ્રાવક પુત્રી) પરતીને સાસરે બંધ પતિને કયો પણ
 સૂઝાડે? પણ કોણ? જેને ગમતુથીમા મન્યુ હોય તે ને? આને
 શિક્ષણ કયુ? આને તમારી પુત્રીઓ-પુત્રોના શિક્ષણમાં તમે શુ
 ધર્મલાધના, શુભ ભાવના, તત્ત્વચિંતન પૂરો છો? ના, બિલકુલ અવસર
 આવે શું નાગો છો? કેમ મેટ્રીક છે? બી એ છે? એમ બી
 બી એમ છે? આને ભાગતની આ કજાવ દયા છે! માત-
 રિતાને આ શિક્ષણનો મોહ છે, શાળામાં ભણાવવાનું શુ? અન્યથા
 છે પરિણામ! શિક્ષકો, નેતાઓ, કુશુળો વાનાવળુ લગભગ મૌ
 જડમુખના હિમાયતી! ત્યાં થાય શુ? પણ જિનેન્દ્ર પ્રમુનો સઘ
 આમાંથી બચવા-બચાવવાના ઉપાય કરી શકે પહેલેથી સસ્ત્ર
 સારા આપો કુભાર હાથમાં લીપેલી માટીનો ઘાટ તેમાં દાડ પડે
 તેવો કરશે તો તે માટીનું દામ ક્યાલને ત્યાં જ જવાનું

બીજો એક દ્વિત્રિય

આને શિક્ષણ સત્ય, દયા, અદાચાર વગેરેનું? કે જડના
 વિનાનનું? આજની રીતમાત, દેશન, ઉચ્છ્રમવતા, ઉદ્દભટ વેશ,
 આચાર વિચારને આનોકદર્શી કે પરલોકદર્શી? તમારે પનારે પડેલા
 નિર્દોષ વારસદારોની જવાબદારી તમારે માથે છે આ જવથી
 આગળ એને હવે નીચેની જાતિ અટકે તેવું શિક્ષણ તમારે આપ-
 વાનું છે દ્રાવક-દ્રાવિમ શિક્ષણ કેવું આપે?

એક દત્તિયની વાત છે કોઈ રાજકુમારીને રમણ આપવા
 અગે એ પોતાની માતાને પૂછવા આવ્યો, ‘તેને બચાવવા જવું’
 કે નહિ?’ માતાને એ સાથે છે પોતાની બાળ મટે! પુત્ર
 એવું કારણ પૂછે છે માતા કહે છે “બેટા તારો વા નથી, વાક

મારો છે તું નાનો હતો ત્યારે મારે હાથે થયેલી ભૂલનું આ પરિણામ છે કે તું આજે, શરણાગત કન્યાને બચાવવા બાઉ કે નહિ, એ પૂછવા આવે છે ! તું હતો ધાવણો એક વાર હું મ્નાન પૂજામાં રોખાયેલી, તું બૂખ્યો થયો, લાખ્યો રડવા, દામી હાજર હતી કોઈ ક્ષિપ્ર નહિ, ને તેજ દિવસે મેં મૂર્ખાઈએ તેને ઇશારો કર્યો તેણે તને ધવરાબો, તરત જ હું બાનમાં આવી, માગી ભૂવ મ્મનભણી, પૂજામાંથી ઠી તરત જ મેં તને ઉપો કર્યો માથું નીચે પગ ઉંચે. ઉલટી થઈ, ક્રૂપ નીકળી ગયું છતાં એટા જે એક મેં ટીપા અદર રહી લોહીમાં ભળ્યા હશે, ને રંગેરંગમાં પરિણમી ગયા હશે, તેનું જ આ પરિણામ છે વાક મારો ! નહતર આગા પૂછવાનું હોય ?" પેલો સાબળી લજવાણો, તરત જ ઉપડ્યો અને રાજકુમારીને રક્ષણ આપ્યું.

સતાનોના મસ્કાર અમડના માટે વાક કોનો ?

વૃત્તિ-પ્રવૃત્તિનું ઘડતર ગર્ભથી થાય છે આર્ય દેશમાં શું નર, કે નારી, શુ બાલ, યુવાન, કે વૃદ્ધ, આ સસ્કાર હતા બાળકોને ગર્ભથી સસ્કાર પડે છે માતાની વૃત્તિ તથા પ્રવૃત્તિના ઝોળા ગર્ભ પર પડે છે એની અમર ગર્ભમાં ઉતરે છે માટે જ ગર્ભથી જ આ ભારતવર્ષની ભવ્ય ભામિનીઓ એક પાગ દુષ્ટ વિચારને ય હૃદયને સ્પર્શવા દેતી નથી ! તે તેના આચારની તે વાત કેટલી ઉજળી ! વિચારનું પ્રતિબિંબ ગર્ભમાં પડે છે માટે એક પણ મલીન વિચાર આ તાન ગર્ભમાં હોય ત્યારથી નજ કરાય એવા વિચારની ઝાંખી પણ ન થાય તેની સતત કાળજી ગરો. આથી જ ગભણી સ્ત્રીઓએ હલકા પ્રકારની વાતો પણ ન કરવી કે ન સાબળની જોઈએ તેના ચેતનાળાય ન કંવા જોઈએ હલકું વાચન ન વાચવું જોઈએ, તેના દરેક ન નિહાળવા જોઈએ.

જીવનસંત્રામ ખેલાવનારે આખા લાલ પણ કરવી પડે — પેલી

ક્ષત્રિયાણી પાણી ચઢાવે છે, છતાં હજી આ મોક્ષાધને આગળ વધવાનું મન થતું નથી એને ભાવડો (ક્ષત્રિય) કહેવો કે નહિ ? આજ પછી તમને ત્યાગ વૈરાગ્યમાં વીર્ય ફોગવવા સતત કહે છે પણ તમે તમારા લોભ રાગમાંથી જરાય નજર ચસકો તો તમે પુરુષાર્થો કે નિ સત્ત્વ ?

મત્રી વિમલગાનો પ્રશ્નગળ ખગર છે ને ?

પોતાની પત્નીને પૂછે છે કે “કા મદિર મળશે, કા પુત્ર કહેા, શુ માગલુ ? શુ બેઈએ ?”

પત્ની પરમ-શ્રાવિકા છે, કહે છે, “મદિર મળશે તો મોક્ષના દ્વાર ખુલ્લા થશે, પુત્રથી તો વિપમય સંસાર વેલો વધશે”

કેવી સાત્ત્વિક પત્ની ! પુત્રની ઇચ્છા જરૂર છે, પણ મદિરનો લાભ શુભાવીને નહિ ! મદિરનો લાભ મળવામાં પુત્રનો લાભ જતો રહે તો ભલે જાઓ, એટલે સુધીની તૈયારી છે ! પતિ વિમલગા તો મહાસાત્ત્વિક છે જ પત્નીય એની મળી છે ત્યારે, પેલી ક્ષત્રિયાણી પોતાના વિવક્ષણ પતિને શ્રામ ખેલાવવા માગે છે ભલે કદાચ સૌભાગ્ય હણાય, પણ પતિ નિ સત્ત્વ જન્યો છે એવા પતિને જરા કંપકો પણ આપવો પડે, જરા આખ પણ લાલ બતાવવી પડે, ટોણા પણ મારવા પડે અમાટે પણ તમારી પામે જીવન-સંક્રામ એજાવવાના છે; એટલે ટોણા કંપકા કરીએ ને ? ચાલ રાખો, ટોણા કંપકાથી પણ આત્મા જાગે તોય એ ઉદયની નિશાની છે પણ ક્ષત્રિય જન્યો હજી જાગનો નથી

ક્ષત્રિયાણીનો ટોણો — પત્ની કહે છે, “ક્ષત્રિયાણી માતાની કૃદ્ધિને લાર આપી એના ચૌરન જગાડી જીવન તમે આધર્ય ? તુરં મોક્ષમાં ઉચ્ચ ક્ષાત્રવના કર્તવ્ય ચૂકતા શરમ નથી ?”

ક્ષાત્રવના અદ્ભુત ધોરણ — કેવા ચખ્ખો છે ક્ષત્રિયાણીના ?

પવૈયાને પાણી ચઢાવે એવા ! કેમ ? ઉત્તમ કુળનું કુળદ છે ક્ષાત્ર લોહીનો પાક કે પિતાના ઘેર દ્વાત્રવટના સસ્કારો પામેલી છે એટલે પતિ એની એવી દયા ખાય કે ‘કદાચ હું રણભૂમિમાં ખપી જઈ તો આ બિચારીનું શું થાય ?’-એની એ વીર અગનાને મન કોઈ કિંમત નથી એમાં પતિનું કશું જ ઠહાપણ એને દેખાતું નથી ‘આલો ઠીક છે પતિ સમજદાર મળ્યા, આપણા સસારસુખ સલામત રહેશે’ એવી કોઈ મતોપની લાગણી એને નથી વતી એને તો ઉલટું એમ થાય કે ‘અરે મારા પતિ આના કાયર’ મને ક્ષત્રિય-પત્નીનો જશ નહિ અપાવનારા ? મહાન રણમગ્રામને બદલે મારા મળમૂત્રભર્યા ગાત્ર સામે જોનારા ? ક્ષાત્ર કર્તવ્યને મૂકી ખાયડી સામે જોનારું પશુકર્તવ્ય બખતનારા ?’ વિચારવા જેવું છે આ માની નથી, પ્રજ્ઞયાગિણી નથી, સસાર-સુખ ભેઈ નાખ્યા નથી, શમાર સુખની અણસમજ નથી મસારસુખના કેટલાય દુકાળા મનોરથ કરીને એ પૂરા ઝરનાનો અધિકાર હજી હુમણા’ એણે મેળવ્યો છે કાયા મુકોમળ સોવનવરણી છે પતિ પણ કેવળ-લાવણ્ય ભરેલો મળ્યો કે આ અધિતિમાં એને જાણે એની કોઈ ભૂખ નહિ, કોઈ કિંમત નહિ તે પતિ રણમેદાને મથરવો જ ભેઈએ એવું ધંગ છે એય પરવા નથી કે ‘સુદ્ધમા નથી ને કદાચ પતિનું મરણ થાય તો જીવનભરના સસારસુખ નાશ પામે તો શું થાય ?’-આ પરવા પણ નથી તેમ પતિ બિચારાએ શું સુખ જોયા, એનીય દયા નથી. એકજૂન છે કે ક્ષત્રિય-ક્ષત્રિયાણીપણાના મહાન કર્તવ્ય પહેલા બખતનાના.

માનવદેહનું મોટું કાર્ક નિપયકીક નથી માનવજીવનની મહત્તા દ્વાત્રધર્મના પાલનમાં એને લાગે છે પશુદેહ કરતા માનવદેહ લાખો દરજ્જે ઉચો તે એને રૂપરૂપાર્થિ નિપયોથી નિહાળતા મારે નહિ. દ્યારિકા રાજકન્યાઓ અને દેશપત્નીઓ પણ

આના ઉચા ખ્યાલને ધરનારી હતી તેથી સર્વશ્રેષ્ઠ ધર્મ કર્તવ્ય આવીને ઉભુ રહેતા બોઝવિલામ વીનરાઈજતા એટલેજ સાબળીએ છીએ કે પૃથ્વીચક્ર, સુણનાગર, સમરાદિત્ય, જગદ્ભાગ રંગેની પત્નીઓ ગદીય સમારમુખને ભૂલી, માત્ર પતિજ કર્મસંગ્રામ ખેલે એમ નહિ, પણ પોતેજ એ ખેલવા તૈયાર થઈ ગઈ પશુ જીવન કરતા મનુષ્યજીવનના ઉચા કર્તવ્ય ન મનજે, પશુદહ કરતા મનુષ્યપણાનો રહ કોઈ વિગિધ માન્ય મિલ કરવા માટે મળ્યો છે તેજ અનતા પુણ્ય ખર્ચ કરવા ઉપર મળ્યો છે, એવું ન મનજે તેવું બેચુ પણ માનતી બેચુ કે પશુનું બેચુ ? પશુના અજ્ઞાન બેનમા દીન જેવા માનવ બવ ખરીયાના મહા મૃત્યુના ખર્ચનો અને સદુપયોગના મહાવાહનો વિચાર સરખો કયાથી આવી શકે ?

શત્રિયાળી તવનાર લે હ — શત્રિયાળીની ધીરજ ન રતી હો એનો ખાલી મોહનો ઉપદેશ બધ કોઈ મોહના ચેલા કરતા પતિના હાથમાથી તણવા માગી લીધી પતિ વાલે છે કે ‘કહાય એ પોને લડવા જવા માગતી હશે’ જોડ એ કેવી રીતે જવા નીકળે છે ! જો એ જવા નીકળે તો તો પડી અનેજ જતા આવડે છે’ ગમે તેમ પણ તણવા એવું પત્નીને આપી.

નિશાસ માનમની ચાવી — અહીં આ કર્તવ્યની સમામ ભૂમિ પર રણવટી અનેલીની ચોળના આખી જુદી જ છે’ અને એ પતિના મોહાપનાથી નુકસાનનેલા માનનમા ન સમજાય એ સદજ કે સ્વય ઉચ ચોળનાઓની નુકસાન થતી, કે બીજાના ઉચ આગયોની કલ્પના આતરી, તે માટે નિશાસ માનન લેખાએ છે

મનની નિશાસતા પણ તોજ બની ગદે કે જો કોઈ બીજા ત્રીજા લ પદનો, મૈત્ર્યના, કોવાલા, નિરપાસતા, રંગે ન

ઉંચી કોટિની સારિતક વિચારણા કરના માટે એ બંની અવતા દૂર કમાવી દેરી જોડો આ ક્ષત્રિયાળી અને ક્ષત્રિયમા આટલો બધો ફરક છે, કે પતિ જોળિયે મરદ છતા હંયાનો અધ અને ખાયલો બન્યો છે! ને પત્ની અમળા જાત છતા હૃદયની દેખતી અને મર્દાનગીવાળી છે એ કામવાસનામા વિષયોમા અધ નથી. અલખત એ સાધવી નથી એય હમણા જ પરણીને હૈયે સ સાર સુખના કોડ લઇને આવી છે પરંતુ તે કોડ અધતાના કે લપાતાના ધરના નહિ કેમકે એની દૃષ્ટિ મમક્ષ એથી ઉચા પારમાર્થિક માનવ કર્તવ્યો છે જુઓ ત્યારે એવો અવમર આવી લાગ્યો દેખાય કે જ્યા હવે સમારસુખની લાલમા પડી મૂક્યે જ છૂટકો છે, જો ઉચ્ચ કર્તવ્ય સાધવા હોય, જો શુનમા અપકીર્તિના કલક ન વહોરવા હોય, -આવુ જ્યા દેખાય, તે વખતે જુઓ કે માણસ કેટલા બધા માહુમિકે પરાક્રમ સુધી જઈ શકે છે!

રજપુતાણીનો આત્મભોગ — રજપુતાણીએ એક હાથમા તલવાર પકડી, બીજા હાથમા પોતાના માથાનો ચોટલો પકડયો! પછી બોલી, ‘જુઓ આ મનોહર મોઢાએ તમને લટાઇમા જતા અટનાવ્યા છે પણ ચુદ્ધત ક્ષાત્રકર્તવ્ય કેમ પડતુ મૂકાય! તો ’ એમ બોલતા, રજપુત પતિ હજી તો આશ્ચર્ય અને ઇતેઝારીમા પડયો છે કે આ આગળ શુ કહે છે, અને શુ કરવા ધારે છે, ત્યા તો આત્મભોગ દેવા આતુર બનેલી ક્ષત્રિયાળીએ રણથંડી બની તરત જ મજાપુત હાથે ખટાક કરતેક તલવાર પોતાના જ મુકોમળ ગુલાબી ગળા પર ચલાવીને ગળુ કાપી નાખી પતિના હાથમા આપતા કહ્યું કે “હવે, આ ગમતુ અને દયાપાત્ર લાગતુ મોઢુ સાથે રાખી ચુદ્ધમા જાઓ એટલે નિરાતે ચુદ્ધત કર્તવ્ય હવે બજાવી શકશે ” ડોકામાથી અને ધડમાથી તો લોહીના કુવારા છૂટી પડ્યા!! શુ આ! લલલલાને એ જોતા કમકમી આવી જાય પણ એ કુવારાએ અને સ્ત્રીના આવા પરાક્રમે અહીં તો રજપુતનુ

શીજી ગયેલું લોહી ઉઠાળી મૂક્યું એક બાજુ બારે પથ્થાત્તાપ અને શીજી બાજુ જવલત પ્રેરણા બગી ઉઠી. શાનો પથ્થાત્તાપ? પોતે સાત્રવટ ભૂલી ઓગ્તનના પ્રાણનાશમાં નિમિત્ત બન્યાનો પથ્થાત્તાપ! પ્રેરણા શાની? મરણીઆ બની યુદ્ધ ખેલવાની પત્ની પ્રત્યેની કથામણી લાગણીના બૂકા ચર્ધ ગયા

જીવન સાથે મંથ્રામ — રણભૂમિના સંગ્રામ જુદા, અને આવા જીવનમંથ્રામ જુદા. ક્ષત્રિયાણીએ આ જીવનસંગ્રામ ખેડી બતાવ્યો છે જીવનસંગ્રામ એટલે? એટલે એ જ કે પોતાના જે પોતાનું જીવન પતિને સાત્રવટ ભૂવાવી રહ્યું છે એ જીવન સાથે જ સંગ્રામ ખેડી જીવનને કર્તવ્યની ભૂમિ પર સુવાહી દીધું. ‘હું જીવતી ગુહીને મારા ક્ષત્રિય પતિને મોહ કરાવી કર્તવ્યથી મ્યુત કરી રહી છું ને’ ભવે મોહમાં હું એમને પ્રેરતી નથી, પરંતુ પતિને યુદ્ધભૂમિ પર જવાની આડે મારું જીવન મરી જાય. આવી રહ્યું છે ને? તો તો આ મારું જીવન શરીર અને આ મારું જીવન મહા-દુરમનભૂત છે, જે અમારા કર્તવ્ય ભૂવાવે છે મારે એની માને મંથ્રામ ખેડી એનો તો નાશ જ કરવો જોઈએ’—આ હતી વીર અગ્નિની ખવાએશ! મહાત્માઓ કયા પોતાના જીવનને મોક્ષમાધનાની આડે આવતું જોતા, ક્યારેક એ ઠગી બેમે એવું જોતા ત્યાં એ પણ ખુદ જીવન સાથે મંથ્રામ ખેડી અનશ્નપ્રાદિ દ્વારા એનો અત યવા દેતા સાત્વિક નર-નારીઓમાના પણ કોઈ બાન્યશાસ્ત્રીઓ દેવગુરુ ધર્મરક્ષા ખાતર, તો કોઈ ગુણુ કે મત ટકાવવા ખાતર, જીવનસંગ્રામ ખેડી આ ક્ષણિક સ્વજીવનને જ મહાત કરતા

જીવન સાથે જ સંગ્રામના પ્રધાનત્વ

ધારિણી — અદનખાજાની માતાએ જ ગલમાં પોતાને પત્ની વાત સામગ્રી શીતરક્ષા

સાથે મંત્રામ ખેંચ્યો! કેમ? તો કે, જે જીવન મોગદ હોય તો એ જીવન આત્માને શીલ પર આક્રમણ નોવડાવે ને? માટે જીવ કરડીને જીવનનો અંત આણ્યો!

શ્રી રામચદ્રમૂર્તિજી મઠ — ‘બાલચંદ્રમુનિને આચાર્ય પદવી ન આપવી’ એની હેમચંદ્રમૂર્તિજીશ્વરજી મહારાજની આજ્ઞાનું પાલન થરાપર બંતવવા શ્રી રામચંદ્રમૂર્તિજી મહારાજે જીવન-મંત્રામ ખેંચ્યો. કેમકે રાજા અજયપાલે કર્ણ કે ‘જીવનું હોય તો પદવી દો’ એમને દેવી નહોતી, તેથી રાજા અજયપાલ ગોડવેવી ધખધખ અગ્નિ ધીખતી લોહ-કદાઈ પર ચઢી જીવનનો અંત આણ્યો. શું એ? જે જીવન આજ્ઞાનો ભંગ કરવામા ઉપયોગી બને એ જીવન સાથે પકેલધી સંત્રામ ખેડી એનો અંત લાવે.

વસ્તુપાલ — શું શ્રી શાંતુભગવતનું માન અમરિત તપનું રાખવા મની નમ્ત્રપાલે અવસર આવ્યે રાજા વીરધવલ સામે માથું ઉચકયું ક્યા મુધીની તૈયારી? જીવન નામ મુધીની

રત્ન આનંદ — રત્ન આનંદે સધરસા ખાતર જીવન-મંત્રામની તયાગી કરી આવા તો અનેક દેખાતો છે

ડોકુ ગળે બાધી યુદ્ધમા —

પેલી લત્રિયાણીની હિંમત કેટલી! કેલુકે આત્મ-બલિદાન! જાત મહિવાની છતાં આત્મામા જામતિ આવીને કર્તવ્યની ખેવના પાછળ ત્યાં મહારાજા સજીવન બને છે ત્યાં પછી વીરના રાકમ ખેલાતા વાન નથી લાગતી! આખા મામે નારીનું આ સત્ત્વ જોયા પછી, એના પ્રત્યેના મોહમા ચલિત વર્ધગએનું પોતાનું મત્ત ૨૪ પુતે મુસ્તિર કર્યું તેથી હૈયે હવે પત્ની શુમાબ્યાનો મોહ નથી, પણ એ જે ક્ષાત્રવટ બજાવી ગઈ એનું અત્યંત ગૌરવ છે એનું ડોકુ માથાની કેશની લટો પોતાને ગળે બાધીને પોતાની

છાતીએ લટકાવ્યું 'ચોટે ચઢીને ગયો લડવા' લેડોના વિશ્વમય વચ્ચે યુદ્ધને 'જીતી આવ્યો' કેમકે અગ-અગમા વિજ્ઞાતીક શક્તિ જાગી ઉઠી હતી' ગેમ-ગેમમા સંગ્રામનો નાદ ગાજી ઉઠ્યો' જીવનસંગ્રામ ખેંચવા હોય તો આવી વિજ્ઞાતીક શક્તિ જ પાવવી જોઈએ જગપુતાળીની જેમ મદાન કર્તવ્ય-પાવનની આગળ મોહના ને રગરાગના યાવન કાયા મુઢીના બલિદાન આપના મુવીનો યતનમનાટ જોઈ આ યતનમનાટ નથી એટલે જ જ્યાં ને ત્યાં ડરપોકપણું જાખવાય છે નહિતો તો એન ચાય કે જીવન એટલે શું ચીજ હતી? એક દિ જીવનનું હાલું અવસ્થ ફૂટવાનું તો છે જ પછી એની જી બહુ મશામત? પાપવૃત્તિઓ સાથે સંગ્રામ —

આપણે જે આજે જીવનસંગ્રામની વાત કરવી છે તે જરા જુની છે કેમકે આપણી વાત ત્રીધા જીવન માથે સંગ્રામ ખેંટી એનો અન બાલવાની નથી આપણે વિષય તો જીવનભર સંગ્રામ ખેંચવાનો છે કોની સાથે સંગ્રામ? કહો,

અનાદિથી આદી આવતી અને અદા સતાવતી અતરની મવિન વૃત્તિઓ માર્થ અને કર્મ સાથે સંગ્રામ

બસ ઝગડવાનું છે મોહાવતા, કોવાવતા, કામાવતા, નિર્યાવતા વગેરેની મવિન વૃત્તિઓ સાથે જીવનભર ઝગડી મોહ નિદ્રા તથા તરત જગાવના જીવન જીવનાના જે મારે કહો,

જીવન-સંગ્રામ એટલે 'જીવન એ જ સંગ્રામ, જીવન રડે સંગ્રામ, જીવન માટે સંગ્રામ, જીવનનો સંગ્રામ, જીવનમા સંગ્રામ, જીવનભર સંગ્રામ જીવન સામે સંગ્રામ' આવા અનેક અર્થ થઈ શકે છે

(૧) જીવન એજ સંગ્રામ એ અર્થ લેતા જીવન એ

જેવું દેખાય જેમકે, કેટલાક માણસોનું મામાન્ય પણ જોડવું ચાલવું બાંહે લઘતા હોય એવું દેખાય છે એવી ગીતે અહીં લડાઈ આતરિક લેવાની છે તો માણસનું વિચારનું, કલ્પના કરી. જોડવું વગેરે એવું હોય કે એ આતરિક સંગ્રામ ઉપે દેખાય એમ લાગે કે એના અવરમા કઈક મથામણું ચાલી રહી છે

(૨) જીવનનો સંગ્રામ એટલે પણ એવું, કે જીવન જે પસાર થતું જાય તે સંગ્રામ ખેનું પમાર થતું હોય અર્થાત્ જીવનની પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિ દોષો-દુર્ગુણો મામે ઝગડી રહી હોય

(૩) અગર તો જીવન સામેનો સંગ્રામ પણ હોઈ શકે એથી એ બને કે પાપવિચારોભર્યા, કે પાપ પ્રવૃત્તિઓભર્યા જે જીવન, તેની મામે જ લડાઈ. અગુણ જીવન સાથે લડીને એવા આતરિક ખરાબ જીવનનો અત આણીએ, એ પણ જીવન-સંગ્રામ ખેલ્યો ગણાય. એનું જ નામ જીવનસંગ્રામ

(૪) અથવા એને દૂર લંઘાવના જીવનમર મધીએ એ ગીતે -પણ જીવનસંગ્રામ ખેલ્યો ગણાય

(૫) અથવા ઉચ્ચ ગુણભર્યા જીવન માટે જે આરા સંગ્રામ ખેડીએ તે પણ જીવનસંગ્રામ

બધાનો માર એક જ છે કે બહાર આજ સુધી બીજા ત્રીજા માથે બહુ ઝગડ્યા હવે અંદરમા ઝગડો કરીએ પણ તે ધર્મ વૃત્તિઓ સામે નહિ, કિંતુ પાપવૃત્તિઓ સામે પરમાર્થ વૃત્તિઓ સામે ઝગડવાનું નહિ, પણ આપણી સ્વાર્થ વૃત્તિઓ સામે ઝગડવાનું

પાપવૃત્તિઓ સામે કેમ લડવું —

એનો અર્થ એ કે હા ત મનમા વૃણા બાગી કે હું જ લાખ બે લાખ લેમા કરી લઉં તો બહુ મરસ પરંતુ ત્યાજ સામે ભાવના

જગાડવાની કે “અરે! નાદાન જીવ મારા! આ લપ ક્યા લગાડી?” સંસારમૂલ આરમ્ભ, તસ્મ મૂલ પરિગ્રહો! પરિગ્રહથી આ-ભ-સમારભ (છેવટે માનસિક) જન્મીને સમાર વધે છે તું બહુ ભમ્યો હવે બધ કર” આમ સમજાવવાનું ત્યા પાકુ મન ફૂટે કે પશુ દુનિયામા ઉભા દેવી રીતે રહેવું, માથા ધર્મના કાપ કેમ ક’વા તો ત્યા મામે વગી ભયાનક ચાર ગતિ વિચારી આનુ નામ લડાઈ ધર્મવૃત્તિઓ સામે લડે નહિ ન યોગના બદાના —

હવે જુઓ કે કેટલીક વાત એવું બને છે ને કે આ ઉચ્ચ ભવમા ધર્મ ક’વા, ને પરમાર્થ નાધવા માટે માદમાઠ શુરોને ઉપદેશ કે મિત્રની સલાહ મળી પણ ત્યા પાકુ જીવને એનાથી જાગતી સાગી ધર્મવૃત્તિ સામે જ લડવાનું મન થાય છે, અને લડે છે! મન એમ વિચાર્યા હજી છે કે “આ સાધુઓ શુ લઈ બેઠા છે? હ્યો, ‘ધર્મ’ કરો, દાન કરો, તપ કરો” એમ બોલી કાઢ્યું! બોલવું સહેલું છે, પણ ખબર છે એમને કે આજે કાળ કેવો આવી લાગ્યો છે? અમારે ઉપાધિઓ કેટલી! આજના શરીર કેવા! પૈસા ક્યા છે? ” શુ છે આ? ધર્મવૃત્તિ મામે લડાઈ જાતો ધર્મવૃત્તિને કહે છે ‘બમ, તુ આધી ખસ અહીં પેમીગ નહિ!’

અથવા મન એમ લોચા વાળે છે કે ભાઈ! માથુ તો બરાબર કહે છે, પરંતુ આજે આપણા મયોગ બગબગ છે? શુ સયોગ? ‘લગ્ન ખર્ચના, કે બીજા દુન્યવી પ્રમગના ખર્ચના સયોગ માથે ઉભા છે તેમા બીજો ન પહોચાય’ એટલે? માત્ર ધર્મખર્ચના સયોગ નથી ઠોઈ દુનિયાના કમલે, કે રોગના કારણે બૂખ્યા રહેવાના સયોગ છે! તપધર્મના માટે હાલ મયોગ નથી!

અથવા મન કહેશે ‘હું તો ધર્મ કરવા ખૂબ તૈયાર છું, પણ હવે આ ઘર ૧૧ માણસને દુખ લાગે છે, એ કંકળાટ કરે છે ત્યા ધર્મ શી રીતે કડ? ’ આમ વધના, દાનના સયોગ નથી

હીક, ત્યારે લભા નમ્રતા રાખવાની વાત આવે તો ? તો એમ થાય કે 'શાની લભા કરે ? શેના એવા દબાઇ જઇએ ? એમ દબાયા રહીએ તો તો જીવવું બારે પડે ' આ બધી ધર્મવૃત્તિ મામે લડાઈ છે

અહીં સમજવાનું છે કે જીવને અનતા યુગો પછી માડમાડ ધર્મવૃત્તિ જાગે છે તે વર્મવૃત્તિઓ અને વાર્ષિક વલણ સામે લડવાનું ન થાય એ ખૂબ જ તકેદારી રાખવાની છે ત્યારે પાપ વૃત્તિ સામેની મશામની આતશ તો જરાય ખુલાવા દેવા જેવી નથી એટલું ખૂબ જ મમજી રાખવા જેવું છે કે આ મમારમા આપણા જીવની અનાદિ અનંત કાળની ઘટમાળમા ધાર્મિક વલણ, ખવિન વિચાર, વગેરેની તો ગૂંચતા જ હવી હવે માડ એ ધાર્મિક વૃત્તિ જ્યારે થવા માડી છે, તો એને તો હવે વધાવીજ લેવી જોઈએ અન્યેા પણ કહે છે કે

‘एष्णमन्निरसमायिता मति-हभ्यता यदि कुतोऽपिलभ्यते’

અર્થાત્-પરમાત્મા પ્રત્યેના ભક્તિરસથી સંસ્કારિત ધ્યેક્ષી છુદ્ધિ જો ક્યારેય ભગતી હોય, કયાથીય ભગતી હોય તો એને સત્વ જગાડી દો, મેળવી લો. આગળ કહ્યું ॥

‘तस्य मूल्यमिदं लौक्यमेकक कल्पकोटिसुहृत्तैरघाप्यते’

તે લાભવુ મૂલ્ય કરોડો યુગોના પ્રાપ્તોથી ઉભું થાય છે, અને તે ચપગતા રૂપ છે અર્થાત્ કરોડો જન્મોના સુકૃતો બેગા થયા પછી સસાર-લાવમાથી તમારૂં ચિત્ત ખસનારૂં બનાવો, ત્યારે ત્યારે પ્રભુ-ભક્તિનો રસ ઉભો થાય પણ તે માછો ચપગ સમજવો, ખમી જતા વાર નહિ

હવે વિચારો કે આવો મહા મોઘેરો ભક્તિરસ મળવાના સયોગ Cલા થયા હોય, એને વધાવી લેવાના બદલે જતા કરે,

અર્થાત્ એવા મયોગમાથી ભક્તિરસ ન જગાડી દે, ચિત્તને એમા તરબોળ ન કરી દે, એ કેવીક બચકર મૂર્ખાઈ ગણાય! કોઈની પર દયા કરવાનું, સમા દાખવવાનું, નિસ્વાર્થ દાન કરવાનું વગેરે ધાર્મિક વલણ, કયા મુલ્ય છે? ધાર્મિકવૃત્તિ કયા સન્તી પડી છે? માડ જાગવા જતી હોય ત્યાં જો એની જ મામે માનસિક લડાઈ ઉભી કરે, તો પડી એ મરી પરવારેવી ધાર્મિકવૃત્તિને કંઈ જાગવાની દેટણી બધી કડણાઈ ગણાય? માટે ધાર્મિકવૃત્તિ સામે જીય લડો નહિ એવું મનોમથન જણાય ન કરો. કે જે ધાર્મિકવૃત્તિને સામનો કરતું હોય, જે મથન ધાર્મિકવૃત્તિને ગોલુ બનાવી દડ, બુમાવી નાબી પાપની વૃત્તિ, મામાગિક સુખ-સન્માનની વૃત્તિને વિજેતા બનાવતું હોય કા ત દાનનો બારે ઉપદેશ કામઝ્યે દાનની વૃત્તિ થઈ પણ પાછો વિચાર આવ્યો કે 'આપણે ત્યાં બહુ પહોચતા છીએ' યા પેવી દાનવૃત્તિ નામે લડાઈ જાગરો, અને એ દાન-ધર્મની વૃત્તિને બિચારીને નતે વિદાય લેવી પડશે. કોઈને લાખો રૂપિયાની શ્રીમતાઈ છોડી સાધુ બનતો જોયો મનમા થયું કે 'અહો કેવો અદ્ભુત ત્યાગ' હું પણ છેવટે કાક તો કરું' પરંતુ પાછું થયું કે 'મારે મયોગ કયા અનુકૂળ છે? શરીર માડું છે, સમય ખરાબ છે' વગેરે ગડમથલ ચાલી જો શું? ધર્મવૃત્તિ સામે તડાઈ આ ન થવા દેવું લડવાનું છે પાપવૃત્તિ સામે, ધર્મવૃત્તિ સામે નહિ ધર્મવૃત્તિ સાથે તો મિત્રતા જાળવવાની છે. હા પાપવૃત્તિઓ સામે પળેપળ ઝગડતા રહેવાનું છે, તેય જીવનસંગ્રામ માટે જોજી જીવન-સંગ્રામ!

૧ જોડી લાલચોડખી પાપવૃત્તિઓ —

પાપવૃત્તિઓ જે જાતની છે જોડી લાલચો અને જોડી લાગણીઓ ઇન્દ્રિયોના વિષયોની લાલચો, ને જોના સાધનભૂત લક્ષ્મી વગેરેની લાલચો, એ પાપવૃત્તિઓ છે ઇન્દ્રિયો માટે મન-

ગમતા રૂપ, મનગમતા મિનેમા, મનગમતી દેખાવડી ચીજો, સૂરીલા સંગીત મુગધીદાર પદાર્થો, મુલાયમ વસ્ત્રો અને મહેલા વગેરેના અપશ, ગોરી સ્ત્રીઓના લાવણ્યભર્યા રૂપ અને મિનગ્ધસ્પર્શ, એના નીકા લાગતા અગોષાગ, ટેસદાર ખાવાની ચીજો, પીવાના પીણા, આ બધા વિષયો છે એના આકર્ષણ, એમા મારાપણાની કલ્પના, એના સ્મરણમાય આવતી મીઠાસ, એની આગાઓ, એ ખોટી લાલચો છે, ને એ પાપવૃત્તિઓ છે જીવને એ કાંઈ આજકાલની નથી આવડતી ત્યારે કોઈ અકુલ-કોલેજમા એ નીખવા જવું પડતું નથી જન્મેજન્મની આવડત છે બચ્ચાથી માડી સૌને એ આવડે છે, કેમકે મસાર નામની કોય જમા એ પાપવૃત્તિઓનો અનત અનત કાળનો અભ્યાસ થયેલ છે તેથી જ જીવને એ આસ્પાર જોતપ્રોત ચર્ચ ગર્ચ છે નરક જેવા ઘોર સીનમના સ્થાનમા પૂર્વજન્મની પાપવૃત્તિની શિક્ષા તરીકે જીવન પીતાર્થ રાજીર આખું અમશ્વયગ પુરુષ જાઓ, પણ હજીએ પાપવૃત્તિઓ છુટવા તૈયાર નથી ! એટલી બધી એ જીવના જાજે અવમાનરૂપ બની ગઈ છે ! ખરી રીતે આપણા જીવનો આ સ્વભાવ હોય નહિ, કે જ નહિ સ્વભાવ તો શુદ્ધ જ્ઞાનનો, દર્શનનો, વીતરાગતાનો ! પરંતુ અનાદિના અભ્યાસથી આ આકર્ષણો, લાલચો અને લાગણીઓ વગર મહેનતે સહજરૂપે ચર્ચ ગર્ચ કે દિવસ અને રાત એ અતત ચાલુ છે

હજી વીતરાગ પરમાત્માની વાણી યાદ ન આવે, એટલું બને છે પણ આ લાલચોના સંવેદન અને વિચારો આપુ જ છે એથી જ જીવ પાપર્થના પોદવા બાધે છે, કુસસ્કન્ધોને મજબુત કરે છે અને સમાચરકની ચોનારીવાળા યોગિઓમા દુષ્કર્મની મહાનિરબજા પામતો નિરાધારપણે ભ્રમે છે ! જીવને કહો અદાલત ! કેની મહાદુર્દશા ! કેની દયાપાત્ર સ્થિતિ ! હે પ્રભુ ઉગાર, ઉગાર મને એ પાપવૃત્તિઓમાથી. વર્તમાન જીવનમા પણ એ

લાલચોની પાછળ માનવતા ગુમાવાય છે, મહાઝગડા મચે છે, હાથવોય, ચિંતા, ઉન્માદ, અભિમાન, વગેરે હૃદયકલેશોનો પાર નથી રહેતો! આજની દુનિયામાં આ બરાબર દેખાય છે સામ-સામા જે લિખારીના ઝગડાથી માડી, અમેરિકા રશિયા જેવા મોટા મોટા દેશના ઝગડા પ્રત્યક્ષ છે લોકમા પ્રપચ, હુશાતુશી, અને રગડા ઇત્યાદિ શાંતી કહે છે? કહો, ખોટી લાલચોની વધી ગયેલી માત્રાથી માત્ર ખાનપાનની જ લાલચ નહિ કિન્તુ અભક્ષ્યની લાલચ, સત્રિભોજનની લાલચ લક્ષ્મીની લપટતા, ફેશન ફીફી ચારી અને મોજમોખની લાલચ, ઉન્નત દુનિયામાં વટબધ ફરવાની, માનસન્માન, અને સત્તા લોગવવાની લાલચનો આજે પ્લેગ (કોલેરા) ફાટ્યો છે! એની પાછળ મહાન પ્રપચ, કુટુંબ કલેશો, અનાચાર, બળાત્કાર, ચોરી લૂટફાટ, મારામારી વગેરે પુરભેશમાં ચાલી પડ્યું છે એ લાલચોને ઝોછી કરવા આજે ભરપૂર ભાષણો થાય છે, બૂમો મરાય છે! છતાં એમાં ઝોછપ થવાને બદલે વૃદ્ધિ થતી દેખાય છે! લાલચ લપટતાઓ અને એના હમણા કહેલા કટુ પરિણામોના હુતાશનમાં આજની ઇતર માનવ-પ્રજા તો શુ પણ જૈન પ્રબંધાના પણ કેટલાય ચેકાઈ રહ્યા છે એમાંથી બચવા માટે એક ઉપાય છે—જીવનસંગ્રામ જીવનભર એની સાથે ઝગમો કેાની સાથે? ખોટી લાલચો અને લાગણીઓરૂપી પાપવૃત્તિઓ માથે એની સામે મોરચા માડી ત્યા ત્યા ચાલે ત્યા ત્યા એને દબાવી કચરી દફનાવી દો

• ખોટી લાગણીઓરૂપી પાપવૃત્તિઓ —

પાપવૃત્તિઓમાં બીજી બત ખોટી લાગણીઓની છે મોહનીય-કર્મની બધી પ્રવૃત્તિઓના ઉદય પાપવૃત્તિઓ છે માત્ર મિથ્યાત્વના શુદ્ધ કરેલા દળીયા જે સમકિત મોહનીયના દળીયા તેના ઉદયમાં સમ્યક્ત્વ ગુણ પ્રકાશે છે એ ધર્મવૃત્તિ

સમ્યક્ત્વનો પ્રકાશ ઝળહળી ઉઠ્યો હોય. અહીં નવ ભવમાથી છેલ્લા ભવના માત્ર બે બનાવની જ વિચારણા કરીશું આજે વધારે અવકાશ નથી બપોરે અષ્ટાપદજીની પૂજા છે એમા પણ જીવન-સગ્રામની વાતો આનવાની છે નવમા ભવે સમરાદિત્ય, નરવીર સમરાદિત્ય રાજપુત્ર તરીકે એ અવતર્યો છે ત્યાં ક્યાથી આવેલ છે? આઠમા મનુષ્ય-ભવે ઉચ્ચ ચારિત્રજીવનમા કાળ કરી અનુત્તર દેવલોકના સર્વાયસિદ્ધ વિમાનમા તેત્રીસ સાગરોપમના આઉખે તેઓ ગયેલા હતા ત્યાંથી વ્યવી સમરાદિત્ય તરીકે અવતર્યો છે છે રાજકુમાર! કાઠની કમીના નથી! દાક્ષિણ્યથી ભળે છે બધામા, પણ ગભીરપણે! કથામા ખાસ રસ નથી. જીવનસગ્રામ ખેલી આઠ આઠ ભવમા વૈરાગ્ય દેઠ કર્યો ગયા છે પિતાએ કુમારને રસ માટે એક પ્રમગને સાધ્યો વન તોત્સવ આવ્યો આખા નગરને શણગારવામા આવ્યું માર્ગમા વિધવિધ પ્રકારના દર્યો રચવામા આવ્યા તે દેશના રિવાજ મુજબ રાજા માથે પ્રજાએ એ ઉત્સવમા ભાગ લેવો જોઈએ બહાર જઈ ઉજાણી કરતી જોઈએ તેથી નગરજન તથા નગરના અગ્રણીઓ (મહાજનો) રાજા પાસે આવ્યા

મહાજનવતી નગરશેઠે કહ્યું, “નામદાર મહારાજાધિરાજ! બધા નગરજનો તૈયાર છે, ચક્રોર જેમ ચક્રની રાહ જુએ, ચક્રવાક જેમ સૂર્યની રાહ જુએ, તેમ સૌ આપની રાહ જુએ છે પધારો બ.પુ!”

રાજાએ આ તક હાથમા લીધી, કહ્યું “બહાલા પ્રજાજનો! મેં તો ઘણી ઉજાણી જોઈ છે, આજે તમે આ (સમરાદિત્ય) કુવર, જે તમારા ભવિષ્યના રાજા છે, તેમને લઈ જાઓ!” પ્રજાજનોએ આનંદથી એ આદેશને વધાવી લીધો કુવરને કહેવામા આવ્યું

તાતનો આજ્ઞાકિત મમરાદિત્ય કુવર ભલે એવા રસરહિત છે, પણ કોઈ બબ્બ ઉદ્દેશ ઉભો કરી ચાલ્યો એ તો ! સવારી નીકળી કુવર પ્રજાનો સાથે અનેક દેવો ભેટો ભેટો ઝગઝગ કરતા સોનેરી રથમા પસાર થઈ રહ્યો છે બદીજનો છડી પોકારી રહ્યા છે વાજિત્રોના મીઠા સરોદો વાતાવરણમા શુભ રહ્યા છે પરંતુ જ્યારે આખું નગર તે જ્ઞાતના આનંદમા ગરકાન છે, ત્યારે આ ઉત્તમ નરસભની નજર જુદુ જ નિહાળે છે !

૧ મૃત્યુનું દર્શન

આ દર્શન કયું ? — દૂર એક ઓટલા પર એક માણસ પડેલો છે; મોમાથી શીજી નીકળી ગયેલું છે, આખો ચરકાઈ ગઈ છે

તે તરફ ભેઠ, તત્ત્વદ્રષ્ટા મમરાદિત્ય સજકુમાર સારથિને પૂછે છે, “સારથિ ! હે સારથિ ! આ દર્શન કયું રાખ્યું છે ? બીજા દર્શ્યોનો હેતુ તો સમજાય છે, પણ આ દર્શનનું રહસ્ય શું ?”

સારથિ કહે છે, “કુમારસાહેબ ! એ દર્શન નવી એ તો એક માણસ મૃત્યુ પામ્યો છે”

“અરે ! મૃત્યુ પામ્યો એટલે શું થઈ ગયું ? મૃત્યુ પામ્યો તો બલેને મૃત્યુ પામ્યો પણ એ આ બીજા લોક માથે ચાલતો કેમ નથી ? ઉઝાણીમા ભાગ કેમ નવી લેતો ? નાચતો-કૂદતો કેમ નથી ?”

યાદ રાખો, સમરાદિત્ય મૂર્ખ નથી કે મૃત્યુને ના સમજે પણ એને તો એના ગળીર ભેદને લોકની દષ્ટિમા આણવો છે

સારથિ ઉત્તર કરે છે, “કુમારજી ! એ મરી ગયો એટલે તો મૃત્યુ એનો જીવ જ ઉપાડી ગયું પત્રી ગી રીતે એ ગિયારો ચાલે, ઉઠે, નાચે, કૂદે ? કહે આ તો ચમકે છે ચમકે !”

સમરાદિત્ય—“હે ! મૃત્યુ આવું જીવનગાર છે ? પિતાજી, કે જે પોતાના રાજ્યમા સામાન્ય ધન ચોરનાર પણ ચોર હાથુને રહેવા દેતા નથી, તેઓ આવા પ્રાણ હરનારા જીવનગાર મૃત્યુને રાજ્યમાથી કેમ હાકી કાઢતા નથી ?”

સારથિ તો સંજ્ઞક થઈ ગયો કુમારને પોતે મારી મીતે જાણે છે પણ સમજી શકતો નથી કે કુમાર આને આમ કેમ પૂછે છે છતાં કુમાર પ્રશ્ન પૂછે એના ઉત્તર આપવા જ રહ્યા કદાચ ઉત્તર આપતા એમાથી જ કુમારનો મૂળ અભિપ્રાય જાણવા મળી જાય. કુમારને ઉત્તર આપતા સારથિ કહે છે,

“કુવર મારેજા ! બેઝદખી ચતી હોય તો માફ કરજો. એ મૃત્યુ ઉપર પિતાજીની મત્તા ચાલે તેમ નથી ખુદ પિતાજી પણ સમ્મલ પ્રાણી ગણની જેમ એના પગમાથી મુજા નથી ફાઈ વહેલા, ફાઈ મોહા, મરેજ છે જી અહના માસિક ચક્રવર્તીઓ તથા દેવસોહના અધિપતિ હરોએ પણ મૃત્યુને તાણે થવું પડે. જન્મ્યો એને મરનાવું નક્કી જ છે”

મૃત્યુ પર બોલ —

સમરાદિત્ય એજ બોધ આપવા ઇચ્છે છે અનતકાળથી જે જન્મ-મરણ ચાલુ છે, જે મૃત્યુ જીવનની બધી બાજી રદ-આતલ કરે છે, જીવનના પાપ ભોગવના દુર્ગતિમા ધમકી જાય છે, એને અટકાવના જીવન-સંઘામ ખેલવાની જરૂર છે. એ સારી રીતે આ લગભગ જ બની શકે તેમ છે અતિમ જીવન-સંઘામ નરસન નિના બીજે ખેલાય તેમ નથી સમરાદિત્ય કહે છે, “જો એમજ છે, અર્થાત્ બધાને એક દિ મૃત્યુવશ થવાનું જ છે, તો પછી આ બધું શા માટે ચોજાયુ છે ? અતે જો આજ પરિણામ છે તો શું આ દરેકોના પાપલ-ધર્મગાણાથી બચાવ મળે ?”

મૃત્યુના કૂર ખેલ — સમરાદિત્ય રાજકુમારની ચોટ શાના ઉપર છે તે બેરાબર જોતો જીવનસંગ્રામનો એ મુહૂર્ત લોકને મૃત્યુની પરપરા માંમે લટી લેવાનું ગિખવવા માટે છે એટલે એ કહે છે કે આ ગીત નૃત્યાદિ ઉત્સવ એ શુ બ્યાજબી છે? કેમકે મેં તેની બજાવાન સંભળતો પ્રજાનું પ્રબળ નક્ષણ કરવાનો હાલો નાખતી હોય, તો પણ ત્યાં

મૃત્યુ તો લોકોના મૌઘી કિમતી જે પ્રાણ, તેને હરી ગડે છે અને પ્રાણ હરાયા પછી એ મિચારાને માલ-મિલકત-પરિવાર કે ધાન પાતાની વર્ગો મુઘી પાપેલી કાયા ઉપર પણ કયા અવિકાલ રહે છે? પ્રાણ હરાવાની મારેજ એ બહુ જ લૂગાય

એમાની કોઈ એકાદિ લૂટ સામે મગકાં કેરલીય કકાપાર્થી કાયદો કોનાવ (પોલીસ), કોર્ટ, કચેરી અને કેદની કોટ્ટી નાખે છે પણ મૃત્યુગણેમની આવડી મોટી મર્યાદ સામે એજ મદતનત કશું કરી શકતી નથી, — એ કેલી દુ ખડ હકીકત' મૃત્યુનો કેવો મહાન લુલ્હમ' માનુષને વૈરાગ્ય પામવા માટે આ એક જ મગકત મુને શુ મમ નથી?

ભયકર મૃત્યુ કેળના વહાલા માતાપિતા, કેળના વહાલા પુત્ર-પુત્રી, કે વહાલા ભાઈબહેન, તો કેળના પ્રાણપ્યાન પતિ કે કેળની પ્રાણપ્રિયા પત્નીઓ હિમની લે છે.

પાછું એ મૃત્યુને શુ રક કે શુ નાન, શુ માવાર કે શુ નિરાધાર, — કેળની પડી નથી? બધા ઉતર એનો એક મગખો ડડો!

જીવનમા માખને ગમે તેની મનોરથખાન ગચી રાખી હોય, પણ મૃત્યુ એકી કલમે એ આખી બજાને માંગમા લાની મૂકે છે!

તેમ ગમે તે ચોજના ઘડી રાખી હોય, તોય એ બધીજ મૃત્યુથી એમજ સ્થગિત થઈ જાય છે, અને જીવને અદિધી અગમઅપોચર દેગમા ચાલી નીકળવું પડે છે

આપણા ધનમાલ પર મજબૂતમા મજબૂત ચોકી પહેરા હો, અને કાયા પર ઉંચામા ઉંચા ડા-ટર-વૈદની ભેરદાર રખેખ હો, પણ મૃત્યુને મન એ કાંઈ જ વિસાતમા ન-ની

જાણે મૃત્યુ તો કહે છે તમારા વૈદ-ડાક્ટર અને ચોકી પહેરા સલામત, પણ તમે જ ખુદ અસલામત ! તમે જ અહીંથી નીકળો તમારા ડાક્ટર-વૈદ ભણે તમારી કાયાની નાક પકડી ઉભા રહે. કે ગળામા દરા થાણે, તમે જ પોતે આ કાયામાથી ચૂપચાપ ગેટ આઉટ (Get out) થાઓ (બહાર નીકળી જાઓ !)

આપણા જે એ-મોટા વેપારી હતા, વહાલી પત્નીના માન્ય પતિ હતા, એક ઉદાર ધનિક શેઠ હતા, મ્યારા પુત્રોના બહુ માનનીય પિતા હતા, ઉંચા ભોગમુખના અવિકારી વગેરે બધું જે હતા, તે હવે મૃત્યુના આક્રમણ વખતે એક પણમા બધું જ 'ન હતા' થનાર ! જીવતા હોઈએ ત્યારે તો એ બધા માથી એક જ સુદામા ફેરફાર થાય તો આપણે ઉંચા-નીચા થઈ જઈએ છીએ ત્યારે અહીં તો મૃત્યુથી બધું જ હતું ન હતું થાય છે, થવાનું નહીં છે, જતા કોઈ ચિંતા નથી !

શુ ઉત્સવથી મૃત્યુની જોડુકમી મીરે ? —

સમસાહિત્ય કહે છે કે “જો મૃત્યુ નિરકુશપણે બધું જ રદ-ખાતલ કરનાર છે તો પછી ઉત્સવનો શો અર્થ છે ? શુ ઉત્સવથી મૃત્યુની આ જાલિમ જોડુકમી મિટાવી શકાય ? શુ પ્રાણ અને વન-માન-પરિનારની તથા કાયાની મૃત્યુથી થતી લૂટ ઉત્તમ દ્વારા અટકાવી શકાય ? ના, પાછી કાંઈ મૃત્યુની પીડા એકવાર જ છે ? ના, અનેકવાર ! તો પછી શુ એમ નથી લાગતું કે જો જગ તમા એવી કોઈ સાવના છે કે જેથી મૃત્યુ મામે જીવનજગ ખેલી એના આગમન સ-તરજ અટકાવી શકાય, તો તે સાવ

વળી આ દૃશ્ય કયું ? —આગળ આવતા એક ડાહ્યામોન
જુદાને ભેળો, જે કપી રહ્યો છે કમાર પૂછે છે, “સાત્ત્વિ ! વળી
આ દૃશ્ય કયું ત્યારે ?”

“માન્યવઃ કૃમાગમાલેખ ! આ દૃશ્ય નથી આ માણસને
ખિચારાને ઘડપણે જકડી લીધો છે, એટલે એ ખિચારો દુર્ખલ
બની કપી રહ્યો છે મરનાની રાહ ભેતો જીવી રહ્યો છે ”

ઘડપણ એટલે ? બત્રીશે દાનને પાડી નાખે ! આમ ડોઈ એક
દાતને પાડે, તો એના પર શું કહે ? આ તો બત્રીએ તાત પકારી
લે છે એમ વાળ ધોળા, ચામડીએ કચલી તથા ઇન્દ્રિયો અને
અવયવ દીલા કરી નાખે છે ઘડપણ પણ જખરૂ છે !

ઘડપણનું આક્રમણ કેવું ? —અહીં પણ પ્રથમની જેમ
સમરાદિત્યે કહ્યું “આના ઘડપણને પિતાજી કેમ વેગળું કરતા નથી
કેમ એને દેશવટો દેતા નથી ?”

કૃત્રી મારવિ કહે છે, ‘બાપુ ! ઘડપણ એ તો મૃત્યુનું દ્રવ્ય
છે, એ અગાઉથી આનીને જીવન-ગાંઠિ હણવાનું કાર્ય કરે છે
મહારાજનું ત્યા કાંઈ પણ ચાલે તેમ નથી અમના પર પણ એને
કોપ ઉતરે છે ”

સમરાદિત્ય — ‘તો પછી આણુ ઉત્સવનું ધાધલ લોકોએ શ
માટે યોજાયું છે ?”

ઘડપણ આયજીથી નહિ અટકે —

અહીં પણ જુઓ જીવન-સંગ્રામની જ વાત છે જેમ મૃત્યુ
આવતા પહેલા મૃત્યુની સામે ઝગડવાનું છે, તેમ ઘડપણની સામે
પણ, ઘડપણ આવતા પહેલા ઝગડવાનું છે એટલે ? કહો, યુવાન
સુધીમા ઝગડી લેવાનું છે ઘડપણનો હલ્લો થયા પછી કશું ભેરહાર
નાહ શક્ય શકે

યુવાનીયા કાવિક બળનો, માનમિડ શક્તિનો, આગી બૂખનો, પાચનનો, -વગેરેનો ફાકો રાખનાતાને ઘડપણમા ફાકો ભૂલી જવો પડે છે

એહી સબધીઓના પ્રેમ પણ આપણા શારીરિક ઘડપણુ ઘડપણ પામે છે

ત્યાગે ત્યાગ તપસ્યા, ધાર્મિક ક્રિયા-કાંડ, આત્મહિતની દોડવામ વગેરે કન્વાની શાન્તિ ઘડપણુ ઘન્દી થઈ જાય છે તાણ રહેતી નથી.

તેથી સમસાદિત્ય પૂટે છે કે આવા ઘડપણુનો પણ હુન્વો અવશ્ય ભાવી થતો હોય તો પછી ઉત્તમવ-ઉત્તમીને શો અર્થ છે? શુ એ ઘડપણુને અટકાવશે? કહેવાનો ભાવ એ છે કે એ ઉત્તમ-ઉત્તમી બેગર છે, જે ઘડપણ આવનાતુ જ હોય અને ભાગી જવોના પણ ઘડપણ એ ન નિનારી શકતુ હોય ખરી રીતે બાક્ય-ચૈવનમા આવા ઉત્તમવના આળા કે જે મતમર અજ્ઞાનચેટા છે, એને છોડી એવા ઉપાયમા લાગી જવુ જોડએ કે ભેથી ઘડ પણુનો નિર્મૂલ નાશ થઈ જાય એ ઉપાય રસાયણ ખાવાનો નથી આપણે તો જન્મિજન્મ આનતા ઘડપણુને અટકાવાના છે ઘડપણીયા સસારી જીવન સામે સંગ્રામ અહીં ખેવી લેવાનો છે પણ તે તોજ ખની શકે કે અહીંના મોનેરી સમયનો આવા ગીત-નૃત્યાદિ ઉત્સવમા દુરુપયોગ ન કરાય.

ઘડપણુ આવવા પૂર્વે આગળ કહ્યુ તેમ ખોટી લાવચો અને લાગણીઓડખી પાપવૃત્તિઓ મામે પૂર્વાવચ્ચાના જીવનકાળ આખામા સંગ્રામ ખેવી એને હટાવવાની છે, પછી વૃદ્ધ વયે શક્ય સાધના દ્વારા સંગ્રામનુ બાકીનુ કાચ સાધવાનુ છે

હવે જુઓ શ્વ ત્રીજીની મઝા

૩. વ્યાધિનું નશ્વર

આ દૃશ્ય વળી કેવું ? —આગળ ચાલતા આટલામા ઘાલીને એક જણને લઈ જતો જોવામા આવ્યો રાજકુમાર સમરાદિત્ય પૂછે છે, “હે મારણિ ! ત્યારે આ દૃશ્ય વળી કેવું ?”

‘માયુ !’ સારણિ કુમારની આ પ્રશ્નપત્ર પરમા કુમારની પ્રતિભાને નિહાળતો હૃદયથી પુલકિત થતો બોલ્યો, “આ માણસ વ્યાધિગ્રસ્ત થયો છે તેથી એને વૈધને ત્યાં લઈ જવામા આવે છે”

સમરાદિત્ય પૂછે છે “વ્યાધિ એ શું વળી ? શું વ્યાધિ જેને પકડે તેની આટલી બધી કઠણ દશા ? પિતાજી એવી કઈશા ઠાકણને તલવારથી હણી કેમ નાખતા નથી ?”

આટલું બોલી સમરાદિત્યે કાઠી સમશેર ! બરાબર અભિનય કર્યો એવો ! કે જાણે હવે આ તલવારથી દુબ્ધ વ્યાધિ-ઠાકણને હમણાંને હમણાં જ હટાડી નાખશે ! જેથી એ દુબ્ધ નગરજનોને પીટે નહિ એ શું સમજે છે ? પિતાજીએ એને ઉદારતાથી જતી કરી હશે, પણ આ નાલાયક વ્યાધિ ઉદારતાને યોગ્ય નથી એને તો નામશેષ જ કરવી જોઈએ

જેવા જેવું શું ? —એક પછી એક સમારના ચાલુ ગણાતા પ્રસંગમા પણ આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિમા ચઢતા કુમારને જે હૃદયને સ્પર્શી રહ્યા છે તેને બરાબર વિચારને કુમારનું કયું દિલ ! કેવું હૃદય ! જગત જોવા જેવું શું સમજે છે, અને કુમાર શું મનજે છે એ વિચારતા આપણને કુમારમા અન્ય પ્રાણીથી અમતોગણી ઉચી ખીલેલી માનવતાનો ખ્યાલ આવે છે.

વ્યાધિ સિવાયના કાળમા વિચાર ખરો ? —રાજકુમાર સમરાદિત્યે અહીં તો કમાવ કરી ! કેમ જાણે લોકના માથે ભય ડર મત્યુ અને ઘડપણરૂપી દુઃખનો જોવા પડી ઉપગમર વળી પાછો

વ્યાધિ નામનો દુરમન નજરે ચઢ્યો, એટલે એવો તો ભરદ્વાર
ગુરુનો ચઢી ગયો, કે તલવાર લઈને ઉપડ્યા કેમ વાર ? તો કે
વ્યાધિને હણી નાખવા, જેથી પછી લોકને ખીડે નહિ ! બરાબર
વ્યાધિ, ઘડપણ અને મૃત્યુ વખતે માણસ જેવો મુઝાય એની
મુઝવણ સમરાદિત્યને અત્યાગે જ નજર સામે તરવરે છે એથી જ
એ ઉત્સવાદિની પ્રવૃત્તિને બાલકીકા ગણે છે, મૂર્ખાએષ્ટા સમજે છે,
અને લોકને સમજાવવા માગે છે વાત સાચી છે આપણને વ્યાધિ
આગે ત્યારે તો અગ્નિમાં જઈએ છીએ પણ વ્યાધિ સિવાયના
કાળમાં એ વિચારવાની કુરસડ નથી કે વ્યાધિ કેમ આવે છે ?
કેમ અને આવતી અટકાવી શકાય ?

કર્મ-ઉદય ૧ સનિમિત્તક, ૪ અનિમિત્તક મનિત્તિકથી
કેમ બચવું ? —

જીવનમાં એવા કેટલાય બધા પ્રસંગો બને છે કે જેમાં
વ્યાધિઓ માણસની પોતાની બૂલના કારણે થાય છે કર્મના
ઉદય વિના તો દુઃખ આવતું જ નથી પરંતુ શાસ્ત્ર કહે છે કે
કેટલાક કર્મના ઉદય સનિમિત્તક હોય છે જ્યારે કેટલાક
અનિમિત્તક હોય છે સનિમિત્તક એટલે તમે કંઈ બાહ્ય
નિમિત્ત મેળવી આવો તો એ કર્મવિપાક-ઉદયમાં ખેંચાઈ
આવે હા ત માણસ વધારે પડતું ખાય તો અજીર્ણ વગેરે
મદવાડનો ભોગ થાય પરનેવાવાળા શરીરે હવા ખાય તો શરદીનો
હરદી થાય. હલકા માણસને પૈસા ધીરે તો ગુમાવે ઇત્યાદિ અનેક
દાખલા છે અગ્નિમાં હાથ ઘસાય તો બળવાનું ઉભુ થાય અર્થાત્
તે તે કર્મ તેવા તેવા સયોગમાં ઉદયમાં તણાઈ આવે ॥ આમાં
જુઓ કે જીવનમાં વિવિધ અપલક્ષણ આચરીને જીવે વ્યાધિઓને
આમ ત્રે છે ત્યારે જેણે ક્યારેય પણ એવા રોગના ભોગ ન બનવા
માટે જીવનભર મનમાંનું વધારે પડતું ખાવાની લાલચ રાહી-

(૨) વ્યાધિઓ મનને એવું મુસ્ત અને નિસરન કરી દે છે કે પરાક્રમી વૃત્તિઓ ઢીલી પડી જાય છે એમાય ખાસ કરીને ધાર્મિક તપ-જપ-ધ્યાનની જાણે માડવાળ થઈ જાય છે.

(૩) રોગો કેરલીક વાર એવા કવેળાએ આવીને ઉભા રહે છે કે કેરલાય અગત્યના કાર્યો પર હજરડો વાળી દે છે

(૪) વ્યાધિઓ પીડા તો આપે છે તો આપે છે, પણ સાથે પાપની ભાનનાઓ, અભક્ષ્યભક્ષણ, રાત્રિભોજન વગેરે કેંઈ પાપની કર્ણીય આપે દે, અને વળી ઉપરાતમા તપ, સત્સંગ વગેરે ધર્મના વિસ્મરણ આપે છે.

(૫) પુત્ર્ય ખોઈ અને પાપ આચરીને કમાયેલા પૈસાથી હવે ધર્મકાર્યો કરનાની વાત દૂર, પરંતુ આ વ્યાધિઓ એ સેકડા હજારો રૂપિયા ખાઈ જાય છે, અગે નારક તો એવું જમાવે છે કે દરદ મટાઠના પાછળ રૂપિયા પચાસહજાર પાણી કરાગે, પણ હવે માણસ મરનાની અણી પર છે, તો દાનપુણ્યના માત્ર પાંચ હજાર પામશે એટલે ? હજીય જો હવે એમ લાગતું હોત તો એ રોગ નિવારના ખીન્ત લાખતું પાણી કરત, પણ મરે છ માટે હોતો પરવાર પાંચ હજાર ? રોગોત્તુ કેવું ક દૌર્જન્ય ! કેવી પાપલીલા !

જરા (વૃદ્ધાવસ્થા)ની જેમ મૃત્યુનું દ્વિતકાર્ય કરે છે આ વ્યાધિ, જરા અને મૃત્યુની સકલનાબદ્ધ યોજનામાથી જીવ છટકી શકે તેમ નથી”

એના ઉપર રાજકુમાર સમરાદિત્ય ફરીથી એજ પ્રશ્ન કરે છે કે “જો માણસ આ જધાનો શિકાર છે, તો પછી આવી ઉત્સવ-નૃત્યાદિ ધાધલ આચરવાનો શો અર્થ છે ?”

ત્રણેય પ્રયગમા એક જ પ્રશ્ન કર્યા કર્યો છે, એ ખુબ જ સૂચક છે. પ્રશ્નની પાછળ મહાન તત્ત્વજ્ઞાન પડેલું છે ઉત્સવ મૂકીને માત્ર ઘરે બેઠી રહો એટલું જ નથી કહેવું, પણ સમરાદિત્યનું કહેવું

મમરાદિત્યનો પત્નીઓને પ્રશ્ન

મમરાદિત્ય ચરમ શરીરી છે તદ્દલવ મુદ્ધિગામી એ કેવળ જ્ઞાન તો મુનિ થયા પછી પામે છે, પણ અવધિજ્ઞાન ધરમા પામે છે કયા મયોગમા પામે છે ? ખૂબી છે ! પિતા પરભાવે છે, માટે જ પોતે પરભે છે પરણ્યા પછી પ્રથમ મુલાખતે પત્નીને પલાળી નાખે એ જુઓ કેવું નિમિત્ત ઉચ્છી લઈ પરણીતા બે પત્નીઓની વતી સખીઓ કુમારને મધમધ સુગંધીવાળા, કલાપૂર્ણ શુદ્ધ લાકારને આપતા કહે છે

“હે કુમાર ! આ આપની બન્ને પ્રિયતમાઓ, હૃદયના અનુરાગથી આપને આ હાર સહય અર્પણ કરે છે, તો એને સ્વીકારી એમને દૃતાર્થ કરો.”

દાક્ષવ્યવાળા કુમાર મમરાદિત્ય હારને હાથમા લઈ પત્નીઓને પૂછે છે,

‘તમને મારા પ્રત્યે અનુરાગ છે ? પ્રેમ છે ?’

કેવો વિચિત્ર પ્રશ્ન ? કેમ ખરૂં ને ? પાણી પીધા પછી ઘર પૂછવાનું ? પરણી લીધા પછી પ્રેમનું પૂછવાનું ? ત્યારે શું આવો અતુર રાજકુમાર આવી બાળતમા પહેલા લોગો થયો હશે ? અથવા આમેય આર્યકુળ છે, એટલે પિતાજીએ જે કંઈ તેજ વધાવી લેવાની વાત હોય, પોતે પસંદ કરવાની વાત નહિ તો તો હવે પછી ચકાસ્યે શું વળે ? હવે થોડા જ નાતરીયા નાતની જેમ છૂટાછેડા ચાય તો પછી આવો પ્રશ્ન કેમ ? જેવો કળા અને ગુણમા સમૃદ્ધ આ પ્રમિદ્ધ રાજકુમાર છે, તેવી પેલી બે મહાન કુલવાન રાજની વિદુષી ગુણવતી કુલીન કન્યાઓ છે એમનેય એમ થયું તો હશે જ, “કુમાર આ શું પૂછે છે ? શું અનુરાગ વિના અમે પરાણી હોઈશું ?” પણ એ ગભીર હોવાથી

પ્રશ્ન અને પ્રશ્નકારની ગળીગતા સમજી મનમાં ને મનમાં સમાધાન કરી લે છે, “રાજકુમાર છે વિચક્ષણ છે પરીક્ષા કરવી ધાગી હોય, પ્રશ્ન થાય પણ તે નવો પ્રમગ છે એટલે પરિચયે અનુરાગનો એમને અનુભવ થશે અથવા પ્રશ્નનું હાર્દ સમજીએ પછી ઉત્તર” આવી કુળવતી કન્યાઓ આવા પ્રશ્નનો ચો જવાબ આપે ? આપી શકાય તેવો જવાબ પણ કંઈ રીતિએ આપે ? કુળવાન કન્યાઓ વિનિત હોય, લજ્જાળીલ હોય વડિલની સામે બાતબકાઈ કેમ હકાય કે અમે પ્રેમ ધરાવીએ છીએ ? સમસાદિત્યની પ્રિયતામાં આ મુખ નીચું ઢાળી, પુતળીની જેમ સ્તબ્ધ બની ગઈ છે જેના મ સર્ગમાં આવનારનું પણ અવત્ય હિત જ થાય, એવા આ સમસાદિત્ય છે એ પોતાના સાકેતિક પ્રશ્નને કેમ જતો કરે ? ફરી તે મખીઓને પૂછે છે, “કેમ તમારી મખીઓનું મૌન છે ? શું તેમને માન પર ખરેખરો અનુરાગ છે ?”

બામા ! હજી હીવો નથી કર્યો ? —

કેટલાક પ્રશ્ન એવા હોય છે કે નિચારકને એમાંથી કોઈ દિવ્ય પ્રિયતા આપી દે છે મહાકિમતી મન ખતનાતું વન ખરચતું ભોળાં બગાળ દેશનો એક બનાવ છે એક ગૃહસ્થને સધ્યા ટાણે એની નાની છોકરી કહે છે,

‘બામા ! હજી હીવો નથી કર્યો ?’

પ્રશ્ન સાલળીને—કોણ બહે શું મનમાં થયું તે બાપ વિચારમાં પડી ગયો

એને થયું, “અરે ! આ શું કહી રહી છે ? મહાકિમતી અને મહાઉચ્ચ માનવ ત્રિહળીના ત્રીસ ત્રીસ વરસ નીકળી ગયા, હવે કોણ બહે કેટલું જીવું ? અવિશ્વસનીય કર્મના ઝંપોટા ? સવાર પણ જોવા ન પામું એવું ય બને છતાં હું

મમરાદિત્યનો પત્નીઓને પ્રશ્ન

સમરાદિત્ય ચગ્મ શરીરી છે તદ્દલવ મુદ્રિગામી છે કેવળ જ્ઞાન તો મુનિ થયા પત્રી પામે છે, પણ અવધિજ્ઞાન ઘરમા પામે છે કયા સ યોગમા પામે છે ? ખૂબી છે ! પિતા પરણાવે છે, માટે જ પોતે પરણે છે પરણ્યા પછી પ્રથમ મુલાખતે પત્નીને પવાની નાખે છે જુઓ કેવુ નિમિત્ત ઉચકી લઈ પરણીતા બે પત્નીઓની વતી સખીઓ કુમારને મધમધ સુગધીવાળા, ઠંડાપૂર્ણ શુધેલા હારને આપતા કહે છે

“હો કુમાર ! આ આપની બન્ને પ્રિયતમાઓ, હૃદયના અનુરાગથી આપને આ હાર મહર્ષ અર્પણ કરે છે, તો એને સ્વીકારી એમને દૃતાથ કરો”

હાલજયવાળા કુમાર મમરાદિત્ય હારને હાથમા લઈ પત્નીઓને પૂછે છે,

‘તમને મારા પ્રત્યે અનુગમ છે ? પ્રેમ છે ?’

કેવો વિચિત્ર પ્રશ્ન ? કેમ ખરૂં ને ? પાણી પીધા પછી ઘર પૂછવાનું ? પરણી લીધા પછી પ્રેમનું પૂછવાનું ? ત્યારે શુ આવેલ ચતુર રાજકુમાર આવી બાબતમા પહેલા ભોળો થયેલ હશે ? અથવા આભેય આર્યકુળ છે, એટલે પિતાજીએ જે કંઈ તેજ વધાવી લેવાની વાત હોય, પોતે પસંદ કરવાની વાત નહિ તે તો હવે પછી ચકાસે શું વળે ? હવે ઘોડા જ નાતરીયા નાતની જેમ છૂટાછેડા ચાય તો પછી આવો પ્રશ્ન કમ ? જેવો કળા અને ગુણમા સમૃદ્ધ આ પ્રસિદ્ધ રાજકુમાર છે, તવી પેલી બે મહાન કુલવાન રાજાની વિદુષી ગુણવતી કુદીન કન્યાઓ છે એમનેય એમ થયું તો હશે જ, “કુમાર આ શુ પૂછે અનુરાગ વિના અમે પરણી હોઈશું ?” પણ એ ગ બીજી

પ્રશ્ન અને પ્રશ્નકારની ગંભીરતા સમજી મનમાં ને મનમાં સમાધાન કરી લે છે, ‘સજકુમાર છે વિચક્ષણ છે પરીક્ષા કરી ધાગી હોય, પ્રશ્ન થાય પણ તેનવો પ્રસંગ છે એટલે પરિચયે અનુરાગનો એમને અનુભવ થશે અથવા પ્રશ્નનું હાર્દ સમજીએ પછી ઉત્તર” આવી કુળવતી કન્યાઓ આવા પ્રશ્નનો શો જવાબ આપે? આપી શકાય તેવો જવાબ પણ કંઈ રીતિએ આપે? કુળવાન કન્યાઓ વિવિધ હોય, લક્ષ્મણીય હોય વહિલની સામે જાતબહાઈ કેમ હકાય કે અમે પ્રેમ ધરાવીએ છીએ? સમરાદિત્યની પ્રિયતામાં મુખ નીચું ઢાળી, પુતળીની જેમ સ્તબ્ધ બની ગઈ છે જેના મ સર્ગમાં આવનારનું પણ અવત્ય હિત જ થાય, એવા આ સમરાદિત્ય છે એ પોતાના માર્કેતિક પ્રશ્નને કેમ જતો કરે? ફરી તે સખીઓને પૂછે છે, “કેમ તમારી સખીઓનું મોન છે? શું તેમને માગ પર ખરેખરો અનુરાગ છે?”

બાબા! હજી દીવો નથી કર્યો? —

કેટલાક પ્રશ્ન એના હોય છે કે નિચારકને એમાથી કેઈ દિવ્ય પ્રેરણા આપી દે છે. મહાકિમતી મન ખતનાનું વન ખરથનું જોડએ બગાળ દેશનો એક બનાવ છે એક ગૃહસ્થને સંધ્યા દાણે એની નાની છેડરી કહે છે,

‘બાબા! હજી દીવો નથી કર્યો?’

પ્રશ્ન સાલગીને—કોણ બાણે શું મનમાં થયું તે બાપ વિચારમાં પડી ગયો

એને થયું, “અરે! આ શું કરી છી ઠે? મહાકિમતી અને મહાહિત્ય માનવ જિંદગીના ત્રીસ ત્રીસ વરસ નીકળી ગયા, હવે કોણ બાણે કેટલું જીવું? અવિશ્વચનીય કર્મના અપાટામાં કાલની સવાર પણ જોવા ન પામું એવું બને. છતાં હજી મેં પ્રયુક્તિ—

પ્રભુરટણનો દીવો મારા હૃદયમદિરમા નથી કર્યો ? કેવો હું મૂર્ખ ! કેવો મૂઢ ! પૂવજવોમા દુનિયાદારી ખેલવામા કોઈ કમીના નથી રાખી, છતાં જીવને હજી એનો યાક, એનો કટાળો નહિ ? બધું મળશે, પણ નિરજન નાથ ક્યા મળશે ? જગતદયાળુ ક્યા મળશે ? ઉઠ, ઉઠ, જીવ ! ઝટ આત્મધરમા દીવો પેટાજ ”

છોકરીને કહે છે, “ખરૂં પૂછ્યું તે ! ચાલ હવે આપણે સાચો દીવો કરીએ” એમ કરીને એનો ઉપકાર માનવા સાથે આત્મધરના અધગાર અજવામની જોળખાણ કરાવી, મસારની ખટખટ મૂઝી દીધી ! પ્રભુનું ધ્યાન-ભજન જમાવી દીધું ! એક પ્રશ્નમા કેવોક ચમત્કાર !

પત્નીઓની ખાનગી —

કુમારનો પ્રશ્ન ભારે છે પ્રેમપૂર્વક પરણીને આવેલી અને ચગ્ગદામીપણ અગીઠાર કરનારી નવીન પત્નીને પૂછ્યું કે ‘તમને મારા ઉપર પ્રેમ છે ?’-એ પ્રશ્ન આશ્ચર્યકારી છે એવો પ્રશ્ન કરના પાછળ કુમારના આત્માનું કોઈ મહાન સત્ત્વ જગહળી રહ્યું છે દેખાય છે કે કમવામના મામે એમણે જીવન-મત્રામ ખેલી એને નિખલ બનાવી દીધી છે નહિતર પરખ્યા પછી પ્રથમ મીલને આ હોય ? પરણીને આવેલી રાજ કુમારીઓ પણ મહાગબીર છે, તે એકદમ જવાબ આપવા ફૂદી પડતી નથી તેમ એમેય નથી વિચારતી કે ‘પૂજ્યા પૂજ્યા પ્રશ્ન ? આવો પ્રશ્ન પૂજાતો હશે ? શું અમે પ્રેમ નહોતો તો સુકાવત્રા પરખ્યા હોઈશું ?’-આવો કેઈ જોલ તો શું વિચાર પણ નહિ પૂવજીવનમા અને અહીં ખાનદાન કુળમા રહીને એ તોઝડી વિચારણા, વડિલની અવગણના, ઉદ્વેગ વગેરે દુર્ગુણો સામે સત્યામ ખેલી એને જીતીને આવી છે તેથી એ દોષો હવે ઠંડાજ પામતા નથી કલ્પનામાય ન આવે, એવા હરાવી દીધા છે તેમ

પોતાની વડાઈ દેખાડવાની ઉતાવળ મામે પણ સંગ્રામ ખેડ્યા છે તેથી અહીં ધીરજ રાખી. જીવનસંગ્રામના અનેક પ્રસંગ સમજી લેજો.

મખીઓનો ઉત્તર — પન્ની નથી જોડતી પણ મખીઓ કેમ જાણી રહે? 'કુમાર જો બીજી વાર એજ પ્રશ્ન કરે છે તો ઉત્તર આપવો ન જોઈએ કેમકે હદાય કુમારને ખબર ન હોય, પણ આપણી મખીઓ એમના પર અત્યંત ન્નેહ ધરનારી છે સખીઓ મોટા મનની છે તેથી પોતાના મોઢે પોતાનો ર્નેહ નથી જાતી પણ આપણે તો એને પ્રશ્ન સવાજ જોઈએ' એમ કરીને હવે સખીઓથી મૌન રહેવાતું નથી કહે છે,

“દીર્ઘાયુષી કુમાર! આપ પ્રત્યે અમારી આ સખીઓના અનુરાગનું શું પૂછે છે? સંઘ, પરિચય તો થવાનું પછી, આપની મુદ્રા જોનાનું પણ પછી, કિંતુ આપ પુણ્યવતનું નામ સાંભળ્યું છે ત્યારથી અમારી આ મહાભાગ્યવની બનેલી મખીઓ આપના નામની જપમાળા ગણી રહી છે એ હૃદયના અનુરાગનો ખ્યાલ શબ્દથી શી રીતે આપી શકાય?”

મખીઓનો કેવો રસિક ઉત્તર છે! ખાલી કહેવાની વાત નથી કરતી જેવી વસ્તુસ્થિતિ છે તેવી રજુ કરે છે વિનય અને વિવેકથી રજુ કરે છે ઉત્તરમાં વિવેક એવો છે કે મુખદશ્યને અને પરિચયે તો અનુભવ થાય પણ આ તો નામ શ્રવણથી અનુરક્ત થઈ છે એ અનુભવની વિશેષતા સૂચવે છે પન્નીઓ શુદ્ધીયલ કુમારના નામ પર આકર્ષિત થઈ છે એમાં પણ એમના શુદ્ધાનુભવની જાત તો છે જ એટલે સખીઓ એમના મોઢે કુમારને કહે છે ‘આપના નામની એ તો જપમાળા જપે છે તે શું અનુભવ વિના?’ પતિની અનુભવિણી બનેલીને પતિના નામની જપમાળા સહેજે ચાતુર્ય જાય છે

જીવનસંગ્રામ કર્મનું કાસળ કાઢવા માટે છે —

કવિએ ઠીક જ કહ્યું છે, મુક્તિના અભિલાષી નિરજન નાથના નામની જાપમાળાના જાપ માટે મનુષ્યભવ જેવો એકેય ભવ નથી : જેને જેની લગની, ધમશ, તમત્તા, તેને એની રટણ ચાલે જ સમરાદિત્ય પણ કેવા છે ? સમરમા આદિત્ય સમાન સમર એટલે સંગ્રામ, તેમા આદિત્ય એટલે સૂર્ય સમાન ઉત્સવના પ્રસંગે સૂર્યની માફક એમણે બજાર વચ્ચે કેવો પ્રકાશ આપ્યો ! ચો બાધ આપ્યો, તે પ્રમંગે જોઈ ગયા કે બ્યાધિ, જરા તથા મૃત્યુની સાથે કેમ લડાય ? તેના મૂલની સાથે લડી લેવું જોઈએ મૂલ શું ? મોહમદિરા અને કર્મસત્તા ! એની મામે સંગ્રામ ખેલવાનો છે મોહમદિરાથી જનમતી પાપવૃત્તિઓ અને કર્મસત્તા મામે જીવનભર સંગ્રામ એજ જીવનસંગ્રામ તે આ મનુષ્ય ભવમા જ ખેલી ગયાય તેમ છે જે કર્મને જીતે તે વિજેતા બને, કર્મ ત્યાથી પલાયન થઈ જાય જે કર્મને આધીન બને, એની છાતી પર કર્મ ચઢી બેસે જીવનસંગ્રામ પૂર્વના બાધેલા કર્મનું કાસળ કાઢવા માટે છે તેમ જીવન-સંગ્રામ મોહ મદિરાના વ્યસન અને પાપવૃત્તિઓ મામે ખેલી, એનો નાશ કરીને પવિત્ર નિષ્પાપ જીવન બનાવી નવા કર્મ બધાતા અટકાવવા માટે છે તો જ સર્વ કર્મથી મુક્તિ મળે, ને શાશ્વત સુખનું જીવન મળે એવા જીવન માટે સંગ્રામ એ જીવનસંગ્રામ મળીઓએ જાપમાળા ઉપર પોતાની સખીઓનો અનુરાગ માળિત કર્યો એટલે હવે સમરાદિત્ય આગળ પૂછે છે કે,

“જેનાથી સામાનું અહિત થાય એને અનુરાગ કર્યો કહેવાય ?”

જોજો, ખાન-પાનાદિ સરખામ્યા કે વાસનાની એટામા પ્રેમ દેખાડે તે પ્રેમાળ કહેવાય કે નહિ ? પ્રેમ કોને કહેવો ? કહો, સાચો અનુરાગ તે, સાચો પ્રેમ તે, જે હૃદયમા સ્થાયી પછી

અમર હોય એક મરે ને બીજી જોખવી પડે, એ પ્રેમ છે ? વાસના દે, વાસના ! પ્રેમ દેહથી કે આત્માથી ? નથીને જીવને પૂરું-જન્મનું સ્મરણ થાય, પછી જો એ મૂલ્ય ઘરે આવે, તો માતા, પુત્ર, પત્ની કોઈ હિસા રાખે ? જરાય નહિ ! તાન્ને કિન્નૌ બન્યો છે

જાતિસ્મરણનું એક દુષ્કાલ — મુસદ્દાબાદ પાલેના નાના ગામડામાં એકે મુતારના ત્રણ વર્ષના છોકરાને પૂર્વભવનું જ્ઞાન, જાતિસ્મરણનાન થયું, પૂર્વભવ જોયો એ જોડ્યો, “મારે બીન્ડીટ ખાવા છે” એને બીન્ડીટ લાવી આપનામાં આવ્યા એ કહે “આ નહિ ! મોહન પ્રધર્મની દુકાનના જ બેઇએ એ મારી દુકાને છે” પૂર્વભવની એણે વાત કરી મ || એને મુસદ્દાબાદ લઈ ગયા ઘરવાળી ગતી આવી એરુલે એ પોતે જ ત્યા તરત વળ્યો ! બધાને એ ઘરે લઈ ગયો, પરિચિતની જેમ બધું બતાવ્યું, ‘હું માત્રીક હતો, આ મારો ટોકરો, આ પત્ની’ વગેરે હુંબહું કહી બતાવ્યું ! કેટલીય ઘરની બાબતો જરાજર કહી બતાવી બધાએ અત્યંત બચ્ચે માન્યું, કમુન્યુ, પણ કોઈએ ધરમા ગેહવા દીધો ? ના, કેમ એમ ? હવે એ મુતારનો છોકરો તે મુતાર એને મળાજે કહો ત્યારે પ્રેમ દેહથી કે આત્માથી ? આત્માથી હોય તો આત્મા તો એનો એ જ છે, કેમ પ્રેમથી એને સધર્યો નહિ ? સસારતસિકો ગેહના પ્રેમ કરે છે, ધર્મરસિકો આત્માના

વાસના હોય ત્યા પ્રેમ કેવો ? સામાનું નિકદન કાદે એ પ્રેમ જ્ઞાનો ? — પ્રેમ ! પ્રેમ તો અનતીવાર કર્યા ! તે ઘેડા માથે નહિ, અનતા સાથે કર્યા ! એક બીજાનું ભણું કરીને ? ના ! ક્યારે ભણું થાય ? આત્માના પ્રેમ કરાય ત્યારે ગેહના પ્રેમ સામે સશ્રામ ખેવાય ત્યારે તજીમતી મહામતીએ એવો પ્રેમ કર્યો, પતિની આત્મજ્યોતની સાથે હારોહાર પોતાની આત્મજ્યોત આપી દીધી એનું નામ પ્રેમ ! શાશ્વત, અમર પ્રેમ એ !

તુલ્ય ઉપમા, કાયાના વિનયર લાવણ્યમા, કે કામવાસનામા અધ, પાગલ જની એમા પ્રેમ હોવાની વાતો કન્વી એ નરી અજ્ઞાનતા છે નિમજ્જ પ્રેમ કેવો ? વાસના વિદ્ધીન હોય તે વાસના છે ત્યા પ્રેમ કેવો ? આપણી વાગનાયી તો મામાનુ પદ્મ નિકલન નીકળે છે આપણે પ્રેમ દેખાડી સામાને મોહવેજામા મગ્ન કરી એને દુર્ગતિની મગવડ મમારપ્રવાસની નગવડ કરી આપીએ છીએ એ શુ પ્રેમનું કર્તવ્ય ?

મ મામ હલકી લેખ્યા સામ છે — સમસાદિત્ય પૂછે છે, ‘જેને જેના પર અનુસંગ હોય તે તેને અહિતમા ધકેલે ?’ શુ કહે ? ના કે હા ? સમસાદિત્ય તો વૈરાગ્યમૃતિ છે, સ્વાત્મા માથે જગતનાય દટયાણુનો કદ છે જગતનું દ્વિત કરનારો દ્વિન્-તો છે એતો પાઠણ આઠ ભવથી જીવન-મ મામના પરાઠમ આવુ કયા છે સ મામ અતરની અશુભ વૃત્તિ મામે છે, અશુભ પ્રવૃત્તિ મામે છે મન મારી મારીને પણ એને હટાવવાની એને જીવનમા સ્થાન જ નહિ આપવાનું

જીવનભર એની સાથે ઝગડી ઝગડીને જીવનમાથી મેલા માનસની વૃત્તિઓ-મલીન લાગણીઓ મેલા ધોરણો, કાળી લેલ્યાઓ વગેરેને નાખૂંદ કરવાની એવી જ રીતે મેલી પ્રવૃત્તિઓ, માયા રમતો, વિદારી ચેનચાળા, ઇન્દ્રિયોની શુભામી વગેરેને ઓઢી કળી નાખવાના ધ્યાન રાખજો,

મ મામ કોની મામે ? અમત્ય મામે, મત્યની સામે નહિ ! હિંસાની સામે, અહિંસાની મામે નહિ ! યોગીની મામે, શાદુકાગીની મામે નહિ ! ક્રોધ, માન, માયા, લોભની મામે, ક્ષમા, નમ્રતા, સરવતા, નિન્પૃહતાની સામે નહિ ! વિષયોના આર્જ્યના મામે ત્યાગ વિરાગ સામે નહિ ! મ મામ એટલે ગડમથલ એ કાગા પક્ષ મામે કન્વાની છે, અર્થાત્ એને દૂર હટાવવાની કરવાની છે

ચા. પ્રકારની વૃત્તિઓ —

પ્રથમ 'વૃત્તિ' મામે સત્તામ છે વૃત્તિ ચાર પ્રકારની છે એક છે લેખ્યાના ઘરની, બીજી છે ધ્યાનના ઘરની ત્રીજી ભાવનાના ઘરની ચોથી નિચિના ઘરની છે

લેખ્યાની વૃત્તિ એટલે માનસિક ઉત્તરો કે મલિન ઉત્તર કે મહ પરિણામ

ધ્યાન એટલે એકમત ચિંતન

ભાવના એટલે મારી નામી વિચારના

નિચિ એટલે વલણ

સત્તામ ફક્ત વૃત્તિ મામે છે, પ્રથમ સામે નહિ સારી વૃત્તિને તો અગત્યવાની છે એ તો અવન્ય લાભ આપનાર છે બાકી શુભ પરિણામની મદદતા અર્થાત શિશિલતા અને અશુભ પરિણામની ઉત્તરતા તથા અશુભ ધ્યાન અને ખરાબ વિચારણાઓ તેમજ પૌરુષલિંગ વવણ અને દુષ્ટ લેખ્યા સામે અગત્ય એને નામચેપ કરવાના છે

દુન્યવી પ્રેમની પેકળતાનું દૃષ્ટાન્ત

સમસાદિત્યનો પ્રશ્ન છે - 'અનુગમી કોણ? હિતમા પ્રવર્તવિ તે અનુગમી કે અહિતમા પ્રવર્તવિ તે?' સમસાદિત્ય ત્યાં એક કિન્નો કહે છે - એક નમરમા એક નમરશેઠ છે એનો જીવાન પુત્ર બાલીઠણીને બહાર કરવા નીકળ્યો. રત્નામા રાજમહેલ આવ્યો. અરુપે એઠેલી રાણીએ આ સુવાનને જોયો એનું રૂપ જોઈ વિદલ બની દામીને મોકલી એને બોલાવી લાવવા

દામી જઈને પેલાને કહે છે 'આપને માગ બાધ (રાણી) સાહેબ બોલાવે છે તમને ચાહે છે'

“હું ! એમ ? ચાલો ત્યારે !”

એને એટલું જ જોઈએ ! હેઠળી હતોને ? આંચો મહેલમા રાણી પાસે કાચ પર બેઠો રાણી પૂછે છે, “કેમ ? મને તમારા પર પ્રેમ થયો છે કેવું સુદર તમારું વદન ! કેવો સુદર બાહુપાશ ! બોલો મારા પ્રેમમા તમે ખૂગને ?”

આ રાણીના જેવી પરપુદ્ગલની પરિણતિ છે એ તમને ચાહે છે, લલચાવે છે ‘ના’ કહેશો ? કે ‘હા ?’ આને ઉત્તર કરતા પહેલા પરિણામ વિચારી લેજો કેમ આમ વિચારવાનું ? માદ રાખજો, પરિણામ મુધી વિચારનાનું આ ભનમા જ છે લેસને, જ્ઞાનને આવો વિચાર જ કયા છે ? પરપરિણતિની લાલચમા ફસાયો તો આજ સુધીમા સમારમા જે અનુભવ્યું છે, જે દુર્દશા વેઠી છે, એવું જ ફરી મળશે

પેલો બન્યો લટ્ટુ ! રાણીએ પ્રેમથી પાપનું બીડું આપ્યું એણે ચાંચું ને એ ચવાયો ! કેમ ? આ નીચ નાટક ચાલી રહ્યું છે, ત્યાં તો છડી સભળાવી “બડેજ મહેરબાન ! મહારાજાધિરાજને ઘણી ખમ્મા !” રાણી ગલરાણી ! હવે ક્યાથી આને વિદાય કરે ? નામે મોકલે તો તો રાજા મામે જ મળે ! રાજા શું ન કરે એનું અને પોતાનું ? રાણીએ એને સતાડ્યો કયા ? પાપખાનામા ! ચમકશો નહિ

પાપ સાથે સંગ્રામ ખેલનાને બદલે મદિ કરે એને આટલેથી નહિ પતે. જો જો આગળ, પાપની સદિ બહુ લુટી ! પૂર્વે એના જ ઉપર અનંત મૃત્યુ અનુભવ્યા છે અરે ! મૃત્યુ તો છેલ્લે છે, એ પહેલાય કયા ઓછી આપદા છે ? કુટુંબ કલેશ, પૈસાની હાડમારી, વૃદ્ધાનરૂપ, વ્યાધિ તેમજ એરા દુષ્-ત્રાસના બીજા પ્રકારોનો કયા તોટો છે ?

મુળઈ ગહેરમા ગગનચુળી મહેવાતોના માલીકો કેટલા ? એના
મોટે અનેકો જમતા હોય એવા કેટલા ? એ લક્ષ્મીનદનોને,
આજે મુળઈમાના કેટલાક માધર્મિક મધ્યમવગની કંઈ વિકટ દશા
છે, તે જોવાની કે તેનો ઉદ્ધાર કરવાની કુરબાન નથી ! સાથે આવ
વાતુ નથી અને છતાં શા માટે આ દશા ? પાપ મામે જીવન-
સંભાષ ખેવનાયોન્ય આ ઉચ્ચ ભવ ' એના સાચા કર્તવ્ય
નિમાળી પાપ સાથે દાન્ટી અને એની નિર્ભયતાપૂર્વક ધગશ
કેળનાય છે માટે. છતી ગહિતએ પરમાર્થ કરના નથી !

કામીની કામી દશા — પેલો પાયખામા પેલો રાજા આજ્યો
ગામી માથે વળગ્યો વાતે રાણી હવે એને પતાવી ગ્વાના કરવા
છડે છે, પણ ત્યાં રાજાને થઈ છે હાજત ! કહે છે 'જરા સકા
ટાળી આવુ' શું ? પાયખાનામા જવુ છે માલજીને રાણી તો
માત્ર વિભામણુમા પડી, પણ પેલાને તો પાયખાનામા ભય અને
ગજરામણુ ગજરામણુ વછટી ! હવે બચવુ શી રીતે ? ઉપાય સુઝ્યો
અવાજ ન થાય એ રીતે નીચે વિષ્ટાની કૂંઈમા મૂક્યુ પડતુ ! ત્યાં
નીચે શું ? આજુબાજુ શું ? ઉપરથી પડવાનું શું ? વિદ્યા વિદ્યા, ને
વિદ્યા ! વિચારો કામીની કંઈ દશા ! બગ્યો તો ખરો, પણ
વિષ્ટાની કેદ ! હવે બહાર પણ શે નીકળાય ? ત્યારે ત્યાં ખાવાનું
શું ? શું વિદ્યા ખાય ? રાહી મોમા અર્ધા આવેલા કોળીયા નાખે તે
ઝીલીને ખાય ત્યાં ત્યાં રહે ભયકર રોગો થયા ! ચાજ પડ્યા,
કેદ થયો ! દુગ ધમય મળમૂત્રના ઢગમા દટાવાનું એટલે કંઈ માસુહી
વાત છે ? કહો આવમા સહી સકાય ? જરાક દુર્ગંધ કે અગવડમા

એમ થાય છે કે ભાઈ, આપણને આ ન ફાવે મામુડી પ્રતિકૂળતામાં પણ એમ લાગે છે કે 'માસથી સહન ન થાય આ' જરા જરામાં મન ઉઠી જાય છે એનું કારણ શું? એજ કે સામે કોઈ મોટો ભય નથી દેખાતો પેલાને રાતની ભય કરી બાની રીબાનીને મારી નાખવાની સજનો મહાભય દેખાયો તો વિદ્યાની કૂંડ પણ વધાવી લીધી અને મહન થઈ તેમ નરકનો ભય, અરે! અહીં જિયાગ મરવા, વાદરા, વાદાડા વગેરે પર વચસતા જે જુદાં તેનો ભય દેખાય તો પછી ઘણું મહન થઈ શકે એમ છે

ગર્ભમાં વેન્ટીનેગન —કટપના કરો નરકની કૂંડમાં ફૂંચા રહેવાનું એટલે શું? જરાક ની પવનછૂટની દુર્ગંધમાં કંઈ કંઈ થાય ■ ત્યારે અહીં તો ઘોર દુર્ગંધમાં નાક ગમે તેવું ફાટે, તો પણ ઉપરથી પાન નવા નવા મળમૂલ પડવાનું થાય! માણસ ગમે તેવો ગંદ મારે કે 'માસથી તો સહેજ પણ દુર્ગંધ ન સહન થાય' પણ ગભમાં કંઈ દયા હતી? ત્યારે નથીને જે આવી સ્થિતિમાં જીવ મૂકાયો, તો પછી ત્યાં કેટલાગણુ મહન કરેજ છૂટકો? એવી હાલતમાં જીવ કયારે મરી શકે જવાય છે? આજેય પાકીસ્તાની જે વરમી, તો ત્યાં કેઈ કડવા અનુભવો માણુ સોએ કર્યાજ ને? ઘર લૂટાયા, સબ ધી મર્યા, મિત્રો ગઈ છતાં મરાયુ? ના, મરવાનું દુખ મોટું છે એર! પેટી ગટરની જેમ ગર્ભની ગટર છે મોટા અકર્ષણને પણ પહેલા માના પેટમાં રહેવાની અવસ્થા કેવી? ભલે એ નવેમરથી ત્યાં જન્મે, તેથી બીજું સાફ કંઈ જોયું નથી, એટલે જ ન્યા ઉત્પન્ન થયો

થઈને મસ્ત છે એમ કહો પરંતુ માતાની કુક્ષીમાં હાલ કેવા ? ત્યાં ખારી-ખારણા કે વેન્ટીલેશન ખસ ? મખમલની ગાદીઓ ખરી ? ગુલાબ-ચંપાની સુવાસ ખરી ત્યાં ? ધ્રુવ નહિ ચારે બાજુ ગદવાડની ખાઈ ? એની વચમાં ઉંચે માથે અને ટુટીયુ વાળેલા પગે રહેવાનું ! રહેવાનું કેટલું ? કલાક બે કલાક ? ના, ખાસા નવ મહિના ઉપર ! શું એ બધું હજી નહિ ? ત્યાં ખાવા શું મળે ? માતાના શરીરની અદરના ગદા બનેલા પદાર્થ ! સ્થાન, ખાન, પાન, પનન. દેહકાકણ મધુજ ગદવાડને ? આવા ગર્ભ-ગદનાડમાં જટલીનાર જઈ રહી આવ્યા ? અનતી અનતી વાન ! કેમ જણ પડ્યું ? નિપથસુખોની વૃદ્ધિમાં પાપ સાથે સધિ કરી તેથી. મનમાની સ્ત્રીઓ મળી, એના ચામડામાં અને રાગમાં લોભાયા, ઘસડાયા, અને એકમેક ચલા તેથી નરા ગર્ભ-ગમનની તૈયારી થઈ ગઈ મરીને ત્યાં જ્યાં પાછા ત્યાંથી બહાર પડતા મળણા ન રહ્યા કેર નારીના રૂપરંગમાં ફેલાયા ! તો ફેર નવા ગર્ભમાં પુરાવાની તૈયારી

પૂર્વજનની પાપસર્જિત અહીં ત્રાસ આપે, ધર્મસધિ તો મુખ્ય છે — પાપ સાથે સધિ કરતા, દોસ્તી કરતા માણસને ખ્યાલ નથી રહેતો કે આના પરિણામ કેવા કટુ આવશે ! કદાચ આપણને આપણા પૂર્વ-જન્મની દુર્દશાઓ આજે યાદ નથી આવતી હતા આજ મામે દુનિયાના બીજા જીવોની તો વિવિધ વિકરાળ દુર્દશા દેખાય છે ને ? એ શાથી ? આપણે મુખી અને એ મહાત્માસમાં સબડતા કેમ ? કારણ વિના કાર્ય બને નહિ કહો કે, પૂર્વની

પાપમ વિજ અહીં ત્રાસ આપે ધર્મસવિ તો મુખ દે. એછીપુત્ર
પાયખાતાની કૂઈમા પછો અને રહ્યો ત્યા એનેય એમ થાય ને
કે અહો માત્ર કરતા નગરના ગરીબ ભલા કે એમને આ વિટ
બધા નહિ ! તેમજ એ પણ મમલ શકે ને કે માત્ર આ દુ ખો
રાણીના મોહમા ફાવાને લીધેજ ઉપન્યા ? એમ આય માનવ
સમજ શકે છે ન માગમા આપણને લોગવવા પડતા મરમા
દુ ખોની પાછળ કારણભૂત આપણા પોતાના જ ભયકર પાપ
કાર્યો કે પાપની સવિ છે, પાપની ભયકર લગની છે, એ
લગની મિટાવવા એની મામે ઝગડવુ પડશે તેય જીવનભર
ઝગડવાનું ! એનું નામ પાપની સામે જીવનસંગ્રામ

પાપ મામે લડવાના ઉપાય પગની જરૂરીયાત ઘટાડા —
પાપ સામે લડવા શુ કળવાનું ? પરવસ્તુની સગત જોઈ કળવાની
પરવસ્તુની જરૂરીયાત ઘટાડવાની કેમ ? કહો, પરવસ્તુ માટેજ
પાપ ઉભા થાય છે પછી પાપની પાછળ દુ ખ આવે છે. જગતના
દુ ખોની પાછળ કારણ તપાસો તો પરવસ્તુ અને પાપ માથે સધિનુંજ
કારણ દેખાશે પરવસ્તુની આશામા પડો અને દુ ખ ન મળે એ
બનવા જોગ નથી કેમકે પરવસ્તુ ખાતર પાપની સધિ કળી
પડે છે એછીપુત્રે પરવસ્તુ એવી રાણી સાથે સુખભોગની આશા
કરી, ત્યા દુશચાર સાથે મધિ કરી ગણાય તો પરિણામ કેવું
આવ્યું ? રાજપગલે મહાવિમાનજનું ! અગે અગમા મહાભયની
મૂંઝરીનું ! વિઠાની ખાઈમા પુરાવાનું ! પરવસ્તુની સગત મહાભુડી
ખબર છે ને ? પેલા ફકીરને ઉદરકે કંઈની કાચી, એમા ઠંઠ ગાય
વસાવવા સુધી વિચારણા આવી ઉદર ટાળવા એક બિલાડીની ઇચ્છા
પાછળ મનમા કેટલા પાપ ઉભા થયા ! જીવન એવું બનાવતા
ચાલો કે દિન પ્રતિદિન જીવનની આવશ્યકતાઓ જોડી વતી આવે
જે પેસે ચાલે એમ છે અને જો ત્રીજા પૈસાની જરૂર માની, તો

મમજ્ઞે કે પાપના ધાડા છૂટ્યા ! કયા ? તમારા લશ્કરમાં બરતી કરના ! ખપે એ ? જો ના તો પરની લપ કાપો. બીજા ઉપાયમાં આ અલૌકિક જીવન પાપપ્રવૃત્તિની મૂળબૂત પાપની વૃત્તિઓ સામે જ લડી લેવા માટે કે પાપવૃત્તિ સામે લડી જ તેવું જોઈએ દુરાચાર વગેરેની ઉડની ઉમિંને ગમે તે રીતે ઉડતી જ દાળવી જોઈએ ગમે તે રીતે એટલે ? પાપવૃત્તિને દાખનાના અને રસ્તા છે એમાંથી કોઈ પાપ શમ્ય રીતે નામે. ઉત્તમ કૃતવત્તનો ખ્યાલ નેરા ધ્યાનના, પાપના કટુ દુષ્ણનો વિચાર, નિર્મળ આત્મચરમાનતુ મનના, પરમતાન્ક પરમાત્માની આજ્ઞાનો પ્રેમ, ગમે વડે બચાવનારા અનેક ઉપાય છે. વાત એટલી કે પાપ નાવેની નાધિ હવે છોડા એની મામે તો હવે જીન-સંશ્રામ ખેડો આ કૃતવત્તનો ખ્યાલ વગેરે એકેક ઉપાયને વારવાર મચાવી, ગટણાથી હૃદયમાં ઠસાવવો પડશે પણ કે બહુ ઉપયોગી હોય યાદ રહી ગયા ને ?

જુઓ ત્યાર હવે પેલા શેષીપુત્રની દશા કટવાય દિવસથી વિષ્ટામાં મડી રહ્યો છે ત્યારે કૂર્જ ધોવાડું કે વર્ષાનું પાણી શીકારું ત્યારે મેલા ભેગો એ તણાયો ! ની.જ્યો નરની બહાન ! પણ મૂર્છિત થઈ પડ્યો છે પાછો ભૂત જેવો દેખાય છે ! દાસીના જોવામાં આવ્યો કયો ઘર ભેગો જોળખાય નહિ એવો થઈ ગયેલો બાપ શ્રીમત હતો ગસાયનો અને લક્ષપાકાદિ કિંમતી ઔષધોથી દીકરાને કમે કરીને હતો તેવો માએ કયો

પડી ૨૫ તે તો ટળે કેમ દાણી — પાછા બાઈમાહેબ બણી કણીને એક વખત ફરવા નીકળ્યા છે મહેલ આગળ આવ્યો રાણીને પાછો ગમ્યો ફરી રાણીએ દાગી મારફત બોલાવ્યો હવે ન જાય ને ? પણ આ તો ગમાગ, તે ગયો ! પડી ટેવ ટળે ? માટે તો જ્ઞાનીઓ કહે છે, જોડી વૃત્તિથી તથા નરની પ્રવૃત્તિથી દૂર રહો એ બતા છે પેલો ગયો ફરી રાજા આવ્યો ફરી પાપખાનું,

કુર્ષ, જર્જરિત યવુ । એનું એ ફરી પાછો આવે, તે ફરી ફરવા નીકળ્યો, ચાલી પરપટા' નરકની કુર્ષમા જઈ જઈને અપહવાનું. એની દશામા પછુ વારવાર એ જતો ગુ એ સાદુ કહ્યું? અહીં રાજકુમાર અમરસિંહ પૂડે છે.

‘સનાતરમા તમે નહિ તો તમારી દોષ બીજી મદિનાએ માતા પર અનુનાત કર્યો, પ્રેમ કયો, અને મના પદિકામે મારે બીજી બીજીની ગર્ભાદરમા જવાનું થયું ત્યાંની બદ્ધાર નીકળ્યો ત્યાં વળી બીજી બીજીએ અનુરામા દમા યા કર્યો અને તેથી ફરી ફરી ગર્ભમા જાવાસાનું આવું જુ. હું તમને પૂછુ તમારો હાલનો અનુરામ કેવો છે? મારા ફરી ગર્ભમા જાવાનું પડે અને નહિ ને?’

પગીને આવેલી રાજકુમારીએ એ શાંતિ હોય, વિચારક હોય તો અમરસિંહના પ્રશ્નનો એ ઉત્તર કે? કુમારનો પ્રશ્ન કેવો છે! ‘તમે જે પ્રેમ દેખાડો કે, જે પ્રેમ ધરાવો છે એનાથી હવે માર નવા ગર્ભામનની તૈયારી નહિ જરૂરી પડે ને? હવે એથી જન્મ-મરણ અટકી જવાના ?’ કુમારના આ પ્રશ્નના ઉત્તરમા જુ ‘હા’ કહેવાય! શાણા તો કહે નહિ નીધી દીના જેવી વાત છે કે એમને જન્મ-મરણ દગલતા હોત અને મોક્ષ મળતા હોત તો તો આપણે એના પ્રેમમા તો એકતપટ (નિઝાત) છીએ તેથી અગત્ય ન હોત! અરે! આણે મમાજ બધ પડી ગયો હોત! અરસપરમના કામરાજના કારણે જ શ્રી-પુરુષો સમારમા ભટકે છે, નવા નવા ગર્ભની મદી ખાઈમા પુરોય છે શાણી રાજકુમારીએ મામગીને સ્તબિત થઈ ગઈ! એ સમજે છે કે ‘અહીંના તુરુ પ્રેમ ને રાગ કર્યાની શ્રી વડાઈને એની પૂઠે છવની આવી વસમી વિટબણા અને કાન્તી કતવ સર્જાતી હોય? એની વિટબણામા જકડનારા કોણ? અમારો આ પ્રેમ અને પ્રેમ

ઠરીએ એટલે મામા આકર્ષાય અને પાપમ વિ કરે એટલે એમને
 ફસાઇને વિટ બહામા પડનાનું મોટું નિમિત્ત અમારો પ્રેમ છે-
 આમ સમરાદિત્યની નની પત્નીઓ સમજે છે તો પત્ની હવે શું
 કરવાનું ? હવે બાકી રાખવાનું હોય ? હવે તો પ્રલયાર્થ માટે એ
 તૈયાર થઈ જાય છે ! કેના સોબાગી પતિ મળ્યા ! અનત અનત
 કાળના નિકારો ગાત ડગી દીવા ! ભૂ ડની ગમત ભૂલાવી દીવી !
 કુમારના એ પરાક્રમના મૂળમા પોતાના જીવન-સંગ્રામ છે, જે
 પૂર્વના અનેક ભવોથી ખેલતા આવ્યા છે પાપવૃત્તિને મચક નહિ
 આપવાની એની સામે સદા લાલ આખ ! આત્માને એનાથી હવે
 અભડાવવાની વાત નહિ જન્મે જન્મના આ અભ્યાસે સમરાદિત્ય
 આજે એટલી ઉન્નત મિથિતિએ પહોંચ્યા છે કે નોવનવરણી અને
 શશીવચણી પ્રેમાળ નવોઢા પત્નીઓ મામે હાજર છે, જતા એની
 કોઈ જ મોહક અસર નથી ! કોઈ જ વિકાર નથી ! વાસના નથી !
 લોગમુખની કટપના ઉઠતી નથી ! ઉપરથી એ યુવતીઓને પછ
 મોહ, વાસના અને વિકાર રહિત કરી દે છે ! પાપ સામે, દુષ્ટત્યો
 સામે, દુર્ગુણો મામે જીવન-સંગ્રામ ખેલનાર મહાનુભાવોની
 બલિહારી છે

જીવન-સંગ્રામ અંગે ઘણી ઘણી વાતો થઈ છે એને વારવાર
 યાદ કરી મનનમાઉતારી, અમલી બનાવ એજ એક મુગળ કામના-

જીવનના આદર્શ

મુળ્ય, શ્રી નમિનાથજી ઉપા-
સયના વિગાળ વ્યાખ્યાન
હોલમાં અપાયેલુ અત્યંત
મનનીય - રોચક વ્યાખ્યાન
આની સાથે 'અવન્તી મુકું
ભાલ'ના જીવનનો હૃદય-
સ્પર્શી ખ્યાલ આપ્યો ■

ચત્તારિ પરમહાણિ દુલ્લહાણીદ્વ જતુણો ।
માણુસત્ત સુદ્ધં સદ્ધા મંજમમિ જ રીરિય ॥

પરમ ઉપકારી શ્રી ત્રિનેશ્વરદેવના ગામનમા મનુષ્યપણું,
ધર્મશ્રવણ, શ્રદ્ધા અને ચારિત્રપ્રવૃત્તિ—એ ચારે મોક્ષના અગોની
પ્રાપ્તિ દુર્લભ કઠી છે. દુર્લભ હતા એ ચાર અગો વતમાનના
વિષમ કાળમા પણ જેને જોઈએ તેને પ્રાપ્ત થવા દુલ્લભ નથી,
એમ જરૂર દેખાય છે. તો પ્રશ્ન થશે કે ત્યારે એ દુલ્લભ શાના ?
ઉત્તર સીધો છે. પૂર્વે એ અનંત અનંતકાળ સુધી મળ્યા નહોતા,
તેમજ અહિં જો ભૂલ્યા તો અસંખ્ય નર્ક પત્રીનાય ભાવીકાલે
મેળના અત્યંત દુષ્કર ટે, તેના દુર્લભ છે.

ભગવાનના નખત જેનો આજે ધર્મ છે—મનુષ્યભવની
પ્રાપ્તિ જૈન કુળમા થઈ છે તેથી ધર્મનું વ્રત ધર્મની પ્રાપ્તિ,
ધર્મની શ્રદ્ધા આજે દુલ્લભ નથી જળાતા. તમારે તો શ્રવણ કરા-
વનાર શુભેશો જાણે ઘર આગણે છે, તેથી ધર્મશ્રવણ સુલભ છે.
જૈનકુળના પ્રભુદર્શન-પૂજન અને દયાદાનાદિના સંસ્કારમા તમે
ઘડાએલા છો, તેથી શ્રવણથી તત્ત્વશ્રદ્ધા કરની સુલભ છે. આ હતા
તેનું મૂલ્ય તેનું ફળ જરાય ઓછું નથી ખુદ ભગવાનની હાજરીમા
ધર્મ—શ્રદ્ધા અને ચારિત્રના જે મૂલ્ય હતા, તેજ મૂલ્ય આજે છે.
તે તે શ્રદ્ધા-ચારિત્રથી ભગવાનની હાજરી વખતે જે કર્મફલ
અને આત્મશુદ્ધિના લાભ નિપજતો હતો તે આજેય મળી શકે
છે. તે પછી આવા સુલભ બનેલા અતિ કિંમતી શ્રદ્ધા અને
ચારિત્રના લાભ કેમ નથી લેવાતા ?

જીવનમાં આદર્શથી પુરુષાર્થ ધાય છે —

ધમ ધવલુ—બ્રહ્મા—ચારિત્રને જીવનમાં અપનાવવા પાછળ જે ઉપમ જોડે છે તે આવા સોનેરી અવમરેય જોડે પ્રગટ કહેલ નથી, તેને કા વ્યૂહાત અનેક ખામી હશે પણ તે અનેક ખામી પૈકી એક મુખ્ય ખામી એ છે કે “માનવ જીવનમાં કયા ઉચ્ચ આર્થ જોડે છે તેના એક જ અર્થ કઈ નથી હોતો, આદર્શને જીવનમાં અપનાવવામાં નથી હોતો આદર્શ એટલે હાથ ધરેલ, માલ્ય, જેમાં પડેલો તે તે જીવનની સ્થિતિને આધાર નહીં કહી શકાય ઉચ્ચ આદર્શ ઉપર છે એટલે આપણને એ જોવા મળે છે કે કાંઈ એ નાન નેવાનો આદર્શ આપ માથે રાખ્યો હશે, તો તેના જીવનમાં કાંઈ પાછળ પડેલો ઉચ્ચ હશે જો મહાશ્રીમ તાણેના આદર્શ જોઈએ હશે, તો તેના જીવનમાં ધન ઉપાર્જના પાછળ ધારી મહેનત હશે જો જો જો જો જો આદર્શ મુખ્ય રાખ્યો હોય છે, તેના તો તે તે આદર્શ મિલક કરવા પાછળ જ પુરુષાર્થ હોય છે એટલે ઉચ્ચ પુરુષાર્થ જનવા જીવનમાં પડેલા આદર્શ અપિત કહેલો હોવો જોઈએ એમાં પડી

(૧) આદર્શ જેલો નિર્મળ રખાય, તેલો જીવનમાં પુરુષાર્થ મુજબ જોવાનો, તેલુ જીવન મુજબ જનવાનું તેમજ

(૨) નિર્મળ આર્થ પણ જોડેલા ઉચ્ચ દોષોના રખાય તેલો પુરુષાર્થમાં પ્રમત્તા આવનાની

૧ આદર્શ મુજબ જીવન મુજબ —

મલિન આદર્શથી પુરુષાર્થ—પ્રયત્ન મલિન અને તેથી જ જીવન પણ મલિન એટલે કે પાપી હોય છે કા ત અત્યંત કામ મુખના આદર્શ વાળાનો ઉચ્ચ મેલો રહેવાનો, એ સ્ત્રીઓના આમડીના રંગ અને યુવાનીની ખીલવટ જોવા કરવાનો, જ્યાંથી કામમુખ

મળવાની આશા દેખાશે, ત્યાં બારે ગુલામી ચાપલુગી ક્યાં કરવાનો, બીજા કેટલાય કામો કરશે પડતા મૂકી સ્ત્રીની પાસે પડ્યો પાવરો રહેવાનો, બહાર જવું પડે તોય જઈ જઈને ઝટ પાડો સ્ત્રી પાસે આવી જવાના તલસાટમાં રહેવાનો આદર્શ મેલો, માટે ઉવમ મેલો તેથી એવાનું એ જીવન બીજાને કેવું લાગે, સુદર કે મેલું? સારું કે બિભત્સ? ત્યારે એ જુઓ કે એનાથી તદ્દન વિરુદ્ધ આદર્શ, - ઉંચી વિરક્તદશા કેળવવાનો આદર્શ જેણે રાખ્યો હશે એનો ઉદ્યમ ઉત્તમ રહેવાનો એ માટે સ્ત્રીઓથી લગભગ આધાર રહેવાનો પ્રયત્ન કરશે દરથી પણ એને દંદિમાં ન ચઢવા દેવાની તકેદારી રાખશે કામક્રિયાને અને ચામડીના મૌદ્ય અને રૂપરંગને એ બિભત્સ માનવાનો, અને ક્યારેય કામવાસનામાં અધ ન બનવાનો તથા કામપાત્રની ગુલામી નહિ મેવવાનો બારે યત્ન રાખશે વિશેષમાં સ્ત્રી વીતરાગ પરમાત્મા તથા વિરાગી સદ્ગુરુની ઉપાસના અનેક પ્રકાર અને ખૂબ ખૂબ કરવાનો, - આવો આવો નિર્મળ પુરુષાર્થ રહેવાનો આમે આદર્શની સુદરતા-મલિનતા ઉપર પુરુષાર્થની અને જીવનની સુદરતા મલિનતાનો આધાર છે. માટે આદર્શ સુદર રાખો, પવિત્ર આદર્શ અનશ્ય સેવો, આ પહેલી વાત બીજી વાત,

(૨) આદર્શ જેટલો ઉચો, પુરુષાર્થમાં તેટલો વેગ અને પ્રબળતા -

જીવનમાં સુદર આદર્શ પણ જો સામાન્ય કોટિનો હશે, તો પુરુષાર્થ પણ એવો સામાન્ય રહેવાનો જેમકે કોઈએ એવું રાખ્યું કે 'આપણા જીવનમાં રગડોઝગડો ન જોઈએ, શાંતિથી જીવવું' તો ઉદ્યમ પણ એટલો જ રહેશે કે લડાઈથી એ આપો રહેશે એમ રાખ્યું કે 'જૂઠું અનીતિના કવક ન બનવા જોઈએ' તો તેથી એણે એટલા કલકથી રહિત જીવનનો આદર્શ ધર્યો ગણાય હવે ઉદ્યમમાં શું રહેવાનું? એટલું કે એવા પ્રસંગોથી દૂર રહેવું, કે જ્યાં અસત્ય

અનીતિની સલાવના લાગતી હોય બસ આટલું જ, પણ આગળ વધીને મારી રીતે ત્યાગ અને પરમાર્થ પદોપકારના મોટા મોટા કાર્યો કરવાનો ઉદ્ધમ એનો નહિ રહેવાનો કેમકે એનો એવો કોઈ આદર્શ નથી કે ‘મારે મારી તૃષ્ણાઓ અને સ્વાર્થબુદ્ધિને નહોલી તકે નામગેય કરી નાખવી’ માનવજીવનનો આ ઉચો આદર્શ ॥ જીવનમાં જો આ નહિ, તો તેથી ત્યાગ-પરમાર્થના પ્રયત્નો પ્રબળ અને વેગવતા નહિ થવાના સામાન્ય રીતે ચાર ચોપડી બધાવાના આદર્શવાળા કરતા જલદી કોલેજ સુધી જવાના આદર્શ-વાળાનો પુરેપાર્થ પ્રબળ અને વેગવાળો હોય છે

માનવનો આદર્શ પરમપદની પ્રાપ્તિનો જ હોવો જોઈએ —

તો જીવનનો વિશુદ્ધ આદર્શ શો ? માનવજીવનનો આદર્શ પરમપદની પ્રાપ્તિ છે પરમપદદાતા શ્રી અરિહત પરમાત્મા મળ્યા પછી પરમપદથી નીચા આદર્શ ન જ રાખવાનો હોય ધન્વતરી વૈદ પામે જઈએ, અને તે કહે કે “તમને મફત દવા આપુ ॥ તમારે જે દવા માગવી હોય તે માગો” તો શું માગો ? “(૧) એક તો ઘડપણ ન આવે (૨) જીવનભરનું મહા આરોગ્ય રહે, મરતા સુધી રોગ ન આવે, (૩) શરીર અત્યંત બળવાન રહે— તેવી જ દવા માગોને ?” અરે આગળ વધીને જો મરણ ન થાય તેવી દવા હોય તો તેવી પણ જરૂર માગો એમાં શકા નહિ ચક્રવર્તી કોઈને કાવે તે માગવાનું કહે ને મળી શકે તેમ હોય તો આખી સામ્રાજ્યની જ કંકુસાઈ માગોને ? તેમ અહીં પરમાત્મા પાનેથી પરમપદ મલી શકે છે, પછી નીચેનું હલકું પદ શા માટે ઈચ્છવું જોઈએ ? સમજી રાખો કે,

ઉચામાં ઉચો આદર્શ મોક્ષ છે —

કેમકે મોક્ષમાં કોઈ ભૂખતરસ વેદનાના દુખ નથી, પરાધીનતા નથી, અપમાન નથી, હવે પછી ભટકવાનું નથી ત્યા અનત

સુખ છે, અને ત જ્ઞાન છે ત્યા સ્થિતિક જેવી નિર્મળ અને તણુભય આત્માની દયા છે હવે કોઈ કહે કે,

પ્રબ આ જન્મમા કયા મોક્ષ મળી શકે છે ?

ઉવ વાત સાચી છે પણ એને કહો કે પત્રી ચ ગીધ મોલ લેવો તો છે ને ? તો એનો આદર્શ અદ્વિતી જ નખો નાથે એના મચોટ નાધનભૂત વિવિધ અવાન્તર આદર્શોની જડગીયાત પણ છે હા ત હમા-મમાધિઆદિને આત્મસ્વભાવમા ઉતારવાના આદર્શ એ અવાન્તર આર્શ કે સ્વભાવમા એટલે નમત્યાને ? પરાએ નહિ હો, નહજ સ્વભાવે દામાદ ચયા નર એવુ કન્વાનુ છે ગમે તેવા પ્રમગમા પણ અટોલ ધીન્ના નજવાની વીરતા વગેરેના વિવિધ આદર્શો કેળવવાના , એ બધાયનો અર્તમ હેતુ જો ? મોક્ષ-પરમપન્ની પ્રાપ્તિ પણ આજ તમે જો એશઆગમીથી જીવવાનો શક્ય હોય તો ન્વર્ગીય હરેર કરવાનો આદર્શ ગખ્યો છે, તો એથી મોલના નને હમામનાધના આર્શ પ્ર્યા રહે ? બહે મોલ અધિ ન મળે, પણ પત્રી ચ ને દેવલોકથી આગળ વધી શકાતુ ન હોય, તો આદર્શ દેવભાવનો હોય, પણ આગળ વધી ગમતુ હોય તેનો આદર્શ કેમ ન નખવો ?

—અમદાવાદ જવા નીકળ્યા, રમામા રેલવે લાડન ભગડી છે તેથી બહે મુરત ઉતરવુ પડે, પણ લક્ષ તો અમદાવાદ પહો ચવાનુ રહે છે તેમ મનુષ્યને સુખ્ય કરવા મોલની જ હોવી જોઈએ, અને અહીં એ ઉદ્દેશથી કરેલા યોગ્ય પ્રયત્ન પછીથી દેવલોકમાથી મોક્ષનાથી માનવભવમા જવા માટે અને ત્યા મોલ સામગ્રી મેળવવા માટે ઉપયોગી થાય છે

મોક્ષ જોઈતો હોય તો જ પ્રભુની પૂજા પ્રમાણુ છે —

સુમત્ર જીવનનો આદર્શ એકજ રાખો કે કેમ જલદીથી આ-મા સવપાર ઉતરી નાય ઉઘમા, અર્ધઉઘમા કોઈ પૂછે કે

વધારેમા વધારે શું જોઈએ છે? તો ત્યાં મોગ ૪ મ ગાય એવી લગની મોશ પ્રત્યે લાગી જતી જોઈએ ને એરી મુજબ ઇન્દ્રિય મોશની હોય, તો વીત ૧૦ દવાધિદેવને પૂર્યા તે પ્રમાણ ગાય નહિતર તો તં પૂજા તાર નહિ અને એરી રીતનું 'નમો અગ્નિતાણુ' બલે મુજેશી ગણાય, પણ તે નાટકીનું અને નવ કાળ ગણનાન્તે છે અને જમીને મોન જોઈએજ વ્યમા ખીજી ઇન્દ્રિયાઓ હોય તેના દ્વારા મોને પરોયવા માટે દેવે તે આદર્શને જીવનમા સાચેમાચ જીવવા માટે એને અનુકૂળ અવાન્તર આદર્શો નક્કી કર્યા જોઈએ દરેક જીવનના જુગા જુગા આદર્શ હોય છે, તેથી નક્કી કરો તે ચોક્કસપણે જીવનના વિભાગો કયા કયા અને એને ચોક્કસ આદર્શ કયા કયા?

જીવનના જુગા વિભાગ — જીવનનો વિચાર કરીએ તો દેખાય છે કે ઘણા પ્રકારના જીવનો છે. ગણવા લગીજ, નયરી જોતા (૧) જાગ-જીવન, (૨) કુમાર-જીવન (૩) મુગવસ્થા, (૪) પ્રૌઢ અવસ્થા, (૫) વૃદ્ધનું જીવન આ બધા જુગા જુગા જીવન છે, બહે વ્યક્તિ એ છે, પણ તે અવસ્થાના જીવન જુદા પડી જાય છે.

ખીજી રીતે જોઈએ તો જીવનની પ્રવૃત્તિ અને પરિણામ જીવનો છે. હા ત (૧) રખારી જીવન, નોકરીયાત જીવન, દલાગનું જીવન (૨) સચાગી વ્યવહારમા જોઈએ તો કોઈનું વડીલ તરીકે કેનું જીવન, કોઈનું આશ્રિત તરીકેનું જીવન, કોઈનું સલાહકાર તરીકેનું જીવન, તેમ વિદ્યાર્થીજીવન શિક્ષકજીવન (૩) કુટુંબ તરીકે જોઈએ તો પતિનું જીવન, પત્નિનું જીવન, માતાપિતા તરીકેનું જીવન, પુત્ર તરીકેનું જીવન, બાઈ-બેનનું જીવન, દેખાતી જોડાપીનું જીવન, નાણુદલોખાઈનું કે દિયર-બોળાઈનું જીવન વગેરે જુગા જુદા જીવનો હોય છે આ બધા લૌકિક દિન.

લાકોગ્રસ્ત જીવે દેવના ભક્ત તરીકેનું જીવન

તરીકેનું જીવન, ધર્મી તરીકેનું જીવન, ધર્મીમાં વિશેષરૂપે મમકિતી
જીવનનું જીવન વ્રતધારી શ્રાવકનું જીવન તેથી આગળ વધીને
સાધુજીવન, વગેરે ઘણા ભેદ પડે છે

જીવનના આ ભેદો જગતમાં સ્વીકૃત છે, તેથી જ ત્યા ત્યા
અવમર આવે, ત્યા ત્યા સામાને જુદી જુદી રીતે જાવચેત કરાય છે
કોઈ વ્રતમાં હોય, પ્રભુ-પૂજા-પ્રતિક્રમણાદિ કરતો હોય, પણ જો
બહારમાં કોઈ ખોટું કરે, હા ત હોટલાદિમાં જાય તો તેને કહેવાનું
મન થાય છે કે કેમ ભાઈ? તમારાથી આમ કરાય?" પણ વ્રત
વિનાનો માણસ હોટલામાં જાય તો કહેવાનું મન નથી વતુ કે
'કેમ જાઓ ઠા?' એમ છેલ્લે વગર મમજીયે ખોટી હોંટ ચઢતું
હોય તો તેને કહીએ છીએ "તું બાળક છે હું નહીં" તને મમજ
નથી પડતી અમે કહીએ તેમ કર" તેનું બાળ જીવન છે માટે
તેની તે કક્ષા ઓ જેમ જેમ કક્ષા જુદી દેખાય, તેમ તેમ જીવન
જુદું એને માટે જુદા જુદા આદર્શ ઘડવાના બાળને રમવાની
મનાઈ નથી કરતી, પણ કુમારપણે નિશાળિયો થાય તો "તારાથી
બહુ ન જમાય" તેમ કહીએ છીએ આવી રીતે તેના જીવનની
કક્ષાનું લક્ષ્ય જેવીએ છીએ

અવતી સુકુમાલનો ઉત્તમ આદર્શ — જુદા જુદા જીવનો
જુદા જુદા ભાવ બજાવે છે આપણા એક જીવનમાં ઘણા જીવનો
વણાયેલા છે સમગ્ર જીવનનું લક્ષ્ય, અર્થાત્ જીવનનો આદર્શ
મેક્ષ ખરો, પણ અના તર (પિતા) જીવનને અનુરૂપ જુદા જુદા
આદર્શો સમજના જોઈએ જીવનના આદર્શ માટે વિચારતા અવતી
સુકુમાલનો મહાન આદર્શ એક દૃષ્ટાન્ત રૂપ છે અવતી સુકુમાલ
એ મહા શ્રીમત ગંધીના પુત્ર હતા એમના ઘેર અઢળક સ પત્તિ
હતી તેમણે એકાએક સ્વિચ્છિત પલટાવી દીધી સાજો ખાઈ-પી
લાસ જીવનમાં બેઠા હશે, રંગરાગ ખેલી રહ્યા હશે, બત્રીસ

શ્રીઓ માથે પાચે ઇંદ્રિયોના વિષયમુખો લોગવતા હશે, એવા એમને એકાએક રાત્રે ચારિત્ર અને રાત્રે જ મમાલમા ઠાકિમસગ, ત્યાય રાતની મિથિત કેવી ? રમશાનમા શિયાળલીનો બચક ઉપસર્ગ ! પણ એમા એ કેવા રહેલા ? મહા મમાધિમા કીલતા ! ભૂખી શિયાળણના અને એના બચ્ચાની દાદમા માળણ જેવુ શરીર ચવાઈ જવા દીધુ ! એક ચુકારા-હોઝારા નેટલોય સામનો નહિ ! કે ત્યાથી ખસવાનુ નહિ ! કે 'અરેરે' નહિ ! આવો પવટો કયાથી આવ્યો ? તેમણે તેમના જીવનનો આદર્શ નક્કી કર્યો હતો તો તે અત્યાર સુધી કેમ ન થયું ? જીવનમા કોઈકે વખત એવો આદર્શ ખીલવાનો અનસર આવે છે કે જે જીવનને ઉચ્ચ, અતિ ઉચ્ચ બનાવી દે છે !

વીરના મતાનના આદર્શ — માટે જ, આદર્શ પહેલેથી નક્કી રાખવો જોઈએ જે મહાવીર પ્રભુએ પૂર્વના ત્રીજા ભવમા રાજવીપણુ મૂકી એક લાખ વર્ષ મામખમણના પારણે મામખમ છુની ઉચ્ચ તપચ્યા માથે ચારિત્ર પાળ્યું ! છેલ્લા ભવમા તીર્થ કં જગત્પૂજ્ય છતા સાડા આઠ વર્ષ નિદ્રા તો શુ પણ જમીન પર પલાઠી માડીને બેસવાનીય વાત નહિ ! એ ગીતે દેવતા જેવાના ઘોર ઉપસર્ગ વેઠી હોઝ તપ-મયમ સાવ્યા !-એવુ બધુ જે વીર વિભુએ કર્યું એના અનુયાયી આપણે જીવનમા શ્રે આદર્શ ધરાવીએ ? એજને કે આપણે એવા કયારે બનીએ ? એટલે ? ઉપર કહેલા જીવનના જુદા જુદા વિભાગમા મવત્ર મોક્ષનો આદર્શ રહેવો જોઈએ તેથી જ મહાન કર્મલતુ થવાનો 'આદર્શ' રહેવો જોઈએ આત્મામાથી દોષ અને દુષ્ ટાળવાના છે એ માટે અનતગુણસપન અને સહજ (જડનિરપેક્ષ) મુખમમૃદ્ધ બનવાનો આદર્શ કેળવવાનો પછી જીવનમા ગમે તે અવસ્થા હોય ત્યા

(૧) દોષો ટાળતા જના, અને ગુણ વર્ધોરતા જના, તેમજ

વધે છે, ઘડપણે તો તે દૃઢ રહે છે દા ત તામગીપણું માળાપે
આ પણ એક આદર્શ રાખવો જોઈએ કે અમાગમા કે અમારા
મતાનમા કોઈ ખરાબ આદત ન હોય મુંઢર આદતોજ જોઈએ
દા ત બોવવાનું શાંતિથી, વર્તવાનું મિઠાઈ-મૃદુતાથી હાડતાર
આવતા વિનયવિવેક જોઈએ સફળ રીતે જીવનમાં સ્વચ્છતા,
અને ઉદ્ધતાઈ વધે છે, માટે પહેલો તો છોકરામાં સમર્પિતતાને
શુભ અને વિનય શુભ લાવવો જોઈએ જીવનમાં ને મહાન સિદ્ધિ
કરવી છે, તેનો પાયો વિનય છે આની માથે વડિલોની કોઈ એવી
ચર્ચા ચોટા ન જોઈએ કે જેથી એ જોઈને બાળકમાં એક પણ
દુર્ગુણ પોપાવા પામે.

કુમારપણાના આદર્શો —બાળજીવનમાં દુરાચરીપણું, અવિ
નય, કુટેવો, ઉદ્ધતાઈ વગેરેના કઠીય સ્પર્શ ન થાય એવા આદર્શો
મિદ્ધ થયા પછી કુમારજીવનમાં આવતા જેમ તેની કદા વધે છે,
તે પ્રમાણે આદર્શ વધે છે તેનો એવો આદર્શ હોવો જોઈએ કે
“હું નિશાળે જાઉં છું તો ઠી જીવનભર માં માં ગુરુ કે
શિક્ષક તરફ માર્ગે પછ અનિનીત ન બનું શિક્ષક ગમે તેવો
ઠપકો આપે, માનથી મોડું ઉચું ન થાય ઘેર આવી ન ઠહેવાય,”
જેટલા પ્રમાણમાં એ શિક્ષકનું ખમી ખાય તેટલો વહેવારમાં ચાલે
બને છે ખીલ પાસે માસ્તરના શુભ ગાય એરી વિદ્યાર્થીની
યોગ્યતા જોઈએ તે સારા આદર્શના ઉપર આધાર રાખે છે એક
પણ દુર્ગુણ, ખરાબ ચોટા કે કુચર્યન મરખુસ નજ પોપાય, એવા
આદર્શ કુમાર બનવાનું

વિનય શુભથી

દૃઢપણે કેળવવાનો

ચાય છે ઈતર અ

વિદ્યા જેમ જેમ શુ

વિનયથી વિદ્યા જલદી પ્રાપ્ત થાય છે પોતાને વિદ્યા શિખવાડવા એક બીજા ગુરુને વિનંત કરે છે પણ એમણે યોગ્યતા નહિ દેખી હોય કે ગમે તે કારણે એને શિખવવા ના પાડી બીજાને ગુરુ ઉપર બ્રહ્મા હની તેથી તેણે જગલમા જઈ માટીની ગુરુની મૂર્તિ કરી ત્યાં રોજ વિનયપૂજા કરી એને સાક્ષાત ગુરુ માની, એની સમક્ષમાં બાણ-વિદ્યાને એણે અભ્યાસ કર્યો મનમાં આશ્ચર્ય મોટા રાખ્યો તેથી તેને વગર ગુરુએ જગલમાં વિદ્યા મોટી પ્રાપ્ત થઈ કોઈ અવસરે જ્યારે અચાનક ગુરુએ એની હોશિયાગી જાણી પૂછ્યું કે તને કોણે આ વિદ્યા શિખવાડી? બીજા કહે છે ‘તમે જ શિખવાડી છે’, ‘કેવી રીતે?’ તેમ ગુરુએ પૂછતા બધી હકીકત કહી ગુરુ એના વિનય-સમર્પણનું કૃણ મમણ બધા ગુરુની ગૌરવજાગરીમાં પણ જાણે ગુરુનું સાક્ષાત્ સંજ્ઞિવાન, માક્ષાત્ હાજરીનો મદ્દભાન રૂપ ઉચો આદર્શ ધરવાથી અકલ્પ્ય નિહિત્યા થાય છે માટે જ વિદ્યાર્થીએ પવિત્ર અને ઉચા આદર્શ ધરવા જરૂરી છે ॥ ત મહાન અહિંસક, સત્યવાદી, નીતિમાન, સદાચારી, ઉદાર, પરોપકારી, અધ્યાત્મી વગેરે જનવાના ધ્યેય જોઈએ

કેંવા આદર્શ પાળ્યા પરિશ્રમ જરૂરી છે —એવા આદર્શ ધર્યા પછી ઉચિત પરિશ્રમ કરવામાય સહેજ પણ પાપુ હઠવાનું હોતું નથી ‘આવા સુદર મનુષ્યજાતમાં આવ્યો છું, તો સારું તત્ત્વજ્ઞાન મેળવી જાઉં’,—એ આદર્શ નથી રાખ્યો, તેથી કુરસદ છતાં આત્માની યાય છે, અને તત્ત્વજ્ઞાન નથી મેળવાતું આરામી અને વિદ્યા પ્રાપ્તિને મેળ નથી ‘સુચાર્યન કુતો વિદ્યા? વિચાર્યન કુત સુચમ્’ જે મુખનો અર્થ છે, તેને વિદ્યા ક્યાથી આવે? જેને વિદ્યા જોઈએ છે, તેને એસઆરામ ક્યાથી ચાલે? કદાચ નવું જાણવાનું આપું હોય તોય વાગેજવાનું ઘણું હોય છે ધાર્મિક પાઠનું પુનરાવર્તન નથી થતું, તેથી પાઠશાળામાં છેકરા વરમે વરમે આગળ

વધવાને બદલે એનું એ પાકું કરે છે. બૌદ્ધપૂર્વેને પણ પુનરાવર્તન કરતું પડે છે, પછી ઊભાની ગી વાત ? ત્યાં એશઆરામી આવે ? કુમાર અમ્મ્યા એ સમ્યક્જ્ઞાન પ્રાપ્તિની અવસ્થા છે, ત્યાં મહાજ્ઞાની બનનાનો આદર્શ જોઈએ.

અનાર્યતાને કાઢી આર્યત્વ પ્રગટાવો — વિદ્યાર્થીમા એક આદર્શ એ જોઈએ કે, 'ગત્યતાએ નપૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય અન્યથા સદાચારની પૂર્ણતાએ પહોંચવાનું' પડી એ માટે કુમારપાત્ર મર્વથા બ્રહ્મચારી જોઈએ મરકાર પણ અઢાર વર્ષની નીચેનાને કેટલાક મીનેમા જ્ઞેવાની બધી કરે છે છતાં આશ્ચર્ય છે કે સ્કૂલમા મહાશિક્ષણ ચલાવે છે મિનેમામા તો ચિત્રો હોય, અને આ તો સાક્ષાત્ મામે રહે છે તે જીવતા માક્ષાત્ નાટકો છે આ મહાશિક્ષણ એ બ્રહ્મચર્ય-નદાચારના આદર્શનો નાશ કરે છે આચરેશના પવિત્ર ધોરણે જીવનમા ચાર અવસ્થા બારંહી છે તેમા પહેલી પૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય અવસ્થા આજે પશ્ચિમની મનુષ્યતાના નામનાગી વિકૃતિના પ્રતાપે આર્યત્વનો નાશ થઈ રહ્યો છે પહેલાના કાગમા પુરુષની બત્રીસ કલા અને સ્ત્રીની ચામઠ કલા શિખવાની હતી તેમા ચોની, ધૂતની કલા પણ ગીબવાડાતી કમ ? જેથી કયાય ઠગાર ન જાય આમ તેઓ આપીય કલા ગીબતા, પણ આત્મ-લલ મુખ્ય રાખતા ત્યારે અન્યાગની નાફક અધાર-નૃત્ય નહોતું.

આજની નિયમ દારણુ દશા — આજે તો પરલોકમા આત્મ હિત થાય એવો કોઈ ઉદ્દેશ નહિ ! કોઈ મનુષ્ય નહિ ! કોઈ ચિંતા નહિ ! પશ્ચિમનું અનુકરણ એના પહેલેથી, એની રહેણીકરણી, એના ખાનપાન, એની બોલચાલ વગેરેનું અનુકરણ ચાની પરતુ છે પૂરે માસ્તર બાળેક ઉપર બેસતા, દોકરાઓ જમીન ઉપર બેસતા માસ્તર આવે ત્યારે ઉભા થઈ પગે લાગતા વિનય વિના વિદ્યા ન મળે આજે તો માસ્તર ઉભા ઉભા ગીબડાવે ! દોકરાઓ ખાગી મજેની ટેકાવાગી પાટલી ઉપર બેમે ! વગી આગળ ટેબલ-

એક હોય માસ્તર જમે તેટલા આવે પણ એકેય આગળ ઉભા થવા વગેરે વિનય કરવાના મોગન ! આવા વિનય વિનાના શિક્ષણથી શું ? કદાચ પોપટપાકની માફક આવડી બંધ પણ વિદ્યા વાસ્તવિક રીતે જીવનમાં પરિણમે નહિ આજના કેટલાય બતોલા પાને મુવિદ્યા નથી મુવિદ્યા હોય તો પાપનો દર હોય અને પાપમાંથી અચનાત બહુ નષ્ટ હોય આ અપેક્ષાએ જોઈએ તો આજના બહુતરફ ઢાટ વાળ્યો છે ડીઝી કેળવણી વિનાનાને જેટલો પાપનો દર છે તેટલો કેટલાય ભોળાને નથી ! પહેલાના કાળમાં ઠાઈ દરદીની વેત્ત ઢવા કરે, પખ દરદી જીની ન શમ્યો અને મરી ગયો તો બીવના પૈસા ન લે કહે કે “હવે તે મરી ગયો” વાના પૈસા કેમ લેવાય ?” ત્યારે આજે કેટલાય ડાક્ટરોની પદ્ધતિ દેવી કે ચોકસરે દરદી મરના પડ્યો હોય, તો તેની વિઝિટ-ઇન્જેક્શન વગેરેના પૈસા તરત જ માગે એવું બને કે પેલો કથમ લે છે ડાક્ટર આશા મૂરી દે છે છતાં ડાક્ટર બહાર નીકળી ઠોમો રહે છે ! કેમ ? વિઝિટ શી આપે ત્યારે ખસાયને ? અરે ! પણ અહીં આખું કુટુંબ કપાતમાં છે ! તેનું એને કાઈ નહિ શું આ ? તેની પાને વિદ્યા નથી, માત્ર વિદ્યાની કેળવણી છે આમજ આયદેશની સન્નિતિનો વિનાશ છે વિદ્યાર્થી અવધાના આદર્શ જોઈતા હતા કે ભણે તો એવું ભણે કે જેવી માનમાં સામે પરોપકાર મારે સ્વાર્થ જતો કરીનેય કરી શકે, તેમજ લોભવશ અનુચિત વ્યવહારમાં ન મપડાઈ’

સાડે ઘોઠા પણ શરૂ કરે દુનિયાનો સાથ ન જુઓ — જીવનમાં ઉચ્ચ આદર્શોનો વિનાશ થયો તેથી અધમ દયા આવી રહી છે હવે એ આદર્શોનો ઉદ્ધાર કરવાની જરૂર છે ભલે આપણે પોતાના ઘરથી શરૂ કરો કોઈપણ સારી વસ્તુ કરના માટે ‘દુનિયા માથે છે કે નહિ’ એ જોવું બૂલી બાઓ બ્યારે બ્યારે કાંતિનો યુગ આવે છે, ત્યારે સરખાત અધમમાંથી હોય છે, કાંઈ એકી

માથે લાખો ગાળનો કાતિકારી નથી થતા મરુઆત તો ખંચ દર પદર પચામચી થઈ વધતા વધતા લાખો, કંઠેટા થઈ જાય છે. આ- આવી રીતે વધતા વધતા મામ્યનાદ બધે દેતાર્થ જલો છે આ- દેટવાક બલે કોમસવાદી કહેવાના કરો, પણ કદાચ બીતરમા સામ્યવાદી કરો દેખાવ ટોગ કેવા ? દેવા દાવપેચ, પોલીની બમાય છે ? આજની વિલાયતી કેળવણી, યુરોપીયન ગીતરમમ કઈ દશાએ મૂકે છે ? જીવનમા વિવિધ મેત્રોમા વિવિધ જા-યો ને કરોટા વર્ણોથી ચાલે છે, તેનો નાશ કરે છે તેની મામ બને મોટા પણ તમે આર્ય મનુષ્ય જીવનમા જીવતા મોટા

કુમારપણમા શ્રદ્ધાચર્ચની ખામ જરૂર — કુમારપણમા આદર્શ-શ્રદ્ધાચર્ચનું પાતન જરૂર છે તે કાગમા વીર્ય બંધાય છે ત્યાં જો જોની ઉત્તેજના ચા તો જોનું જગ કુમા વવાનું બને છે પત્રી જો મોટા થયેથી જોની પ્રજા સંવદ્ધીન અને શુદ્ધીન પાકે છે પ્રજા પરિવ્રતા અને ધર્મવાળી તો બને, જો આદર્શોનું ખૂન થવા ન દેવાય આદર્શના ખૂનથી તો ધર્મનું તો ઠેગઈ નહિ જો, પણ સમાજનું ઠેગઈ નહિ જો કારણ કે પવિત્ર આદર્શના બનાવે કુમાર જીવનમાં અશ્લીલ વાચન-પ્રેક્ષણ, અનિચ્છનીય છૂટ ગલીય નાશ વગેરે જોટલા થયે છે કે, જો પત્રી સમાજ આખોય જુગુપ્સનીય બને છે જોમાય આજના વિશેષ શિશુવૃક્ષી વિશેષ જીવંતુ છે તેથી આર્ય પ્રજાનેય સચમી રાખવા માટે કાળુ જહાનની વાત બની ગઈ છે કુમાર અવસ્થામાથી જ આદર્શ કુમાવનારો યુવાન બની દેવો બને જો તમજી શકાય જો છે

કુમારપણમા આત્મ-ચર્ચ સખો જીવનનો આદર્શ નિર્નિકાર થનાનો અપણા જુદા કાયદા નહિ — યુવાવસ્થાના આદર્શની વિચારણા કરતા પહેલું જો કે અત્યંત પવિત્ર જીવનના આદર્શ માટે સદાચારની મર્યાદાઓ ઉલ્લંઘવી ન જોઈએ શક્ય હોય

તો પૂર્ણ પ્રદક્ષિણારી બને શક્ય ન હોય ને કદાચ પૂર્ણ પ્રદક્ષિણારી ન હોય, પરિણિત હોય, તો પણ તેણે યુવાવસ્થામાં સદાચારની કઠક મર્યાદાઓ પાળવી જરૂરી છે માનવ જીવનમાં સંપૂર્ણ નિર્વિકાર જનવાના ઉચ્ચ આદર્શ નક્કી કરવાથી એ બની શકે છે. આજે આદર્શ જાળાય છે ખરા, પણ બીજા માટે મો બીજા માટે ઇચ્છે છે કે એમણે સદાચારી રહેવું જોઈએ પોતે પોતાની પત્ની સાથે બહાર નીકળ્યો હોય, અને પત્ની સામે કોઈ ટગઠ ટગર જુએ, તો પોતે કહેશે “કેમ મગજ ચક્રી ગયું છે? આજે બટકાવતા મારી આવે છે?” પણ આ તો બીજા માટે. પોતાના માટે શું? પોતે જ્યાં ત્યાં નજર ફેંકી શકે, ‘અધ્યા જગત માટે નિયમ, તો તારા માટે નહીં? પોતાના માટે ગમે તેમ વર્તવાની છૂટ, એમને? પોતાની સામે બીજા કોઈ ધા ન કરે, જૂઠું ન બોલે, પોતાની ચોરી ન કરે, પણ પોતે જગતની સામે ધા કરે, જૂઠું કહાવે, અનીતિ કપટ રમે, એ કાયદેસર!’ મદાચાર એમણે પરફરને બેના સુધીની બાવા, પરની સપતિનો વિચાર સરખો પણ નહિ કરનારો અસત્ય નહિ બોલનારો સત્ય-નીતિ-ન્યાય નહિ ચૂકનારો પૂર્વના કાળમાં સ્ત્રી પરપુરુષના અને પુરુષ પરસ્ત્રીના રૂપ બેવા માટે આધગા હતા! જેને રૂપ ભેવાનીય પડી નથી, એને આગળના દુરાચાર તો હોય જ શાના? સંપૂર્ણ નિર્વિકાર જનવાના આદર્શથી દરેકે દરેક ઇન્દ્રિયો પર પાકો મયમ મૂકાય છે, મૂક્યો જ જોઈએ

નિનય સરકારનો અમલ કરો — યુવાવસ્થામાં બીજી એક કાર્ય ત્રારા વિનીત અને સહિષ્કુ જનવાનું છે મોટાની આમન્યા ન લોપાય વહિવના કઠોર શબ્દ, બચાવ કયાં વિના, અમી ખારા જોઈએ જો કોઈ મિત્ર આપણને સલાહ દેવા નીકળે કે ‘હાસા તો તપ્યા કરે, પણ આપણે આપણુ કરીએ,’ તો તેને, -
કે ‘ભાવ્યવાન, તે મો બોલ્યો? આ ઘર,

કોઈ ગમે તેટલો લલચાવવા આવે પણ ઉચ્ચ આદર્શભરી યુવા-
વસ્થાનાનો ન જ લલચાય. પોતે જ જો આદર્શનું આચરણ ન
પાળે તો સત્તાનમાય સારા મંસ્કાર ક્યાથી પાડવાનો હતો ? નાની
પ્રજા તો જુએ તેણે વર્તે પોતે જોડા પહેરી રસોડામાં જઈ મા-બાપને
ધમકાવે, તો તેના સત્તાનો શુ રીખે ? માટે જીવનમાં વિનય, નમ્રતા,
સહચાર, પરોપકાર વગેરેના ઉચ્ચ પવિત્ર આદર્શ નક્કી કરવા જોઈએ.

વર્ણી યુવાનમાં મેવાભાષના આદર્શ જોઈએ શાસ્ત્ર કહે છે
કે સદ્ગૃહસ્થ કેવો હોય ? માતા પિતાનો પૂજક, અને અતિથિ-
સાધુ-દીનના ઉચિત મેવા ગુરૂપા-સમાજ પ્રત્યે હોય જ્ઞાનીની
ઉપાસના કરનારો હોય તથા પરોપકાર ઉદારતાવાળો હોય બીજાને
આપ્યા વિના એને ચેન ન પડે વિચારો અત્યારે આ ગુણ વિકસે
દે કે, સ્વાર્થાધતા વિકસે છે ? પહેલા પોતાનું પેટ ભગ્નાનું કે
બીજાનું ? તમે ડીઝી જોઈ ગા માટે ફુલાઓ દો ? ભલે જે ચોપડી
ભણેલો હોય, પણ જો પવિત્ર આદર્શ અને પવિત્ર વર્તાવવાળો
હોય તો એનું જીવન ઉત્તમ ગણાય આદર્શ વિનાનું જીવન નિષ્ફળ
હજી તો આમાં ધર્મની વાતો નથી વહેવારની ફરજોની વાતો છે
ધર્મની વાતમાં તો એથી ઉચ્ચ આદર્શ, ઉચ્ચ ચોક્કસમાર્ગ અને
ઉચ્ચ અમલ જોઈને.

બ્રહ્મચર્ય પાલનનો ઉચ્ચ નમુનો—વિજય શેઠ-વિજયા
શેઠાણી તદ્દન પ્રાથમિક યુવાવસ્થામાં છે પરણ્યા પહેલાથી એકને
આખો દૃષ્ટ્યપદ બ્રહ્મચર્ય પાળવાની પ્રતિજ્ઞા છે, બીજાને પૂણ્ણ
શુકલપક્ષ બ્રહ્મચર્યની પ્રતિજ્ઞા છે પરણ્યા પછી ખગર પડી ! હવે
વિજયાને તો આનંદ થયો, ‘ચાલો, સાડ ચયુ કે પૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય
પગાશે ! વગર મારણાએ મુદર ત્યાગ આલ્સો’ આ ક્યારે થાય ?
અતરના ઉડાણમાં યુવાનીના આદર્શ પૂર્ણ બ્રહ્મચર્યના સમન્વય
હોય વાત વધાવી લેવા જેવી જ્યાં માને છે, ત્યાં શોધ કે
અરેરાટી કેમ થાય ?

છતા વિજ્યાને Cસ જોઈ વિજયશેઠ પૂછે છે કે “કેમ શોકમા જણાવો છો?”

શ્રાવિકા કહે છે કે “મને બીજી કંઈ દુઃખ નથી, પણ તમને મને જે પરણીને લાગ્યા છે, તે તમારી આગા હું શુકલ પદ્મમાય પૂર્ણ નહિ કરી શકું તમારે કૃષ્ણનો, તો મારે શુકલ પદ્મનો નિયમ છે માટે તમે બીજી પત્ની લો મારી રત છે”

વિજયશેઠ કહે છે કે “તમને જિંદગીનું પ્રહાર્યય ખપશે, તો મને નહિ ખપે? બન્નેએ પૂર્ણ પ્રહાર્યય પાગવાનું કોઈને કહેવાનું નહિ માખાપ જ્યાં જાણે ત્યારે ઘરનો ત્યાગ કરવાનો” મહેલ કરીને રહ્યા શું બગડી ગયું એમનું? હા, જેને માનવ જીવનમાય પશુકીડાના આદરા છે, એ તો આ વાતથી બડકી ડોક બળનરા કો? અહીં આપણા હૃદયની પરીચા છે આપણે કયા આદર્શમા રમીએ છીએ, એ આ પ્રમગ ઉપરથી આપણને ચતી અમંથી નમનાય

પ્રોદના આદર્શ — પ્રોદ અને ત્યાં તેનામા ઘણી ગભીરતા આવવી જોઈએ જગતની વિવિધ વિચિત્ર ઘટનામાય એ ગભીરતા આવી જોઈએ જગતની વિવિધ વિચિત્ર ઘટનામાય એ ગભીર અને બધી વાનો પેટમા સમાવી દે વાલીથી તો ન જોડે, પણ મુકામાય ન લાવે તેથી કોઈનેય ખગત ન પડે મહાગભીરનાના આદર્શ ગણ્યા દોષ તો એને માટે બરામત ચીવટ રહે ત્યાં એ પદા એવું જોઈએ છે કે ગભીરતા ગેરમા કંવા મહાનુકશાન ઉપર છે એક પ્રસંગ આવે છે અવતી મુકુમાલનો પ્રમગ જોવાનો છે, તેથી આ સંલેખમા જુઓ

ગભીરતા ગુમાવવા પર ધ્યાન —

એક યુવાન સનેદીઓના આગ્રહથી પોતાની નવપરિણીત સ્ત્રીને

સામરે તેડવા જાય છે સ્ત્રીને મામરે જવું નહોતું, પણ માળાપે વળાવી એટલે શુ થાય? ધણીની સાથે ચાલી તો ખરી, પણ લાગ જોઈને જ ગલમા ધણીને ફૂવામા નાખ્યો પોતે ઘેર પાછી આવી કહે છે કે 'શુકન ખરાબ થવાથી મને પાછી મોકલી એ ગયા' ત્યાં તો વાત પત્ની પણ પછે ધણી સમજી ગયો છતાં જૂલ પોતાની જ જોવા લાગ્યો, 'એની અનિચ્છાએ લેવા ગયો તો આવું થયું એ મારી જ જૂલ' કહ્યો, કેવો ઉઠાર! પાછો કેવો ગભીર! પછી ત્યાં તો પુણ્યોદયે કાંઈએ ગઢાર કાઢ્યો ગયો ઘેર કેટલાક સમય પછી ઘરના માણસોનો બહુ આશ્રય થવાથી પાછો તેડવા માટે સામરે ગયો જાણે પૂર્વતું કાંઈ જાણતો નથી, એ રીતે ત્યાં વત્યો સ્ત્રી વિસ્મય પામી! ખુશીથી માથે સાસરે આવી પતિને દેવ સમજે છે સમજેજને! શુભના આકર્ષણ ગજબના હોય છે જીવનની કિંમત શુભમા છે એક દિવસ આ બાઈ જમવા બેઠા છે, પત્ની આશ્રયથી ખીન્મતી હતી, એમા પૂર્વનો પ્રસંગ યાદ આવવાથી પતિને હમણાં આજુ આ હમવા પ્રત્યે છોકરાનું ધ્યાન ખેંચાયું છોકરો કહે છે "બાપુજી! કદી નહીં ને આજ આપ જમતા કેમ હમ્યા?" બાપ કહે 'કાંઈ નહિ, અમસ્તુ' છોકરે કહેવા માટે હક લીધી તેથી સફળ બાવે પુત્રને જૂતકાળની વાત કરી કે 'વખત વખતને માન છે આજ તારી મા કેટલો બધો પ્રેમ રાખે છે પણ એક વાર એણે મને ફૂવામા નાખી દીધો હતો" બસ! થઈ રહ્યું બાઈએ ગભીરતા શુભાવી બાઈ રસોડામા હતી, તેણે આ સાંભળ્યું માનજતા સંજ્ઞા અસહ્ય આઘાત લાગ્યો, અને ત્યાં જ હૃદય બધ! કેવું મહાન નુકસાન! લૌકિક રીતે પત્ની શુભાવી! લોકોત્તર દૃષ્ટિએ જોતા અસમાધિમા રહેલી પત્નીની કેવી દુર્ગતિ! પોતે એમા કેલુંક ખરાબ નિમિત્ત બન્યો! આમ તો યુવક ધણી રીતે શુભસપ્ત હતો, ગભીર પણ હતો, છતાં એકવારના પ્રસંગમાં જો ગભીરતા શુભાવી, તો મહાવિકટ પરિણામ

આગું સમજવું જોઈએ કે 'મારે મહત્ત્વ અને ગંભીરતા અખંડ જાળવવી છે જ્યાં સુધી છોકરામાં ખપતો હતો તો ચાલતું હતું હવે પ્રૌઢ થયો જલ્દી માતા પિતા જીવત હોય, પણ જવાબદારી પોતાના ઉપર છે' માટે જવાબદારી સમજી બધી જ બાબતમાં પ્રૌઢ માણને આદર્શ પવિત્ર અને ઉચ્ચ રાખવો જોઈએ ખાવામાં, પીવામાં, ખેસવામાં, મુવામાં જોડવાચાલવામાં, સર્વ ગતિદારમાં ગંભીરતા, સચમ અને સારધાની જોઈએ

વધે નિવૃત્ત દશામાં જોડે જોઈએ—વૃદ્ધ અવસ્થામાં એવું ક્યેય જોઈએ કે 'મારે મરતી વખતે તદ્દન અલિપ્ત એટલે કે જગતથી સર્વથા નિવૃત્ત થઈને જવું છે, જગતના કોઈ મમત્વ, કોઈ તૃષ્ણા કોઈ આકર્ષણ નથી રહેવા દેવા તેમજ અત્યંત દુઃખાશીલ, નમ્ર અને નિર્દોષ થઈને જવું છે' પત્રી ધનમાં રહેવા છતાં કોઈ પ્રવૃત્તિના ભાગ લેનાનો ન હોય, તેમ ધનમાં, કુટુંબમાં, નાતમાં વગેરે ધ્યાને જમે તે પ્રસંગો જને, તેની અમર પાતે લેનાની નહિ જાજ પણ કોઈ એવા આદર્શ પુરુષ છે કે જે પોતે ધરતુ કશું મળાણે નહિ ધનમાં લગ્ન હોય, તોય એથી અલગ રહે, ધરતી જાળવવામાં કાંઈ ધ્યાન ન રાખે તેમજ ધનધાનના નફા-નુકસાનની, લગ્ન-રહાયાની, ઇત્યાદિ કોઈ અમર મન પર ન લે એનાથી સર્વથા અલિપ્ત રહે જાણે પોતાને કાંઈ લાગતું નથી ખરી રીતે આદર્શ એવો છે કે આઠ વર્ષની બાળવયે ચારિત્ર લઈ સંસારથી નિવૃત્ત થવું બાકી છેવટે પાછલી વયે તો નિવૃત્ત લેવી જ જોઈએ આ તો બહુ મોહવશની અપેક્ષાએ વાત છે બાકી તો પ્રૌઢ વય આવતા જ નિવૃત્તિ લેવાનો આર્થદેશમાં રિવાજ હતો ત્યારે આજે એવા પણ જોવા મળે છે કે આજે પુત્ર દેખાતું ન હોય, ઉંમર ભારે છતાં 'દુકાને જઈ લાવને જરા ટપાવ વાચી આવું' આપતો આજે મમતામાં અને અકાર

રમ્યા કરે છે ! એમા વળી છોકરો ના પાઠે તોય કામ કરે, એવા સ સાગરમીયા હોય છે આ બધી વયના જીવનો અગેની વાત થઈ

હવે બીજી અપેક્ષાએ જીવનો અગે જીએ.

મિત્રોમા પતિ-પત્નીના જીવનમા એવો આદર્શ હોવો જોઈએ કે પ્રેમ મોહના ઘરનો નહિ પણ વર્મના મહત્વાગ્રીપણાનો જોઈએ એટલે એક બીજાના આત્મહિતનું મુખ્ય ધ્યાન રાખવું ઘર પોતાની નવાઈલાલમા ખાતર સામાના આત્મહિતનું નુકસાન ન થવું જોઈએ વાતમત્ત-નેરાલાવ વગેરે જે થાય તે બધું પરલોકમા આત્મહિત થવાની મહાન શુભેચ્છાથી થાય, અને તેય આત્મહિતને અનુકૂળ થાય એ ગીતે થવું જોઈએ તેમ બલ્લે કુટુંબમા આપણે મોટા હોઈએ તો પણ નેના કરવાના કોડ અને ઉદ્ધમ જોઈએ ઘણાને નના લેવાનો આદર્શ હોય છે 'કેમ બીજાઓ આપણી સેવા કરે' એવી અભિલાષા વર્તે છે ત્યારે ઉચ્ચ જીવનવાળાને એમ વાય કે "હું બીજાની નેવા ક્યારે કરું !"

આજ્ઞા ઝીલના અને આજ્ઞા કરનાના આદર્શ વિચારતા એ વરતુ આનંદ કે આજ્ઞાપાલકને આદર્શ એ હોય કે 'મારે આજ્ઞાકિતતાની પરાક્રમ્યએ પહોચવાનું' પત્રી એણે તેના માટે વિનય, મર્યાદા, લવુતા, ભક્તિ, બહુમાન વગેરે આદર્શરૂપે કરવાના આજ્ઞાકિતપણારૂપી દેહના એ અલકાર છે. અલકાર વિના દેહ ન ગોમે શ્રી ગૌતમસ્વામી મહારાજ આદર્શ આજ્ઞાપાલક હતા ત્યારે આજ્ઞા કરનારને તો વળી વિશેષ સાવધાન રહેનાનું છે આજ્ઞાકારકતાના આદર્શ પાળી મોટી જવાબદારી છે માટે હું મેં સામાની સ્થિતિ જોઈને આજ્ઞા કરવી જોઈએ સામાની શક્તિ ન હોય તેથી વધુ ઝીલી ન શકતો હોય, પણ દાનત સાફ હોય, તો તેના પ્રત્યે રહેમ નજર રાખવી જોઈએ આજે તો હાથમાં

સત્તા આવે તો ઓર્ડિનન્સ ઉપર ઓર્ડિનન્સ કાઢવા ભેધએ છે પણ ખગડ નથી કે અમ હુકમો કાઢવાથી કિંમત શુ રહે? આજ્ઞા કરતા પહેલા ખીજાની પરિસ્થિતિની દૃષ્ટિએ વિચાર કરવો ભેધએ.

(૧) 'સામાએ માફ માચ્યું કે નહિ' તે નહિ જોવાનું પણ ન માચવી શકવામા કારણભૂત તેની શુ મિથિતિ હતી? તે જોવાનું પછી

(૨) એની એ સ્થિતિને વતસલતા અને મહદ્દયતાવી સુચનાની તેમ

(૩) પ્રેમસહિષ્ણતાને ખૂબ કેળવવાના પોતાનું અપમાન કે નુકશાન ગમે તે થવું હોય, પણ સહનશીલતા અને મ્નેહાળતા નહિ સુમારનાની

સયુક્ત કુટુંબથી લોકમા આગરૂ વધે છે, એક ખીજાને હુક રહે છે, એક ખીજાના ધર્મ મા સહાયક વચાય છે પણ એ બધું તો ટકે કે જો આજ્ઞાકાન્ક વડિલ સજ્જન કરવામા યાછી પાની ન કરે, અને કુટુંબીને અમમાધિ, દુર્વ્યાન ન થાય એની ખામ સુખ્ય ચીવટ રાખે

વેપારી ઉદાર બને, અને નોકર નિમકહલાલ — વેપારીનો આદર્શ એ છે કે પોતાનામા ન્યાયસ પવતા અને મહદ્દયતાની ઉચ્ચ કક્ષા આવે આ માટે લક્ષ્મીના પ્રલોભનો દૂર કરી પ્રમાણિકતા અને વ્યાજખીપણાનું વો લ ટકાવી રાખવું ધર તેમ નહદ્દયી બનવા હુ ખી ગ્રાહકને મદદ કરે સાધર્મી વેપારી બનરમ્ના તૂટી જતો હોય તો તેને મદદ આપી ઉભો રાખે આવો આદર્શ વેપારીમા હોવો ભેધએ

વસ્તુપાલની વડાગી —

" પ્રાણાન્તે યષુ નિમકહસુ "

નિમકકુલાલી ન શુભાવવાનો જોઈએ નમ્તુપાલ-તેજપાવ વીરધવલ
 નજની મત્રીપણીની નોકરીમાં હતા તેજપાલની પની અનુપમાદેવી
 એકવાર મુનિને વહોરાવતા હતા, ત્યા પાતડુ ગદારની બાજુએ
 ખરડાયુ તે અનુપમા પોતાની સાડીના પાલવથી લૂકી નાખે છે
 મુનિ નિષેધ કરે છે ત્યારે અનુપમા કહે છે કે “ભગવત !
 અરિહંત સંખ્યા દેન, આપ જેના ગુરુ, જેન જેવો ધર્મ અને
 રાત્ર વીન્વરણ મરખા ગ્વામી મટ્યા હોય, ત્યા શી કમીના
 હોય ? પાતડુ કરતા સાડી શી વિસાતમાં હતી ?” શુ આ ? રાત્ર
 પ્રત્યે વફાદારી, રાત્રની ગેરહાજરીમાય એની કૃતજ્ઞતા માનવાની
 એનું પરિણામ કેટલું બધું સુદર ! રાત્ર વિરધવલ જોગાજોગ
 પરીક્ષા કરવા માટે મન્યામીના વેશમાં ત્યા આવી ઉભેલો દુર્જનોએ
 તો એને એવું બળાબધુ હતું કે ‘આ વમ્તુપાલ તમને એકા
 લોજનનો ઘાળ મોકલે છે એ નિમકકુરામ છે’ પણ અહીં
 રાત્રએ જુદું જ ભાવ્યું એને થયું કે પરોક્ષમાં સ્વેચ્છાથી આવી
 શુભકંઠ ઠરતા હોય, એ વળી એવું નીચ કાઢ કરે ? નહિ જ એ
 તો મહાન વફાદાર છે વફાદારી માટે અવસરે બહુ ખામોશ ધરવી
 પડે છે એક પ્રમગ જુઓ

વફાદારીના આદર્શ ઉપર મુનિમનુ દૃષ્ટાન્ત —

એક નગરમાં એક શેઠ પોતાના મુનિમને કહે છે કે ‘જાઓ,
 દિલ્હી જઈ આટલો આટલો માલ વેચી આવો ને આટલી ખરીદી
 કરી આવો એમાં જુઓ, આટલા હીરા, આટલા માણેક, પદ્મા,
 નીલમ, મોતી આટલું આટલું અને આવું આવું ખાસ ખરીદી
 લાવવાનું છે’ મુનિમ તૈયાર થઈ ગયો ગાંધી આવી ગઈ પાછા
 શેઠ ભલામણ કરે છે ‘જો જો હો આ હીરામાં છાટ ન આવે,
 માણેક ઉંચી જાતનું લેવાનું છે, મોતી પાણીદાર અને મોટા જોઈએ’
 મુનિમ કટાણે છે, તોય શેઠનું લેકર અટકતું નથી પણ ધાય-શુ ?

કલ્પનાગા ન હોય એવા સયોગ હોઈ ગઈ છે ત્યાં શેઠની શિખા મળુ શું કામ લાગે? એમ વર્તવાથી તો ઉલટું નુકશાન આવીનેય ઉભુ રહે. ગિખામળુ દેનારે આ ધ્યાનમાં નાખવું જરૂરી છે કે થોડુંક સામાની અક્ષર પર છોડવું જોઈએ, જો એને મમજીને કોઈપણ જવાબદારી આપણે સોંપતા હોઈએ તો અને આપણને 'જો એમ જ લાગે કે 'એને અક્ષરે અક્ષર શિખવ્યા વિના એ કાર્ય નહિ કરી શકે' તો તો જવાબદારીભર્યું કામ સોંપવામાં જોખમ છે કેમકે જો મયોગ જુદા જ નીકળ્યા, તો એ અખુજ 'નોના એકનો માડ' નહિ પણ 'સોના સાઠ' કરશે.

શેઠની ફરતો ગમ્મો કેવું જાન બુલાવે છે' —

મુનિમ બોલીને તો ગયો, પણ શેઠને એના એ વચન પર બહુ ગુસ્સો થઈયો. મનને થયું કે 'આ મુનિમ આવો ઉદ્ધત? આવો નાદાન? મારું આવું અપમાન કરે? શું મેં બધી શિખામળુ આપી તે એની આગળ ધામ કામ્યું? એ મૂખે એટલું જ ન જોયું કે પોતાં કાણુ અને શેઠ કાણુ? જે બદામનો એ માણસ અને માટલો મિલન? ત્યારે હવે એને બતાવું છું કે ઉદ્ધતાઈ સન્તી છે કે મોઢી. જમે તંટાળુ લાખ રૂપિયાનું માડ કામ એવા માણુનો કરતા હોય તોય એની કાંઈ કિંમત નથી, જો આવી ભય કર નાગાઈ કરે છે એવાઓને તો સખ્ત નગીયત, કડક સજા થવી જોઈએ તે હવે મારા હાથે નહિ પણ દિલ્હીના બાદશાહના હાથે થશે' શેઠ આગળ-પાછળનું બધું ભૂલી ગયા અને ગરીબ માણસના ઉપર કડક સજા લાવવા તયાર થઈ ગયા. વિચારો કે ગુસ્સા કેવી ભય કર ચીજ છે, અહકાર જીનને કોનો નમાવે છે' હવે,

૫૦ — પૂઠોને કે મુનિમ આવું બોલનારો એ ગરીબ શાનો?

૬૦ — ગરીબ એની આર્થિક પરિસ્થિતિનો છે, એવકલાવનો. ગરીબ જે બાકી માણસને બહુ અકળાવવામાં આવે તો સ્વાભાવિક

ખિલાડીની ભેટ પર માનસાદ મુ કરે છે ? —

શેઠના નદેશા મુજબ મુનિમે યાજમા ઝંખેરાત સાથે ખિલાડી બાદશાહની આજ્ઞા બેટ કરી પોતાની ઓગળ આપી, અને સલામ ભરી જતા જતા પોતાનું દિ-ડીનું સર નામું આપ્યું એટલા માટે કે બાદશાહના મનમાં આવે અને કાંઈ ઝંખેરાત ખર્ચનું હોય તો જટ પોતાને બોવાયે ત્યારે બા-શાહની ખરીદીમાં લાભનું પૂછવું જ શું? કહો મુનિમ કેવો ભોલો છે? પણ એને ક્યા ખબર છે કે આ તાડ જ આપેલું મળનામું તને જ ખતરનાક નીવડશે આ જગતની પ્રવૃત્તિઓ કે પગથોડાના કાંઈ બનાસા છે કે એ મારા જ નીવડના? હેય કાંઈ હોય અને નીવડે બીજું જ! માટે જ જ્ઞાનીઓ એના ઉપર વિશ્વાસ ધરવાની ના પાડે છે એના ધોગે એલવાની મનાઈ કરે છે મુનિમ તો બેટ કરી બાદશાહના મુખની પ્રસન્નતા જોઈ ખુશી થતો થતો મુખમે આવ્યો એ દવે આશામાં તણાય છે કે મળતું છે બાદશાહ ઝંખેરાતની ખર્ચી માટે બોવાવે એમાં વળી ચોડી વાર પાછી બાદશાહના સિપાઈ નામ લેતા મુનિમના મુકામે આવ્યા ઝંખેરામાં બેઠેલો મુનિમ તો ખુશી ખુશી થઈ ગયો ‘વાહ! ચાલો ઠીક થયું આશા ફળી’ ત્યારે શું ખજેખર આશા ફળી? ના રે ના, એ તો સિપાઈઓ નીચેથી જ શુભ્સાથી લાવવોળ થઈને મુનિમને ધમકાવવા લાગ્યા ‘જેવફૂફ! એસા કામ કરતા હય? ઉક અબ તેરા મોત આ ચૂકા હૈ નામદારકા હુકમ હૈ, તુએ માર દાલના’ મુનિમ તો ગભરાઈ જ ગયો! એકવાગ તો એના હોલકોશ જ ઉડી ગયા! મોતનું નામ સાંભળીને ઉડી જ જાયને? પણ હિમત ભેગી કરી પૂછે છે, ‘પણ છે શું?’ પેલા ધમધમે છે ‘ક્યા પૂછતા હૈ? જગતકે બાદશાહ કેા દરબાર કે બિચ ખિલાડી મે બાલ બેટ કરનેકા કામ, કાળા કામ કીયા હૈ? હક, વલ અચ તેજે કો માર દેનેમ હૈ” વાત એમ બની હતી કે મુનિમના ગયા

જે ભેટ આપવા જવાનું મન થાય નહિતર તો એ ભેટજી આપવા બંધ શાનો ?' શેઠ એને આવી મન સુધી પહોંચાડવા તૈયાર થઈ ગયા. આમા મુનિમની પણ કસૂર છે અકળાઈને કે અલિમાનમા તણાઈને કાંઈ આકુ અનળુ બોલી-બાકી નાખવા પડેલા જરા વિચાર કરવાની જરૂર છે કે હું આ કેની આગળ બોલુ છું અને શું બોલુ છું ? કદાચ એનું કેવું જ ખરાબ પરિણામ આવે ! એમ બોલી નાખવામા તો અનેક અનર્થો નીપજ્યાના અપાર દુષ્પ્રાન્તો ભેવા મળે છે બોલોને બોલવા પૂર્વે તોલના ભેદએ માણસ મહાન બને છે તે બોનતા પડેલા બોવને તોલવાની આનંદ ઉપર બોલતા જ્ઞાન ન રહે તો તા પોતાનું બીજું બધું સારું એ ઉતાવળીયા હુવડા બોલની નીચે એવું કંઈ જાય છે કે જશને બહલે અપજગ મળે છે, લાભને બહલે નુકસાની થાય છે ભૂલરો નહિ કે બોલતા પડેલા થોડું વિચારી લેનારું સમુદ્ધ છે, ત્યારે બોલી નાખવાની ઉતાવળ મહાભોધી છે એની પાછળ પશ્ચાત્તાપ અને શુભશાનીના નાણા ઘણા ચૂકવવા પડે.

જેઠનો દુરુખો બનાનટી બિલાડી —શેઠે ભેટ માટે એક મખમલની બિલાડી બરાબર દેખાવડી, જેતા દિલ ઠરે એવી બિલાડી તૈયાર દરાવી એક અભાગ્યા માણસને આપી, મુનિમ પાસે મોકલી કહેવરાવ્યું કે 'એક થાળમા ઝવેરાત અને આ બિલાડી મૂકી બાદશાહને ભેટ કરજો' માણસ તો ભોળેભાવે લઈને ઉપડયો દિવ્વી જઈને મુનિમને તે આપી, શેઠનો સંદેશો કહ્યો. મુનિમને પણ જેતા આશ્ચર્ય થયું કે 'ઝવેરાત તો ઠીક, પણ બિલાડી ભેટ ? હોય, બિલાડી છે તો મારી ચાલે બાદશાહના લડકાને રમવા ચાલશે કે કયાક ચોલા કરવા ચાલશે ગમે તેમ, પણ આપણે તો માલિકનો હુકમ બજાવવો' નોકરના આદર્શને બરાબર સાચવનારો એ છે.

મિલાડની બેઠ પર બાદશાહ શું કહે છે? —

શેકસપીયર નદેશા મુઝબ મુનિમે યાગમા ઝમેરાત સાથે બિલાડી બાદશાહની આગળ બેઠ કરી પોતાની ઓળખ આપી, અને સલામ બગી જતા જતા પોતાનું દિલ્કીનું મગનામું આપ્યું એટલા માટે કે બાદશાહના મનમાં આરે અને કાર્ ઝમેરાત ખરીદવું હોય તો જદ પોતાને બોલાવે ત્યારે બાદશાહની ખરીદીના લાભનું પૂગવું ન શું? કહો મુનિમ કેવો બોળો છે? પણ એને ક્યા ખમર છે કે આ તાડ જ આપેનું મરનામું તને ન ખતરનાક નીવડશે આ જમતની પ્રવૃત્તિઓ કે પર્ચાઈના કાંઈ બંગેસા છે કે એ મારા જ નીરવો? તેથી કાંઈ હોય અને નીવડે બીજ ના માટે જ જ્ઞાનીઓ એના ઉપર નિશ્વાસ ધરવાની ના પાડે છે એના ધોગલે ચાલવાની મનાઈ કરે છે મુનિમ તો બેઠ કરી બાદશાહના મુખની પ્રસન્નતા જોઈ ખુશી થતો થતો મુખમે આવ્યો એ હવે આશામાં તલાય છે કે સભવ છે બાદશાહ ઝમેરાતની ખરીદી માટે બોલાવે એમાં વગી ચોડી વાર પછી બાદશાહના સિપાઈ નામ લેતા મુનિમના મુકામે આવ્યા ઝરુખામાં બેઠેલો મુનિમ તો ખુશી ખુશી થઈ ગયો 'વાહ! ચાલો ઠીક વધું આવ્યા ફળી' ત્યારે શું ખરેખર આશા ફળી? ના રે ના, એ તો સિપાઈઓ નીચેથી જ શુભ્સાથી લાવયોળ થઈને મુનિમને ધમકાવવા લાખ્યા 'બેવફૂર' એસા કામ કરતા હય? ઉઠ અબ તેરા મોત આ ચૂકા હૈ નામદારકા દુકમ હૈ, તુએ માગે રાહના' મુનિમ તો ગભરાઈ જ ગયો. એકવાર તો એના હોરાકોરા ન ઉડી ગયા. મોતનું નામ સાંભળીને ઉડી જ બલ્યને? પરંતુ હિમત જોગી કરી પૂછે છે, 'પણ છે શું?' પેલા ધમધમે છે 'ક્યા પૂછતા હૈ? જનતકે બાદશાહ કો દરબાર કે બિચ બિલાડી મે બાલ બેઠ કરનેકા કામ કાળા કામ કીયા હૈ? ઉઠ, ચલ અમ તેરે કો માર દેનેકા હૈ' વાત એમ બની હતી કે મુનિમના ગયા

પત્રી બાદશાહને કૌતુક થયું તે બનાનટી બિલાડીનું મખમલ ચીરું ત્યાં તે એમા ઠાંગીને લેરેલા માણુમના માથાના કાતરેલા વાળ બહાર નીકળી આવ્યા થાળમા વાળ વાળ થઈ ગયા ભયાં દગબારમા આ બનાવથી બાદશાહને લજવાવા જેવું લાગ્યું તેથી તરત જ હુકમ કર્યો કે 'જાઓ, એ મુનિમને ગરદને મારો' એટલે સિપાઈઓ દોડતા આવ્યા

આવેશ ! મુનિમની ચતુરાઈ — અહીં એ જોવાનું છે કે શેઠે તે માત્ર થોડી શિક્ષાની અપેક્ષા રાખી હશે, પણ અહીં તે મુનિમના માથે મોત ભમતુ થયું ! ત્યારે એ નાવધાન રહેવાનું છે કે દોષદાના પર દ્વેષથી એને કાંઈક તકલીફ પહોંચાડવા આપણે જ્યાં જઈએ છીએ ત્યાં આવું કાંઈક બચકર પશ્ચિમ આનીને ન ઉભું રહે નહિતર પછી 'મા મને ઢાઠીમાથી કાઢ' જેવું થાય, પન્નાવાને પાર ન રહે શેઠને ક્યા એ વિચારજ હતો ? એ ના આવેશમા આવીને વાળની મિલાડી ભેટ કરવા મોકલી આપીXXXXXXXXXXઆવેશ બહુ બૂઠી ચીજ છે. આવેશમા તણાઈ જનાથી મહાતુકશાન નીપજે છે

કોઈના આવેશમા શ્રેણિકે ચેલણાને અમતી જણી એના માંડલને બાળી નાખનાવું અભયકુમારને કહ્યા પછી પ્રભુ પામેથી એને મહાસતી જાણ્યાથી લાગે પરતાવો અને દોડાદોડ કરની પડી !

ત્યારે કોણિકને, માનના આનેશથી પિતા બેણિકને જેલમા પૂર્યા પછી પિતાનો આપવાત રૂખી ભારે પશ્ચાતાપ થયો !

લોભના આવેશમા ચક્રવર્તી સુબૂમે લવણસમુદ્રમા નિમાન, પરિનાર અને પોતાના પ્રાણ પલ ખોયા !

માયાના આવેશના આદોષ કરવાથી ધર્મી એવી પણ લોભાઈને પરજન દુર્શીવતા ચોરીના ભયકર આજ આવ્યા !

નહિ માનતી મીતાને છેનરે પાછી મોપનાનાય ધરાદાવાળા

અનેલા રાત્રીને ખુમારીના આરે જીજ દિનસના કરેલા યુદ્ધે ખાતમ કરી નાખ્યો

કોતુબના આવેશથી કૃમકૃમવાળા લાથે ઉપાડેલા ઇડાનો વર્જ પનદાર ગયો, મોન્લી નોક કરના લાગી પડ્યામે તે પાપ બધાયું તેથી રુકિમળીને પુત્રરત્ન પ્રગુભનો મોજ વરમનો વિયોગ થયો

ત્યારે કામના આરેશમા ઇલાચીપુત્ર, ચિવાતીપુત્ર, નદનેમિ, મિહલુદનાસી મુનિ વારે પસ્તાયાના અનેક દાખના છે. તેમ સ્ત્રીનામ રુકમિ ધાત્રીદત્ત ચક્રી વગેરેના નરકાદિ દુખના પરિભ્રામ પ્રસિદ્ધ છે

મારે જ કામ કોઈ, લોભ વગેરે કોઈમાય આરેશ નખના જેવા નથી, કે આવેશથી આવગીયુ કરવાની જરૂર નહિ, એમા હઠાપાન નહિ, કંપાન નહિ —xxx

મુનિમ કરી ગયો જરૂર બાદશાહે બિલાડાને ખુલ્લો કર્યો હશે એનાથી લાગ નીકળ્યા હશે ત્યારે ચેડને આવુ મોકલવાનું કારણ શું એ પણ એના મનમા આવી ગયું ‘ખેર, હવે ફિક્ક નહિ, ચેડે તો મને શિક્ષા કરવા માટે આદત્તી લઈ સુધી તાકડો રચ્યો છે, પણ મારાથી એવું ન કસય કે તેથી ચેડને હાનિ પહોંચે આમેય મેં કહ્યું તો ઠેજ કે ચેડની શિખામણ આપા મુધી, તેથી આપા બહાનુ મારી અછલ કામે લગાડવી જ જોઈએ તે એવી લગાઉ કે રોક પ્રત્યેના મારી વડાનાગીનો આદર્શ અભગન-અખશિત રહે ”

આ બધો વિચાર કરી મુનિમ તે સિપાઈઓને હમીને કહે છે કે “મુજી એમે મરનેકો તો હમ તૈયાર હૈ ” મુનિમને લઈ ચાલ્યા પૂછે છે “જોલ તેરી છેલ્લી ઈચ્છા કયા હૈ ? ” મુનિમ કહે

હે, “વહ બાલ હમેરી છાતી પર રખ કરકે મરના હૈ અમા બન્ન મટે ? તળ તો જલદી મરનેકી હમેરી ઈચ્છા હું ચલો અબ દેગી મત કરો ”

સિપાઈઓ આ બોઈ જરા આશ્ચર્ય પામી ગયા વધરવાને એને લઈ જાય છે પણ એમ થયું કે ‘આ તે કેવો માણસ ? બચવાનો જરાય પ્રયત્ન કે વિચાર પણ નથી કરતો અને ઉપચી કહે છે કે મારે વહેલા મરવું છે હરો એને મારવા પહેલા એની ઈચ્છા પૂરી કરો’-તેથી એક સિપાઈ ગયો બાદશાહ પાસે, અને વાત કરી બાદશાહને પણ મૈત્રુક વયુ, એટલે મુનિમને ત્યાં બોલાવી મંગાવ્યો, અને એનું કાળ પૂછ્યું

મુનિમ કહે છે ‘અબ જહાપનાહ, માફ કીજીયે ખુદામા કન્નેમે હમકો એક બડા લાભ જો મીવતા હું, વહ ચલા જાયગા અબ તો વહ બાલ દીજીએ, ઔર આપકી આરા અબ કિન્ન રહને દીજીએ.”

બાદશાહ કહે છે ‘યહ તો મબ ઠીક હું, લેકિન બતલા દે કયા લાભ હું”

‘માબ ! બડે બડે રાજાઓકી બી આપ બાદશાહ મલામતકી બેઅનુબી કરનેકી કોઈ શુભચચ નહિ, તો મેરે શેઠકી ડયા મગફ્ફ હું ? અસલમે બાત અમી હું કિ હમેરે શેઠ એક કદ્ ગીરનારકી શુક્રમે ગયે થે વહા એક યોગિરાજકી આગે બડી સેવા પ્રાર્થના કી યોગીશ્વરકને ખૂચ હોકર અપની જટાઓ કે યહ બાત દીએ બસ પીઠે તો પૂછનાહિ કયા ? શેઠને બાલ લાકર રુમન-તિજોરીમે અબ દીએ તબમે શેઠકી લક્મી બહુત બઢને લગી પીઠે હમ દિલિસ આતે થે શેઠકો બાદશાહ મલામત ચિરજીવ રહે, ઔર પ્રજાકો પાલનેકે તીયે ખબના બઢે, અમા બિચા હુઆ ઈસ વાન્તે બિચાડે કે ઉપમે યહ ભેટ કી અસલ તો ખજાને મે યહ રખને

ચોગ્ય થા લેકિન આજ હુમાન સદ્બાગ્ય હે કિ હમ
છાતી પર લકન મરેગે તે હુમાન મર્ગલોકમે વામ હો બલગા
એના મહાપવિત્ર બાલકે મનમે મૃત્યુ કહાને મીવે ।’ બોલતા
બોલતા મુનિમની આખમા આમુ આબ્યા

મુનિમની આ વાત, એની મહુપ મરવાની તૈયારી ભેધ
જાન્યાહને એટલી બધી ગળે બેઠી ગઈ કે મુનિમને છૂટો ઠરી વાળ
ખતનામા ગ્યાબ્યા મુનિમ મીધો વેષાર પતારી દેશમા પાઠો
આપ્યા ત્યા શેઠ અચબો પામ્યો કે ‘આ જાગ્યો શી મીતે ?’ મુનિમે
ખુલાસો કર્યો અને શેઠે કમૃલ ડર્યું કે ‘વાત સાચી, શેઠની શિખામણ
આપ મુધી જાનળ તો પોતાની અક્ષત કામ લાગે’

દેવગુરુ અને વર્મની પ્રાપ્તિ, જનત પુ પોદધે થાય છે —
પૂર્વે જૈનપણની છાપ જ એવી હતી કે જૈન ક્યાય બહાર ગયો
હોય તો ‘પોતે રાત્રે નથી ખાતો,’ એવું ત્યા બીજાના ઘેર પણ
ઠહેવાનું ન હોય જૈન એટલે રાત્રે નજ ખાય’ એવું બીજાઓ
પણ મમજી જતા આવે તો રાત્રે ખાવાનો મેનીયા ચાવી પડ્યો
છે । પાછી એની અફમોમી ચાલી ગઈ છે । તેથી હવે સરગરી
જૈનને બીજા જૈનને ડેર ગયો હોય તો આગળવી કહેવું પડે છે
કે ‘હું રાત્રે નવી જમતો’ વિચારવું ભેધએ છે કે આટલું ન
પાળે તો જૈનતત્વના મોટા આદર્શ ક્યા સચવાયે ? આર્શ તો
ત્યા સુવીનો સખવાનો છે કે “મારૂં ચાલે ત્યામુધી મારા મન,
નયન, ને કાયા અને સમર્પિત કરી દઉં જો હું ગરુનો ભક્ત
જુ તો મારૂં ચાલે ત્યાસુવી મારા આત્મામા તેમને ગોંડી દઉં.
જો જનવર્મને હું અમૂલ્ય સમજુ જુ, તો મારા વાણી,
વિચાર અને વર્તાવ એકવા ધર્મમય થઈ જાય, એવું કહું
દેવગુરુધર્મ જેવા તેવા નથી, શુભે કરી જગતમા મર્વ શ્રેષ્ઠ છે,
ઉપકારક દૃષ્ટિએ જનત ઉપકાર કરનારા છે એવા શુભનિધિ

અને ઉપકારી દેવગુરુધર્મ પ્રાપ્ત થવા એ અનત પુણ્યોદયની નિશાનિ છે જ્યાં એ ઉંચા ખ્યાલ નથી, જ્યાં એમાં એકમેક યદ્ય જવાના પવિત્ર ઉંચા આદર્શ નથી, ત્યાં એદરકારી, ઉઠાઉગિરી, દેવાળીયાપણું અને માવકાગલાપણું હોય એમાં ની નવાઈ ?

ઉચ્ચ આદર્શો ચુકના ન જોઈએ આદર્શ આત્માઓ — બનખર યાદ ગળી લેા કે જેટલા પ્રમાણમાં આદર્શ પવિત્ર અને ઉંચા, તેટલું જીવન સ્વચ્છ અને પુણ્યવાળું ધન્યગવાળું નિયામાં ખાના-પીનાનું મળે વદ-આખરું મળે, તે મોટી રાત નથી, તે તો હલકા જીવનેય મળે છે પાડી તે નસીમ પ્રમાણજ મળનારી વસ્તુ છે તો આપણું પવિત્ર આદર્શ ચુકના ન જોઈએ

હમેશા પવિત્ર આદર્શ આખ મામે નાખ્યા કરો તે પણ ઉચ્ચ કોટિના ગળેા એવું ઘટતર કરા - ફરક પ્રવૃત્તિ કોઈને કોઈ ઉચ્ચ આદર્શનાળી લેાય જા ત જોજનની ક્રિયામાં એ આદર્શ રખાય કે જેમ કાકડીના ધન્નાએ બખમે ઉપવાસને પાંછે નદન નીરસ, મુકા અને લુખખા આહાર વખતે આત્મામાં જરાય હુલામણું કરવાની તો વાતજ નહિ, પણ શુભ અન્યવસાયની વિચારધારાને દિન પ્રતિદિન ચઢતી નાખી, તે પ્રમાણે હું ક્યારે જાનું ! કાઈ રાગ કે કોઈ દ્રેષ ન થતા, અને એની ચિતવનાય નહિ એવી રીતે મહાજ જાને જોજન પતી જાય એવો જોજન કરનારો કેમ જાનું ! આના આવા ઉચ્ચ આદર્શો બીજી બીજી ક્રિયાઓમાં રાખવા જોઈએ અનેક જાળતોમાં આપણે ત્યાં આદર્શ આત્માએ યદ્ય ગયા છે, નિરભિમાની તો નહિવેત્સુનિ ! તપસ્વી તો લાખ વપના માસખમળી નદનકમિ ! વૈયાવચ્ચી તો ભરત બાહુબલના પૂર્વભવે જીવો ! અભિમહી તો ધન્ને અણુગાર ! વિરાગી તો ભરતચક્રી ! દયાળુ તો મેઘરશ્મ ! સહિષ્ણુ અને ક્ષમા-

શીવ તો ચારિત્રી વીરવિભુ! વિનીતજ્ઞાની તો ગૌતમસ્વામી!
ત્યાગી તો શાલિભદ્ર' આપણને એમ ઘાય કે હું આવો ક્યારે થઉં!

અનતી મુકુમાળને દેવતાઈ મુખ આગળ વર્તમાન મુખ
કૃપા જેવું લાગ્યું —અવતીમુકુમાલ આવા એક આદર્શ માધક
હતા પૂર્વના દેવતાઈ સમૃદ્ધ જીવન આગળ એમને વર્તમાન
શ્રીમત જીવન પણ કૃપા જેવું લાગ્યું 'કૃપામા લીન થના કરતા
સયમ કા ન લઉં', એવા આદર્શચિંતક બન્યા એવા એમનું
જીવન દૈન્ય એમણે ધણું શીખવા મળશે

અનતીમુકુમાનનું ભવ્ય કથાનક —

વિનાના પણ ચારિત્રમાર્ગે મચરવુ કઠીન વર્ધ પડયુ છે, કેમ ખડ ને? માટે જીવનના ઉચ્ચ આદર્શ નક્કી કરો.

અવતીસુકુમાર કયાં છે થયા? - આજથી બે હજાર વર્ષ પૂર્વનો શ્રી મહાવીરપ્રભુની નજીકનો એ ગણ ત્યારે આર્યભૂમિ કરોડો જનોથી વચેલી હતી, અને લાખો મુનિપુગવોથી પાવન થઈ રહી હતી જેનસંધના ગિરછત્ર પ્રભાવક આચાર્ય ભગવતો આર્ય મહાગિરિ મહારાજ અને આર્ય મુહુસ્તિ મહારાજ શિષ્ય પરિવાર નાથે વિહાર કરતા કરતા એકવાર ઉત્તરધિની નગરીમા આવી પહોંચ્યા સુકામ પ્રવા માટે જાનળથી વસતિની ગવેષણા અર્થે જે શિષ્યોને નગરમા મોકલ્યા તેઓ ભદ્રામાતાના ઘેર આવે છે એટલે કે અવતીસુકુમારના ઘેર ભદ્રા તેમની માતા છે ને?

આચાર્ય ભગવત ત્રી આર્યસુહસ્તિ મહારાજનુ આગમન - નાધુ મહારાજે જાની ધર્મલાલ કહ્યો ભદ્રા ચેકાણી ઉભા થઈ નમન વદન કરી આવકાર આપે ઠ, 'પવારો ભગવત' લાભ આપો આપ કયા પ્રાત મ્મરણીય મહાન ગુરુના ગિય છે? ખાસ કયા કારણે આપશ્રીનું અત્રે આવવુ વધુ છે તે કુમારો' ભદ્રાના ઢેવા નુદર અને વિવેકી બોલ છે?

“હે પ્રાવિડા! અમે સૂરીશ્વરજી ત્રી આર્યસુહસ્તિ મહારાજના શિષ્યો છીએ, અને વસતિની ગવેષણા અર્થે આવ્યા છીએ” મુનિઓએ ઉત્તર કર્યો.

“અહો! આચાર્ય ભગવતને મુનિગણ સાથે રહેવાનું -વાન જોઈએ છે અને એ લાલ લેવાનું મને ઘેર જોઈ મળી રહ્યુ છે! કેવા મારા અહોલાભ્ય?” એ વિચારે ભદ્રામાતા ખૂશી ખૂશી થઈ વર્ધ હરખબેર કહે છે કે ‘મારે ત્યા ગુરુદેવ ત્રી આર્યસુહસ્તિ મહારાજના પગલા એ તો કલ્પવૃક્ષની પધરામણી, કામધેનુનું આગમન અને ચિંતામણિ રતનની પ્રાપ્તિ ગણાય! એ પ્રાપ્તિ અખતાય કયાથી

ઘાય ? પ્રભુ ! અમારી પાને પ્રામુક વિશાલ વાહનગાળા છે એમા આપ આનંદથી ઉતરો તેમા આપ ખૂશીથી પધાન ! એ એમત વાગી છે, અને બીજા ત્રીજા ઉપદ્રવથી રક્ષિત છે, સ્વાધ્યાયાર્થ માટે ચોખ્ખું છે ” આમા કેમ બહુ હુપ ? કારણ એ છે કે આ જગતમાનું સાચે શું લઈ લઈ રાકવાનું છે ? મરજ નહિ માટે જ એનાથી ઘાય તેટલો પરમાર્થ કરવાનું યા માટે બુલતુ ? જીવનના આદર્શ એવા બાધી દીનલા છે કે રાક્ષ્ય એવા આત્મભ્રાણ કમાયે રાખવા

સ્વાધ્યાયમા નવિનીશુભ વિમાનનું વર્ણન — મુનિએ પાછા આવ્યા, વહન કરી હુકીકત કડી, તેથી આચાર્ય ભગવત ત્યા પધાર્યા માળે પ્રતિક્રમણ કરી પોરિમીમા સ્વાધ્યાય કરે છે કોણ દરે ? શાસ્ત્ર પારંગામી આચાર્ય ભગવત ! આપણે ? જીવનના કતબ્ય પિગળો સ્વાધ્યાયમા નવિનીશુભ વિમાનનું વર્ણન આવે છે કેમ જાણે આ સ્વાધ્યાયના નુર મરોહ અવતીને મંમજાવી જામત કરવા માટે ન હોય ! બન્યું પણ એનું આ બાન્ધુગવતી-મુકુમાવ હવેલીના ઉચા માતમે માળે જોરવણ ની શુભાળી ગોરીએ નાથે આનન્-વિગમ કરી રહ્યા છે ત્યા આચાર્ય મહાનાજના સ્વાધ્યાયના શબ્દ તેના કાનમા પડ્યા જાણે એવો જાદુ થયો કે એક એક અક્ષર મામગતા જાય છે, ચિત્ત પગેનીને માબળે છે, ત્યા તેમને લાગ્યું કે ‘કોઈ મુગમનું વર્ણન ઘાય છે જાણે તે મુગમમા હું હમણા જ રહી આવ્યો છું કેમકે આ જે સજગાઈ રહ્યું છે તેમા વદ્યવાદ્ય મુખોમાના દરેકનો મે અનુભવ કર્યો હોય એવું લાગે છે ત્યારે ક્યા મે એ નેમું ?’

પૂર્વ ભાગનું અન્ધ — કુમાર યજુજ તો પોતાના ચાનુ ભોગ-વિનાસમાથી મન ડગાવી છે છે વાત પણ ખરી ચિત્ત બે અહીં ચોરેલું હેય તો ખામ સ્મરણ જે કરતું હોય તે અરાખર આવ નહિ તેન ચિત્ત રખાતું હોય તોય ખામ યાદગિરી ન

બની શકે. આણે તો વર્તમાન મુખોમાઘી ચિત્તને ઉઠારી મુનિ મહારાજના શબ્દ ઉપર એકાગ્ર કર્યું એમા નલિનીશુભ વિમાનમા કેવી રીતે રત્નમય દિવાલો, રત્નના અભ, સિંહાસનો વગેરેની શોભા કેવી અદ્ભુત પ્રકારની મનોરમ વાવડીઓ, તરો વરો તથા નદનવનના ઉપવનો, કેવી કેવી રૂપવાવણ્યભરી મહા મસ્ત સુનાન મુકામજ દેરાગનાઓ, કેવા ગીત નૃત્યાદિના અસ્રુજ્ઞ કામમુખ, ઇત્યાદિ વર્ણન ચાલતું હતું એના પર મચોટ ઉઠાપોહ ઠરતા અવતીમુકુમાલને પોતાના જ પૂવજાનું આબેદુખ સ્મરણ વધુ પડી તો બાણે પ્રત્યક્ષ ત્યાજ ઉભા ઉભા તે વિમાનમા પોતાના મુખના ભોગવનાના અમર આખ મામે તાલ ઘાય છે.

૨૧ માનવના દ્રવ્ય — થોડા જ વર્ષો પૂર્વે પોતે ત્યા હતો, અને આમ દેવાગનાઓ વિટળાઈને ઠભો હતી આરી આવી મ પત્તિ હતી વંભવ હતા નાટક-ચેત્ર અને ગીત નૃત્યો આટલી રથા હતી એ મુખો કયા અને આ કયા? એની આગળ આ બધા કેવા? બગીચા માગળ ઉકરડા જેવા! માન મરોવર આગળ ગાંઠા મહવના તળાવડા જેવા! અહીં તો ખાનપાનના ભોગથી શરીરમા મેલુ ભરનાનું, ને ત્યા કંઈ જ ગરીબ બગડવાનું નહિ! અહીં ખાનાની ઘણી મહેનત પાછળ પશુ અજીર, ઓડકાર! ત્યા અંક ફોળીયાનાય ભોજન વિના અમીના ઓડકાર! અહીં કાળા અધારે માથુ ફેટે તેવા ઈંટ ચૂનાના મકાન! ત્યા રત્ને જડયા અગમજતા વિમાન! અહીં મળમૂત્રભરી સ્ત્રીઓ! ત્યા દિવ્ય શુદ્ધાબી કૂલડા જેવી દેવાગનાઓ! અહીં વેપાર ધંધા, રસોઈપાણી, ને લમકાજની મજરી! ત્યા એના વિના જ દિવ્યકલ્પિ, દિવ્યતૃપ્તિ, દિવ્યશક્તિઓ! વધાનમા નિરતર ગીત, નૃત્ય ઉદ્યાનવિદાર, દેવતાઈ જહકીડા! કેવા આકાશપાતાલના અતર!!

ખગર નહોતી ત્યામુખી એમ હતું કે અહીં કેવું સરમ મળ્યું

હે! પણ હવે તો દેવલવની સ્થિતિ બહીને થાય કે કે 'એની આગળ આ ગુ વિસાતમા કે' તદન કયરો! આના કયનામા એસી રહેવાય નહિ' કુમાર ઉભા થઈ ગયો. બોલે યદને મહારાજ પાને પૂછવા લાયક છે

માણસને પૂર્વના મુખના અમરજ વર્તમાનમા કુખી કે છે ક્ષણ પૂરે આનંદમગ્ન હતો, હવે શોભન થયો કારણ? કાન્ટ એજ કે પૂર્વતુ અધિક મુખ યા કર્યું ત્યારે મુખની પાંદડી મીઠી ચાવી એજ કે પૂર્વની સાગી નહિ પણ નમ્મી સ્થિતિ યાદ નાખવી વતમાનમા કેટલાય દુવોની ક્યા મદા કપગી સ્થિતિ નથી? તેને નજર સામે રાખવી આને એમ થાય છે કે "આ હું ક્યા બુદ્ધો પડી ગયો?" શ્રીઓને આશ્ચર્ય તો થયું હતું કે "એકાએક આ ચિંતા તી?" પરંતુ કાર્ણવળ વાતવિચાર થાય એ પહેલા તો કુમાર નીચે ઉતરીને ગયો સૂરિ મહારાજ પાસે નમસ્કાર કરીને ઠંઠે છે, "પ્રભુ! હું બદામાતાનો પુત્ર છું આપને હાથ જોડીને એક પ્રશ્ન પૂછું છું કે નિતિનીશુદ્ધિ વિમાનના આપ જે આ વર્ણન કરે છે તેની આપને ત્રી રીતે બહુમતી થઈ? આપ ક્યા જોઈ આવ્યા? જેવું વર્ણન આપ કરે છે તેવું મને પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, કેમકે ગયા ભવમા હું ત્યા જન્મ્યો હતો ત્યારે આપને પણ ગુ એમ જ છે?" બાંધે એના મનથી એમ હરો કે મારી જેમ આ પણ ત્યાથી આવ્યા હોય અને એમને જાતિઅમરણ જ્ઞાન થયું હોય, અથવા તો દિવ્યજ્ઞાનથી સાક્ષાત્ જોઈ શક્યા હોય

પણ આચાર્ય ભગવાન કહે છે, "ના સાઈ ના, અમને જાતિ અમરણનાનેય નથી તેમ દિવ્ય એવું અવધિજ્ઞાન પણ નથી અમને તો શ્રી વીતરાગ સર્વજ્ઞ શ્રી જિનેશ્વરદેવોના શાસ્ત્રમાથી એ વસ્તુ બહુવા મળે છે"

"તે પ્રભુ! એમા આટલું બધું વર્ણન આવે છે?"

સમજી જાય છે તેમ જો મુખને કહી જત નથી આવતો તો પછી જોવા મુખ મદી દારૂક અગર મુખ દોઢ છેડે? દ્રાક્ષના શુભ ડોરી વિજોડીના મુખ લેવા દોઈ જાય? અમાર ત્યજી દીક્ષાજીવન પાળવાથી એ મામમુખ મળે એના છે' એમ આચાર્ય બમવાને પ્રેમાચાર્ય

કુમાર મહે છે, 'શુભ, આપની માત બરાબર છે પણ નિર્મળીનુમ વિગાન આગળ આ બધું મને કિકરૂ લાગે છે' માટે મારા પર પ્રમા કરી અત્યાચાર્ય મને ચારિત્ર માપો"

માનના મુખ એ તે કર્મના અપમાન છે - અવતી મુદુમાત ત માગ લીધી દીક્ષાજી માગે છે, ત્યાં એ પ્રમા થાય છે કે, પ્રમા - મુ એ મહેવાન, કોટોની રપતિ, બરીસ રમણી-જોમા દર્શ નખ નથી? ન રોય તો જીને લાગ કેમ દપકે?

હવે -- અમાધાન મગ છે પુત્ર અર્ધીના મુખ આપે છે, પાત જાળ નાનરી કરીને અપમાન કરીને જા ત આપણે કરાદપતિ રોઈએ, અને ડોઈએ આપણને જમવા નોતયા દોધ આપણને એ નાદીના પાટવે બેનાડી પ ખો ચવાવી આનદ કરી કરીને નોતાના યાગમા પકવાન પીરની જમાટે પડી ડોઈક માંજ વખતે આપણે જરીજ થઈ ગયા, અને પેલો પાંગો ડોઈક પ્રમા એ આપણને જમવા નોતરે, પણ એ લી રીતે જમાટે કે બહુ મન્માન પૂર્વકના કાવાવાજા કર્યા વિના, તેય નીમેટની શુષ્કપાટ પર દરવાન પાને બેસાડીને, કામાની યાગીમા દોઈરી પીગ્ગીને પ્રે, 'આરોગો' તો ત્યા જમવુ ગમે? કેવુ અપમાન લાગે? બસ, દરવાકની પુણ્યાઈ આગળ મનુષ્યની પુણ્યાઈ આવી અપમાનબરી ન કર્મ આપણને એકવાર દિવ્યમુખથી લે મન્માન્યા, તેને દેવે આપણને અદ્ધા લે આપ્યું છે, તે જો વિચારીને તો આપણુ અપમાન છે, દર મરકરી છે આ સમ-જવા માટે હેયુ વિવેકી ચિતક બનવુ જોઈએ

અવતીમુકુમાલનો નિવેક — અવતીમુકુમાલને એ મમભઈ ગયું છે, તેથી એના મનને એમ થાય છે કે 'ચારિત્રમા હીન કરવાનું હવે નહિ બને' બલે એમણે જાતિસ્મરણથી જોયું, પણ આપણે શામ્ભયમુથી જોઈએ છીએ કે પછી તમને નજરે જોયા વિના થદ્ધા નથી જોતી? જો જો એવું જરૂર નહિ મિથ્યાત્વ લાગરો સમક્રિતી જીવને તો ગાસ્ર અ માચી ચમુ છે તેનાથી વસ્તુને પ્રત્યક્ષની જેમ જાણે એ હિમાને એ દિવ્યમુખ આપતો જાણ્યા, હવે આપણું મુખ તુરંત લાગી સયમ લેવા મન તલને છે ખરું? એટલું મમજને કે તમારથી આજને આજ તમારા મુખ તજવાનું ન બની શકે, એ સંભવિત છે, પરંતુ એ આ મુખ વસ્તુ સ્થિતિએ નિચારના તુરંત અને અમાનજનક છે એમ હોડોહાડ લાગી જાય તો પછી એની તાછળ કાળમા પાપ અને ભયકર દુર્યાન નહિ કહે આજે કમ પાપનો હરજ ચાવી ગયો છે, અને આ માટે પાપ પાપ આચળાઈ નહીં છે? કહે કે આ શ્રવનના મુખ અપમાનપરક નહિ પણ મન્માનપરક લાગ્યા છે! આ મુખ તુરંત અને અગળામળા નહિ પણ માપનર અને નહાવા લાગ્યા છે! તેથીજ પાપના તાડવ રથાય છે લોકો જેને સારા સારા અને કેળવાયેલા તરીકે માને છે એના શ્રવનમા લક્ષ્મીની લાનુપતા, કામની લપટતા તથા અનીતિ, અમત્ય, ધમક ધમ્મિ વગેરે મહા દુર્ગુણો વિલમ્બી રહ્યા છે એની પાછળ હાજર દુષ્ટત્વો આચળામા આવે છે એ જાણુ ગટરીયા માનવ-મુખને તુરંત અને અપમાનપરક ન સમજવાને લીધે છે

લેટલી સિદ્ધિ મોટી એવું દુખ મોટું — અવતીમુકુમાળ તો આ મુખમા અકળાઈ ઉઠ્યો છે, માટે એને ડાહી ચારિત્ર લેવા તૈયાર થાય છે કેણું? જેનામા અદ્ભુત રૂપ લાવણ્ય છે, તે દેવકુમાર ઉતરી ન આવ્યો

આવા એને જે દીક્ષા જોઈએ છે, એ શુ વસ્તુ છે? દુઃખ
પચાચાર, કંટો મહાવનો, ઘોર પરિમલ્લ અને
ઉપમર્ગના પાવન. એટલે? માથે મેરુનો ભાર ઉપાડવા જેવું છે
મહાઆગને તરી જતાનું છે એ-વન્નુ આચાર્ય ભગવાન સમજાવે
છે ‘મહાનુભાવ’ મયમ પાગલુ એ તો મીનુના દાંતે ટોઢાના ચણા
ચાવવા જેવું છે, અગ્નિ પગ ચાલવા જેવું છે’ પણ કુમાર કેવો
જવાબ આપે છે, એ જુઓ

“કુમાર કહે પ્રભુ’ માલગો
દુખ નિજ મુખ કેમ થાય હે ગુરુજી
અદ્યપુ એ અહુ મુખ હુવે,
તે તો દુખ ન ગણાય, ગરુજી
મયમથી મુખ પામીએ

હે ગુરુજી તુ ખ નિના મુખ કયા મળે છે? અમારા મમારમા
પણ આ રોજની વસ્તુ છે મારમીનું દુખ વેઠાય તો ગ્મોઈ મળે
છે જો ખેડૂતને ભવિષ્યના માસ પાકના મુખ જોઈએ છે, તો ખેતીના
થોડાક કંટો સહન કરવા પડે છે”

ગુરુજી કહે છે, ‘પણ કુમાર! આ કંટ યોડા નથી કર્મ
હજુવા મહાન મુલક બનવું જોઈએ છે, યોર તપસ્યા આદરવી
જોઈએ છે’

કુમાર કહે છે, “ગુરુજી! શૂરવી યોદ્ધો તો રણભૂમિમા હોગથી
દોટે છે એને ઘા કે મત્યુનો ભય નથી તેમ હું પણ આપની
કૃપાથી મયમતાર ઉપાડી કર્મ ખપાવીશ, અને ભવસાગર તરી
મોક્ષ પામીશ”

મોક્ષ માટે ક્ષત્રિયની જેમ કર્મશનુ સામે જગ — ક્ષત્રિય
જીવનના આદર્શમા જેમ ગતુ મામેના સુદ્ધમા મરી શીટવા સુધીના
કંટ ઉઠાવવાના તેમ અહીં અવતીસુકુમાળ હવે માનવજીવનના

આદર્શ મા ઈર્મશત્રુ સામે જંગ મચાવી ભવ પાર પહોચી જવા માટે ચારિત્રના ઘોર કષ્ટ પણ ઉઠાવવા તૈયાર થઈ જાયો. સમારમા કોણ જકડી રાખે છે? આ આદર્શનો અભાવ આદર્શ નકી થઈ જાય તો તો સાચુ મરન, માથો પુરુષાર્થ અગ્યા વિના રહે નહિ. સમગ્ર રાખો કે આપણામા શક્તિની ખામી નથી, પણ વિવેક વગર અને શ્રદ્ધામળની ખામી જ એ ખામી દૂર કરો.

નિયાણુ કેમ નહિ? —અહીં એ ખામ જોવાનું છે કે કુમાર જે કહે છે કે 'ઈર્મ ખપાતુ સદ્યુરે પામુ ભરજળ પા' તે સૂચવે છે કે એને દેવલોકના મુખની લાલસા નવી જો કે પોતે પહેલી માગણી એ કરી હતી પણ પછીથી ગુનેમહાત્માને સમજાવ્યું એટલે હવે આ આદર્શ ઘડી દીધા કે 'મર્વ ઈર્મનો નાશ કરી સ સાન્સાગરને પેલે પાર પહોચી જાઉં' તેથી આ નિયાણુ કરવાની સ્થિતિ ન ગણાય, તેમ એનું મથમ એ ગરલક્રિયા નથી.

શુરુએ કુમાર કહે છે

"મુજને દીધ નવિ ગમે કે કહિ રમણી એ રાજ,
મુનિસર' માણે મન શુ કાજ

સાચા કડી જાણ્યા હતા કે કાચા મદ્દુ મુખ એહ,
જ્ઞાન નયન પ્રગટ્યા હવે કે, હવે હુ બીડીગ તેડ, મુ

સસારમુખ કાચા અને કથિન જેના' —હે ભગવત! દેવલોક જોયા પછી આ સપત્તિ, આ સ્ત્રીઓ, આ ઈશ્વરાર્થ જે જોવાય ગમતા નથી એટલા બધા એ હવડા લાગે છે, કુચા જેવા લાગે છે કયા મીઠી શેરડીના તૈયાર કચેલી ગંઠેરીના ટૂંકડા! અને કયા મોમા ચાવી રસ સૂચી લઈ કેડી દીધેલા કુચા! મે તો આ બધા મુખ માયા શ્રેષ્ઠ મુખ કરીને માન્યા હતા પણ હવે એ અઘળા મ સાન્મુખ કાચી મેકડે ઉપડી જાય એના કાચા લાગે છે, અને પાછા કથિર જેના લાગે છે' એમા કષ્ટજ માલ નથી, એ

જેવા માટે મારી જ્ઞાનચતુષ્વલી જઈ છે શુભળ! દેખતો થયા પછી આધળાનો વહેવાર કોણ કરે? કાચા કથિરના સુખમા લેપાઈ પડ્યા રહેવું એ અધનો વહેવાર છે હું તો હવે એ ત્યજી આ સુખોને આમેય કર્મ ત્યજીવે તો છેજ તો હવે દેખતા એવા મને કર્મ શું ત્યજવતું હતું, હું જ પોને આ સુખોને ત્યજી પશુ પ્રભુ એક અરજ કરે છું કે દુષ્કર ચારિત્ર અને મહાવ્રતોનો ભાર હીલકાગ મુધી મહન કરવાનું માટે જન્મ નથી હું તો ચારિત્ર લઈને ત્રીપુ અનગન કરના ઇચ્છુ છું જેવી કંટ અદ્યકાગના જ વેઠવા રહે”

ચારિત્ર સારેલું કરવાની એ ચાવી —કુમારને આ માનવભવના એવા ઉંચા મૃત્યુ સમજાઈ ગયા કે આ કોમળ ક્ષયાથી જીવજીવનના અનશન આદરી લેવા એ તલપાપડ બન્યો છે એ સમજે છે કે

(૧) અહીંની માત્ર વિનાની ગુપ્તમગ્નવદમા ધર્મકંઠ સહવુ શું ઈતિ છે ?

(૨) ઉંચા કંઠ સદા વિના અર્થાત્ કંઠ દ્વારા ઉંચી કિંમત ચૂકે યા વિના આત્મોન્નતિનો ઉંચો માલ કયાથી મળે ?

“મુનિનર માહરે વ્રત શુ કાજ” પોતાનો એ નિર્ધાર કુમારે આચાર્ય ભગવતને જણાવી દીધો ત્યારે એઓશ્રી કહે છે, “ઠીક બાઇ, મારી વાત છે તો એમ કર તારા પરિવારની મ મતિ માગ” ગાત્ર કહે છે, માતપિતાને જરૂર પૂછી એવું રજા ન આપે તો સમજાવવું પછી નજ સમજે તો અટવીજ્ઞાન ઓપધન્યાયથી એમને છોડી બંધ ચારિત્ર લેવું ત્યા પછી રજાની સહુ જોઈ બેસી રહે તો શાસ્ત્ર કહે ॥ કે એ ઘરમા રહી આમ માતપિતાની સાથે રહેનારો છતા વસ્તુગત્યા એમને તરછાડનારો ગણાય ॥ ત્યારે જે ચારિત્ર માટે એમને છોડીને જાય છે, એ ખરી રીતે એમને નહિ ત્યજનારો છે.

માતા પામે માગણી —અવતીસુકુમાર તો હવેલેર ત્યાથી ઉઠીને આવ્યો માની પાને માતાના પગમાં લગાટ લગાડી હાથ જોડી બહુ ઠોમળ વચને વિનવતિ કરે છે, “માતાજી! આપ અનુમતિ આપો હું આર્થમુદસ્તિ આચાર્ય બગનત પાડે ચારિત્ર તઉં, અને આ મનુષ્યભવ મકન કરૂં મારી અટલી આશા પુગી કરેા” એને જીવનના આદર્શ આત્મચરિત્રના થઈ જવા છે કેમ? જાણે છે કે કર્મની અને મમાર્ગની પગ જનામા જીવની દશા દીન દુખીયાગી છે, દાવ-બેદાસ છે નિયતિ કંટોટી છે પુણ્ય પશ્ચાદે ત્યાજે દેવનેય રાવતરીને કાઢી સુકવામા મારે છે, ત્યાં મનુષ્યની નિસાતમા ાં જિદગીભરે બહુ વદાવા લેને કર્યા તે જના ઉભા રહી જાય અને કસાઈ જેમ ખરીદવા બકરાને તાણી જાય નાથ જેમ હજીનીના જમવાને ઉઠાવી જાય, એમ કર્મ જીવને ખેંચી જાય છે કુમાર માતા આગળ અનુમતિ ઠોમળ વચને માગે છે મમજે છે કે મને જે વૈગમ્ય છે, મમારનો જે ત્રાસ લાગે છે, તે માતાને નથી જ ન માગવાનું રાક્ષમા કે રાજમા ન કરાય.

કુમાર માતાને જીવનના આદર્શ સમજાવે છે કે “આગિત્ર લઉં તો માત્ર જીવન સફળ જાય માતાજી! હવે મારે વિવલ જાય એમ નથી”

મમૂરખ નર જાણે નહિ ને, ફાળુ લાખેણી જાય,
કાળ અચિત્યો આવશે કે, રાજુ ન કોઈ થાય,
માતાજી માદરે ધન મુ કાળ

જેમ પખી પજર પડ્યો કે, વેડે દુખ નિરાદિન,
માયા પજરમા પડ્યો કે તેમ દુ નિરાવાવીરા, માત્ર
એ જીવન મુજને ન ગમે કે, દીપ પજુ ન મુહાવ,
કહે જિન હર્ષ અમજ લાળીયે, મુખીયો કર મોગી માત્ર,
માતાજી

હે માતાજી ! હવે માટે વિલખ પાવને એવો નથી. આ માનવજીવનની પ્રત્યેક ક્ષણ લાખ લાખ મોનૈયાના મૂલ્યની પસાર થઇ ગઈ છે એની અજ્ઞાન જીવને ગમ નથી પડતી, તેથી એન ઇન્દ્રિયોના વિષયોની મેલધામા ગુમાવી નાખે છ મા' કાળરૂપી બાજપની કયાંએ આજીવ ય જેવને ફેરી નાખતો એની તમને કે મને ખબર નથી એ તો અપારાધી આવી ચડે છે, અને પ્રાણીને ઉચકીને ઉઠાવનાક એકલદોકલ કયાક ફેંકી દે છે એ વળતે જીવને ઠોધ નાગા આપતુ નથી જેની મેના ઉઠાવવા માટે અનેક અગરમકો અને મોટા મોટા સામત નાજઓ તૈયાર હોય છે, એના મમ્મટ રાત્રીઓને કાળ ઉપાડે છ ત્યારે એ બધા નીનપણુ મતા દિશા રહે છે, પણ કાળને નિનારી મકતા નથી આ સ્થિતિમા માણસતુ બળતુ, સતાતુ અને અર્થર્યાનુ ગુમાન કયા રહ્યું ? હે માતાજી ! જેમ પારનીના હાથે પાજરામા પુગાયેતુ પખી રાતદિવસ નાસમા રૂંડરૂંડ હોય છે તેમ હું પણ આ સસારની માયારૂપી પાજરામા પડ્યો પડ્યો એકાંતે દુખ અનુભવી રહ્યો છું. અહીં મારૂ કવેજુ કંકળે છે, માત્ર હૃદય ઉકળે છે આ બધન મને જરાય નથી ગમતા સર્વે બીજાને આ બધુ મુખ સમૃદ્ધિરૂપ લાગે, પણ મને તો એ જાળનક બધનરૂપ લાગે છે તો હવે જિનથી હવ પામનાગી હે મારી માતા ! આ તારા પુત્રને એ બધનથી છૂટવામા મમત થઇ મુખી કરી દે આ કાયા નાશવત છે, એના રૂપ-લાવણ્ય મંવ્યા જેવા છે મગાઈનક સંબધો કૃત્રિમ છે સારી રીતે, 'કેના ઠોડ ને કેના વાઝડ' ઠોણ કેનો ઠોકરો, વઠેરો, મા કે બાપ છે ? કોઈ કોઈતુ નથી કોઈ પરલોક જતા માથે આવતુ નથી જીવ એકલો જ જાય છે, માથે માત્ર પુણ્ય-પાપ આવે છે આવુ ક્ષણભણુ જીવન હાયમાથી સરકી જાય એ પહેલા મને આત્મહિત, સાધી લેવા દે, મારી દયાળુ મા !”

ફરીથી યાદ કરો, અવતીમુકુમાલને શુભહારાજે કહ્યું છે કે,
 ‘ભાઈ! નલિનીશુભ વિમાન શા માટે? ત્યમથી તો મોક્ષ
 સુધી જવાય”

“તો મહારાજ મારે એ જોઈએ આ કચરાપટ્ટીમા મારે
 રખડુ નથી”

સ્થિતિ અને સાધ્ય દૃષ્ટિ —કઈ સ્થિતિમા શુ સાધવાની દૃષ્ટિ
 છે? જ્યાં લક્ષ્મી અદગક! સ્ત્રીઓ સ્વર્ગની અપ્સરા બેવી! ચિંતા-
 ઉપાધિ કાઈ નહિ! સાતમે મન્ત્રે રાગગમમા તરબોળ! એવી
 રમમય સ્થિતિમા મોક્ષાર્થે ત્યમ માધવુ છે કહાય ત્યાં હમણા
 દીગ્ગાની ગી ઉતાવળ છે? હજી બહુ વખત છે, તો લારો થોડું
 ભોગવી લઈએ,’ એમ મનને ઘાય, પણ શુ તેથી ભૂખ મરશે?
 આજે ખાધું તો શુ કાલે નહિ ખાવું પડે? આજે નાસ્તું નેચું
 તો શુ કાલે સાવ ઇચ્છા મટી જશે? ના, ભૂખ વધવાની છે.
 તો કહો કે,

નિયોની ભૂખ એ આત્માનો રોગ છે જે વાતથી આત્માનો
 રોગ ન પેજ જાય, વધેજ જાય, એ વાત આજા ઉચ્ચ જીવનમા
 શા માટે કરવી? નિયમના ભોગથી કુનેસા, જડના અને ઈર્મરોગ
 વગેરે છે, તો થોડો પણ વખત વિષય ભોગના એવા અલખરા આ
 માટે કરવા, કે ‘લાવ થોડું ભોગવી લઉં?’ કુમારને એવા ઓરતા
 નથી રહ્યા તેવી માતાને ઠહે છે કે “ત્યારે મને મરીમા, લેવાની
 રત્ન દે”

કુમારની અનુમતિ માગવાની પદ્ધતિ મુયોગ્ય છે ઉપમહારમા
 યાદ કરી લો માતાની મમજીવી કરવાના એના મુ

(૧) મનુષ્યજીવનની મર્યાદા ત્રણથી

(૨) માનવજીવની મર્યાદા ત્રણ લાખેલી જાય

(૩) કર્મ અણુધાર્યો હુમલો કરે છે.

(૪) મૃત્યુ રખતે કોઈ જવાનતુ નથી.

(૫) મ સારની માયા એ નિરાગીને મન પારધીનું પામર છે

(૬) જગતમા દોષુ દોષુ છે? મરેવાનુ શુ કામમા આવે?

આ મુદ્દા ખરાબર ધૂનમા ચોટી ગયા પત્રી બત્રીમ ગીતી
રમણીઓ અને અઠળક લક્ષ્મીના મુખ પ્રત્યે પણ અરુચિ કેમ
ન થાય?

—મ આરપક્ષની અનાદિની ફલીયો—

માતાનો પ્રત્યુત્તર —અવતીસુક્રમાલના મહાન બોધક વય
નોની પણ માતાજી પર મસર ન થઈ કવી માહુની પકડ!
ઉદર બિલાડીની પકડમાથી ન છૂતી ગડે તેમ જીવ પણ મોહુની
પકડમાથી છૂટી શકતો નથી માતાજી કહે, “કુમા” તુ તું
બોલે છે? અમારે તો મો વાતની એક વાત છે કે તને કોઈજ
દીક્ષાની જ્ઞા આપવાનું નથી તુ તો નાનડો છે, તારે વળી વ્રત
શું? તુ વ્રત લે એટલે તો ઘર ઉઠી જાય તો જે વાતથી ઘર
ઉઠી જાય, એવી વાત કરી મરકરી શુ કરી રહ્યો છે? તને તે
વળી ભોળવનાર કોણ ધુતારો મળ્યો? ગી એવી ભુરદી નાખી કે
તું આમ ગાંઠો થઈ ઉઠ્યા બોલ કહે છે? જો ને આ કંગાઈમા
તાજ અદ્ર જેવુ મુખ પણ નિમ્તેજ થઈ ગયુ છે અદા તુ મુખમાં
રમનારો, બીજી કશી વાતની તને ખબર નહિ, આજે તુ ચારિત્ર
લેનાની વાત કરે છે! પણ પુત્ર મારા! ખબર છે તને કે
આ ચારિત્ર પાળવુ એ ખડ્ગની તીક્ષ્ણ ધાર પર ચાલવા
જેવુ છે, એ તાજ કામ છે? જરાય બૂખ તો તુ સહન
કરી શકતો નથી, અને દીક્ષામા તો દિકરા! બૂખ—તગસ
અને અરસ અનિદ્ર ભોજનથી કાયા બાગી નાખવાની છે તાજ

શુ મનુ ? અહીં તો તમે કોમળ પુષ્પ ગળ્યામાં પોટા છે, ત્યારે ત્યાં તો ડાનના ઘામનો સવારો મગચે સવારો ! જેના સ્પર્શ તમારી કોમળ આમડીને ખૂંચશે ! ત્યારે અહીં કેવા તમારા મુલાયમ ઉજાગા વચ્ચે ! અને ત્યાં કેવા મેલા અને નમે તેવા ખગ્ગમગ્ગ વચ્ચે ! અહીં તો કોઈ જાતની સહજ પણ પીડા નહિ, ત્યાં માતાના વાગને લોચથી ખેંચી નાખવા પડે ત્યાં કોઈ દિ' સ્નાન કરવાની તો વાતેય નહિ શરીર મદા મેલના લેપણ બધું પાંડા એટલેા દુધર તપ આચરવાનો કે આ લપટપુટ કાયા લાડપિયજી વધ લાય આવા આવા કદ સદવાનુ તો કંઈ માણસનું કામ છે તું મારા મુકોમળ ખાગ ! એ ના ખમી શકે અમને તો તારી વાતથી બહુ દુઃખ થાય છે માટે દુઃખ થાય એવી વાત તું છોડી કે તારા પ્રમીએનેય શુ તારે દુઃખી કરવાના ?”

કહા, માતાની આ બધા મમજુલી કરવા માટેના વચનોમાં સંસારની કેવી દલાવી છે ? કેવી જગત મુલબ દલીલો છે ? આ દલીલો અનાદિ કાગથી ચાની આવતી દલીલો છે, પણ તે અનાનીના ધરની, અવિચારકના ઘ ની હો માતાના બોલ જરા જુઓ કે કેવા દીધ દિધ વિનાના છે, કેવાક અજ્ઞાનતાબર્યા છે !

મ માગની દનીલોના ગદીયા

મામી મુમ્મિઓ — મા કહે કે કે ૧ ‘ અમારામાંથી તને કોઈ દીકાની રજા નવી આપવાનું ”

કેમ બહે મામાને રોટી રાખવાનો પોતાને અધિકાર મળ્યો છે અને સામે વૈતાથના, કાળના ને કર્મના કબજામાં નહિ પણ પાતાના કબજામાં જ રહેવાનો જી ! એમને કોણ પૂકે છે કે આ સનારમાં કઈ વસ્તુ તમારા કબજામાં રાખી શકેા એમ છે ? બધે તમારા દલીલ મુજબ જ ઉપજવાનું કયા છે ? કહો કે સંસારજ

(૩) કર્મ અલધાર્યો હુંમલો કહે છે

(૪) મૃત્યુ નખતે કોઈ બચાનતુ નથી

(૫) સ સારની માયા એ ત્રિતાગીને મન પારધીનું પામર છે

(૬) જગતમા કોણ કોણ છે? મોક્ષાતુ શું કામમા આવે?

આ સુદા બરામર હૃદયમા ચોટી ગયા પછી બત્રીસ ગીતી રમણીઓ અને અઢળક લક્ષ્મીના સુખ પ્રત્યે પણ અરુચિ કેમ ન થાય?

—મમારપક્ષની અનાદિની ફલીનો—

માતાનો પ્રત્યુત્તર —અવતીસુકુમાલના મહાન બોધક વચનોની પણ માતાજી પર અસર ન થઈ ઠેવી મોહની પકડા ઉદ્ધર બિલાડીની પકડમાવી ન છડી શકે તેમ જીવ પણ મોહની પકડમાથી છડી શકતો નથી માતાજી કહે છે, “કુમાર તુ શું બોલે છે? અમારે તો મો વાતની એક વાત છે કે તને કોઈજ દીક્ષાની રજા આપવાનું નથી તુ તો નાનડો છે, તારે વળી પ્રજા શું? તુ મત લે એટલે તો ઘર ઉઠી જાય તો જે વાતથી ઘર ઉઠી જાય, એવી વાત કરી મસ્કરી શુ કરી રહ્યો છે? તને તે વળી ભોળવનાર કોણ કુતારો મળ્યો? શી એવી ભુરફી નાખી કે તુ આમ ગાડો થઈ ઉધા બોલ કહે છે? જો ને આ કુમારમા તારૂં ચદ્ર જેવું સુખ પણ નિમ્તેજ થઈ ગયું છે મહા તુ સુખમા રમનારો, બીજી કળી વાતની તને ખબર નહિ, આને તુ ચારિત્ર લેવાની વાત કહે છે! પણ પુત્ર માતા! ખબર છે તને કે આ ચારિત્ર પાળવું એ ખડ્ગની તીક્ષ્ણ ધાર પર ચાલવા જેવું છે, એ તારૂં કામ છે? જરાય ભૂખ તો તુ સહન કરી શકતો નથી, અને દીક્ષામા તો હિકરા! ભૂખ-તપ્સ અને અરસ અનિદ્ર બોજનથી કાયા બાગી નાખવાની છે તારૂં

શુ ગતુ ? અહીં તો તમે કોમળ પુષ્પ શબ્દામા પોઢા છે, ત્યારે ત્યા તો ડાળના ધામનો સવારો મળયે સવારો ! જેના સ્પર્શ તમારી કોમળ આમડીને ખૂંચયે ! ત્યારે અહીં કેવા તમારા મુલા-યમ ઉજળા વસ્ત્ર ! અને ત્યા કેવા મેલા અને ગમે તેવા ખગ્ગચડા વસ્ત્ર ! અહીં તો કોઈ જાતની સહેજ પલ્લુ પીડા નહિ, ત્યા માથાના વાળને લોચથી ખેચી નાખવા પડે ત્યા કોઈ દિ' સ્નાન કંઘાની તો વાતેય નહિ શરીર સદા મેલના લેપડા લયુ પાછો એટલો દુષ્કર તપ આચરવાનો કે આ લઘ્ટપુષ્ટ કયા હાડપિંજર થઈ જાય આવા આવા કદ મહવાનુ તો કંઈ માણસનુ કામ છે તું મારા મુકોમળ બાગ ! એ ના ખમી શકે અમને તો તારી વાતથી બહુ દુખ થાય છે માટે દુખ થાય એવી વાત તું છોડી કે તારા પ્રેમીઓનેય શુ તાર દુખી કરવાના ?”

કહો, માતાની આ બધા સમગ્રવી કંઘા માટેના વચનોમા સંમારની કેવી દલાલી છે ? કેવી જગત મુલબ દલીલો છે ? આ દલીલો અનાદિ કાગથી ચાની આવતી દલીલો છે, પણ તે અજ્ઞાનીના ધરની, અવિચારકના ધરની હો માતાના બોલ જરા જુઓ કે કેવા દીર્ઘદષ્ટિ વિનાના છે, કેવાક અજ્ઞાનતાભર્યા છે !

મમાગની દલીલોના પ્રતીકા

મામી યુક્તિઓ — મા કહે છે કે ૧ ‘ અમારામાથી તને કોઈ દીક્ષાની રજા નહી આપનાવુ ”

કેમ જાણે સામાને રોકી રાખવાનો પોતાને અધિકાર મળ્યો છે અને સામે વેરાઅના, કાળના ને કર્મના કબજામા નહિ પણ પોતાના કબજામા જ રહેવાનો છે ! એમને કોણ પૂછે છે કે આ સમારમા કઈ વસ્તુ તમારા કમળમા રાખી શકો એમ બધે તમારા કહ્યા મુજબ જ ઉપજવાનુ કયા છે ?

એનું નામ કે જ્યાં કશું આપણા કમજાત્રા કે કદામા નહિ સંસારી જીવો પાછા કેવા અણુજ છે કે એ પાપની મર્વ વાતમા ગમતિ આપે છે, માત્ર ચારિત્ર, બ્રહ્મચર્ય વગેરે ઉચ્ચ ધર્મમા જ નહિ! અહીં મર્યાદા કે બીજું કંઈ? સજ્જનની માથે થતા તો ગમે તેવાનેય આવડે છે તો કોઈના મહા ધર્મની સામે વિરોધ કરવાનું આપણને આવડે એ આપણી કેવી દુહશા! કેટલું જીવવું છે, અને શું માથે આવવાનું છે? અતરાય ધર્મ મા કરવાનો?

વૈગય્ય મામેના 'જગતના યોજના સમાધાન

(૧) ઘર એટલે પાપધર જીવને ભરવૃદ્ધિ કરી આપનાર ઘર - મા કહે છે કે 'દીક્ષાની વાતથી ઘર ઉઠી જાય છે'

પણ એને ખબર નથી કે ઘર એટલે પાપધર, જીવને ભરવૃદ્ધિ કરી આપનાર ઘર, એ ઉઠી જવું જોઈએ કે એની પર પરા ચાલવી જોઈએ? અની પર પરા કે જેમા આપણે અને આપણી પાછળના કુળતિમા દૂર પછે કચનાઈ મરે.

તમારો ઘરસસાર ચાલુ એટલે શું? (૧) અનત જીવોના પાલન કરનારી દયાળુ પાજરાપોષ? કે રોજના અસખ્ય સ્થાવર જીવોને અકાળ કળીણ મૃત્યુ પમાડનાર કતલખાનું?

(૨) ઘર એટલે સીધે સીધા નહિ તો પરાણેય જીવના પડે એવા ૧૮ પાપસ્થાનકનું નિનાસ કે ૧૮ ધર્મસ્થાનકનું?

(૩) ઘરસસાર એટલે અશાતા, અપમાન, અપયત વગેરે દુ જોતુ ઘર કે અમર સુખશાતા, અમર બાદશાહી, ને અમર કીર્તિનું ઘર?

(૪) માનવનો શ્રદ્ધસસાર એટલે એકમાથી અનેક જીવોનો સર્જનહાર કે જીવોનો ઉત્પત્તિદાર?

(૫) હુ ખ અને દોઢોના મીનેટકોટીટના પાપા નાખી આપ નાર ? કે એનો ઉચ્છેદ કરનાર ?

કુમાર કહે છે કે માયામમતામય ઘન્યા સન્વાળે મગીયામ નિઃશ્ચિતા અને નુકમાનીનું જીવન છે, પુણ્યભક્ષણ અને પાપપેષ વચ્ચેનો ધીખતો ધધો છે !

ધૂતારા કોણ ? - મા (૨) કહે છે, 'ઘન ઉઠાડી દીના કરનાની વાત કરનાર કોણ ધૂતારો મળ્યો ?'

કહો નુ એટલું જો નહિ સમજી રોય કે એની વાત તો ત્યાગી, નિરુપૃતી માધુ મહાનજ કરે, તો શુ એને ધૂતારા કહેવાય ? પણ એક આમ બોલાવે છે જો જરા આવું બોલનાર તટસ્થ બાવે વિચારે તો લાગે કે ધૂતારા તો માધુ છે કે તમારા જેવા ન સારી ? અનત બાવે પ્રાપ્ત થયેલી આ દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્રની આરાધના કરવાની નુંદર તકને, દુલ્લભ સામગ્રીનો સદુપયોગ કરવાની તકને અને મદનતિ પામવાની તકને ભૂરી લે તેમજ જીવને પાપ બધાવે એની કાર્યવાહીમાં ચોજવાનું કામ કરે, એ ધૂતારા ? કે સદ્ગતિની કાર્યવાહી કમવનારા ધૂતારા ?

વૈરા યની ભુન્દી ? — (૩) મા કહે છે, 'સાધુ ભુરફી નામે છે ?'

કહો સાચી વાત છે આ ? જો અમારી પામે આની ભુરફી હોય તો, પછી તો તમને એકને બાકી રાખીએ ? નથીને આની કોઈ કરામત હોય, તો એ તો આ માના અનત ક્રયાજીને નધાવ નાર છે એને ભુરફી કહેવાય ?

ઉવા બોલ કોના ? (૪) વગી પુત્રને મા કહે છે, 'તુ આજ ઉવા બોલ બોલ છે'

શુ નિરામીના સ્વપરના જે તારકે એના વૈરાન્યના બોલ એ ઉવા બોલ ? અને સગા સબધના સ્વપરના જે મારક બોલ એ

મીરા સરળ બોલે? કુમાર તો ઉલટો પોતાના સગારના મર્વ સ્વાર્થ મૂકી પરમાર્થના માર્ગે જવાનું કહે છે એને ઉધા બોલ કહેવાય? ના તો ગુ મોહાધી પોતાના જ સ્વાર્થભર્યા બોલ કહે, એ સીવા બોલ? ના

માચી લાલાશ — (૫) મા કહે છે, 'આ ઠગાંધી તારૂં મો ફીકકું પહીં ગયું છે'

કેવું ગયું? ખરી રીતે જગતમા જે ઉજળું મો દેખાય છે, એ તો તમારો મારીને મા લાલ નાખવા જેવું છે, એ મોલની લાવાશ છે જ્યારે વૈરાગ્યમા એ નામ જેવી મોહ પુદ્ગલની ભાડૂતી લાલાશ ગઈ અને આગેજ્ય મળ્યું, તેથી વૈરાગ્યમા ઉક્તિનિભાનની સાચી લાવાશ નાચી ઉજળામણ છે પણ જે મોહધેલા હોય તે અને ઉદામપણું, દુષ્ટીયારાપણું સમજે છે અવનીચકુમાલ ઉદામ નથી વચો, ઉદામીન જન્યો છે ઉદાસીનતામા જડપુદ્ગલનું ગમે તે ધાઓ, પણ આત્માને સ્વચ્છતા છે. જગતમા તો જડપુ ગયના માન્ય બોળપણા ઉપન નાયનાનું હોવાથી અસ્વચ્છતા છે, ખુમારી યા દીનતા છે એમા વળી કાન્તિ શી હતી?

ગુ જીવને રૂપનો અનુભવ નથી તે ચારિત્રના કંઈથી હરે છે? — (૬) વળી મા કહે છે, 'દીકન ને તો અકના મુખ જોયા છે, દુષ્ટ કદી દીપ નવી ખડગવાન સમા ચારિત્ર ને પાળીરા?'

માની આય વાત જોટી છે આ જગતમા નરકાદિના અનત દુષ્ટ અનતવાર આપણે જોયા છે અહીં પણ બીજું કંઈ ન હોય તાય ચિતાના, ઈર્ષ્યાના, મનને ઓછું આવવાના, વગેરે દુષ્ટો કયાં ઓછા છે? કયા દુર્લભ છે? છતાં ખેર ઘડીભર માનો કે સસારમા કંઈ દુષ્ટ યાદ નથી, માત્ર ચારિત્રજ દુષ્ટ ભર્યું લાગે છે પણ

એ કહો કે ચારિત્ર વિના આગળ દીર્ઘકાળના મુખ મળવાના છે ? બાવી દુખ અટકવાના છે ? કુમારે ગુરુજીને પણ એજ કહ્યું હતું કે ચારિત્રના દુખ તો આગળ ઉપર લે મહામુખને લાવી આપે છે, એની અપેક્ષાએ ચારિત્રનું વર્તમાન કષ્ટ તો અતિ અન્ય છે. ગજજ-ભય-અર્થ અતઃ જચારના કાન્તે દુખ નેશ્વાએ સહન થાય છે — (૭) મા કહે છે, 'કુમાર' ભૂખ-તરસ તુ ખમી માતો નથી, તારે ચારિત્રની શી વાત ? દીક્ષાના લુખજી સોજન, કપા મેવા મગી મેલુ, ઠાણ સુધાળે, 'વાવ' આ બધું તું કેમ મહી શકે ?

અહીંયા મા સમજતી નથી કે જેમા (૧) અતરમા ઠાડ બહુ ધન કમાવવાની ધગત જાગી ગયા પછી ભૂખ-તરસ સહન થઈ શકે છે (૨) મગીના સ્વાર્થ લુખજી ખાડ શમાય છે (૩) ઘરમા આગ, જામમા ધાડ વગેરેના ભય જાગ્યા પછી ઉજળા વસ્ત્ર અને કાયા ટોશી છૂપાવાય છે, પકવાત્ર, પલગ જતા કરાય છે, અને (૪) ઠાડ આપણને જાતથી મારી નાખવા તૈયાર થયો હોય, પણ જો માવાના કૈશ તોડી નાખી ચતાવતો ટોચ તો જેને આપણે યુગીથી એમ કહ્યા હોય છીએ

તેજ પ્રમાતે દીક્ષા માટે એ બધું શું દહીત છે ? કેમકે દીક્ષાર્થીને (૧) મોક્ષનું મહાન અર્થોપણ છે (૨) પુણ્યાનુ બધી પુણ્ય કમાવાના અને પાપક્ષય કરવાના અર્થ છે (૩) દુર્ગતિઓમા ફસાડ જવાનો મહાન ભય છે (૪) લોચ બલિષ્ઠના અને મૃત્યુના દુખમાથી બચાવી લેનાર છે માતા ગમે તેટલી સમારતી દલાલીની દલીલ કરે, પણ મુસમજ થયા પછી કુમારને ચારિત્ર કયાથી કહીત લાગે ? દુખમય સસાર કયાથી રુએ ?

કેમ જાણે ધર્મમા દુખ છે અને અસારમા દુખ નહિ પણ મુખ છે ! — (૮) મા કહે છે, 'સાધુજીવન તો તપથી ભગેલુ છે. એ તપમા તારી કાયા હાહપિજર થા જશે'

મા કેમ ભૂલી જાય છે કે,

(૧) કાયા માત્ર હાડપિંજર નહિ, પણ એક 'કાયાની' જાણ થવાની છે

(૨) આમેય નયના વગેરેથી શુ હાડપિંજર થવાના સભન નથી ?

(૩) તપ ગુમારી રૂઢપુટ નખેલી કાયા ખાનપાન, એશ આનમી અને નાજાદિના પાપ કનાવી પરસોટમા અનેક હાડપિંજર તો શુ પાપ એની નાજીક કીરી, મકો ૧ જેવી કાયા આપને, કે જેના પર મીનમ નામ ગુજગે તે અમલ થશે.

(૪) હાડપુટ કાયાનો મોહ આ જાના કલ્યાણની ચિંતા ભુવાનશે આત્મજ્ઞાનનાની દુરન જ નહિ રહેવા દ

(૫) તપથી કાયા મુકાઈ જશે, એવી ભય સજ્ઞાને વશ પડી તપ ગુમાનનામા અહો મળેલી મકામ કર્મનિર્જરા કરવાની મળેલી અજેઠ સારના ગુમાનાય છે પછી પાપ સિવકમા નહી દિસામે પરસોટમા અનિચ્છા પાવના નિષાધ બોગની અમમ નિજરા કરવી પડે છે

(૬) કાયા તરફ દષ્ટિ રાખનાથી તપ તરફ ઉપેક્ષા થાય છે, આહાર સજ્ઞા પાપાય છે એ પાપબ ઉપર બીજી મજાઓ, બીજી પાપનામનાઓ અને કથાઓ ચિન્થ બને છે આના આવા મહા નુકસાન કોણ સ્વીકારે ?

દુ ખ અગે ત્રણ મુદ્દા વિચારણા - (૬) વગી માતા કહે છે કે, 'ચારિત્ર તો કમ્પ માણસોનું કામ ■ તુ કોમળ, તુ પોચા, તારાવી ચારિત્રના દુ ખ સહન ન થાય જે વાતથી દુ ખ થાય તે કર નહિ ?

માતાનું આ વચન પણ ખરેખર ઉપર છત્રકા વિચારનું છે કેમકે દુ ખ અગે ત્રણ પ્રકારનો વિચાર કરવાનો છે

(૧) પત્નિજામે દુખ કે મુખ ? વર્તમાન દુખ, અતે મુખ-
ખેના વચાને કોણ ? — પહેલો વિચાર એ હોય છે કે તત્કાળ દુખ
ઠે, કે પરિણામે દુખ છે ? વગી હાલ દુખ વધારે છે કે અને
મુખ વધારે થાય એવું છે ? આ અધિક્તાનો વિચાર કળ, પ્રમાણ,
સ્વરૂપ વેગ વગેરેથી વિચારવાનું છે દા ત માધુસ પાનાના જ
હાથ પાનાના મરીર પંચાક મૂકે છે, કે મૂકાવે છે, તે કેમ ?
પાકી નયેલું શુભકુ મપવા માટે શુ ત્યા દુખ નથી થતું ? થાય
છે પણ પત્નિજામે મહામુખ છે પંચાક કમાવા માટે માણસ શુવા
મીના કે મજુરીના કેટલાય દુખ મહત્ત્વ કરજ છે મોગે શ્રીમત
પાના મહત્ત્વ કાટવા માટે કરના જોયે અને ન જમતા પથ
મેરેજ છે તો પછી એમ કેમ કહેવાય કે જેનાથી દુખ થાય તે
ન કરીએ ? અહીં કુમારને પણ ચાગ્રિ અને અનશન સુધીની
વસ્તુ ઔરધરૂપ લાગી છે અને આદરવામા પરિણામે મહામુખ છે,
તેથી તત્કાલ દુખની કાઢ પ્રિમત નહિ

(૨) મન દેગ્વી નાખા — બીજી એ પણ વાત છે કે દુખ
લાગનાનો આરામ મન પર છે ધારે કે હથ લાખ રૂપિયામાથી
લાખ રૂપિયા શુમાયા, હજીય નવ લાખ પાસે છે, હતા માણસ
રહે છે, કટપાત કરે છે ત્યારે બીજે ડાહ્યો માણસ એ વિચારે છે
કે આમ તો આપણી પામે એક લાખેય કયા હતા ? આ તો નવ
લાખ રૂપિયા હજી આપણી પાસે છે, શુ દુખ છે ? મન દેગ્વી
નાખવાથી એના એજ રૂપિયામા મુખ અનુભવે છે આમ કુમારના
મનને નન્ક નિમોહના દુખ આગળ આ કાર્ય પ્રિમાતમા લાગતું
નથી. ઉપર આ તો મુખ રૂપ લાગે છે. ત્યા દુખની પાનજ
કયા દની ?

ચારિત્ર સ્વીકારીને પાળવું એજ સાચું કર્તવ્ય છે, એવી શ્રી જિનેશ્વરદેવની વાણી છે. તો જેમ પનિક સેનાપતિની આત્માથી લડાઈના ખરખરમા હોમાઈ જતા આયકો નથી ખાનો, તેમ જિનાજ્ઞાની કોએ જોને શા માટે ચારિત્રમા ઝુકવવા માટે આયકો અનુભવો જોઈએ? એમા એટલું છે કે અહીં પોતાની શક્તિ જોવાની હોય છે પરંતુ ખરી વસ્તુ એ છે કે શક્તિનું માપ ન્યાયપુરસ્સર અને અનંત આ મહત્વવાળી અપૂર્વ તકના મૂલ્ય મમજીને કાઢવું જોઈએ નહિતર એવું જાને છે કે આપણું મન આપખનેજ ઠા છે. આત્મામા ગમ્મિ હોના છતાં અભ્યાસ નથી કર્યો હોતો, તો તરની શક્તિ નવી દેખાતી. તેવી તપની શક્તિ છ નહિ એવું નથી મનને દેખાતી, અભ્યાસ પાડવામા આવે તો પછી ત વાજલા મેઠા તપની શક્તિ છે એવું પોતાનેજ લાગે છે. આજે એના દાખલા છે એવીજ ચારિત્રની શક્તિ અમે સમજીએ.

આજ તો અમેરિકાના Psychologists (માનસશાસ્ત્રીઓ) એ ગ્રાંધી કાઢવું છે કે માણસ પોતાનામા જે શક્તિઓ છે, એના કરતા બહુ ઓછીનો ઉપયોગ કરે છે. અર્થાત્ પોતે ઉપયોગમા પોતાની જેટલી શક્તિ હોવાનું સમજે છે, એના કરતા કેઈ શુદ્ધી શક્તિઓ તે ધનવે છે. દા. ત. ગ્રાંધી માદી વાત કરતા પશુ જેને નહોતી આવડતી એ આજે ગ્રાંધી સભાઓમા સારૂ જોડીને છાપ પાડી ગઈ છે. ધાર્યું કામ ઉપજાવી ગઈ, એવા ત્યા વક્તાઓ તૈયાર થયા છે. અહીં પણ ચારિત્રની શક્તિનું માપ કાઢવું જોઈએ એમને એમ જ ન માની લેવાય કે પોતાનામા એ શક્તિ નથી. આ દેશમા ત્યા પાછીસ્તાની વરની, ત્યા એવાય હશે કે જેણે મરવાની બીકે શક્તિ બહારના દેખાતા પશુ કાર્ય કર્યા હશે. દા. ત. ચાર મજલા ઉંચા એક માળાની અગાશી કે બારીમાથી બીજા

માતામાં ફરી પડવું—જગત્તો દુઃખનની ગુલામી ઉઠારી લેવી માત્ર અશક્ય લાગતું કામ થકય ક્યું ને? તો અહીં પણ મળેલી મુવર્ણ તકના હિસાબે માપ કાઢવું જોઈએ કે પોને કેટલે પુધી જઈ શકે? એમ તો સચાગ્રમાય ક્યા દુષ્ણ નથી, તે ચારિત્રને જ માટે દુષ્ણ કદ્યા કરવું?

તરલતાજી ચારિત્ર માટે કાયરતાનો વિચાર નહિજ કરવાનો—માતાના કથન તરવદિના નથી કુમાર એથી જરાય ટીકો પડતો નથી, એ તો ઉપરથી કહે છે કે,

“કુમાર કહે જનની મુળે, જિન ચહી, જગદેવ
સયમથી મુખ પામીઆ, તે મુખજે મુખ હવે
અર્જુનમાથી ઉઠયો દક્રપહારી ગોય,
પ દરી વગી ગદિયા, માત્ર મુખાવુ તોય”

‘હે માતા, જુઓ કે ખુદ તીર્થ કર લગવાને સયમ લીધું છે, અને પડી એ મોક્ષના અનંત મુખ પામ્યા છે મહાવંશી અકવર્તી, અને જગદેવ જેવા પણ ચારિત્રથી મુખ પામ્યા છે તેમ મહા અપનાથી મહા પાપી અર્જુનમાથી, દક્રપહારી, નામિક એવો પ્રદેશી ગાજ, રાહિલીઓ ચોર, વગેરે પણ સંયમ પાળી મુખી થયા છે એના તરલતાજી ચારિત્ર માટે કાયરતાનો વિચાર કેમ કરાય? મુખ માટે આવી પણ મોટા કષ્ટ સહવાના સાહસ કેનય છે, તો ચારિત્ર માટે આનાકાની? ચારિત્ર જેની વસ્તુ કાને આલગવા પણ ક્યા મળે? ત્યારે આપણને તો આલગવા મળી, જાણવા-સમજવા મળી ઉપરાત આદરવા માટે સામે જ છે પછી કેમ હિંમત ન કરવી? શા માટે દુનિયાના બીજા, ત્રીજા ગળવાનલ્લા કરી મોહના ચડાવ્યા મૂર્ખ થવું?’

માતાની છેલ્લી રાખી દલીલ —માતાએ કુમારનો નિર્ધાર અકર જોયો એની વાતમા હવે બીજો બચાવ કરવાનું દેખાયું નહિ,

તો મારૂં તે નાશ કરી નાખ્યું ખેન ! મારી તને કાંઈ દયા ન આવી, પણ આ મિચાંચી બત્રીમ જાળાઓની દયા નવી આનતી ? હજીય તું બગડ્યું છે ? હજી તો તું ઘરમાં છે, શુરુમહાગજ પામે ચારિત્ર નથી લીધું પતિજ્ઞા નવી કરી તું જો, કે આ તારી નાની પત્નીઓ કુળનતી છે, એવો કરી તારી આજ્ઞા લોપી નથી, નિરતર તારા મામુ તો જોઈ જુગીમા રહી છે તારી મુખમોજ ઉપર એવું ધ્યાન આપ્યું છે એવી એને વિના અપનધે વિના દોષે તું શા માટે તરછોટે ?

કુળનાન સ્ત્રીઓની સમન્વૃત્તિ — માતાએ સ્ત્રીઓની વાત ઉપાડી એટલે હવે સ્ત્રીઓ પણ અધુભની આપે, ગદ્ગદ ન્વરે કહે છે, ‘હે સ્વામી ! તમારી ઉમર નાની છે, અને કાયા મુઠ્ઠામળ છે ! ત્યાં આ મહાકઠોર એવો મયમના બાર ઉપાડવાનું શ ? મહાવ્રતો પાળવા એ તો કન્વતની ધારપર ચાલવા જેવું છે તેય ઉદ્ધરમા આવીને એકવાર સ્ત્રીગત તો લવાય પણ પડી જાયો ડા કે જિહ્વીભંગ બાવીસ પરીમહ સહવાના હોય છે ! મન એવું પવન જેવું ચાલે છે કે વૈરાગ્યનો આ રગ એ ભૂખ-તરસ, ટાઢ-તકા જોડેના મતલ આક્રમણમાં ન ટકાવી શકે તેવી ચારિત્રપાલન હૃદય બની જાય માટે સાહન ન કરો, એવી આપને અમારી અત્યંત આજીજીભરી પ્રાર્થના છે’

કુમાર સન્મુખ કુળના દ્રશ્ય — આ દ્રશ્ય પર જરા વિચાર કરવા જેવો છે માતા ઝુરી રહી છે, કંટપાત કરી રહી છે ! બત્રીસ પત્નીઓની આખમાથી દડદડ આસુ વહી જઈ રહ્યા છે ! એ કાકલુનીભરી વિનવણી કરી રહી છે ! એમા સર ગદ્ગદ કંઠે નીકળે છે વાતા વરણ એકદમ શોક ભર્યું બની ગયું છે કષ્ટ પહેલાનો માતાનો આ પ્રેમાળ પુત્ર અને પ્રેયસીનો પ્રેમાળ પતિ પીગમી જાય, અને હૃદય મોહની લાગણીથી ભરાઈ આવે એવું આ દ્રશ્ય છે પરંતુ કુમારને

લોગ અને ત્યાગના એવા તફાવત મનનર્થ ગયા છે તેમજ એમા તર્કનાન આયુ યની અલ્પતા અને અસ્થિતા એની આખ મામે નથી રહી છે કે એ હૃદયની જરાય અમર લીધા વિના પાતાના નિર્ણયમા મક્કમ છે

‘હજી ક્યા ગુરુમહારાજે વાચક્ષેપ નાખ્યો છે’, આ બોલ કાયરના છે અહીં તો કુમારના મનથી નિર્ણય થઈ ગયો હતો એવા ક્ષાત્રધ જમ્યાના નિર્ણય તેવા નિષ્ણય નિષ્ણય એટલે નિષ્ણય બહે ગુરુ પાસે પ્રતિજ્ઞા નથી કરી દરિદ્ર-સૂરિ મહાગજ કેવી રીતે નાધુ થયા, તે વાણો છાને? વિતોડના મહારાજાના પુરોહિત શ્રાદ્ધજી એ, તેમનો નિર્ણય એવો કે ‘હું ન નમજી શકું એવું શાસ્ત્ર ને સાબળવામા આવે તો તે સમજવા સામાનો શિષ્ય થઈ જઈ’ બાધા હતી? ના પણ મનનો નિર્ણય હતો એમા દોષ વાર નાનીના મુખેથી ગાયા સાબળી બધ ન બેઠો ગયા સાની પાને નાનીજી કહે છે, “અર્થે” અમે ન સમજાવીએ ગુરુ-મહારાજ સમન્તવે” ગયા ગુરુજી પાને એ કહે છે “એમ ન નમજાય, એ માટે તો કમમર અજ્યામ બેઠાએ” પેલો નિર્ણય યાદ કરે છે કયો? શિષ્ય થવાનો થઈ ગયા સાધુ, વાર નહિ અહીં પણ કુમારનો નિર્ધાર છે તેથી માતાના બોલ પર કાંઈ દેરદાર થાય એમ નથી

પનીઓએ પણ હૃદય પીગળાવે એવા અવાજે ચારિત્રની કઠીનતા જતાની તેથી પણ કુમાર જતાય ડગ્તો નથી એ તો પ્રત્યુત્તરમા કહે, કે,

‘મયમય દત્ત જે નીકળ્યા, તે કિમ પાજા જાય,
કન્ન મુક્ષર દૂરે કરી, પડોચત્રુ શિવપુર દાય

હાથીના દાત જે બહાર નીકળ્યા તે નીકળ્યા તે કોઈ પાજા

અદર જતા નથી, તેમ

મારો આ લીધેલા માધુવેગ પાછળનો નિર્ણય પ્રાણાંતે પાત્ર અંદર છે, ત્યાં દુખ કદની શી વાત કરો ?

મોક્ષનગરે પહોંચવાની મારે ઉતાવળ છે. એ મારે કર્મ જોડાને હાથે જ છૂટકો.

મારા પર આજ મુઘીમા એ શત્રુને મહાદેવે અનંત કાળ વહી ગયા, ત્યાં હવે મારી નાની વય શી ?

આત્મકટયાણુ સાધવાનો મુશ્કેલ માર્ગ — વિચારને કુમારનો વચન વાતવાતમા આત્મશુદ્ધિના માર્ગેથી ખરી જાઓ છો, આખ સારે આવી ઉભેલી ધર્મની રૂઢી માધનાથી દૂર ભાગો છો, રૂઢી જાનીને અહીંથી બહાર નીકળતા જ પાછા હતા તેવા કુડા જાની જાઓ છો, પણ એ વખતે આ વિચારવા જેવું છે જૈન કુળમા આવ્યા છે એટલે દેહનું કટયાણુ નહિ, પણ આત્માનું કટયાણુ કરવાનું છે મોક્ષમા જવાની ઉતાવળ કેળવવાની છે ચતુર્થી પરાભવ પામ્યે અનંતકાળ વીત્યા છે, ત્યાં હવે નાની વય નથી કટયાણુ કરવાના નિર્ણયરૂપી હાથીના દાત બહાર આવ્યા છે એ નિર્ણય કેમ ફેરવાય, કે કેમ ભૂલાય ? તેમજ વીતરાગ પ્રયુક્ત મહાઆલબન મળ્યું છે, તો મોક્ષ પામવાની ઉતાવળ હોય છે ને ઉતાવળ ? શું પૂછું છું ? ઉતાવળ હો, ઇચ્છા નથી પૂછતો એમા તો તમે જાદ હા પાડો છો કે ઇચ્છા તો છેજ, કેમકે એની પાછળ કાંઈ જ જવાબદારી નવી માનતા

ઉતાવળના લક્ષણ કયા ? પ્રશ્ન છે કે મોક્ષે જવાની તમારે ઉતાવળ છે ? — એ પ્રશ્ન આવે ત્યાં તો વિચાર કરો છો કે જેમ ઓપ્રીમ અને દુકાને જવાની ઉતાવળ હોય છે, તો એના ચોક્કમ લક્ષણ હોય છે, તેમ અહીં મોક્ષની ઉતાવળ અગે એવું શું બતાવીએ ? દૂર પરામાથી હ—ઝરની ગાડી પકડી અગીયાર વાગે મુખ્ય ઓપ્રીમે

પહોંચવાનું હોય, પણ ઘેર સતના દામગીરી સવારે ઉઠતા વધારે
 મોડું થયું માનો કે ઠેક હવાળે ઉઠ્યા હવે સ્નાનભોજન સુધીના
 કેટલાય કામ પતાવી માઈલ દૂર સ્ટેશને પહોંચવાનું છે ગાડી
 બીજી મળે છે, તે મોડી હોવાથી ઓફીસને વખતસર પહોંચાય એમ
 નથી ત્યાં મોડા પહોંચો તો ત્યાંભેરદાર ઠપકો કે દડ મળે, અથવા
 આ વિષમ વખતમા નોકરીમાથી રુખસદ મળે એમ છે માટે
 વખતમર પહોંચવાની, અને તે માટે વખતસર સ્ટેશને જવાની
 ઉતાવળ છે તો મવારે ઉઠ્યા ત્યારથી કેમ વર્તો છો? બબ્બરમાથી
 દુધ વગેરે લઈ આવવાનું, જમવાનું પતાવવાનું, કેવી ઝડપથી, કેતુ
 રસ વિના, અને કેતુ સંક્ષેપમા પનાવો છો? વચમા આશામી
 ઉડી જાય છે જે ચીને ઓછી ખવાય છે એવું અહીં મોક્ષે જવાની
 ઉતાવળ હોય તો પુ.ગલની મેવાના દામ ઝડપથી, રમ વિના
 અને રૂકે પતાવવાનું થાય, મનગમતી જે વાતો જતી કમી, ઓગઆશામી મુકાઈ જાય ત્યાં નવગે પડ્યો કે નિદાનિકયા
 નહિ પણ ઝડ સામાજિક નવકારવાળી કે વાર્નિકચિતન લાગુ
 થઈ જાય, ખાનપાન, રૂપરમ, મધુર શાન્દ સ્પર્શાદિના રમ
 ઓછા કરી નખાય મોક્ષે જવાની ઉતાવળ છે ને? તો રાય કે
 રાઈ બતાવવાના અવસર જતા કરવા પડે, અર્થાત્ એ વખતે કામા,
 નમ્રતા લઘુતાને સજડ પકડી રખાય શુ? સારૂ કેટલું ખાધુપીધું
 કેટલું પહેયું—ઓઢયુ—લોગબુ એ ન જોવાય એના પર મહાર ન
 બધાય, પણ મોક્ષની ઓઢવે કે વીતરાગતા, વીતદ્વેષતા, નિર્ભે
 હિતા, સ પૂર્ણ આત્મરમણતા વગેરેની નજ-કેટલા જગએ છીએ
 એ જેતુ બેઠાએ એની જો માચોસાય ઉતાવળ હોય, તો એ
 વસ્તુને સાધી આપનારી ત્યાગની, તપસ્યાની, વ્રતની, પચ્ચક્રખાલુની
 પ્રભુભક્તિની, યાવત્ સર્વવિમતિ ચારિત્રની પ્રવૃત્તિઓ કરી લેવાની
 ઉતાવળ બેઠાએ

કુમારની મક્કમતા માતાએ આપેલી જા — અવતીસુકુમારની આખ મામે મોક્ષ તરવરી રહ્યો છે। તેથી જો કે મામે માતા અને બત્રીસ પત્નીઓ કરેણુ કાલાવાલા કરતી ઉભી છે, છતાં એનાથી એ જરાય દહેવાડ જતો નથી ભલભલા આવી કરેણુ કાકલુગીઓથી ટીલા પડી જાય પણ આ કુમાર અચળ છે, સમજે છે કે આ ભવ્ય મહેલાત, આ સ્નેહમૂર્તિ માતા, અને આ પ્રાણ પ્યારી જમણીઓ, એ બધું ક્ષણિક છે। ત્યારે ચાગિત્ર સાવનાથી મળતો મોક્ષ અગ્નિનાગી છે ક્ષણિકમા દેવદાસ જમ અગ્નિનાશીની માનના કોણ ગુમાવે? એના અડા નિશ્ચયને જાણીને હવે માતા સમય જોળખી લે છે અને જા આપતા કહે છે કે, “પુત્ર તારા કોડ કથ્યાણ થાઓ, સુજેવી તુ મયમ બાગીખર કર તારી આશા સફળ થાઓ” જાન તો ન્વાર્થના સ્નેહવાળા તનાગની રજા ગાની આપે? પોતાને આઘાત વાય છે એમ કહે, પણ દીક્ષાર્થીને કેડુ હેયુ મળગી જુ છે, ચારિત્ર વિના કરલુ દુખ છે, એ વ્યાં જોતુ છે? પણ આ માતા, અને પત્નીઓ જો કે પોતાના દુખની વાત કહે છે પરતુ જ્યારે આ પૂડે છે કે “મને તો અહીં પોષેપળ બળતરા છે નખનો છે ઘનમા?” ત્યારે એ એના દુખને સમજી કહે છે “ના, બાઈ ના” આમ માતા રજા આપી કે એ પુણ્યાઈ છે. અહીં જુઓ કે અજ્ઞાન જીવ માને છે કે હું બધું સરખું કરેં પછી બીજી વાત પણ એને ક્યા ખબર છે કે બાહ્ય જઠને તુ મુ સખખુ કન્નો? તો? અરે! તુજ મરખો થઈ જમજા ખરી રીતે તો બેટલી પુણ્યાઈ મળી છે, તેનો ઉપયોગ કરી લે નહિતરે ધ્યાન રાખજે કાળ ઠગી જાશે

દીક્ષાર્થ અને કંટક વચ્ચે પૂર્વ માળે વાર્તાલાપ — પૂર્વના કાળે દીક્ષાની સામે સમજૂતી થતી, પણ લાનિસરની એમા દીક્ષા ખગખ નહોતી કહેવાતી, વળી એમા દીક્ષાર્થીને અધ્ધલ વિનાનો

કે જ્ઞાન ભૂલો નહોતો ઝહેવાતો, તેમ જોમા શાધુઓને ગાળો નહોતો બગાડી, પણ (૧) ચારિત્ર કેવું કેવું કઠીન છે, (૨) સંસારમાં કેવી મુખમગચડ મોઝુદ છે, અને (૩) પોતાને કેવું બારે દુઃખ થાય છે, એ કહેવાતું જોધી જો દીક્ષાર્થી જરાય ન ચસકતો, પછી જોને મર્મત અપાવી દીક્ષાર્થીને મર્મતિ માટે કુટુંબીને સંતવવામાં દિવનો અને મહિનાઓ નહોતા ગાળવા પડતા ભગવત જોક જ દિવસમાં નામમાંથી વાતચીત થઈ જતી જોમા દીક્ષાર્થી વૈરાગ્યને પગથી લઈ રનેદીઓ અનુકૂળ થઈ જતા આ ગી કહેવાય આજે તો મહારિચમતા છે, બારે મુઠકેલી છે પણ કમ કમ ધર્મી ગણાતાઓએ તો ખાસ સમજવા જેવું છે

આદર્શ પત્ની — સવતીમુકુમાલને માતાની મમતિથી અપૂ આનંદ થયો ત્યારે પ્રશ્ન એ રહે છે કે પત્નીઓએ રત્ન આપી નહિ? કે માતાની સમતિ મામે બળવો પોકાર્યો? કહો કે અં બીજા, આ નહિ આદર્શ તો પતિએ માગ્યું અને સામ્યએ સ્વકાર્યું તે પ્રમાણ નાયદેશની કુલીન પત્નીથી પતિ નામે બળવાળે થવાય નહિ, વાધરુ જેવા હકાવા મણય નહિ પતિના બળ હુદયની ત્રિયાન્જા પહેલી કરી જોધએ કુમાર પરિવાર સુરુજ પાને જાવીને કહે છે, ‘સુરુજ! ગાંઠ સમાન જોવા અમને આ ઘોર ભવસાગરથી તારા’ ” જો જો હો, હવે અ નહિનીશુભ વિમાનની માગણી નથી માટે જ નિયાલું ન

કુમારની દી ૧ — સુરુજએ ત્યા દીક્ષા આપી અનુમોદના થ છે ને? ‘ધન્ય છે જોને કે જેણે આવા દેવલોક જેવા મુખ દોડ કરોને અનુમોદના થાય જ ને? અવતીમુકુમાલના મુખ વૈ એવું છે કે જોની માત્ર આશા પણ સમાગ્ના તસિયા જીવે જોધી લાગ દપકાવે, ત્યા મળ્યા છતા ત્વજવાની વાત કેમ ચમકાવે? હવે માતા સુરુજને કહે છે કે ‘ભગવત! આ કુ

તો મારા આખની કીકી છે, કવેજની કોર છે એને માગી રીતે સાચવજો સુકોમળ છે તેથી તપ કરતા એને રોકજો એણે જન્મારે હું ખ જાણ્યું નથી, માટે એને કબૂત ન પડવા દેશો. મારી આથી પોથી કહો કે સર્વસ્વ કહો, એ બધું આ પુત્ર છે એને વિશ્વાસપૂર્વક આપના હાથમા મોપુ છું” કેવી ભલામણ આ? કેમ વાડ? કહો કે આ પુણ્યશાળી પુત્ર પર માતાને એવો સ્નેહ સદ્ભાવ છે એને મોહાધતા ન સમજતા, કેમકે જુઓ માતા પુત્ર સાધુને શું કહે છે

માતાની શિખામણ — એ કહે છે ‘મામણો, દીક્ષા આદર્શ તો માત્ર કથું પણ એને જરાય અતિચાર કે દુષણ ન લાગે એ રીતે પાળજો જરાય ખામી ન આવવા દેતા. નો મ સાગથી પાર ઉતરારો’ આદર્શ કુળોના આ ભવ્ય ઇતિહાસ છે એના પુનરુદ્ધાર કરો. માતાના શબ્દો વિવેકના ધરના છે ભવપાર જલુ હોય તો દોષ ન સેવાઈ જાય, એવી શિખામણ દે છે વાત માચી જી ચારિત્ર લીધા પછી દોષ ન લાગવા દેવાની પૂર્ણ તકેદારી જોઈએ, તોજ ચારિત્ર લીધાની માર્ગકતા ગણાય નહિતર તો,

દોષમેનનના કટુપરિણામ —

જો ચારિત્ર લીધા પછી જીવ આરામી કે અનુકૂલતામા અથવા બીજા, ત્રીજા નિકલ્પ કે આકર્ષણમા પડી દોષ સેવતો થઈ જાય, તો

(૧) પહેલું તો જિનાસાભજક બની મહાન કર્મખંડ કરનારો બને છે.

(૨) લીધેલી પ્રતિજ્ઞા ચૂકવાથી બીજાની નજરમા હુલકો કરે છે.

(૩) શુદ્ધ ચારિત્રના અતિ ઉચ્ચ ફળ માત્ર ધોઈ પુનઃમલ-ગુવામીના કારણે ગુમાવે છે, એ કેવી દયાજનક અજ્ઞાન દશા!

(૪) માતાપિતા વગેરેના દ્રોહ કર્યાનું સાબિત થાય છે કેમકે માતાપિતાદિની મેવા કરવાનું મૂક્યું તે મહાન શુદ્ધ ચારિત્રની સાધના માટે આ એક યાદ રાખવાનો મુદ્દો છે. 'ઘેર હોત તો મેવાના કબૂતર લેવાવા પડત ઘર છોડ્યું છે, એટલે હવે ઠીક થયું કાંઈ કબૂતર નહિ મળ્યાં રહેા' એ વલ્લભમા તો સેવાના કર્તવ્યને ચૂકી દ્રોહ કરવા બસાગર છે.

(૫) દુષ્ણો લગાડવામા અનાદિના કુસન્કાર તાત્ત અને પુષ્ટ નહે છે.

ઈત્યાદિકદુષ્ટચર્યથી વિચારણા કરવામા આવે તો ધર્મ સાધનામા ચલાવાની પાવ, મેવાતી શિથિલતા અને લગાડાતી સન્માનની ભૂખની અનાદિની આવુ રીત જરૂર દૂર કરી નખાય.

માતા અને પાનીઓનું ઘેર ગમન — માતા અને પાનીઓ વચ્ચે ઉઠીને ઘેર ગયા ત્યાં તો એમને ઘન ખાવા ધાય છે, કેમકે ઘર હવે પ્રાણ વિનાનું કલેવર રેખાય છે. સમકિત આત્માની પણ એવી નિમિત્તિ રાય છે. મમાર એને ખાવા ધાય છે વીર પ્રભુ મોક્ષર્થ આપ્યા ગયા. એમના વિરુદ્ધી વર્તમાન કાળ નિષ્પ્રાણ લાગે છે. હૈયું એવું કેળવવાની જરૂર છે કે પરમાત્મા, એમની વાતી, અને એમના સઘ વિના બધું સ્મશાન જેવું લાગે એ બન્યા પછી જુઓ કે હૃદયમા પ્રભુસકિત, સઘમેવા અને જિજ્ઞાસાએ દુરમાવેલા અન્ય અનુકૂળોનું પાવન કરનારા કેવા કેવા કદૃષાવ હૃદયમા દિગ્મે છે તરત મમજેવાને આ સસારમા આકર્ષી શકે એવું શુ છે? અને બે કાંઈ જ આકર્ષક લાગી હૈયું નિશ્ચિન્ત અને, તો માનવ પડે કે તરત સમજાય નથી.

અવતીયુક્રમાવ મુનિની ગુરુજી પાસે અશ્રુત વિનતી —
અવતીયુક્રમાવ મુનિ હવે ગુરુજીને એક અશ્રુત વિનતિ કરે.

“હે ભગવત ! કમ ખપાવવા માટે કઠોર તપક્રિયા કરી છે પણ મારાથી દીર્ઘકાળ સુધી કઠોર તપ અને ક્રિયા મળે એ નથી તો આપથીને પ્રાર્થુ છું કે જો આપથી રજા આપો તો હું હંમલાજ મીધું અનગન આદર, જેથી એના ઘોડા કાળના કુટ્ટી શિવમુખ પ્રાપ્ત કરી ગયું ” તુ તો થોડા કાળ સામટું સ્વી લાઇશ ’ આ એની શ્લિની વિચારણા છે આપણે તો કદાચ દીર્ઘકાળ સુધી પાળવા તૈયાર હોઇએ, પણ મામટા ઉપસગ મદના નહિ આમને એમ થાય કે કે ‘ મને દૂકે પતાવવા કો લાવો અનગન કરી વિકરાળ વનમા કાયા વોસરાની દઉં ” એ મોક્ષપદ નગ્નની કેલી મધી તન અને તાવાવેલી છે તેમ ભયે દીવ કાળના તપક્રિયાના કંટ નહી મહી, પણ તેથી અધિક કષ્ટ અત્પકાળના અનશનના મહર્ષે કિલનનાની કેલી તૈયારી છે, એ આપણા મા’ આ કવિનગનાજ નર્મશ્રીમત અને મહાગુપ્તી તરુનના - દાનતથી વિચારના થાય છે, આજ વિષમકાળના આજ મહાન પ્લાન્ત આખ નામે રાખવાથી લાભ એ છે કે કદાચ મોટું ચારિત્રનું પાલન કરવાનું નહિ, પણ કમમા કમ માર્ગાનુસારીતા ન્યાય ન પવતા, સૌમ્યતા, પદોપકાર વગેરે ગુણોને પકડી રાખવાનું જોમ પ્રાપ્ત થાય છે મનને એમ થાય કે મહાપુરોષ ન થાર કષ્ટ મટી ઉચ્ચ ધર્મ મા’પો, તો હું એથી કેમ આજ કષ્ટ સહી માત્ર સામાન્ય ગુણો અને ધાર્મિક આચરણેનિય કેમ ન માયલુ ?

પૂર્વવર આચાર્ય ભગવતે આપેલી રજા — કદાચ વાઘવરના જડળામા ચવાઈ જવું પડે તો પણ અનશન અને ધ્યાનમાં અખંડ સમતા-સમાધિ રાખવાનો નિર્ધાર છે, એવી વીરતા દેખાડે છે, તેથી હવે ગુજી એને કહે છે કે ‘હે દેવાનુપ્રિય ! મુખ ઉપજે તેમ કરે’ પાયમા આતમા આવી અમર્યાદિત સમયના અનશનની રજા એમ

અપાય નહિ આજે તો ઉત્કૃષ્ટ ૧૬ ઉપવાસનું પચ્ચક્ષણી અપાય
 કે કેમકે તેણે વિશિષ્ટ જ્ઞાન નથી પણ આ તો પૂર્વધર આચાર્ય
 ભગવત આર્યસુહૃદ્સિ મહાગજ છે એમની વાત ન્યાયી આપણા
 કરતા પૂર્વધર મહાપિને શબ્દ, શુકન, નિમિત્ત, ભવિષ્ય વગેરેનું
 વિશિષ્ટ જ્ઞાન હોવાથી એ ભવિષ્યજ્ઞાન જોઈ શકે છે, આપણને
 ખ્યાલ નથી કે આ ભવજીવનનું અનન્ય મમાધિમા પુરું કર્યો કે
 અનમાધિમા? માટે આપણાથી અર્વા રક્ત ય ન અપાય, તો એ
 ઠવાવાય તો શાનું જ? આવાય ભગવતની ગતિ વિના ખામ તપ,
 ખામ અભ્યયન, ખામ ધ્યાન, વગેરે આરાધના ગણાતી વસ્તુ પણ
 કંવાની હોતી નથી કેમકે શાસ્ત્ર કહે છે કે આવાય એની પાત્રતા,
 એના લાભ એના અપવાદ, વગેરે જાતે છે

અનતીમુકુમારમુનિ સત્ત્વને ક્ષમાપના કરે છે - શુભહારાજે
 રમ આપવાથી, અવતી-મુકુમાર મુનિ શુભજીને વહના કળી
 બધાને ક્ષમાપના કરી લે છે સાધુઓ ખૂબજ પ્રશંસા કરે છે,
 હૃદય આકર્ષાઈ જાય છે આર્ષાઈજ વાચને? આરી ઉચ્ચ આરાધના
 અને મરણાત કષ્ટ મુખી મહાના માટેની તૈયાગી પૂર્વક વનમા
 કાઉસ્સગધ્યાને રહેવા જાય, એવા મમયનું દસ્ય ખખજ આકર્ષક
 હોય છે, એમાય જ્યારે એ મહાન વીરતા આદરવા બહાર નીકળે
 અને બીજી બાજુ અતિ લુપ્તા-નમ્રતાથી મર્વને ખમાડે, તે વખતનું
 દ્રવ્ય હૃદયવેધી હોય છે, કલેજુ પાવનારૂં હોય છે ત્યાં સૌની
 આખમા અશ્રુની ધારા પડી રહી હોય છે જોનારના મોહની કેઈ
 વૃત્તિઓ તે વખતે પલાયન થઈ જાય છે, ગારવ અને શરૂઓ આ
 જાગી જાય છે, હૈયુ બરાઈ આવે છે, શ્યામ વેગ લે છે, જાણે આવા
 આરાધક આત્માના ચરણમા લુકી રહીએ એમ થાય છે ગદ્ગદ
 ન્વરે અને રૂધાતા કંઈ ખૂબ ખૂબ અનુમોદના કરે છે તેમજ
 સ્વજીવન માટે અદ્ભુત પ્રેરણા મેળવે છે એક જળસ્ત આરાધક
 અનેકાનેક બન્યે જીવેને ઉચ્ચ માધનાની અમૃત પ્રેરણા પાવે છે

ગમશાનમા —એ વિધિ પતાવી ગુરુજીની રજા-આશીર્વાદ સહ અવતીમુકુમાલ મુનિ ત્યાથી નીકળી રમમાન તરફ જાય છે ત્યાં હામગી સડકનો રસ્તો નહિ, એ તો કાટા-કાકરાભર્યો રસ્તો ચહેરના મારા માગની ભ્રમ પર પગ મૂકવાનો જેને અભ્યાસ નથી, એ અત્યાચે જ ગલતી કાટાળા માર્ગ પર ગુલાબ-પાખડી જેવા કોમળ પગે ચાલ્યા જાય છે તેથી પગમા કાટા લોઠાઈ લોહીની મેરો છૂટે છે પણ એની કોને પડી છે? સાચુ આત્મા અને દેહનું મેદસ્તાન કરી લીધું છે, ગયાને શત્રુ તરીકે ગણી એને ઇરાદાપૂર્વક અનગનથી વહેલી તકે છોડી દેવાની જ જ્યાં તાલાવેલી છે, ત્યાં પગમાથી ઝીણી ઝીળી અનેક લોહીની મેરો પર લક્ષ શાનુ જ જાય? મસાણુમા આવી ઉભા રાત્રિનો સમય છે સ્થાન બિહામણું છે જ ગલી ગિકારી પશુના દારુણ સ્વર મળવાય છે કાયા ખોઈ જ નાખવી છે એવા આ મુનિને કોઈ કંઈ નથી, ટોઈ જ પમ્તાવો નથી કે મેં અહીં આવવાની ભૂલ ક્યા કરી નાખી? ઉલટું કહો કે જાણે કોઈ ઉપમર્ગ આવે તો ખુરી છે માટે જ ત્યાં ‘નમુઃશ્ચુષુ’ શકસ્તવ સ્નોત્ર જણી વતમાનમા વિચરતા અને પૂર્વ સિદ્ધ જિનેશ્વરદેવને નમસ્કાર વિધિ કરે છે પછી અરિહુત પરમાત્માદિ ચારનુ શરણુ ત્મરી લઈ, મર્વ ઉવને ખમાવે ં, અને ધર્મધ્યાનમા આરોંક થઈ કાઉસ્મગ્ગ મુદ્રાએ ઉભા રહે છે ખ્યાલમા રાખને શકસ્તવ-વકન બહુ ઉપયોગમા લેવાનું છે

ધાગ ઉપસર્ગ —હવે ત્યાં ત્મશાનભૂમિમા એવુ બન્યું કે મુનિના લોહીયાળા પગના નળીયાથી જમીન પર લોહીના બિંદુ લાગી ગયેલા, તે લોહીના અણુસારે અણુસારે એક ભૂખી શિયાળણી પોતાના ભૂખ્યા જર્યા માથે ઠેક આ મહાત્મા પાસે આવી પહોંચી

“તિણુ અવસર એક આવી જ બૂકી રે,
સાથે લેઈ પોતાના બાળ રે,”

તેને તેનો રસ, તેને તેની ગંધ આનતા તે તરફ તે દોડે એમા નવાઈ નથી તમને રસ છે ને પ્રભુભક્તિનો ? તો ક્યાક પૂજા, ભાવના, દત્તવ, વગેરેના સમાચારરૂપી ગંધ આવે ત્યા દોડી બાએ હો ને ? અહીં તો શિયાળાનીને માસાહારનો મોટો રસ છે એનું પગલોકમા પગિલામ શુ ? પણ બિચારી કરે શુ ? એનો બવજ એવો છે કે આવા પાપ મુલભ અને સજી વધને કમવાનું મળે છે !

ઉચ્ચ ભવના મુદ્દ્ય — ત્યારે તમે એક જૈન માનવના ભવ માત્રનો મહિમા સમજો છો ? આ પ્રભાવ છે કે મનુષ્યપણે અહીં જન્મવા માત્રથી કેટલાય ધોર પાપો છૂટી ગયા એવા એ મહિમા વતા જૈન માનવભવના સાચા કર્તવ્ય મમજો લક્ષ્મી, કૃષ્ણ અને વિરયોની સારસભાળ એ કર્તવ્ય નથી આદાર, મૈથુન, પરિમદ અને નિદ્રાની સજ્ઞાના પોપણ એ કર્તવ્ય નથી. કોપાદિ કપાયોની મહાય લીલા કરી એ કર્તવ્ય નથી ગવ્ય અને ગૌરવ નિકષા અને દુર્ધારન મેરવા એ કર્તવ્ય નથી કર્તવ્ય નો એ બવાથી છૂટવાનું છે કર્તવ્ય નિપાપ અહિં મક જીવન અનાનવાનું છે કર્તવ્ય ધન્દિયનિમદ, દયા અને સત્ય છે પ્રભુભક્તિ અને શુભેવા છે ને આ બધું બૂદધા નો પાછો કોઈ હલકો ભવ માર્યેથી બારે વાગી જવાના બિલાડીને જન્મમિદ્દિ ઉદરભક્ષણનું પાપ છે આ વસ્તુ પગ ખામ મન દોરી આ ભવના મૂદ્ય ઉપભવવાની જરૂર છે સાથે જાની માટે દુર્ગતિના ભવ અટકાવવાની અતિ આવશ્યકતા છે

જીવત ગરીર પગ જગી જુદમ — શિયાળાની દવે ભયક ઉપનર્ગ કરવા ત્યાર વધ ગઈ છે મુની કાઉસગમા એટલે હાલવા-ચાલવાની વાતેય નથી, તેવી આ તો નિર્ભીકપણે પોતાના બૂખ્યા બચ્યાઓ સાથે જાતે મીજળાની જમવા એની ગઈ હોય તેમ, કર દાંતે ફળની જેમ મુનિને ખટકવા શિયાળાની તો પોતાના બૂખ્યા બચ્યા સાથે

દૂર રીતે પોતાના દાતની વચમાં મદાત્માની સુઝાળી ચામડીને ચટાક ચટાક ચૂંટના લાગી એમાંથી વટી આવતું હોય છે. મન પીવા મહી અને ચામડી ખરાં જવાથી ખુદ પડેલા માંસ જે એ સિનારી જનારો જટાક જટાક જટમ જટકવા લાગ્યા એ વચમાં નનો આવી તો એને જાત વટે જટાક જટાક તોડીને ખાવા લાગ્યા આપણને તો સર્વજ્ઞ ચામડી ઉઠરણ્ય તો ઉપર મયમપદ્મા તૈયાર છે, ત્યારે ત્યાં અંતો દૂર રહ્યું, પણ કિંમતી જટકા છે. ગિરજાગીના તીક્ષ્ણ જાતમાં ઘા વાળા ભાગમાં જ વધુ ચવાવાની ધાર પીડા છે. એ નોયડી માત્ર આવી પણ જે સુઝાયમ જાત હીમાં હુમલો, ત્યાં ચામડી, માંસ અને નનોના આખાને આખા લમચા દાત વચ્ચે તોડાના લય અને ચવાતા લય, એ પડતું માપ મમળે છે? જાનિથી સાબળી પણ ન મકાય એની, અને જોવાની તો વાત કયા, માબગતાય કમકમી છૂટે એની આ મનમાં પેડના છતાં મદાત્મા અવન્તીમુદ્રમાય સમભાવમાં કીડ છે, સમાવિતને પકડી રાખનામાં મજબૂત મનવાળા છે આપણે કયા એમના કરતા વધુ નુવાળી કે ખટમચડા? મધ્યલ આપણે વધારે મજબૂત કે એમનું? ભૂવગો નહિ, એમની કયાનું સધયલ પાચમાં આરાનું જ છે એટલે મોક્ષનું સધયલ નથી છતાં કયા આપણા કરતા ઘણા દરજ્જે વધુ નુવાળી અને મુકોમળ છે એમાં આટલું મહી ગમય છે એ નહીં થયું ને? હજી મૃત્યુ નથી થયું, એટલે ધાર ચહવાનું ચાલુ છે ત્યારે આપણે ઉપવાસ, અંજલિ કરીએ, પ્રતિક્રમણ, પોષધાદિ કયાઓ કરીએ, એમાં કેટલું કમ પડી જાય?

ધર્મ સાધના ખાતર ધાર પીડા પેડવા સાથે આખું શરીર ખોઈ નાખના મુઘી એ તૈયાર છે, તો આપણે ધર્મસાધના ખાતર મગર પીડાએ પણ થોડી લડખી, થોડું દુઃખ, થોડી સગવડ-સામગ્રી, ખોના તૈયાર ન હોઈએ?

એ મહાત્મા ચાહીને મામા જઈ ચીન વેડે છે, આપણે અનિચ્છાએ આવી પડેલી પીડાને પણ ન વેડીએ ?

મહાપુરોના આરા જીવન પ્રસંગો તો મદાન આવડત છે એના આધારે કેમ ધર્મ સાધનામાં આગળ ન વધીએ ? એને બરાબર નજર સામે રાખીએ તો એાડી વધતી સાધના ક્યાનુભવ મળે છે

એમને દુખ નરક જેવું અપરપાત્ર છે હતા કેઈ મારજત કરનાર નથી, તોય અપૂર્વ નિર્માલ છે આપણને મદવાડના આમાન્ય દુખમાં મારજત કરનાર હોય છે, હતા સમાધિ મુરકેલ' કેમ ? દુઃખ નમનતય છે ?

સુવાળા નહેવાવી સાવ નહિ બનાવ સગવડીઆ બન વાધી કર્મ નહિ ખપે કાયાની મરણતમા આ માના છાડીઆ ઉખડો આ જીવનના અપકાળની આગળ પાગમાં ભાવી અનંતકાળ બગડો આ બધી વસ્તુ અમે મહાત્મા અવતી ખૂબ નાવધાન છે, માટે જગત મન બગાડતા નથી મન મગરે તો આત્મા બગડે એ નમરે છે કે 'કાયા એ બાહ્ય વસ્તુ છે બાહ્ય જગત ખાતર આત્માને ચા સાર બગાડવો ?' એ વિચારમાં મદ્દમ રહી મા મહાત્મા અખંડ સમરસથી, ચાત મુધારનથી પાતાના આત્માને આન કરાવી રહ્યા છે આ બધી ચિંતિતો ખ્યાલ પહેલેથી આશાય ભગવાનને છે માટે જ રત આપી છે નહિતર તો રત ન અપાય જુઓ હો ને આવી કારમી અને કઠાકો મુધીની પીડામાં મમાધિ નાય અને દુર્ધાન થાય તો કેવી દુર્ગતિ અને દીર્ઘમસાર થાય ? ત્યારે એવું પરિણામ જ્યા આવીને હિંમુ રહે, ત્યા શુ તેવા અનગન વગેરેમાં આગધના છે ? કે ઘોર આત્મવિગધના છે ?

ત્રણ પહોર મુધીના દીર્ઘ વેના — શિયાળાનીએ એક પહોર મુધી આખો પગ કરડયા કર્યો બીલ પહોરે બીજો પગ ખતમ કર્યો, તે દેડ કુણા માખણ જેવા માસલ લટપુટ સાધળ મુધી

મામના બટકા તોડી તોડીને ચાવી નાખ્યો. કાયા નીચે પડી કર્મ દેવા ઠાઠા, કે હજી મહાત્માને અપરંપાર વેદનાની વચ્ચે આયુષ્ય ચાલુ છે ખ્યાસ કરેલા પ્રાણ હજી છે તે ખસતા નથી, તેથી હવે નવી પીડા અનુભવવાની આવી

“ત્રીજે પ્રહરે પેટ નિર્વારિયુ રે જાણે કર્મ વિદાર્યા એમ રે”

શિયાળણી અને એના બચ્ચા મહાત્માના પેટ પર તૂટી પડ્યા અણીયાળા દાતોની વચ્ચે પેટના મુકોમળ ભાગે લઈ પેટ ચીરી નાખ્યું ! કેમ જાણે મહાત્માના કર્મ ચીરાઈ રહ્યા ન હોઈ ! આતરક કલેજુ વગેરે અણીયાળા દાત વચ્ચે કટાક કટાક કરડાવા મઠ્યું પીડાનો પાર નથી તીવ્ર વેદના, ઉગ્ર બળતરા છે કસોરોદોર્મ અર્ધ નથી હો. પણ મનોમળ, ર્મધગશ, સ્વાત્મપ્રેમ વગેરે કેળવ્યા છે, તેથી નિગત છે, હાથવોય નથી કર્મનું કુટિયુ કરવું

એ તો જાણે,

‘કાયા માટી ભાડ અશાસ્ત્રવર્તીઁ, તૃપ્ત થાઓ એહથી જીવરે’

કાયા એ આત્મા નથી, કાયા તો માટીનું ભાજન છે, અતે તૂટીફૂટી જવાનું છે ભવે આ બિચારા જીવ એનાથી તૃપ્ત થતા,” એમ જીવતા જીવે કાયાના ઉપર જ મલી જનાવરોની ઉભાણી થવા હે છે

પાછા નલિનીશુભ વિમાનમાં ખૂબ સહેવાનું રહસ્ય શું ? — ત્રણ પહોરની અપરપરા કરડી વેદના ભોગવી, ચોથા પહોર મળ કરી નલિનીશુભ વિમાનમાં ફરી દેવપણે પહોચી ગયા દેવોએ ન ચે આવી અવતીસુક્રમાળ મહર્ષિની ચારિત્ર અને ઉપમર્ગ સહનની ભવ્ય માધનાનો મદિમા ઉજવ્યો દેવો પણ દામ બને છે, દોના ? ધર્મના ઉચ્ચ સાધકોના ત્યારે ધર્મનો મહિમા કેવો ? ધર્મ સિવાય , જીવત શેની કદર દેવો જેવા કરતા હોય છે ? તમ એ પણ જોવા

જેવું છે કે દેવોની હાથકાત કેવી કે પોતાની અપેક્ષાએ સંપત્તિહીન એવા ધર્માત્માની પૂજાકાંડ કરે છે! અહીં એક પ્રશ્ન છે,

પ્રશ્ન - આ મહાત્મા લાગત ત્રણ પહેર કરી વેદનામા સમાધિ કેમ રાખી શક્યા ?

ઉત્તર - કહો કે ધર્મનું મૂલ્ય સમજ્યા છે પીડા સહન કરી તે ધર્મ છે, તેની વિચાર છે, કિંમત છે, સુખશીલતાની કિંમત નથી તેથી જ ના ભોગ જતા કરી ત્યાગના વારવાર અભ્યાસ કરવાના છે. મુકોમળતા મૂકી કઠોરપણે કાયાને દેનગુરુની સેવામાં ગઢવાની છે. ખીજા તરફથી આવતા નુકસાન, અપમાન, રોડ મહર્ષ વેડી લઈ મનને કામા, નમ્રતાદિમાં રમતું રાખવાનું છે. અતીચુક્રમાદે સ્વેચ્છાએ ઘેર પીડા સહી મમજે છે કે આપણા પાપના ઉપચાર સિવાય પીડા આવે નહિ. ત્યારે, અમાન દરામાં અનિષ્ટાએ સહવાનું આવે, એના કરતા અહીં સ્વેચ્છાએ જ બધું સહી લેવા દે ને? દાનશીલ, તપશ્ચાવ રૂપી ધર્મ જેને સેવવો હોય તેણે આ પ્રમાણે મનને મમજીવી કરવી જોઈએ -

“મારી લક્ષ્મીને ખીજા શું લૂટતા હતા? હું જ એને સાતફેત્રોમાં લૂટાવીશ”

‘વિષયો મને શું દુર્જલ કરી ત્યજતા હતા? હું જ એને ત્યજીશ’

‘મારી કાયાને પરમાધામી શું કચડતા હતા? હું જ એને ત્યાગતપના કાલુમાં કચડીશ’

‘મારા ગુપ્તસાની અને માન રોડ-અભિમાનની ખોડ ખીજા શું બૂવાવતા હતા? હું જ જાને એ ખોડ બૂલીશ’—વાત સાચી છે કે પરલોકમાં કે દેવલોકવાર અહીં પણ આપણા પાપના ઉદયે એવા એવા ન ધારવા માણસો પરાણે આપણા માથે ચઢી બેસે છે

કે જે આપણા ગુસ્સા કે ગર્વની ખોડ ભૂવાની દે છે અર્થાત્ એની આગળ ખામોશ અને નમ્રતા રાખની પડે છે એમ, પાપના ઉદયે બળરના વલણમાં બી ન આપણી પામેથી લક્ષ્મી ઓકાવી લે છે નરકમાં આપણી ક્ષયાને પરમાધામી કચડે છે નરક કરતા સાર ગણાતા તિર્યંચના અવતારમાં પણ એવા ઘોર પાપના ઉદય વર્તે છે કે મારા કેપ, સારા રમ મનોરમ રૂપરશ્મિ, મધુરા શબ્દ વગેરે નથી મળતુ, કર્મે એ છીનવી લીધુ હોય છે તો પરાધીનપણે આવી સ્થિતિ ઉભી થાય, એના કરતા સ્વેચ્છાએ મારા રૂપ જોવાનું મુદર રમે! આખવાનું, મનોહર રૂપગો અને શબ્દોની લત રાખવાનું— એ બધુ કા ન ઝાડતુ? એટલે શું સમજાયા? એટલે એ કે ‘બીજા શુ ખૂચની લેતા હતા, હજુ એને આ પુત્રીથી ખોઈ નાખુ છું’ મહાત્મા અવતીસુક્રમાણે આ હકાપત્તુ વાપર્યું છે પોતેજ મુદરરૂપ રમાદિ વિષયો તરડાવ્યા છે પોતેજ લક્ષ્મીને લાત મારી ચાગ્રિ લીધુ છે પોતાની જાતેજ ઉપસર્ગમાં ક્ષયાને કચડાવા-ખવાવા લીધી છે

હવે બીજી બાજુ સ્ત્રીઓની દયા જુઓ પતિને ગુરુને સોખ્યા પડી ઉઠાસ થઈ એ મકાનમાં આવી સુખ કરમાઈ ગયું છે સાસુને તો બેવડું દુઃખ છે પુત્ર ગયાનું, અને દુઃખી વહુઓના શોકનું

‘કુળમાં કોવાલસ વયો મરિ ખાના ધાય,
તન ભોગી ભોગી હુઓ કરમ કરે તે થાય’

કુટુમ્બમાં ગજબનો ધાસકો પડી ગયો છે ઘર ખાવા ધાય છે તનય એટલે પુત્ર ભોગી મટી ભોગી બન્યો છે માતા અને પત્ની એને ધાય છે કે “સુખ લૂટાઈ ગયું જગતમાં કર્મ કરે તે ધાય એની વિરુદ્ધ જીવનું કઈ ચોક્કસ નથી કઈ ઉપજતું નથી અમારા કર્મજ એવા ત્યા કોઈ શું કરે?” સવાર સુર પાસે જઈ પૂછે છે, “અમારા પતિ કેમ દેખાતા નથી? ક્યા ગયા?” સુર જ્ઞાનથી

જોઈને કહે છે કે “જ્યાથી આત્મા ત્યા પડેથી જાય” પત્નીઓ પતિનું મરણ સાંભળી નગી વધુ દુઃખી વર્ષ પાંચ પચીસ નરસનેા પણ અર્ધનિરાસ જીવકેવા દુઃખ કરે છે! સ્ત્રીઓ “હા, હા” કરતી ધરણી પર હળી પડી આખામાંથી આસુડાની ધારા વહી રહી છે! ‘હે પીયુ, હે પીયુ’ના કરણ સ્વરે હાલીફાટ વિલાપ કરી રહી છે એ રોતી કકળતી જાગ્યાતુટયા શબ્દે ઠપ્પાત કરે છે કે “અમારા હિતમાં દીવાનો હતો કે મતધારી પણ પતિ કેમવા તો મળ્યો આટલુય અમાડ મુખ કિરતારે માખ્યું નહિ હે પુન્ય સ્ત્રી અમારા મનમાં કે રોજ દર્શન કરશું ચરણકમળ વાદીશું. પણ મનની મનમાં રહી, દેવે રહાપો દીધો અમારા મનના મનોરથ જમીનદોસ્ત ઘર્ષ ગયા આ દુઃખ અમે કોને કહીએ અમારા હ્રદય હેડા પડ્યા હવે અમે શું કરીએ સંતાપના પાર નથી અમારે તો પૂરણ પાપ ઉદયમાં આત્મા” જુઓ મસાર જીવને કેવા દીન દુઃખીયા કરે છે! કવિ કહે છે કે,

મૃદ્ધિપરે જુરે ગોરી તિમ જુરે વગી ગાય,
મોહ તણી ગતિ વકરી જેહથી દુર્મતિ યાય.

સ્ત્રીઓ જુરી રહી છે માતા પણ જુરી રહી છે ખરેખર! મોહની વાદી ગતિ છે કે જે વસ્તુ મુધરે એવી નથી, એની પાછળ મહાશોક કરાવી દુર્મતિ નીપજવે છે અને ખૂબી એ છે કે જેમ જેમ શુણ સાંભરે તેમ તેમ હૃદયમાં એમને બારે શોક ઘાય છે અહીં ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે જૈનશાસને અપ્રશસ્ત શોકને બહુ ખરાબ દેહ્યો છે “ગાક નરકની છાપ” અહીં તો આ સ્ત્રીઓ શોકનું વલણ દેસ્વી નાખવાની છે પરંતુ અત્યારે તો મોહની ગતી વાકી વાકી ગતિએ ગાડી ચાલતી હોય ત્યાં ચડી તેમ મોહના તોપ માટે પ્રવર્તવા કેટલાય ઠેના આવ્યાં. કયાનું અને રોડીનું સાચવવા તમે કેટલુંય કરી છોડો.

એ ગિરધાવમા ખામડા મારે છે ને ? ધર્મની બિલકૂલ સીધી રીતિ છે ધર્મમા પ્રવર્તતા ઠેભા ખાવાના નહિ, પાછળથી ખામડા પડવાના નહિ ધર્મ તો કહે છે “બુઝો ભાઈ ! દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર દાનશીલ, તપ અને ભાવ, લેટવા છૂટી આનંદાય તેટલા આરાધો, તો ધર્મગતુરી નહિ કમગમો આ જીવનમા કપાયની મહાય, અગમ્યાતમી, ઇન્દ્રિયના ગુલામી, અને વિષયના આગળ આગ કરો ’ તૃપ્તિની ખજાણ ઉઠી તેને એમ જ દેખાયે, તેને અવગણો, ધુતકાગી કાઢો નહિતર સમજી રાખો કે તૃપ્તિની પાછળ, લાલસાની પાછળ તો મોહ, આ જીવનુ તેજ કાઢે છે, કેમકે એકેક તૃપ્તિના લશ્કરમા રાગ, રતિ, ઉદ્વેગ, અવાન્તર ઇચ્છાઓ વગેરે અનેક નૈનિકો ખડા રહે છે

હવે બત્રીસ પત્નીઓને કમ્બુ વિસાપ જુઓ

હુ ખમ્બ બત્રીને રાવતી રે, ગદ્ગદ જોલે વચન,
પરવોકે પહોંચ્યા સદી રે, માતુ તુમ પુત્ર રતન,
હેને મને મુજરો રે

અરે સામુના જાયા, અરે નણ્ડીના વીરા
અરે અમ્બલક હીરા, અરે મોહનગારા, અરે પ્રીતમ ખારા,
હેને મને મુજરો રે

બરાબર મમ્બે કે પતિને ઉદ્દેશીને કરાતી ચીરાતા દિલની
આ પ્રાર્થના આપણે પરમાત્માને ઉદ્દેશીને કરીએ તો પ્રભુ પ્રત્યે
કેવું સુદર આત્મસમર્પણ થાય ? દેરામટે દર્શન કરતી વખતે
“હે તારકરત્ન, હે જગતબધુ, હે અમૃત્ય હીરા હે મોહનગારા,
હે પ્રાણખારા, વગેરે વિશેષણો કહી ગદ્ગદ સ્વર માગવાનું છે કે
હે નાથ, ખમ્બને દર્શન દો અમ્બને ભાવવદન કરવા દો

સ્રીએ છાતીકાટ કટપાત કરવા લાગી છે, હૃદયકાટ રહેત કરી

ત્રી છે કલેજને કમકમાટી આવે તેવું તે દમ છે આપણે વિચારવાનું એ છે કે જો પાંત અટકે સર્વસ્વ, તો તેની પાછળ દુખનો પાર નથી, તેણે આપણે શ્રી મહાવીર પ્રભુને આપણા સ્વામી, એટલે મર્વસ્વ માનતા હોઈએ, તો આજ એના વિરદનુ ભારે-સ્થાન દુખ રહે તેથી ગમે તેવા આસારિક વૈભવ વિલાસના સુખમાં જીવને એન પડે નહિ

સામુને ખજર પડી, દુખનો દુખર માથે તૂટી પડ્યો પછી સામુ ને વહુઓ ચોકબચાં દિલે કચેરીના વનમાં હુલતા ચાલ્યા પહોચીને જ્યાં જુએ છે તો ત્યાં મહા માનુ હાડપિંજર પડ્યું દેખાય છે એ જોતા જ સ્ત્રીઓને પોતાના હૃદય પર એટલો બધો તિરસ્કાર છૂટે છે કે એ બોલી ઉઠે છે

‘હુયા! ફાટે કા નહિ રે, જીવી કાઈ કરેય,
અતરનમી વાલ હો, તે તો પહોચ્યો પરદેશ રે
હૈકા! તું નિખૂર થયુ, પહોચ્ય જડયુ કે લોક,
પ્રીટ પાપી ફાટયું નહિરે, વહાલા તણે વિછોડ

હૈયુ કેમ ફાટી ન ગયુ ? પ્રિયની આ સ્થિતિમાં હે હૈકા! હરે તારે જીવવાનું શું કામ છે ? હજી તું જીવી રહ્યું છે તે તારી નિખુરતા છે। તું તે પત્થરનું બનેલું છે કે લોકાનું ?” વગેરે બહુ કથાત સ્ત્રીઓએ કર્યા

વિજ્ઞાનમાવી વિજ્ઞાનમાં — આપણા કળી મતલબ એવું નથી તેથી હવે એક અદ્યુત વાત નક્કી કરે છે “વહાલાએ જે ગમતું થયું તેજ અમે ગમતું કરીશું હવે સ સારમાં શું બેઠી રહેયું તું ? હવે તો દીક્ષા લઈ આત્માનું જન્મગીર્ણ ” શું થયું, આ ? શોકને વિવેકથી વૈરાગ્યમાં વાળી દીધો મુક્તનું કામ એ છે કે સામે ઉભેલી મોહની લાગણીને ધર્મમાં વાળી દેવી અહીંથી તમે ઘેર નયા, ને અનુયે બાપુજી કરતા સામે આજો ત્યાં તમારા હૃદયમાં ઉડતી

મોહની લાગણીને ધર્મની લાગણીમાં ફેરવી વાળવી જોઈએ હા ત. એમ વિચારાય કે “આ પ્રતાપ મારા અરિહંત દેવની કૃપાનો છે,” અથવા “મારી પ્રત્યે પ્રેમાળ આ દિકરો મારા વચનથી જો ધર્મની લાઈનમાં લાગી જાય તો એનું મહા કલ્યાણ થઈ જાય અને તકાળે આટલે ઉંચે ચઢેલો એ હવે નીચે ન પડે” આવું આવું ઠામ ઠામ વિચારી શકાય ને દરેક લાગણીને ધર્મલાગણીમાં ફેરવી દો, તો તમે અદ્વયમથી થઈ જાઓ. સ્ત્રીઓને હું ખ કેટલું બધું હર્તું ? કલ્પાત ગજબ ! “હે હૈડા ! તને તો કટારીયે હણી નાખુ, કે બળતે અગારે શેકી નાખુ ? સ્વામીનું મૃત્યુ જાણી ફાટી કેમ ન પડ્યું ? તારો સ્નેહ જ ખોટો છે” આમ હું ખનો માગર ઉલટયો હતો, હૃદયમાં માતો નહોતો, પણ

“વૈરાગ્યે મનરાગીયો સમજાવે તે આપ,
હૈયો હટયો હાથકર, હવે મત કંગો નિલાપ ’

હવે મન વૈરાગ્ય તગ્દ વાળી દીધું આત્માને સમજાવી દીધું કે ‘આ વિલાપ અને આ કલ્પાતમાં હૃદયને ફોગટ ખોઈ નાખવાને બદલે, હવે તો પતિએ એમના હૃદયમાં જે વહાલું કર્યું, તેજ આપણા હૃદયમાં વહાલું કરવા દો, વસાવવા દો’ કેટલીકવાર જોલાય છે ખરૂં કે ‘અમને ધિછાર છે કે અમે સ્નેહીના ગયે છતાં કેમ છુબ્યા ?’ પણ જો ખરી હકીકત હૃદયમાં થ પડવાને બદલે જીવતા રહ્યાની છે, અને આપવાત કરનામાં ઠહાપણ નથી લાગતું, તો માર્ગ ત્યાગ વૈરાગ્યનો લેવો જોઈએ, જેથી લાગે કે સ્નેહી ગયેથી સમારમાં લેગમાત્ર ગમવાનું આપણે રાખ્યું નથી.

મનને પાપની લાગણીમાંથી ધર્મની લાગણીમાં વાળવાના મહાન લાભ — આ વૈરાગ્યમાં મન વાળી લેવાની વસ્તુ મહાન છે એમાં ગ્વહળક પ્રવૃત્તિના ઉપાજ્ઞાનની અને પાપના ક્ષયની ચાવી પડી છે કોઈપણ પ્રસંગમાં જો આ ચાવી આપણી પાસે છે, અને એને

ઉપયોગમાં મૂકીએ છીએ તો પાપશય અને પુણ્યમુક્તિને આવવાના દરવાજા ખુલ્લી બાંધે છે આવી યોગીક આવડત બેઠકે, અને ભારે ગરજ બેઠકે પછી કેમ? તો કે કોઈએ આપણને જરા ટોણો માર્યો ત્યાં રોષમાં ચઢતા જતા આપણા મનને સમજાવવા કે જે ઉતાવળુ ચર્ચા નહિ, આ તો આપણને ઉપકારી મળ્યો, આપણને એવું સાવધાન કર્યો, જેમ કરી મનમાં મૈત્રીભાવના અને વત્સલતા લવાય તો એ લાભમાં ઉતર્યું અહીં શ્રીઓને ભારે દુખનો પ્રમગ છે છતાં આતરપુરુષાર્થ કરી મનને વૈરાગ્યમાં વાળી લે છે ઘરે સમૃદ્ધિનો પાર નથી કોઈએ ઘરમાંથી ધણો મારી કદી મૂક્યા નથી પરંતુ સાથેસાથ ધરેલી પતિ ઉપરની સ્નેહની લાગણી રોક એવો ઉભો કરે છે કે સમૃદ્ધિ એમને લવ ચાવી શકતી નથી ત્યારે માર્ગ વૈરાગ્યનો પમક કરે છે કુટુંબમાંથી નીકળેલો એ આરાધક આત્મા કેવો આખા કુટુંબને આરાધનાના માર્ગે ચઢાવી દે છે!! તેમ શ્રીઓ અને માતા કેવા સુયોગ્ય સ્નેહી બની વાગમાંથી ત્યાગમાં ચઢી બાંધે છે! આપણી પૂરી જાત્રાતિ હોય તો આપણે ઠગવે ને પગલે હુંવામાં ઉઠતી મહિન વામનાઓને શુભ ભાવનાઓમાં ફેરવી ચક્રીએ છીએ. દુન્યવી લાગણીઓને ધર્મની લાગણીઓમાં પલટાવી ચક્રીએ જીવનવિમ્લ મારેની આ મહાન વસ્તુ છે, -જ્યાં નિષયોની કે કપાલના વામણી ઉઠી કે એને પંચરો ધર્મની લાગણીમાં

માતાનો આર્તના. —શ્રીઓએ કરુણ કટપાતમાંથી પલટો કર્યો ત્યારે જુઓ કે માતાનો કટપાત વળી કેવો ગજબ હતો મુનિના ડેહને અગ્નિચંસ્કાર કરતા કરતા ક્ષિપ્રા નદીના કાઠે ઉભી ઉભી માતા રહે છે બળતી ચિતાને મુજતા હૃદયે એવાથી ચમુમાંથી આસુનો જલો એવો ધોધ વહી રહ્યો છે કે એથી એની કાચગી બીની લચળચ ચવાથી નીતરી રહી છે રોતા હૃદયે પુત્રવધુએ

એ કહે છે, ‘અરે ! મારી બહીલોળી વહુઓ ! આ કેલુ ગજગનાક અકાર્ય થયું ! !’

કવિના શબ્દોમા એ જુઓ,

“ક્ષિપ્રા તરે હિલી રડે રે, માય ચિતા બગતી જોય,
આસુ ભીનો કચુઓ રે, નહે નિચોય નિચોય,
મારી વહુઅર ! એ ગુ થયું કે અકાર્ય”

“એ ઘર મદિર કેદના, કેદની એ ધનગણ
દીસે સહુએ કારમા, વિણરાતા રી વાગ,
મધ્યા રાગ તણી પરે, કારમો નહુ પરિવાર
બાળ બાળગર તણી દીસતી જેમ અમૂલ
દિવસ ચારકા પેખણા, અતે ધુળકી વૃથા
શુપનમાહી જેમ નકડો, ધન પામી હુવો રોક,
બગી નિહાળી ઠીકક, બાન્ય માયા હેઠ”

કવિએ રજુ કરેલું માતાની વિચારણાનું આ દૃશ્ય મમારની નીતરતી અસારતા અને વિનયરતાની સચોટ પ્રતીતિ કરાવી રહ્યું છે

આ ઘર અને આ મહેલાતો કોની સમજવી ? આ ધનના ઢગલા કોની માલિકીના ? ઘર તો એક સુમાદરખાનું છે એમા પૂર્વજો રહી રહીને ચાલતા થયા આપણે પણ ચાલતા થવાનું છે પછી આમા વળી બીજા કોઈ રહેવા આવશે ત્યારે ધન પણ પૂર્વજોએ લેશુ કરેલું છતાં એમનીય એના પર માલિકી રહી નહિ એમને આ ઠોડીને જવુ પડેલું એટલે મહેલ અને ધન બનેય કોઈના કબજા હેઠળ કે કોઈના કધામાં નથી છતાં અજ્ઞાન જીવ એવા સ્વર્ગદી પાછળ નકામો તૂટી પડે છે, જઠ બોલે છે, અનીતિ આચરે છે, કલહટટા ઉપાડે છે, દેવશુરુધર્મને ભૂલે છે ખરેખર ! વિવેકથી જોતા આ બધા બયંકર બામે છે, ચાવત્ કુટુંબ પરિવાર પણ બયંકર બામે છે

અન તડાળે શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા પાળવાની મળેલી ઉત્તમ તકને જતી કરાવે અને દુર્ગતિના કૂવામાં ફાંસી દે એવા આ ઘડનાર, પૈમા પરિવાર ભયકર નહિ તો બીજું શું ? એના જેવું ભયકર બીજું શું છે ? અહીં તડાળ મૃત્યુ કરનાર હજાહજાર એર પણ તેવું ભયકર નથી જેવી આ મોહ પમાડનારી સામગ્રી છે પાછી એ સંધ્યાના રમની માફક નાચવ ત છે, એટલે મોહથી વળગી રહેવા જતા પણ એ ટકવાની નથી, જીવને તરછોડવાની છે

જાદુગર માણસ ધૂળભર્યા રમ્તા ઉપર લોકને જાદુઈ નગરની જે એવી બીજી કોઈ રચના બતાવે છે જાણે એમ લાગે કે ‘હવે આ ધૂળનો રસ્તો નથી રહ્યો આ તો મહાન જગીચો છે, અને એમાં આ વૈભવી રચના છે’ પરંતુ ખરૂં જોતા માત્ર ઇન્દ્રજાલ છે, એક પૂરો ઘના ત્યાં એમાનું કશું દેખાતું નથી શું ? ત્યાં એનું ચિહ્ન સરખુંય નથી માત્ર પૂર્વની જેમ ધૂળની ધૂળ દેખાય છે તેમ આ સંસારના વૈભવ એ ચાર દિવસના જાદુઈ ખેલ છે પત્રી આપણા માટે એ ધૂળ જ

અન તડાળથી સમારતું સ્વરૂપ આવું જ ચાહ્યું આવે છે તતા મૂર્ખ જીવ સ્વપ્નની માયામાં રાવે છે દા ત. કોઈ એક ગરીબડો માણસ સ્વપ્નમાં મખમલના ઓશીય પર માથું મૂકી સુવાનું જુએ છે એમાં ઓશીકું કેટલું દબે છે ? એ જોવા માથું દબાવતા માથા નીચેનું પોતાનું ઠીકડું ભાગ્યું જાગીને નિહાળે છે ત્યાં થોડાઈ તો ઉઠી ગઈ, પણ ઉઠતું સ્ત્રીજ માગી ખાવાનું ઠીકડું પણ ભાગી ગયું તેમ માતા કહે છે કે, “આપણે જે ટી આશાઓ રાખી કે આમ આનંદમાં રહીશું, આવા સન્માન પાગીશું, પણ એ બધા સ્વપ્નના તરંગ હાળે આપણને જુદું દેખાડ્યું સંસારની બે આવી સ્વપ્ન જેવી દયા હોય તો એને પાપવાનું શું કામ છે ? પુત્ર વહેલો ચેલ્યો, ચાવી નીકળ્યો, ને સાધી ગયો.

આપણે હવે ચેતી જઈએ અને માધવાનું સાધી લઈએ આ જગતમાં કોઈ કોઈનું નથી અતે બધું ઈન્દ્રજાળની જેમ ફેંક છે કર્મ બાજ-પક્ષીની જેમ જીવને ગમે ત્યાં ઉડ્યકી જાય છે ”

માતા તથા ૩૧ સ્ત્રીઓની દીક્ષા અને સ્વર્ગ — વૈરાગ્યવતી ૩૨ સ્ત્રીઓમાંથી એક ગર્ભિણી સ્ત્રીને ઘરમાં રાખીને બીજી બધીએ તથા માતાએ ચારિત્ર લીધું કઠોર ચારિત્ર પાળે છે અમનચમન અહીં નહિ હૈયુ છે કે નહિ ? વર્ષો સુધી શોક બતાવનારને જો ગીરાપુત્રી અર્પે છે, તો પ્રશ્ન કે કે જોકે જામા ? ખરે શોક હોય તો થાય કે ‘ચાલો હવે વિગઈઓનો, ને ક્ષાયોનો ત્યાગ કરો’ એમણે તો ચારિત્ર એવું પાળ્યું કે ઘોર તપશ્ચર્યા સાથે અતે અનશન કરીને સમાધિમરણ પામી એ દેવલોકમાં પહોંચી ગયા ગર્ભિણી સ્ત્રીના જન્મેલા પુત્રે પિતાના મરણના સ્થાને અવતી પાશ્વનાથ ભગવાનનું મહાન તીર્થતુલ્ય મંદિર બનાવ્યું જાગ જતા તેની ઉપર શિવનું લિંગ સ્થાપ્યું અમાય સમય જતા શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર મહારાજે પ્રભુસ્તુતિના પ્રલોકોથી એ લિંગ તોડી, ભગવાનને પ્રગટ થા

જીવનના આદર્શની કેટલીય વસ્તુઓ અને સાથે પ્રસંગમાં પ્રમિદ્ધ અવતીસુકુમાલની જીવનરૂપરેખા લેઈ છે એમાંથી શક્ય એટલો આત્મબોધ લઈ જીવનને અજવાળો એ ગુણેચ્છા

આત્માના સૌન્દર્ય

અને

સતી દમયંતી

મુળ, નમિતાયજી ઉપાધ્યાય
અપાલેશ જાડેજી - પ્રવચન :

શ્રી અરિહત પ્રથમ કેમ ? — પરમ ઉપગ્રામી શ્રી ગુરુનેશ્વરદેવ
એવી મુદર અવસ્થાને પામેલા છે, કે જેમની મુદરતા જગતમા
મુદરતાની પ્રભાવના કરે છે' સિદ્ધ પરમાત્મા અરિહતદેવ કરતા
ઉચ્ચ સ્થિતિએ પહોંચેલા છતાં અરિહતદેવને કેમ પ્રથમ યાદ
કરીએ છીએ ? અપેક્ષા મેં સિદ્ધ પરમાત્માની મુદરતા દ્વારા તેમની
પામે રહે છે, જ્યાર અરિહત પ્રભુ મુદરતાની જગતમા પ્રભાવના
કરે છે' અહીં મુદરતા આત્માની હોવાની છે, જડની નહિ

મુદર મને છે, મુદર કહો છો, પણ શું ? — તીથકરદેવે
પોતાના આત્માને કેવું કેવું સૌન્દર્ય પ્રમાણ્યુ છે, તે વિષેનો વિસ્તાર
વર્ણન પર્ણપણામા પ્રભુનું જીવન સાબજવાથી મલે છે મુદર
અવસ્થા કાંઈપણ મુશ્કેલી આત્માને પ્રયત્નથી પ્રાપ્ત થયા
વિના નહિ નહિ. પણ તમને સૌન્દર્યની કે એના ઉપાયની ખબર
નથી, વિવેક નથી તેથી એનો ચોખ્ખા પ્રયત્ન થતો નથી

- (૧) સૌન્દર્ય શું હોય ? અને તેની જરૂર શા માટે ? તથા
- (૨) એ સૌન્દર્ય પામવાની રીત કય ?

આ બે વાત સમજાય એટલે એના માટે ઇચ્છા જાગે, અને
પ્રયત્ન પણ કર્યા વિના રહેનાય નહિ રુચિ અને પ્રયત્ન બંને છે
તમારામા, પણ અદ્વિતિય કે તે આત્માના સૌન્દર્ય માટે નહિ,
તકિત જડ પ્રદગલના સૌન્દર્ય માટે' તમે મથો છો ખરા, પણ
પ્રદગલને મુદર બનાવવા માટે હવે કહો આત્માની પરમાત્મ-
જ્ઞાવની સાથે પાટો ક્યાથી મલે ?

માનવતાના ઉચ્ચ હોદ્દે ગા માટે? — માપ કાઢો, સવારથી સાજા મુખી આત્માને કેટલો સુદર બનાવ્યો અને જગતને કેટલું સુદર બનાવ્યું? કેટલા તન, મન ને ધનથી આત્મસૌન્દર્ય માટેના પ્રયત્નો? ને કેટલા કાયા કુટુંબ, ઘર, દુકાન વગેરે જગતની સુદરતા માટે? તમાગ જ આત્મકલ્યાણ માટે કોઈ તમારે ઘેર ચાલીને કહેવા આવે તે તેનું કેટલું માન્યું? તેથી ઉવડું, તમાજ માનેલા મમારને સુવારના માટે ઉપનથી તમે સામે ચાલીને કેટલું ગયા? પત્રી દિનના કેટલી કમી?

માનવ જીવનમાં તમારી નિમજ્જુક શા માટે? તમાના આત્માને સારો કરના માટે? કે જડ જગતને આદર કરના માટે?

સાચું મૌન્ય આ — મદામતી દમયતીનું જીવન આત્માને સૌન્દર્યના સાન પાઠ લખાવે છે આત્માનું મૌન્ય શી રીતે? શું જડ પદ્મલલને લખે? ચામડીની કે પપડાની ઉન્નતતાને લખે? કે મુલાયમતાને લખે? કે મનને તોડ આપવાની શક્તિને લખે? ના રે ના,

આત્માનું મૌન્ય તો

આત્માની પોતાની જ નિશિષ્ટ ગુણાનુસ્થાને લખે છે,

દૃત્યની નિર્મળતાને લખે છે,

આત્માના આજસ મરવને લખે છે,

કાન-શીવ-તપ-ભાવ-સયમ-દયા-પરમાત્મભક્તિ વગેરે પુર પાઠને લખે છે

મેં સુદર તેથી શું? નાત ઉપવાળુ એટલું જ ને? પણ કોર કોઢિયા જેવું હોય તો? ત્યારે એકલા લાવણ્યનેય શું કરે ને ઉપ કણુ હોય તો? અરે ઘાટ પણ સારો હોય, આકૃતિ ગોળ હોય પણ અગો દગધડા સ્થિત હોય તો? એટલે?

પુદ્ગલની મુદરતા માટે ઢેટકેટલુ ચ લેઈએ છે? ત્યારે, આત્માની મુદરતા તે અલૌકિક છે, એ માટે શુ શું ન લેઈએ?

મહાસતી દમયતીને જગલમા ઠેર ઠેર યત્રુ મન્યા હતા, પણ તેની આત્મનુદરતાએ યત્રુને મિત્ર બનાવ્યાં! તે મહામતીના આંક ભવ હતા નેમનાથ પ્રભુના દેવમાનવના ભવ નવ, સમ તદિત્યના માનવ ભવ નવ, ને શ્રીપાલનાય પણ નવ! આ દરેકના નવ નવ! ને તમારા, અમારા?

નળ-દમયતીના આંક લા! એમા પ્રથમ ભવમા આત્માનું મૌન્ય પશ્ચાતાપના ગુણથી શરૂ થયું મહાસતી દમયતીનું જીવન જ એવું છે કે એ આપણને ઘણી જાતની આત્માની મુદરતાનો ખ્યાલ કરાવે પણ તે ક્યારે? આત્માને જડતા રૂપ, જડની મુદરતા વગેરે લોભાવતા ન ટોચ ત્યારે આત્મા વિચારે કે 'મૌન્ય' જેવું પુદ્ગલમા તો છે જ શુ? સન્દર્ભ જેના મારા પન્માત્માના છે, તેમા ત્રણ જગતમા કોઈના નથી' આત્માના સૌન્દર્યના રસિયા બનેલા આત્માને બીજું ગમતું નથી! એ સૌન્દર્ય પ્રતિ આકર્ષિલા હૈયાને એ વાત સિવાય બીજો દિલ ઠરે નહિ! આનુ એક ક્ષણ જુઓ.

તીર્થઠર પરમાત્માની મુદર પ્રતિમા હોય એમા જ એલ પણ એવું જ મુદર હોય, કેવું? રાજનો ગઠો લગાવીને હોડ નેરથી બીટેલા કે સુષી આવેલા દેખાય તેવું નહિ પરંતુ સહેજ કામગીરા, પ્રસન્નતા, ઉદાસીનતાને મુચવતું પછી ત્યાં મન નેડાય એટલે જુઓ કે દરન કરનાર બાણે ઉડયો ગગનમા! પરમાત્માની મૂર્તિ, કે ગુરુની દાયા, એ બાણ વસ્તુ છે છતાં આત્મસૌન્દર્યના એ દર્શન કરવા, સૌન્દર્યની નિકટ લઈ જવા સમર્થ છે. દૂર દૂરના પ્રવાસમા કોઈ વાહન તો લેઈએ ને? છેવટે મજાનુત પગનું સાધનેય લેઈએ ને? પણ આપણે ગરીબ ચોરા જ છીએ? આપણે તો

સસારના મહારાજ ! અને રાજ્ય-મહારાજ તો ચાલીને કેમ જાય ? તેથી કૌમળ અને સુવાળા આપણે વાહન વિના જઈ ન શકીએ. વાહન જોઈએ મુશ્કેલી આસબનોનું ! આપણા ઉપયોગમા જોડવા શુભ આસબનો સાન ને ઘણા, ઇષ્ટ સ્થાને આપણે તેટલા પડેલા પહોંચીએ.

મૂર્તિને ત બોલ જાડુ કદા જેવું ન આવે ઉત્તમ પવિત્ર દ્રવ્યોથી ત બોલનું લાલ પ્રવાહી બનાવી રાખ્યું હોય, તે મૂર્તિને કુદર આદર્શવાળા માત્ર હોઈના જાગ પર લગાડવાનું ત બોલ વગેરે કરવા લગાડવાનું તો તમારે માથે કઈ નહિ એમ ને ? બધું પૂજારીને મોખ્યું ! શ્રાવકે જાતે પ્રભુને કરેલ ત બોલ તો એવા જોયા છે કે જોતા ઠરી જઈએ ! જાણે મનાપ્રૌઠતા, ગણીરતા, અથવા આજુ ક્ષિપ્ત કેખાય આત્માને દર્શન કરતા લાગે કે જાણે એમને જોઈ પ્રભુ કહે છે કે, 'અમને પામીને પણ, મૂર્ખ !' તુ હજી ત્યા જ નથી ! હેભાગ્ય માલિકને તો તું અનતીવાર પામ્યો, ને તેથી જ અનતમાળ મુખી તુય હેભાગ્ય રહ્યો ! પણ હવે વીતરાગને પામ્યા પછીય એવો ?

વાત એ છે કે સૌન્દર્ય તમારે આત્મામા ને આન્મકલ્યાણના સાધનોમા કયા જોવા છે ? જોવા હોય તો પ્રભુના આત્મામા સૌન્દર્ય શુ જોવા છે ? નથી જડતા ? ત્યારે આત્મહિતના સાધનોમા જે પ્રભુ-પ્રતિમા, એમા ચક્ષુ પ્રભુની આગી, એવું બધું આત્માને સૌન્દર્ય તરફ પહોંચાડનાર છે કિંતુ તેય જોવાની આવડત જોઈએ અમ તો ઝવેરાતની આગી જોવા મલી હોય, પણ 'આગી બહુ સારી ! બહુ સુદર !' એટલું જ વિચારે તો જડની સુદરતામા અટવાય ! પણ સાથે જ વિચારે કે, 'અરે શાઈ ! આગી સુદર ખરી, પણ મારા પરમાત્મા તો એનાથી કરોટો ગુણા સુદર છે,' તો એ અ આત્માના સૌન્દર્ય તરફ વળ્યો જો ફક્ત ચામડાની આખ

ખુલ્લી છે તો ચામડાના રૂપ દેખાને, અને જો આતર ચક્ષુ સાથે ખુલ્લા હોય તો આત્માના રૂપ દેખાશે લોકપ્રવાહ ! આગી કેવી સરસ !' એમ કહેશે, પણ 'ભગવાન કેવા સરસ' એ તરફ દુર્લભ રાખશે !

પમાઆત્માના સમોસરણમા જ ગલના સિંહ અને મૃગલા, શ્યામ અને મોર, વાઘ અને બકરી, ઉઠર અને ખિલાડી સાથે આવીને બેસી જાય છે ! શુ માત્ર પુદ્ગલના રૂપ જોઈને આવે છે ? ના પ્રભુના આત્માની એવી સુદરતા પ્રગટી છે કે એમા એ જ ગલી પશુચલુષ્ઠ થાય છે પુદ્ગલના રૂપ ચક્ષુ-રહિતને જોતા આવડે ? ના, છતાં જાણે છેને કે પરમાત્માને જુઓ નમસ્કાર કરે છે ! આમ તો એ રસ્તા પર 'ટાઈટ' ખડા હોય, પણ પરમાત્મા એની પામેથી ખમાર થતા હોય ત્યાં એ જટ જૂટે ! પરમાત્માના વિહાર માર્ગે કાટા ઉભા હોય, તેને ક્યા છે ચક્ષુ ? માત્ર પ્રભુના આત્માની સુદરતા એવું કામ કરે છે, કે કાટા પણ ઉઘા થાય !

“કાટા પણ ઉઘા હોયે ! અરિહતાણ
વૃક્ષ નમે અસરાલ ! ભગવતાણ”

વળી વાયુ અનુકુળ વાય ! ગગનમા પળી પ્રદક્ષિણા દે ! પૂર્વની કેવીય અદ્ભુત મહેનતના હિસાબે એવું આત્મસૌન્દર્ય પ્રાપ્ત કર્યું હોય છે, કે જેથી એકેન્દ્રિય જાણે કેટલાય પચેન્દ્રિય જીવો કરતા પણ મહાન ચેતન વર્ધ જાય છે તમે કહેશો કે આમ કેમ કરો છો ? પણ જુઓ કે માણસ દહેસસરની બાજુથી જતો હોય તો એને માત્ર મસ્તકથી ઘોડા નમી, 'નમો જિણાણુ' કહેતા નહિ આવડે ! જ્યારે આ વૃક્ષોને તો નમતા આવડે ! મનિમા જનાર ચેતનને પાટલો વચમા પડ્યો હોય તો બાજુએ સુકવાની કુરસદ નથી ! પણ પ્રભુના માર્ગે જડ કાટા પણ ઉઘા-ધર્ધજ જાય ! પ્રભુએ જે ઉપાર્જેલુ તીર્થકરપણું અહીં પ્રગટ થયું છે, એના

સૌન્દર્યના યોગે મૃગલાને ફાડીખાય તેવા વાધ વરુ પણ મૃગલાની જોડે ભાઈની જેમ એક સાથે બેસી, પ્રભુની દેશના માનજો છે ! સૌ એકીટરે પ્રભુની મુદ્રાનુ અભીમય દર્શનપાન અને વાણીનુ અભીમય અવગ્રહાન કરવામા લીન ! અમૃત પીવામા તૃપ્તિ ન હોય, અને તૃપ્તિ ન હોય તો એને મૂકી બીજુ જોવા માનગવાનું મન ન થાય !

આત્માનુ પ્રથમ સૌન્દર્ય —

ત્યારે હવે જુઓ કે તીથ કરપણાનું મૂળ સૌન્દર્ય શુ છે ? પૂર્વના ત્રીજા ભવમા નક્કી કરી મૂકેલું મારા જગત પરનું નાસદેય ! સર્વ જીવો પ્રયે ઉદ્ભવતો વિશુદ્ધ પ્રેમ ! હુ ખમા ગીભાતા અનતા નત પ્રાણી પર અપાર કૃપા ! જો માયુ સૌન્દર્ય છે સૂક્ષ્મ અહિંસાના પાઠ આ આત્માના સૌન્દર્યવાળા ભણાવી મકે મહા હિંસક સિંહવાવને દયાના શિશુ આ આપી શકે આવુ હાક જીવનમા મેળવે આજે શુ ? “અનાજ એકું છે, માલલા ખાઓ ” પૂર્વનો ઇતિહાસ માનજીએ તો આજના આ બોલ મહા બીભત્સ અને પાપી લાગે ! અરે, બહારની શું વાત, તમારા ઘરમા શુ ? હિંસા કે અહિંસા ? સત્ય કે વૃઠ ? સ્વાર્થ કે પરમાર્થ ? કેમ વાર ? ખબર નથી કે જો બધા હિંસા, છુટ વગેરે એ શુદ્ધતને મુદ્દર કરનારા છે, પણ આત્માને મહાભલિન જનાવે છે આત્માના સૌન્દર્યમા આત્માન વિશાળ શુભો અને તેની ખીલવટ આવશે, ઉઠા તત્ત્વજ્ઞાનના મગીત આવશે ! એમા મોહના ઘરના મોહમૂઠ શખ્દો નહિ આવે, અજ્ઞાનની અયડામણ નહિ આવે, લાલપીળો રંગ નહિ પકે-પાવડરની શોભા નહિ ! એ તો જડની શોભા ! વેશ્યાને પણ એ કરતા આવડે ! આ સૌન્દર્ય એટલે આત્માના એવા મહાન શુભોની ખીલવટ કે આત્મા જગતથી જુદો દેખાઈ જાય ! ને જ્યાં તેના પમલા ત્યાં વૈરાગ્યની નહેક ! પહેલો શુભ આવવાતસદ્ય ખીલવે !

દમયતી મહાસતીનો પહેલો જન્મ — પૂર્વ જન્મે નજ એ મમ્મણુ રાજા, અને દમયતી એ વીરમતી નામની રાણી એકવાર જન્મે માથે શિકારે જાય છે મામેથી સાર્થ આવી રહ્યો છે એ વખતે સાર્થમા મુનિ પણ હતા એ મલિન વસ્ત્રવાળા હતા ને માથે વાળ નહોતા. આ જન્મેએ તેમને જોયા, ને માન્યુ કે, “આ તો મેલા ને માથામુડીયાના અપશુકન થયા ! ને એવા અપશુકન થતા હોય તો આપણું રાજ-રાણીપણુ શા કામનું ?” ને જો પાછળથી એ મુનિની સમતાને લીધે આગધક થવાના છે, પણ પહેલા પોતાના તન્દ્રથી શુ ? આ જીવને જગતમા જાણે સહજભાવે પાપ મળે છે, પછી ગુનાદિકનું સારું નિમિત્ત મળે અને પાપ અટકે એ વિનય વાત માટે જ આ મમજીને મળેલો સત્સમાગમ મદ્દજ કરતા ચાલે. અહિં તો રાજાએ માર્થને જવા નીધો, ને મુનિને ઉભા રાખ્યા મત્તાનો આજ ઉપયોગને ? મુનિ તો સમતાના નિધાન ! ઉભા રહ્યા ત્યાં સાથ મૂકીને ચાલ્યો. મુનિની કૌણ પરવા કરે ? સાર્થ કંઈ શ્રાવકોનો ઘોડો જ હતો ? અર, કેટલાક શ્રાવક પણ અવમરે ઘેર બેઠી ગ્હેનારા હોય છે એવાશાન, વિન્યાસપાલન, મહાવર્ત્તિનું મન્દ્રણ ઇત્યાદિ આત્મમૌદર્ય છે આ મુનિ તો મત્તવગીલ હતા, ત્યારે માથ પોતાનું મંબાળી લેનારો હતો હવે રાજા મુનિન રોડે તેમા અજો સાર્થ ચાનો રોકાય ? સંસાર શાનો ? સ્વાથનો ! એકલા મુનિને ઉભા રાખ્યા મુનિરાજ તો ધ્યાનમા ઉભા છે રાણી વીરમતીને મદ છે કે આમને ચલાયમાન કડ એટલે એ મુનિની આગજ મોહની ચેષ્ટાઓ કર છે જો કે રાજા દૂર ઉભો એમ વિચાર કરે છે કે આ રાણી ફેાગટ શા માટે આમ કરતી હશે ? પણ પાઠા એને ગેઝતો નવી રાણી તો કામાધની જેમ ચેનચાળા કરવામા ચડી મુનિ નિર્વિકાર અને ધ્યાનમ્થ ઉભા છે, અને આ રાણી એમની કદર્થના કંગી રહી છે કૌણ હારવાનું ? મુનિએ તો જીવનભરના વ્રત લીધા છે, ઉપગત જીવનભર એનું પાલન પણ

કર્મક્ષયના નિર્ધારથી એ કરી રહ્યા છે, ત્યાં એમને તો ઉપદ્રવથી ચળવાનું-નલસવાનું હતું જ ક્યાં? કેમકે ઉપદ્રવના સમ્યગ્ સહનમાં કર્મનો લય છે તેમ આત્મશુદ્ધિના ખપી એ મુનિને દિવ્ય બગાડવાની કે મગજ બગાડવાની વાત જ ન્યાયી હોય? એટલે મુનિને ખારવાનું નથી, રાણીને હારવાનું છે તે બાગ ઘડી પડી થાકી આ વખતે સત્ત્વ ગિખામણુ કે છે, કે 'શા માટે આ ધાધવ કરી? આ તો કોઈ ઉત્તમ પુરુષ છે હુય કેવો કે જોઈ રહ્યો?' સાત્ત્વ અને રાણી બંને ખેદ કરે છે 'અરરર! નકામા કોઈ મહા-મુનિને કનડ્યા! શા માટે?' બંનેને પશ્ચાતાપ થયો 'જલદી ચાલો ક્ષમા માગીએ, માત્ર લમા નહિ, પણ મહા સ્વાગત કરીએ' મહાત્મા નલ-દમયતી ઘવાના પાયા નખાયા!

હવેમા દુઃશા તો ઠામીને બારેલી છે, પણ સુદરતા કેટલી આવી તેની કિંમત જિનશાસન કરે છે એ વસ્તુ એટલું બધું આશ્વાસન આપે છે કે જ્યારે આપણે હતાશ બની ગયા હોઈએ ત્યારે એ હાથ પકડી ઉન્નતિના માર્ગે ચલાવી દે છે! મુનિ કહે છે, 'પાપને ધોવા માટે પશ્ચાતાપ અને સત્પ્રવૃત્તિ જોઈએ' કરવી છે? છે એની તૈયારી? પશ્ચાતાપ એ જ આત્મસૌન્દર્યની પહેલી તૈયારી! કહો ને

'મારો આત્મા ભણેવો' હોગિયાન! ઠીમીવર" એવું એવું થાય કે, 'હું ભણેલો છતાં મૂર્ખ'! 'કેલ' પ્રપચી' ને તોરી' એમ પશ્ચાતાપ થાય'

શાસે કહે છે કે 'મિચ્છામિ દુક્કઠ' ત્યાં સાચું થાય કે જ્યારે 'અરે! અવમ એના મે આ કેવું દુઃકાર્ય કર્યું' એમ પોતાના આત્મા પ્રતેની જુગુપ્સા સાથે એ દુષ્ટત્યનું દુષ્ણ હાડોહાડાસાને 'તારી જાતને તું જ તપામ, કે તે ખોટું કયું છે કે, તે કોઈને હિતવચન કહ્યું, પણ તે દેવથી, ઉગ્ર

કડકાઈથી કહ્યું છે કે નહિ? મોનાની લગડી આપી એ ગાગાશી, પપ્પા તપેલી ન અપાય પ્રેમથી ઠડી કરેલી અપાય! તું તપામ કે તે જે ક્યું, જે તુ સાચુ માને છે તેમા તે કપાયોના ગગ બેગવ્યા છે કે નહિ? બમ, આત્માની મત્ય જાન્ય પછી પશ્ચાત્તાપની મુદરતા મલને અને એ જે હમે, તો જ મહા મુદરતાના ઘડતર થશે કેવા? દમયતી જેવા!

કરી ત્યો એ ઘડતર. આત્મામા ઘડેલી મુદરતા અમર થશે, જડ પુદ્ગલની ઘડેલી ગમે તેવી મુદરતા એ- દિ અનગ્ય નાશ પામશે ઠહાપણ શામા? અવિનાશીના પથ જનામા કે વિનાશીના?

ગુણમેનમા પશ્ચાત્તાપની મુદરતા —

જીવનમાથી મુદરતા તારવવાની છે એ બન્નેને એવો પશ્ચાત્તાપ થયો કે, 'અરેરેરે! અમે આ ખોટું કર્યું।' ગુનો ન બી કયો હોય છતાય જે પાપનો ડર લાગે, ને આત્મા કુણો માખણ જેવો બની જાય, તો મેકાતે કર્મ નિર્જરાની જ કમાણી! અગ્નિશર્માને દુખ કરના બદ્ધ ગુણુસેનને પશ્ચાત્તાપ થયો કે કર્મ પોપાપ ઉત્તરના માડયા! અને જ્યા વિજયમેન આચાર્ય મહારાજ મત્યા કે બાવ ગણના માડયા! થોડા મમયમા જ ચાલ ચારિત્ર લડે, તેની ભાવના થઈ, ને ત્યા રાત્રે અગ્નિશર્માના ઉપસર્ગથી ખપી ગયા! છતા મરીને પણ એ ક્ષમાનુ સૌન્દર્ય એણે પ્રાપ્ત કર્યું કે મોક્ષ પહેાચતા સુધી આત્મામા ખીલતુ જ રહ્યું આત્માના સૌન્દર્ય ખીવવામા ખર્ચ નથી બહુ! આ તો નહીં તુચ્છ પૌદ્ગલિક વસ્તુના આપણે ત્યા બાન વધી ગયા છે, અને કંગેડોની કિ મનના આ માના ભર બેસી ગયા છે, તેથી સૌન્દર્ય ખીવનાતુ નવી

પુ.ગવના જ્ઞાન નીચા ખારા આગે તો આત્માના ઉચા

ભાત બધાય તે આત્માના સૌન્દર્યની સાચી કાળજી થાય,
કે જે કાળજી ભવોભરનો છે કરનારી બને

મારી ગમે તેવી સાગી કાયા, પણ મારા આત્મા કરતા
લાખગુણી નિર્ગુની એટલે એની ખાતર આનંદિમતી આત્માનું
ન બાક આવી મળજી થવી જોઈએ મહાપુરુષો કાયાને નીચી
મણુતા તેવી એ હૃદયી કાયા ખાતર પાપો ખૂબ ન થાય તેની
કાળજી રાખતા આને કાયાની તુચ્છ તૃપ્તિ પાછળ કાળા પાપો
કરતા આવકો નથી આવતો આત્માના ભાત ઉંચા આકે, પછી
અકલ્પની સાદગી પણ આત્માનું જગત નહિ બગાડી મટે,
જગતની મુદર ચીજો પાછળની ધાધલથી આત્માની મુદરતા ન
બગાડી જોઈએ એટલે જ વિચારવામાં આવે કે ‘જગતની મુદરમાં
મુદર અને નિમતીમાં નિમતી ગણાવી ચીજો કયા મારી પામે
શાશ્વત રહેવાની છે, કે કયા મને કાયમ ભેવાય મગવાની છે, કે
એ માટે કાળા પાપ, કાળી રમત, કે કાળી વિચારમરણી કરી મારા
આત્માને મુદરને બંદો ખસાવ કરે ?’

કહો ત્યારે જૈન કેવો ? આત્માને વારે વારે ઉટકી, માણ
સાદ કરી મુદર બનાવનાની પેરવીમાં બેસનારો વારેવારે
આત્માના દોષો, નિર્બળતાઓ, મિથ્યા ધોરણો, જડ આદર્શો વગેરે
ખગાળીને દૂર કરવા મથનારો પોતાના આત્માના ભાવ ઉંચા બાધે
એટલે માને, કે ‘અહીં તો પ્રભુની વાણીરૂપી પાણી અને સાબુથી,
અને તીવ્ર આતર પશ્ચાતાપ તથા સંવેગ રગડપી ધોકાથી આત્માને
ઝોપોએ બનાવી શકાયે માટે બીજા ત્રીજા તોફાન રહેવા હઉં ! અને
આનંદમુધી જે પાપો કયાં તેનો પશ્ચાતાપ કરી લઉં’

રામ રાણીએ હમતા બાંસ મ્મ — હવે પેલાં બે રાજા
આનીને હાથ જોડી મુનિને “આપ કયાથી આવ્યા
કયા જતા હતા ?” ચ
રાણી મુનિ ન

ખોલે મુનિએ પોતે અષ્ટાપદ દ્વીપની યાત્રા કરવા જતા હતા, તે જણાવ્યું રાજરાણીએ તેમા બાળ ઘડી અતરાય કર્યો તેથી નળ-દમયતીના બાળ વર્ષના નિયોગ લખાયા 'ધાન ગાખજો કે' "હસ્તા તે આધ્યા કર્મ, ગેતા ન ગે પ્રાણીયાણ" કોઈના મુખમા, લાલમા કે ધર્મમા અતરાય કરવો, એ બધું આત્માનું સૌન્દર્ય નથી, આત્માની કદરૂપતા છે આવી આત્માની કદરૂપતાએ બાળ ઘડીમાથી બાળ વર્ષના વિયોગ આપ્યા, પણ હવે જુઓ કે કેમ એટલી જ મજાથી પત્નું ? કારણ એ છે કે પાપ કર્યા પછી પ્રત્યાક્તાપથી એ પાછા ફર્યા છે. "પ્રભુ ભૂત્યા અમે, અમને શમા કરો પધાને નગરમા આપની બાંહાથી અને ઉપદેશથી અમને અમારા પાપ ધોવા દો." મુનિ સમજે છે કે 'લાવુક આત્માઓ છે' એટલે એમની કદરૂપતા ભૂલી મહાન જ્યાથી માથે ચાલ્યા આવ્યો મુકામ રાજરાણી ખજ નેવા દેશવે છે આટલું કર્યા છતાં બાર ઘડીમાથી બાળ વર્ષનો નિયોગ આવ્યો, તે આના કે રાઈ રોઈને પણ ન જાત !

તો પત્રી જે પાપના પશ્ચાત્તાપ નથી, જે પાપ ઘણા પ્રમાણમા છે જે પાપ હસીહમાને કરાય, જે પાપની પાછળ પાછા પ્રાયશ્ચિત્ત અને ધર્મના વળતર નથી, તેના પશ્ચાત્તમ મદ્દા ભય-કર આવે એમા શી નસાઈ ? અથી જ એક જ મનુષ્યભવમા કદેલી આત્માની એવી પાપલીલા ઉપર દુષ્ટ વિરાજ કર્યોની ભય કર વિપાક-લીલા ભવોના ભવો મુખી ચાલે છે

મનુષ્યભવ આત્માને સુદર જનાવના મારે છે, તેમાં પુનઃજનની મુદરતા પર લાલચુ થનાની જરૂર નહિ, ને પુનઃજનની કદરૂપતા પર આપણે હાથવોય કરનાની જરૂર નહિ. દોઢ કલાક દેગના સંજળાવીને મુગીળતે હૈયા સંવેગ અને વૈરાગ્યથી પસાળ્યા હોય, ત્યાં જહાર જઈને એ પાના નવલિકાના વાંચે કે,

વિરાગની સુદરતા જાય અગ્નિમા ! રસ્તામા એવા મિત્રો મલે કે,
શુભશ્રદ્ધાની સુદરતા જાય પાતાળમા ! ઘેર એકલાજ એહી મળે કે,
પ્રભુપ્રેમની સુદરતા હી જાય આગશે નહીં તો ઘણા વિચાર આવે,
પણ બહાર જઈએ કે ભૂત્રી જવાય એનું કેમ ? કેમ જાણે સુદર-
તાનો શિનય કરનારા ગિરગીઓની બહાર દાર ઉલી હોય છે
મોહરાજનો સ આમબૂહુ એવો, કે જીવની નામે એક નહિ, અનેક
તોપોને ખડી કરી દે, કે બીજે જિવને તમારામા પાછી સુદરતાને
લાવતા શુભનું તેલ નીકળી જાય ! જોલો, ખરૂં કે નહિ ?

સુદર ન બની શકે તોય કદરૂપા ન થાઓ — કહો ત્યારે,
સુદર કદાચ નહિ બની શકીય, તો ક રૂપા તો નહિ જ વધીએ,
તેવું દિવ કહે છે ? ના રે, પાચ કૂકા રમતા થયા ખીસામા કે
તરત જ એ અલોપ કરે સુદરતાને ! વક્ષી અને વિદ્યાઓ જાણે
જાદુઈ અજન છે ! જગતની લક્ષ્મી અને રિગાઓ રૂપી જાદુઈ
અજન આત્માની દૃષ્ટિ જ ફેરવી નાખે છે ! જડની અનુકુળતા
અને ગૈભવવિલાસના માધનો એ શું છે ? આત્માની સુદરતાને,
અને સુદરતા લાવનાર માન અને તોપને જોણે ઉડાવનાર છે તો
પાંડી જાત્રિ કેટલી જોઈએ ? આત્માને ઘોટી ઘણી પણ મળેલી
સુદરતાનો લોપ ધન્દ્રિયો અને મન ન કરી જાય, તેવું ધ્યાન
રાખનારુ ■ આ તો મુરકેલી એ છે કે સુદરતાનો ખતનો
હૈયામા રાખવાનો છે, અને પાચ ચોટ્ટીઓ માથે ■ ! અરે ઠેક
બોયરામા જઈએ ત્યાં પણ એ ચોટ્ટીઓ (ધન્દ્રિયો) માથે જ ! એની
વચે ગડી મૌન્યનું જતન કર્યાનું છે, ત્યાં કેવી જાત્રિ જોડીએ ?
સુઝાતા મા, મહાનિદ્રિમ પદ્મ શાલિભદ્ર-ધન્નો-મેઘકુમાર-જ બુ
કુમાર વગેરેએ જાત્રિ જાની મૌન્યના સુદર જતન કર્યા છે !
ચોટ્ટીઓને લેગ પણ મચક ન આપતા બહરમા ઠારી છે !
એની જાત્રિ અને પુરુષાર્થ સાધવાથી સુખ કઈ લૂટાતા નથી,

પણ તેનો માથો સ્વાદ આવે છે કાલેઘેલો બચુટો દોડતો દોડતો આવે ને આપો વહાલભેર ભેટીએ, તે તો જગતનો પ્રેમ એમા માથો મુખનો સ્વાદ નહિ કમઝે એ કેટલો ટકવાનો ? આવીને જો તેહો નાખ્યું લીટ કે ધૂળ-ઝાઢવ વગેરે તમાસ યોજામા તો કદાચ તેના પર નહિ તો તેની મા પર તો જરૂર ચુસ્તો ચવાનો ! કેમકે વહાલના સુખનો માથો સ્વાદ નહોતો પણ જો ઇન્દ્રિય ચોટીને સારા રૂપ-રમકણ જોવા ને જમે છે, તેના બહલે એના પર અકુશ રાખી, અને માનસિક જાતિ માચવીને આત્મિક સુદરતા ખીલવવા માટે ખામ પુરુષાચ રાખ્યો હોય તો પત્રી એ બાબુટા આવી બેઠ્યાની અસર, કે કચરો નાખ્યાની અમર ભુદી જ થાય ! ત્યાં મનને એવું કાક થાય કે 'વાહ ! શું આ બચુડાને માગ પર પ્રેમ ! હું એને મારા માર્ગે જેમ દોરીશ તેમ દોરાશે' આવેલાને કહે, 'આવ્યો ? બહલે આવ્યો જોલ, આપણા હહેરામા ત્યાં બગવાન છે ?' આ શું ? ખરો સ્વાદ મુખનો ચોટી ઇન્દ્રિયો માટે નિર્ધાર કરવા પડશે, - મારી આખ માડ જોડને જે ખુશ થાય છે, તેને જ કાંઈક ખગળ દેખાવા છતાં, ખુશીના અનુભવ કરાવીશ ત્યારે જો એને ખગળ જોઈ નારાજ થાય છે, તો તેને જ માડ' એનામા નારાજનો અનુભવ કરાવીશ આખ મારી છે ! એના પર મત્તા મારી છે ! આમા શું મોટી વાત હતી ?'

મુનિએ ગાત્રરાણીને ધર્મ આપ્યો - નળ-દમયતીના પૂર્વજીવ રાત્ર અને રાત્રી એવા આત્મનોન્દર્યના ઉપામક થયા કે એ મુનિમા આકર્ષિત થઈ એમનું સ્વાગત કરી એમને સાત સુકામમા પધરાવ્યા પછી પોતે આત્મને બેઠા મુનિ પાસે એટલે મુનિએ અહિંસામૂલક ધર્મ બતાવ્યો અહિંસા સાથે અરિહુત, નિર્ઘેય શુરુઓ, અને અરિહુતે જાણેલા ત્રિકાલાણાધ્ય સનાતન સત્યધર્મનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું એક વખતના શિકારી રાબરાણી આ એક જ દેશના સાબળતા જોતજોતામા થાવક બની ગયા !

શાસનદેવીની મહાપદી ગળી વીરમતી અટાપડે —
 સુનિ કરે છે, “હવે તો હું જઈશ અટાપડ પર!” રાત્રી
 વીરમતીને પણ ઇચ્છા થઈ કે, ‘હું પણ જાઉં!’ ત્યાં એની નીચ
 ઇચ્છાપર શાસનદેવી પ્રગટ થઈ એ વીરમતીને ઉપાડીને લઈ ગઈ
 અટાપડ પર! વીરમતીને ધર્મની લાની કેરી! અતસાત્મામાં
 ધર્મનો જ એક સુભરણ થઈ જવો જોઈએ ભગ્ન મહારાજે
 સ્થાપિત કરેલા ચોવીસ પ્રભુના દેહપ્રમાણ ઝગમગાટ દીપતા
 જ્વલમય ભગ્ન પ્રતિમારૂપા એલે અભુત દર્શન કર્યા આનંદનો
 પાર નથી એને! એમ યાચે કે ‘શ આ!’ લલો દોને! ભરત
 ચક્રવર્તીના એ નર્મણ! ‘નોનાતણા જેતે દહેગ કગચ્યા, રતનતણા
 બિજ ચાચ્યા!’ ચોવીસ જિનપતિના હશન કરી આનંદનો જે
 મહાસાગર ઉવચો તેનું શું વાત ન યાય?

દર્શનના લાભ બંધ બોગ — નછી ક્યુ કે એક એક પ્રભુના
 વીસ વીમ આબીચ કરી આરાવના કરની!

આત્માનું સૌન્દર્ય શું?

પરમ ગુણને પામી એ તપ વગડેની મુદ્ગના તરફ પગલા
 માડના તે

દેરી એને પાડી મૂકી ગઈ વીરમતી ઘેર આની પણ પગમામા
 દિલમાથી ખમતા નથી! એને એમ થયું કે, ‘મદિગ અને
 મૂર્તિ તો કરાવતાં પુણ્યવાને કગની લાભ લીધા, પણ અમારા
 જેવા દ્વિપભાગી શું લાભ લે? લાભ ત્યારે, હું ચોરીયે જિનના
 જ્વનના તિલક કનવુ શાસન જવવતું છે! વર્તમાનમાં પણ એવા
 આત્માઓ છે કે જે, ‘મુડીમાથી ચોયો ભાગ’ ત્રીને ભાગ ઉઠાવ
 ધર્મભાગે!’ એમ કરી ખર્ચે છે એમ સમજીને કે,

‘પાપની દુકાન તો અનનકાગથી ચાલુ જ છે, એમાં
 ધર્મની મોસમ વચાવી લેના કે, આમ દુર્લાભ તાળી’

આખો ચોળતા બેસી ગ્લેવુ પડશે. ભાગ્યાનુમાર ગેટલા તો મલી-
ગેવાના છે ધર્મની તક સા માટે ખોડે ?’

એમ વિચારી માત્ર નફામાથી નહિ પણ મુડીમાથી ધર્મ-
કાય મા ખચે એવા ભાગ્યવાનો આજેય મોજુદ છે વીરમતીએ પણ
ઉંચી ભાવનાથી એવા મજેના ચોરીમ તિલક કરાવ્યા, કે હવે
જાળના કરે છે, ‘કયાં અધ્યાપદ જાઉં ! અને મારા નાથને આ
તિલક ચઢાવું !’

પ્રભુભક્તિ- મોહભક્તિ — આ પ્રભુભક્તિ, આ જાળના,
વાન શુ છે ? આત્માના સૌન્દર્ય’ ત્યાર મોહભક્તિ, દુન્યવી
લાલસા, વિષયમુખની જાળના વગેરે શુ છે ? આત્માની ખગળી,
મુદરતા નહિ વીરમતી શુ વિચારે છે ? ‘અહો, હવે ફરી કયારે
અધ્યાપદ જાઉં, પ્રભુને ભેટું, અને પ્રભુને આ તિલક ચઢાવું !’
કેવી પવિત્ર મુદર ભાવના ! ત્યા તો દેવીએ આવીને એને ઉપાડી
અધ્યાપદે વીરમતીને તો હરખનો પાગ નથી ફર્ગત, વહન અને
પૂજન કરી એકેક તિલક એકેક પ્રભુના બાંસે ચઢાવું આ તિલક-
પૂજાએ શુ આપ્યું ? અકુર નરીકે હમય તીના ભવમા એવું કયા
જમા કુદરતી દિવ્ય ન્ત્ર જેવું જગમગાટ દગ્તુ તિલક કે જેથી
અધકારમા પ્રકાશ થાય ! પણ ન્ત્રતિલક એ તો માત્ર અકુર કે પત્ર !
કિન્તુ કુલ-દ્વજ તરીકે મહાસતી ચાની, અને મુક્ત બની,
જગતના તિલક થવાનું પરિણામ તિલકપૂજા નિપજત-યુ ! !

કપાળમા નિવસનો પ્રસાન જુઓ — વો અરણ્ય છે નળકુમાર
હમય તીને પરણીને નવનગર તરફ આવે છે અધકાર ઘણો છે
હમય તી નળકુમારના ખોળામા માથું મૂકી મૂઝ મૂઝ છે તેને નળ
કહે છે, ‘દેવી પ્રકાશ કરો !’ તુલ ન્ત્રગીને હમય તીએ જલાટપરથી
રત્નાની લાગેલી ધૂળ લૂછી નાખી કે તિલકમાથી જગમગ પ્રકાશ
ખદાર પડ્યો ! જેમા હવે રસ્તો સ્પષ્ટ દેખાય છે, અને એના

આવારે આખો પગિવાન સ્ત્રોતો પસાર કરે છે. શાનું રંગ છે આ ?
ચરિત્ર તદેવની ભક્તિનું

મહાનંદ ગળુ નાભાવી અદરનું ગળુ ન રૂધાવાય' —

‘આ મને જે મધ્ય છે તે માગ નાથની મહેરબાનીથી
મધ્ય હ, રોકતું આપેલું ગઠની ભક્તિમા જાય, એ જ ઉચિત
ગણાય પાછા ફરી પણ એજ આપવાના છે એટલે માફ થાશે
તા મને મળેલું મર્નન પન્માત્માને ચરણે વરી દઉં ’’ આલુ
ધવુ જોડે ? કે ‘પન્માત્માના તિલકને જદલે મારા ગળાના નેત્રેન
બનાવુ ?’ એમ થાય એ જગજગ ? ગુ ઉચિત ? કોણ સુદર ને
કોણ કદરુ ? ધ્યાન પો, મનાવેલા રેખેસ જદાગના ગળાને
ગોભા આપના હને, પણ અદરના આત્માના ગળાને ગુગળાવી
નાખશે ? કહો, પત્નીના જગામા પહેરાવેલ નેકલેમને જોઈને મોહ
ઉઠશે કે નહિ ? જેટલીના એના હર્ગન થાય ત્યા શુ ઉઠે હંધામા ?
‘કારીગર સારો ? નગ તો ઠીક મલી ગયા’ વાહ ! એનની
જોડી રહેલતા પર આ ચળકતા હાર કેમો સુર ગોળી નહો
છે ?’ આલુ આલુ જ વાચને ? તેય વારેવાટે ને ? એમા પાછો
પત્નીનો પ્રેમ પરિપત્ર વધાઈ ભગાય ? ગુ નગ, શુ ન્તિ કે શુ
અના ? કઈ માપ ? ના, અહા પાપચ્છાનકની શિકારીની
ભજના માપ નથી, એમા હનપ ખેડ જેટલી ગીતે સપડાવાય તેટલું
ખડ ? આત્માને કોણ કદરુપો કરે હ ? જહની સુદરતા પાળા
આત્માને કહેલા ઢાળા રાગદેહ, અ આત્માને કદરુપ કરે છે

આત્માની સુદરતા શી ?

‘અમારી સ્વાર્થની સામગ્રી પાપથી ઊભી રહેલી છે પુત્ર્ય
ખોઈને ઊભી રહેલી છે, ને પાપમા જવાની છે. એમે એને પા
માર્ગે વાળીએ’ આ બાનનામા આત્માની સુ
અમલમા

આખો ચોળા જોઈ રહેવું પડે બાન્યાનુમાર દોડ્યા તો મળી નહેવાના છે મર્મની તક શા માટે ખોડે ?

એમ વિચારી માત્ર નકામાથી નહિ પણ મુડીમાથી ધર્મ-મય મા ખર્ચે એના બાન્યવાનો અન્યથા મોઢું છે વીરમતીએ પણ ઉંચી બાવતાથી એવા મજેના ગોડીમ તિલક કાઢ્યા, કે હવે ઝખના કરે છે, 'ક્યારે અણપડ જાઉં ! અને માગ નાવને આ તિલક ચઢાવું !'

પ્રભુભક્તિ- માદભક્તિ. --આ પ્રભુભક્તિ, આ ઝખના વન- શુ છે ? આત્માના સૌન્દર્ય' ત્યાં માદભક્તિ, કુન્નવી લાવમા, નિવયગુપ્તની ઝખના વાર શુ છે ? આત્માની ખરાબી, સુદરતા નહિ વીરમતી શુ વિચારે છે ? 'અહો, હવે ફરી ક્યારે અણપડ જાઉં, પ્રાને બેઠું, અને પ્રમુને આ તિલક ચઢાવું !' દેવી પવિત્ર સુદર ભાવના' ત્યાં તો દેવીએ આવીને એને ઉપડી અણપડે વીરમતીને તો દુઃખને પાર નથી દર્શન, વદન અને પૂજન કરી એકેક તિલક એકેક પ્રમુને બાવું નહાવું આ તિલક-પૂજન શુ આપ્યું મહુર તરીકે દમયતીના બવમા એણે ક્યા જમા દુદરતી દિવ્ય રત્ન જેવું ઝખમગાદ દરતુ તિલક કે જેથી અધમારમા પ્રમાણ થાય ! પણ જાતિલક અતો માત્ર બાકી રહે પત્ર ! કિન્તુ કૃત-દશ તરીકે મહાસતી આતિ નો, અને મુક્ત બની, જગતના તિલક થનાર પરિણામ નિવકપૂજાન નિવાન-યુ' !

કપાળમા નિવરનો પ્રભાવ શુઆ -ગોઝ અરુણ છે નજકુમાર દમયતીને પત્નીને -વનગર તરફ આવે છે અધકાર ઘણો છે દમયતી નજકુમારના જોળામા માથુ મૂકી મૂઢ ગઈ છે તેને નજ કહે છે, 'દેવી પ્રકાશ કરો !' તુર્ત જાગીને દમયતીએ લલાટપરથી રત્નાની લાગેલી ધૂળ લૂછી નાખી કે તિલકમાથી અગમગ પ્રકાશ બહાર પડ્યો ! જેમા હવે રસ્તો સ્પષ્ટ દેખાય છે, અને એના

આધારે આખો પગિવાર રત્નો પમાડ કરે છે' જાનું દગ છે આ
અરિહતદેવની ભક્તિનું

બદારનું મળુ ગોલાધી અદરનું મળુ ન રૂધાવાય' —

‘આ મને જે મદ્યુ છે તે માગ નાથની મહેરબાનીવી
મળ્યું છે, રોકતું આપણું ચલની ભક્તિમા જન, એ જ ઉચિત
પાણી પાન કરી પણ એ જ આપવાના છે એટલે માત્ર આપ
તો મને મળેલું સર્વદય પરમાત્માને ચરણ વડી નું’ આલુ
શુભ્રે? કે ‘પરમાત્મા તિલકને બદલે માગ ગળાના નેણેસ
બનાવું?’ એમ થાય એ બચાવ? શુ ઉચિત? કોણ સુદર ને
કોણ કદરૂપું? ધ્યાન નો, મનાવેલા નેણેસ બદાત્મા ગળાને
ગોલા આપતા હો, પણ અદરના આત્માના ગળાને શુ ગોલાધી
નાખશે? કહો, પત્નીના ગળામા પહેરાવેલ નેકવમને જોઈને મોડ
ઉછળે કે નહિ? જેટલીવાર એના હર્ગિન થાય ત્યાં શુ ઉઠે હુંધામા?
‘કારીગર સારો! નજ તો ઠીક મઠી ગયા’ વાહ! એમની
ગોરી દેહલતા પર આ ચળવતા દ્વાર કેવો સુદર ગ્રોબી ગયો
છે!’ આલુ આલુ જ વાયને? તય વારેવાટે ને? એમા પાછા
પત્નીને પ્રેમ પતિપર વધાટે ઉભરાય! શુ તમ, શુ ન્તિ કે શુ
અનાન! કઈ માપ? ના અદાર પાપ-વાનકની શિકારીની
ભગના માપ નથી, એમા શુવપખેડ જેટલી રીતે સપડાયાય તેટલું
ખડ! જ માને કોણ કદરૂપો કરે છે? જલની સુદગતા પાછળ
આત્માને કરેલા કાળા રા દિપ, એ આત્માને વદૂતપ કરે છે

આત્માની સુદગતા રી?

‘અમારી સ્વાર્થની સામગ્રી પાપવી ઉભી કરેલી છે પુણ્ય
પાપને ઉભી કરેલી છે, ને પાપમા જનની છે અમે એને પુણ્ય-
માર્ગે વાળીએ’ આ જાનનામા આત્માની સુદગતા છે, એના
અમરમા આત્માની સુદગતા છે

પૈસા ગાથી મલ્યા ?

‘પુણ્યથી’

હું કહું છું કે ‘ના’

‘પણ માહેળ, શાસ્ત્રમા તો પુણ્યથી મલે તેમ લખ્યું છે ને ?’

અરે પા! એ તો વિચારે કે પુણ્યથી એટલે શું પુણ્ય એમ ? આત્માની સીલિકમા રહ્યું હતું તેથી ? કે એ પુણ્ય ઉદયમા આનંદુ તેથી ? હવે કહેો ત્યારે પુણ્ય ઉદયમા આત્માને પત્ની કાયમ રહ્યું કે ખતમ થયું ? વળી પુણ્યને ઉદયમા લાવવા પૂર્વે શું શું કર્યું નથી ?

આત્મા સમારંભના વ્યાપાર નથી કર્યા ? અમત્ય અનીતિ નથી કર્યા ? મૃદ્ધિમંત્રાં કરી હતી કે નહિ ? ક્રોધ-માન કીધેલા ખરા ? રાગદ્વેષ ? ક્ષત્રહ ઈર્ષ્યા ? કરેલાને શું આ બધું ? પાપજન ? તો દેહો પૈસા પાપથી મેળવ્યા છે ને પાપમા જવાના છે, તેમ પુણ્ય જોવનનનાગ છે પણ એવી ધન્ય ઘડી ક્યાથી કે તેમથી હું દેવ, ગુરુ અને ધર્મની ભક્તિમા વાપરું ?

આત્મસૌન્દર્ય એટલે આત્મામા ગુણની સ્પર્શના જગતને ભૂની પરમાત્માને યાદ કરાનાના ! જગત કરતા પોતાના આત્માના બાવ ઉંચા બાધવાના

આત્મા એ જગત ભલે માન આત્મા માટે હોય, પણ મારો આત્મા પરમાત્મા માટે છે જગત માટે નહિ ! શેઠને રીઝવવા ખાતર, કોઈ સ્ત્રીને ખુશ કરવા ખાતર, કે કોઈ માન-પાન ખાતર, જે પોતાના આત્માની પુણ્યાર્થ ખર્ચી નાખે, વળી એનો ગુલામ બને, તે આત્મામા સુદરતા નથી, પણ બારેબાર કદરૂપતા છે વીરમતીએ શું કર્યું ? પોતાની સપત્તિમાથી પ્રભુને તિલક ! જગતને મૂઠી જિનની ભક્તિ, એની લગની, એ આત્માની અનંત અનંત ક્ષાણની કદરૂપતા મુકાવી દે છે

વીંમતીએ કેવી કેવી આત્માની મુદત્તા કરી ? પાપનો પશ્ચાત્તાપ, સદ્ગુણના ઉપકારની ઝીલવટ, ઉપકારનું ભાનભીનું મનજી પરમાત્મા પર અજોડ ભક્તિ, ને તે ભક્તિમા તન-મન-ધનનો ઘસારો આપણીવ કરી કાયાનો ઘમારો, તિવક દતારવી ધનનો ઘમારો ને અનુમોદના કરી મનનો ઘસારો ! તમે પણ પ્રગથિયા માડી તૈયારી કરવા માટે ! ઘર્ષ મથેતા જમે તે એકાદ પણ પાપને પકડા એવો પશ્ચાત્તાપ કરો કે તેમાથી ઉત્તરૈત્તનવનવી આત્મનુદગ્ના સર્જાય

પુદ્ગલના અજમલ રાજના અનિત્યતાદિ ચિત્તવો — ત્યામુધી આમદાના રૂપની નુદરતા વિનાની પરપદાર્થોની શબ્દ-રૂપ-રસ-ગંધ-સ્પર્શની નુદગ્તા આત્માને આજી રહી છે, ત્યામુધી વિમુદ્ધ આત્માની નુદરતાના દર્શન થાય નહિ ! વળી રાખો આ મામેથી ટ્રેન આવતી હોય, ઝંતી મર્યાલામ્નનો પ્રકાશ આપણી આંખોને આજી દેતો હોય તો સામે નજીકનો માર્ગ પણ નથી દેખાતો, અને નથીને જો ત્યા મરનાવું હોય, તો તો મીધો જ નીચે પડેમય ! એમ ત્યા મુધી મનોન્મ શબ્દઉપાદિના અજમલ છે, ત્યામુધી નજીકમા રહેવી પણ આત્મનુદગ્તા અને એનો માર્ગ નથી દેખાતા એ જહના અજમલ કાદવા જ જોઇએ એ મારે એ લાડની મામે એની અનિત્યતા, અમાગતાની પ્રબળ હાદિક ભાવનાનો પડદો ઢોલો કરવો જોઇએ, અર્થાત્ એ વિચારવું જોઇએ કે —

આત્માના મોંદર્ય મારેની શુભ વિચારના — જમે તેવું મુદત્ત દેખાતું ય એ ક્ષણભગુર છે પરિવતનગીવ છે અને આ મહિતની દૃષ્ટિએ તદ્દન અમાર છે, તુચ્છ છે મારે હવે તો ત્યામુધી શરીરમા પ્રાણ છે, ઇન્દ્રિયોમા ગૌવત છે મન ગેષ નથી થયું, ત્યા મુધીમા એનો પુરુષાર્થો જનું કે નુગનુના મદવાઠ અને મેવ મારા આત્મામા રહેવા ન હઈ ! આત્માને મહામુદર બનાવું ! મે માન

આત્માને કદરૂપો બનાવ્યો ત્યાં માટે ? જગત માટેને ? પણ મૃત્યુની
 નાત પડતાં જીવનના દિવસની તાવતનુ સ્વપ્ન બધું જ બધાસ !
 બધું જ અલોપ ! બિખારીના હાથમા શુ ? સ્વપ્નમા જાતો મહેલ
 ભેંચો, સાતમે માળે મોનાના હિંગોળા પર પોતાને અપરંપર જેવી
 રાણીઓ સાથે હીંચતો ભેંચો એમા એક રાણીએ મલક કરી, પોતે
 એને લાત નાગી ને આજ ઉઘાડી ગર્હ લાત શાને લાગી ? પાસે
 અપહીનું પડયું હતું, જેમા માગી લાવેલો લોટ પડ્યો હતો, ને
 અપહીનું ફૂટયું, લોટ વયો ધૂળ લેગો ! સ્વપ્ન પાછળ હાથમા
 શુ આનું ? એમ આ જીવનનું સ્વપ્ન પુરૂં વયા પછી હાથમા
 શુ ? 'બમ, હવે તો જીવનને સ્વપ્નની રાત્રિને બદલે ધર્મપ્રવૃત્તિનો
 દિવસ બનાવું જીવનની પ્રવૃત્તિને સ્વપ્નને બદલે તત્કાલ ઉપયોગ
 વાળી પ્રવૃત્તિ કંઠે હું જે શુભેના ઉપકારના શુભોમા લુપ્ત થવાને
 બદલે તેનાથી આડી નજર કરૂં છું, દેવને સમર્પિત થવાને બદલે
 ગદગદાતલા કરૂં છું, એ બધું કરીને કદરૂપતા વધારી રહ્યો છું !
 જગત જે બિખારીની સ્વપ્નની સદ્ધિ જેવું છે, એની ખાતર કદાચ
 કદરૂપતા કરી લઉં, પણ મનુષ્ય પછી શુ ? મારા માટે જે જગત
 નાકે માનેલું છતાં અતે ફના થવાતું, તેના માટે શા સાકે મારા
 આત્માને કદરૂપો કરે ? ત્યારે જે મારા પરમાત્મા મને ઉંચો લઈ
 જાય તે માટે હું આત્માને સુદૃઢ કાન બનાવું ?' વગેરે વિચારણા
 કરે તો જુની રીતરસમ બદલાય

બીજો અને ત્રીજો ભવ, જ્વતા અને ભરનાક-ભરનાક —

નજદમયતીના પૂર્વભવના જીવ રાજરાણી ખૂબ નુંદર આરાધના
 કરી, મૃત્યુ પામી દેવલોકમા ગયા જન્મના જૈન નહિ ! કુળના
 જૈન નહિ ! વર્ષો મુખી દેવશુર મળેલા નહિ ! મત્યા ત્યારે સત્કારીને
 ભેંચા નહિ પણ તિરસ્કારીને ભેંચા ! તેવા આત્માઓય પલટો પામી
 આરાધક બની ગયા, અને મરીને દેવલોકમા ગયા ! પણ દેવલોકથી

અવિને ભરવાડ ભરવાડણ થયા નામ એમના ધન્ય અને ધૂસરી પાછો ધર્મનો વિયોગ થઈ ગયો ધર્મ સાધ્યો તે છતાં? હા કેડો રાખવા જેવું નથી એ પૂર્વના પાપ મ પૂર્ણ ધોવા રહી ગયા, અને આવનામા કોઈક એવી કમીના રહી ગાં તો વચના અટકી જનાવું થાય પણ સારના એ અખડ ઠગી હોય, તો એમ આથા રાખી શકીએ કે જમ માથી ધર્મ મવે એ બેધએ । પણ વિચારો કે કોઈક એવી ભૂલ રહી ગઈ હશે કે જે ભૂલે તેમને ભરવાડ-ભરવાડણ બનાવ્યા તો આપણને આપણી એમદી ભૂલ નહિ પણ ભૂલોનો હોટ કયા લઈ જવાનો? જે મહાત્મા પ્રભુ આસનનભૂત થાયા આરામા તેજ આધારેને? પુણ્યસામગ્રીમા શી કમીના છે? જગત તો વડાઈ આપે છે, પણ દુષ્ટમા પોતાની જાત માટે તપાસ કરે કે, 'હું કેવો? જગત બલ મને કહે કે મહા નીતિમાન પણ હું કેવા મદદ ઠગનું કામ કડે છું તે તો દુષ્ટ બાલું' જાત મને કહે તપસ્વી, પણ મને અહર કેવા આહ્વાસનાના ગીલગવીયા થાય છે તે કોને ખબર છે? અતરાતમા કયા ભૂતી રહ્યો છે, કસાડ રહ્યો છે, તે તપાસે એવી બધી તપાસ કદરૂપી નિષિતિ દૂર કરવા માટે જરૂરી છે

ભરવાડના ભનમા મુનિની ભકિત —ભલે એ ભરવાડ ભરવાડણ થયા, પણ અતરમા શુભ લઈને આવેલા છે એકવાર એમના ક્ષેત્રમા કોઈ મુનિને રસ્તામા જતા વરસાદ નહયો ચારે કોર જગત છે જ્યાંમુખી વર્ષા બધ ન થાય ત્યાંમુખી કાઉરસગ્ગ ધ્યાને મુનિ ઉભા રહ્યા કેવી ધન્ય ચર્ચા! જાત માત દિવસ થયા ત્યાં ભરવાડ આવી ચડ્યો છે મહાત્મા ઉભા છે ભેરદાર વૃષ્ટિ ને પવન પણ સુમવાટાળ થ છે મુનિ પર અનુકંપા આવી એમના પર છત ધરીને ઉભો રહ્યો જરાબર ઉભો ભરવાડે પૂર્વભનમા આત્માના સૌન્દર્ય એના ખીલવેલા, કે જરાપણ એ ખસતો નથી મુનિ સાથે એનેય જાણે 'અપ્પાણ વોસિરામિ' તે પણ વરસાદ

બધ ન થાય ત્યાં મુધી મદા મા ડભા છે, તો હું કેમ ન કંઈ
રહી ગયું ?

આત્માનુ સૌન્દર્ય તન - પૂરંભવને શિકારી, પણ તુ
મુનિને પામીન આત્માના જેવો સૌન્દર્ય પ્રાપ્ત કરી ખીલવેલા છે
તે મુનિન કદમા જોયા પછી એમને એમ કેમ જ આવ્યો બધ ?
૯૧ ધરી ઉભા હતા, તેવે વપો બધ થઈ મુનિએ કાંઈસમ
પાથે. એટલે પેવાત્રે પણ ૯૧ નઈ કીધું મદાત્મા બુધ્યા કે
તન્યા ઉભા છે ! ભરવાડ પૂર્વભરી કમાણી લઈને આવ્યો છે
પૂન પણ હર્ષન મુનિના થયા દતા પણ પહેલા તો મુનિ મુનિ
લાગ્યા દતા, પગ છતા તરત અના પર જે પડાતાપની ગુરુના
તેમજ પાતાના તન મન અને ધનને ધર્મમા ઘસી નાખવાની
મુશ્કેલતા મેળવી, તો આ જાણ આપે છે. એટલે એ મુનિને
કહે છે, 'પધારા' મુનિ ત્યાં તામરી બરીને દૂધ લઈ
આવ્યા ધન્ય અને ધૂમરીઅ મુનિનો દિવ્ય લાભ લીધે
દેખાઈરત નદય જે દૂધની તામરી બેસાડી, તેને તે
નળના ભવમા ત્રાગ ખડના રાજ્ય નહીં કર્યા ! વામુદેવ નહિ
એ, છતાં રાજ્યમમૃદ્ધિ આટલી બધી વિકસિત ! વૈતાલ
મુધીના ત્રાગ ખડ મુધી તેની આજી. આમાથી ? એક વટલો
દૂધમાથી ? ના, મુનિ પ્રત્યેની ભક્તિના ઉછળતા ઉછરેગમાથી
આખના આમુમાથી આત્માની શુભકિત મુપાત્રદાન વળે
નફરતાગથી !

શુભો કદૂપના-મુદ્ગતામાથી શુ શુ નક્કો થયું - મુનિને
હવકાઈ ક્યે થી દલમ ભગવાડપણના અવતાર અને બાર ધરીન
અનરાયે બાર વધના વિયો. નક્કી કર્યા ! ચોપીસ પ્રભુના તિવ
દમયતીને કપાળમા પ્રકાશમય દિવ્ય નિલક નહીં કયું ! આ તામ
દૂધે ત્રણ ખડના રાજ્ય નહીં કર્યા ! આત્માના અબ્યુદય કયા
નક્કી થાય ? કહો કે, બપોરે આત્માને ગુરુ બનાવ્યો હોય ત્યાં

દેવગુરના અડના મેનકે તગીકેની મુદ્દતા ' જિનવરણે કાયા અને કવનને ઘસી નાખનાની મુદ્દતા ' ભરવાડપણે પત્તુ એમ થયું કે બહે અમે નહિ પીએ પછા મુનિને ખાસ વહોરાવીએ ! ભકિત અપૂર્વ, તે મુદ્દતા

ત્રીજો ભવ પૂરો કર્યો પૂરો કરીને ચોથે ભવે મુગલિયાપણામા ગયા ત્યાથી પાચમા ભવે ગયા દેવલોકમા, અને છઠ્ઠા ભવમા થયા નળ અને દમયતી હજુ આ તો દેવલોકનું આગણું જોયું વિમાન તો હવે જોવાના છે દમયતીનું ચરિત્ર તો એવું છે કે વાચતા વિચારતા આવડે તે જીવને મિથ્યાત્વમાથી મહા મમકિની બનાવી દે ! દમયતી ત્રિદર્શના રામને ત્યા અવનાર પામે છે દમયતીનું શાસ્ત્રીય નામ ' દ્વદતી છ દવ ' કહેતા દાવાનળ ને ' દતી ' કહેતા હાથી માતાએ સ્વપ્નામા દાવાનળ સાથે હાથી જોયેલો એની રૂએ નામ દ્વદતી પડ્યું નળ કૌશલ દેશમા નિષધ રામના પુત્રપણે થયો હવે તે યોગ કેવો બને છે, તેમા દમયતી કેવી મુદ્દતા બતાવે છે એ હવે જોવાનું છે બાલપણું પુરૂ થયું ત્યા વિદ્યાભ્યાસ શરૂ કર્યો તેમા તેણે શું મેળવ્યું ? મ્યાદ્વાદના સિદ્ધાંતો, નવ તત્ત્વની વાતો, કર્મપ્રકૃતિના ગ્રન્થો એવી જ્ઞાનની મુદ્દતા મેળવી કે જેનાથી ભવિષ્યમા નવજીવનમા ધરતર ચાય છે જૈનપણાને છાત્રે અને દીપાવે તેના પરાક્રમ કરે છે ' અધો આચાર શાના પર ? આત્માના સૌંદર્ય પર.

મનોવૃત્તિઓ જ દુ ખ દે િ — દીણસાગી જીવ, પરમાત્માને માર્ગ જુરાહજુર દોવા છતા, આત્માનું કટ્યાણ સાધવાને બદલે આત્માનું અહિંસ સાધે છે માનવભવમા દેવી મહાન બૂલ ? આજે ધર્મ-શામન મોજુ છે તો જોવું જોઈએ કે આપણે આત્માને દુ ખના કાજીમાથી રચત ન બનાવ્યો કે એને પરતત્ર ? પણ દાણો શું તેની જ ખજર નહિ હોય !

તુ ખના કારણુજૂત આપણી મલિન વૃત્તિઓ છે. અનંતમાગથી એ વૃત્તિઓને પોષના આગ્રહ જુતા, તે કહેવે ઘટી રહી છે કે વધે છે? એ તપાસે આપણી હવકી મનોવૃત્તિ, હલકા મનોધોરણ, હવકી વાસનાઓ, અને હવકા મનોવલણ એ જ આપણને તુ ખી કરે છે, એ સ્પષ્ટ છે અનંતકાળથી એના હોયોથી આત્મા મલિન છે

સૌન્દર્યના આગ્રહને મુદર કરવાની મૂર્ખાઈ - આત્મા કર્મની કેદમાં જેનો કબજો છે તે કન્યા હોયોની કેદમાં નફા કદરૂપો છે. તેના આત્માને ઉજ્જવલ અને સુદર જનાવવામાં આવે તો અનંત કન્યાગ્રામમાં એ ઝીલે એમ છે પણ આત્માની સુદરતાને બાંહે પુરુષની સુદરતાના મોહમ કામમાં ફસાઈ રાત ને દિવસ તેની સાગમભાગ કર્યા કરે, તેથી તો આત્મકલ્યાણથી દૂર અતિદૂર થવાય છે જગતમાં જુઓ તો, તમને એવો કોઈ મૂર્ખો દેખાય કે ખરા, કે જે પોતાની જાતને કદરૂપી જનાવી બીજાને મુદર જનાવે? કપડા ધોનાર મેલા ડપડા પર ધબાકા લગાવે જાય, એના છાદા પોતાને જ ઉડે છે, પણ મો વારેવારે લૂછી નાખે છે. બીજાને સુદર જનાવવા પોતે અમુદર ને કદરૂપો થાય, તે પાલ વતુ નથી તરત નાટીને ચોક્યો થાય છે પણ એથી ઉલટું, આત્માની બાજતમાં મલિનતાય ખપે છે, અને એને નહિ ધોવા નુય ખપે છે ।

કહે તો, કોની સુદરતાની લગની છે? આત્માની કે જડની? ઉત્તરમાં જડની એમને ?

કોને સાફ જનાવવાની ખટપટમાં છીએ? કહે છે, જડને !

કોની સુદરતામાં સચીએ અને રીઝીએ? તેય જડની !

ને કોની સુદરતા ન મળે તો ખેદ થાય? તે પણ જડની !

આત્માની કોઈ દરકાર? શુ એમ નથી થતુ કે જિનન એવકની આટલી કમાન દશા ? શુ જડને કહી ન દઈએ કે તારે

સુદર ન થવું હોય તો ન થજે, પણ તારી ખાતર હું કદાપિ અમુદર-કદરપો નહિ જનું!

આત્માનું સૌન્દર્ય-નિખાલસતા — જીવનમાં ઘણી ભૂલો થઈ તેથી આત્મા અમુદર છે, તેને સુદર કરવા ગુરુ પાસે પહેલા પોતાની જાત ખોલી, પ્રાયશ્ચિત કરવાના છે તમને એમ લાગશે કે “શુરુ ધારશે કે આવો છે?” પણ એવું નથી જૈનશુરુ ગામહાગભીર! દમયતીના જીવનમાં સુદરતા જે આવી તેમાં આ નિખાવસ છકરા રૂપી નિમિત્ત પડ્યું હતું પ્રથમના સાગીના જવમાં મુનિ આગળ પોતાની ભૂલ નિખાલનભાવે પ્રગટ કરી હતી કેણુજાણે પ્રાયશ્ચિત કરવું ભાડી હશે કે શુ તે ઘોડા કર્મે નહી ગયેલા, એથી પાર વર્ષના દુખ મામુલી રૂળ તરીકે ના-દમયતીના જવમાં ભોગવવા પડ્યા માટે જ જાળભાવે સ્વદોષોને શુરુ આગળ હુમલું વર્ણવવાથી માઠી એના પ્રાયશ્ચિતરૂપે તીવ્ર તપ અને પશ્ચાત્તાપ મુધીનું શુદ્ધિદ્રવ્ય આ મામા મહાન સૌન્દર્ય પ્રગટારે છે તેવિના આત્મામાં મહાન મલિનતા રહે છે

૨૨-અહ ભાવનો નાશ એ આત્મસૌન્દર્ય — ઘણા ગુણો આપણી આત્મામાં પ્રદક્ષિણા દેતા હોય છે, પણ આત્માની અદર અહભાવ એવો પડ્યો હોય છે કે, ‘શુ હું ભૂલ કરું?’, એથી ગુણો ન-ર પેશતા નથી ઘણા ગુણોથી આપણને વચિત રાખતા હોય તો આ અહભાવ અને આત્મહાન છે કેઈપણ સાધક અહભાવ રાખીને પોતાના આત્મામાં ઘણી સંપત્તિ છે એમ માને તે વિકાસ નહિ પામી શકે ગુણો આપ્યા છતા જાતને દોષભરી માનીએ, તેમાં જય કરતા નથી, પણ ગુણો ન આપ્યા હોય છતા જાતને ગુણી માનીએ તેમાં જય કરતા ■

“હું સુદર નથી હું તો દોષિત છું” આ ક્યારે માની શકાય? વીતરાગ પરમાત્મા કેટકેટલા ગુણોવાળા છે, ને આપણે કેટલા દોષવાળા છીએ. તે દેખાય ત્યારે

એ દેખાનું મી ગીતે મનાય ? હા ત કેશર કૂલ વર્ષે માત્ર
 દ્રવ્યો લઈને પ્રભુ પાન ગયા પૂજ કરી મન જો માને કે ઘણી
 સમિત કરી ?' તો ઉત્તો ન્દી મનને પૂછવાનું કે, 'કોની હને
 કેવા દ્રવ્યો લઈને ગયો હતો, ને તારી સમિત કેટલી પસંદ
 છે ? રોજ તો દાવ ખગ કેટલો નખ્યો છે ? ને કુલ કેટલા
 લાગ્યો છે ? તે કેની ગીતે ચઢાયા ? ભાવથી એટલે ? શું એમણે
 ઘડીને, અતિશય નમ્રતા દીનતા માધે ? શું તને લાગ્યું હતું કે
 'હું હામનો હામ છું ને પ્રભુ' આપ મમસ્ત જગતના આત્માની
 સ્વામી છા હું મમાન્મા જુદેલો અશબ્દ નિરૂપાર છું છકોને
 અને ગાળુ છું બગરતોને પૂજ્ય એવા આપની પૂજ કરવાની યોગ્યતા
 કયા છે માનમા ? તે સ્વિચ્છા અને નિશ્ચામનું શું ઠેકાણું છે માતમા ?
 આવું કંઈક લાગ્યું હોય તો મનાય કે પરમાત્મામા આપને
 અનંત મૌન્ય જેમ આપણા અનંત દોષોથી આપણું કંઈ ઉભર્યા
 છીએ આપણને તન્મ લાગી, ને સામાન્ય પાણીની આધામા
 આપણને કોઈને કહાગાર મીઠા મગ્ગનનો ગ્વામ ધર્યો એના
 પ્રય કેવો ઉમળકો ? કયાનો કોઈ રને ? છે, ઉપકારી છે ખબર
 છે કે આની પામેથી નારો લાભ મલ એમ છે, તો ત્યા માત્ર કૂલ
 નહિ પણ દુહયના દુહય અર્થે નેના ચરત્તે ? હા ! કામ કરે શેનું
 ને પાછો કહે છે કે 'કાર્ આપનું કામ અમારાથી બનતું નથી,
 કાંઈ કામ હોય તો જરૂર કહેએ આપનો ઘણો ઉપકાર છે.'
 આવા કોઈ ઉપકારીએ તો કાચ દસ પદર વર્ષનું દગદર કીટાબું
 હશે, હતા ત્યા 'આ તો માફ જીવન !' એવી સચોટ માન્યતા
 ધરાય છે તેમજ એનું મામુલી કાર્ય કરના જાય ને કોઈ કહે કે
 'લાવો હું કરું' તો કહે 'ના, એ તો હું જ કરવાનો' એ
 એ બવના ઉપકારી પર હું જોવાની જાય તો વિચારે, બરિ
 ધ્યના અન નકાળના ઉપકાર કરનાર અનિદિત દેવ પર કેટલું દુઃખ
 જોનારી ગયું ? કેટલું દુઃખ-મમપણું થયું ? 'જગવત આપના જે

આદ્ય તે જ મારા ! જે આપનો પક્ષ તે જ મારો ! જે આપના સિદ્ધાંત તે જ માન ! આત્મ મનમા નક્કી કર્યા પછી જો માને કે કંઈ બળિ કરી, તો તો તે માનવું હૃદય વ્યાજબી છે પણ હું કાંક જાણુ છું એવા દમ્યાથી પૂજા કરે, એટલે કે 'હું ભગવાનનો ભક્ત ખરો, પણ શેઠ ભક્ત' એમ લોકો જાણે એ ગીતે પૂજા કરે, એમા સાચી ભક્તિ કયા ?

શેઠ ભક્ત જુદા ! અને મેરકે ભક્ત જુદા ! બન્નેની ચર્ચા જુદી એમ જ ભગવાનના જિ મને પકડનાતુ જુદા, ને મેરકતુ જુદા ! એવું પખાલ, અમલુદળ તિલ- વામની-જણ વગેરે જુદા ! ઇન્દ્રોને નોકરોની ઓળાચ નહોતી જતા ઇન્દ્ર જાને પ્રભુને આ ભગતક્ષેત્રથી માડી ઠેઠ ઉચે મેરક વિખર સુધી જે હાથમા બહુ માનભેર કામળ તાવી ઉચકી આલ્યા ટેટલુ અતર ? લાખ જેજન ઉપર ! પાળા ફેરી ગીતે ? પ્રભુને પોતે એટલે અદુલો લાગે નહિ, માથે જે વામર વીજનાર, છત્ર ધરના, ને છડી પેકાગનારના પોતે જ રૂપે કરીને ! બહુ જાતેજ આરી ઇન્દ્રની બલિત યાદ કરીને જો નિચાર્યું હોત કે આવી રીતે મફિરમા મે પૂજા કરી ? તો લાભ કયા ? આદ્ય ભાવ અન નોકાઈરાળી પૂજા લાભ નહિ આપે તુમારપાવની એકવાગની પૂજા, પણ કેવી ? શેઠ પૂજારીની નહિ, કિન્તુ સેવક પૂજારીની ! માત્ર પાચ કોડીના પ્રભુને ફૂલ ચઢાવ્યા તેમા આખે આત્મા પ્રભુને ચરણે કરી દીધા ! 'અહો કેવું અહોભાગ ! કયાથી મારે હાથે આ ફૂલ નાથના ચરણે ધરાય' જગતની મેવા અનનકાગ મરી કંઈ ન વળ્યું, હવે તો આ છવન નાથની મેવામા 'મમ હુઝ સેવા મને મને તુમ્હ ચલણાળ' આ ભાવ સાથેની પાચ કોડીના ફૂલથી એક પૂજા ! પણ એ પૂજાએ એમને ન્યાલ કરી દીધા ! લાખુ જ્ઞાન લાખી તપશ્ચર્યા કંઈ નહિ, છતા 'હું એટલે કંઈ જ નથી સુદેવ, સુશુર ને ઉત્તમ પુરુષો આગળ હું કોણ ?' આ ભાવે ઉચે ચઢાવ્યા એ ન આવે ત્યા સુધી આત્મધના માલ વાળી ન જાને તે

એ દેખાતું શી રીતે મનાય? હા ન કેશર દુલ્લ વંદે ના
 દ્રવ્યો લઈને પ્રભુ પાસે ત્યાં પૂજા કરી મન ભે માને કે 'શ્રી
 ભક્તિ કરી' તો ઉનો ની મનને પૂજાનું કે. 'કોઈ પને
 કેવા દ્રવ્યો લઈને ગયો ત્યાં ન નારી શાંતિ કે' તો
 કે? રોજનો દાસ ખર્ચ કેલો ત્યાં રી? ને કુ? કેલ
 લાવ્યો કે? ને કેવી રીતે ગયા? બાપથી એટલી? મેં એક
 થઈ ન, અનિશ્ચય નમનારીના નાથે? મેં તને લાગ્યું હતું કે
 હું દાસનો દાસ ને પ્રભુ નાપ મમત્ત જમતના મનાય
 મનાય તો હું મમા મા બુદ્ધિ અસાધ્ય નિષ્ણા ૧૩ દેખે
 અને ગણધર ભાવતોને પુન્ય એવા આપણી પૂજા કરવાની થોડા
 ક્યાં ને નાનામાં? તે ભિન્ના અને વિચારનું શું કેલ? મમાના
 આપણે મા'કે લાગ્યું તોય ત્યાં મનાય કે પચ્ચમામા અપદે
 અનત મૌન્ય એક આપણા અનત દોષથી આપણે કઈ ઉત્તર
 છીએ આપણને તન્મ લાગી ને નામાન્ય પાણીની આધાર
 આપણને કેલ? કડનાર મીય મન્નનનો આત્મ પર્થો એ
 પ્રથે કેવો ઉમંગ? દયાનો કાષ્ટ એટલી છે. ઉપકારી કે અજ
 છે કે જાની ખાનેથી નારો લાભ મલ કેલ છે, તો ત્યાં મત્ર કે
 નહિ પણ દુઃખના દુઃખ અર્થે તેના ચરણે? હા! કામ કરે કે
 ને પાછો કહે કે કે 'હા! આપણું કામ અમારાથી બનતું નથી
 કાષ્ટ કામ હોય તો જરૂર કહેજો આપનો પ્રભુ ઉપકાર છે'
 આના કોઈ ઉપકારીએ તો કદાચ દસ પદર વર્ષનું કાલર કીટા
 હશે, હતા ત્યાં 'આ તો માટે જન્મ' એવી સંચોટ માન્યતા
 ધરાય કે તેમજ એક મામુલી કાર્ય કરવા લાયક ને કાષ્ટ કે
 'લાવો હું કરે' તો કહે 'ના, એ તો હું કરવાનો!' આ
 એક બનતા ઉપકારી પર હું એવાની લાયક તો વિચારો અનિ
 ધ્યતા અનતકાળના ઉપકાર કરનાર અનિહત દેવ પર કેલું હશે
 એવારી મય? કેલું હૃદય-સમર્પણ મય? અનત આપના

આદ્ય તે જ મારા ! જે આપનો પદ્મ તે જ મારો ! જે આપના સિદ્ધાંત તે જ માન ! આટલું મનમા નહીં કર્યા પછી જો માને કે કંઈ બળિ કરી, તો તો તે માનવું હૃદય વ્યાજબી છે પણ હું કાક જાણું છું એવા ઠંઠાઈ પૂજા કરે, એટલે કે ‘હું ભગવાનનો ભક્ત ખરો, પણ શેઠ ભક્ત’ એમ લોકો જાણે એ ગીતે પૂજા કરે, એમા સાચી ભક્તિ કયા ?

શેઠ ભક્ત જુદા ! અને મેરક ભક્ત જુદા ! બંનેની ચર્ચા જુદી ગેરનું ભગવાનના મિત્રને પકડનારું જુદું, ને મેરકનું જુદું ! એવું પખાલ, અણુદણુ તિલક ચામરનીજણ વગેરે જુદું ! ઇન્દ્રોને મોકરોની ઝોઝાય નહોતી, છતાં ઇન્દ્ર જાને પ્રભુને આ ભગ્તદેવથી માડી ઠેક ઉંચે મેરક ચામર સુધી જે હાથમા બહુ માનભર કોમળ તારી ઉંચકી આવ્યા ઉંટલું અતર ? લાખ જોજન ઉપર ? પાંખ કેવી ગીતે ? પ્રભુને પોતે એકલો અટુલો લઈને નહિ, માથે જે ચામર ખીંજનાર, છત્ર ધરનાર, ને છડી પોશ્વનારના પોતે જ રૂપો ઠગીને ! બધું જાતે જ આવી ઇંદ્રની ભક્તિ યાદ કરીને જે વિચાર્યું હોત કે આની રીતે મહિરમા મે પૂજા કરી ? તો લાભ કયા ? અલ્પભાવ અને તકાવનાળી પૂજા લાભ નહિ આપે કુમારપાવની એકવારની પૂજા, પણ કેવી ? શેઠ પૂજાગીની નહિ, કિન્તુ સેવક પૂજારીની ! માત્ર પાચ કોડીના પ્રભુને ફૂલ ચઢાવ્યા તેમા આખો આત્મા પ્રભુને ચરખે કરી દીધો ! ‘અહો કેવું અહોભાગ ! કયાથી મારે હાથે આ ફૂલ નાચના ચરણે ધરાય ! જગતની નેવા અનંતકાળ મ્મી કંઈ ન વળ્યું, હવે તો આ જીવન નાચની નેવામા ‘મમ હૃદય સેવા મમે મમે તુમ્હ ચલણાળ’ આ ભાવ સાથેની પાચ કોડીના ફૂલથી એક પૂજા ! પણ એ પૂજાએ એમને ન્યાલ કરી દીધો ! લાખ જ્ઞાન લાખી તપશ્ચર્યા કંઈ નહિ, છતાં ‘હું એટલે કંઈ જ નથી સુદેવ, સુશુર ને ઉત્તમ પુત્રવો આગળ હું કોણ ?’ આ ભાવે ઉંચે ચઢાવ્યા એ ન આવે ત્યાં સુધી આરાધના માવ વાળી ન બને તે

માત્ર કોણ લાવે? અહુભાવનો ત્યાગ અહુભાવનું કદરપાત્ર
ખહાર કાઢીએ પરી આત્માનું મૌન્દર્ય લાવે.

દમયતીએ પૂવ બવે આ ટાંગેલું, એટલે પરી તો એ
દેવશુરની ભક્ત બના 'ચાવીએ તીર્યકર દેવને હરેકને એકેક રતન
તિવક ચઢાવું' એક એના વીમ વીમ આળીલ દું કડ,' એ કોડ
અને એ ઉદમ કર્યા શરને ન્યા નુપ્રી મસા ત્યા મુધી જ મળ
તો રહેવાની, પણ અહુભાવ ટાળ એટલે ત્યા જાય ત્યા મગળ
કાગી થાય વચમા લગ્નગડના બર ડરી દેવલોકમા ગઈ, ત્યાથી
અધી વિદમ દેગના નતની બહાવનોથી પુત્રી દમયતી થાય છે

દમયતી કે દનતી?—અનો જન્મ —દમયતીની માતાને
સ્વપ્ન આવ્યું કાઈ વનમા દાવાનળ લાગ્યો, ને મદેદ કાથી હસી
રતન જેવો ત્યાગી ભાગ્યો અને વિન્ન રાતના આગણે આવ્યો
એ સ્વપ્ન સાથે દમયતીનું દેવલોકમાથી ત્યા અવતરણુ ચમું રાણી
આ સ્વપ્નની ગજને ત્યા માત્ર કરે છે, ત્યા તો અરખ એક કાથી
આગણે આવ્યો આવ્યો એટલું જ નહિ, પણ નીચા નમી રાતરાલીને
કાથ પર જેમાડી એનો નગરમા દેર ત્યા આ સ્વપ્ન પરથી 'દનદતી'
એવું મૂળ નામ પડ્યું આ સાન્વધ નામ છ દન એટલે દાવાનળ,
દતી એટલે કાથી જન્મથી કુટુંબમા આનંદો પાર નથી ઉત્તમ
છત્ર છે કપાળમા જન્મસિદ્ધ તજાવી નિવક છે, જે રતન જેવો
પ્રકાશ આપે છે

તત્તજ્ઞાન અને એની રુચિ એ આત્મ મૌન્દર્ય —

દમયતી ઉંમરમા આની એટલે જ્ઞાનની પ્રપ્તિ કરવી શરૂ કરી
શુ જ્ઞાન મેળવ્યું? હાઈસ્કૂલ કોલેજનું? એટલેજા, જોમેટ્રી? જોમે
ટ્રીમા નિબજાત કોણુ જને? સુતાર આ સુતાર નહોતી, જૈન હતી
એણે તો નવતરણુ, જનાદિ પરદ્રવ્યનું, મમ્યકર્ગનાદિ મોક્ષમાર્ગનું,
સ્વાદવાદ-સિદ્ધિનું, કર્મની ચિયરીનું, નય નિરોધનું, વગેરે વગેરે

ધણું જ્ઞાન મેળવ્યું એ બધી ગમતી વાતો એને કેમકે તેનો આત્મા દર બનીને આજ્યો હતો હવે વધુ મુદ્દર બનવાનું હતું શી નુસ્સતા ? ઉત્તમ કોટિનું તત્ત્વજ્ઞાન મેળવવું તે નુસ્સતા જે છવો અત્તમ દશાને પામેલા હોય તેનો આત્મા દોશથી તત્ત્વજ્ઞાની બનવા ઉપમ દર બહિષ્કૃત દશાવાળા છવો અજ્ઞા અને મિથ્યા નાનમા કુટાય છે

બહિષ્કૃત આટલે—કાયાને જ આત્મા તરીકે ગણે એટલે કાયાનું જે તે પોતાનું માને કાયામા અનાજ ગયું, તો માને કે દુ ધરાયો અને પુષ્ટ થયો પછી સહેને ધર્મ વિના આત્મા દુ ખી દુબલ હોય કાયા મેલી તો પોતાને મેલો માને, કાયા માદી તો પોતાને મ હો માને, કાયાના સગાવડાવા જે હયાત નહિ, તો પોતાને એકલો અદુલા માને, કાયાને અગવડ તો પોતાને સુખી માને, અગવડ તો દુ ખી માને ' આમા ક્યાય આત્માનો મેલ-મદવા'—એકવાપણુ—સગવડ-અગવડ આની ? ના, એ બહિષ્કૃત દશા છે તે પાપરૂપ છે "આત્મ ભુધ હો કાયાનિક પ્રશ્નો, બહિષ્કૃત અપરૂપ" અપરૂપ=પાપરૂપ

અત્તર આત્મા કેરો ? —આનંદધનજી મદારાજ કહે છે કે કાયા નિકનો હો માખીચર ન્દો અતર આત્મરૂપ, સુમતિ ચરણકજે આત્મ અરૂપતા, દરૂપતા, જિમ અરિકા, મૃજ્ઞાની" સુમતિ નાવ ભગવાનના ચરણકમળમા મારો આત્મા અર્પિત હો ! શું ? શી ગીતે અપણું ? બહિષ્કૃત આત્મા બગવતમા જે મત અને વલણ કાયા માટે ધરાને છે, તેને ખનેડીને આત્મા માટે ધગવીને, કેમકે સુમતિનાથ ભગવાનના ચરણકમળ નિર્મળ અવિકાગી દર્શણ લેવા મળ્યા છે, એટલે બીજો નહિ શુકવાનું સુગંધી કમળ, કથેડીને કોલ બને ? આત્મા તો કાયાનો સાક્ષી કહેવાય એ આત્માના પ્રમાદ, મ

ક્રમાદિ ચરૂપ આતમકુટુબથી રહિતપણુ, અગવડ વગેરેમા જ પોતાને માટે, મેલો, એવાઅટલો અને હુ ખી માને ' પણ કાયાના મહવાડમેલ વગેરેમા નહિ !

આતરભવનની ત્રણ ચાની — આતરભાવ એટલે કાયાનો સાખીધર સાખીધર એટલે કાયાના રગમાત્ર એવા કરનાના કર્મને પદ્ધતિ પટેલી અર્થાત્ કર્મના ઉદયને વગ પટેલી કાયાને કેવા રગ કરવા પટે છે, તે ફક્ત આત્માએ નિહાળવાનું એમ સમજીને કે ' કાયા એ હું નહિ કાયા તે ભાડુતી ને આત્મા તે હું ! '

જેટલા પ્રમાણુમા ાધુ કરે તેટલા પ્રમાણુમા માને કે આ ભાડુતી કાયાના મોહથી મે આ ગર્વ કર્યું ખાવાની લગી નથી, પણ કાયા હાલવાની ના પાડે કે તો ખાવાનું કરે છે એ પણ રસ લઈને નહિ, કિન્તુ માક્ષી તરીકે અર્થાત ખાવાની ક્રિયા પોતાની જગય નથી મનજતો એમ કાયાની દરેક વાતમા પોતે માત્ર સાક્ષી રાખે, પણ એમાનુ કશું જ પોતાનું માનનારો નહિ તમે રસ્તે જતા હો, અને સિવાઈ પસાતે તમને રસ્તેજતા કોઈની માક્ષી માટે કાટમા લઈ જાય, તો શુ કરો ? અલિખત સાક્ષી બની ઓછામા ઓછી પચાતે પતાવોને ? તેમ આ આપણે આપણી કુટિલતાથી કર્મસિપાઈના હાથમા પકડાઈ ગયા છીએ તો આપણે તો સાક્ષી માત્ર દેવાની દૂકે પતાવવાનું પોતાનું નહિ કરવાનું રસ નહિ લેવાનો માણસ કાયાની ક્રિયા પોતાની કર, એમા રમ લે એટલે કર્મથી બંધાય પણ પોતાની ન કરે, રસ ન લે, દુકે પતાવે, માત્ર સાક્ષી બને, તો છૂંકારો પામે રસ લે એટલે પરત્ર ને સાક્ષી બને કે સ્વત્ર શુ પસંદ છે ? પરત્ર રહેવાનું ને બંધાવાનું ? કે સ્વત્ર રહેવાનું અને છૂટવાનું ? બંધાવાનું પસંદ ન હોય તો

(૧) રસ લેવાનું છોડી, ઉદાસીન બનવાનું રાખો.

(૧) પોતાનું માનનાનું છોડી દઈ પાંદરી એવી કાયાનું જ માનો અર્થાત્ પાંદરી વેઠ માનો.

(૨) લાઘુ વેતન્વાનું માઠી વાળી દૂકે પતાનગનું રાખે.

માણસ ઉધું કરે, ને એમ પણ સમજે કે હું તેની પાછળ ખેટો ઘસડાયો, છતાં પાંદરાસ લે તો બારે દુઃખાનું બહિરાત્મા એ કાયાને જ આત્મા માને છે એમા જ ભરપૂર રસ લે છે એટલે એને તો આત્માને નુદર બનાવવાની વાત નહિ તે તો બુદ્ધિ છે કે કાયાનો મેલ જયોને ? બસ વર્ધ ગયા નુદર ! પણ એના કરતા કાર્થ શુભો મેલ ને લાઘુ આત્મા પર લાગેલા દોષ તેની જગત ચિંતા એ નહિ કરે બહિરાત્માએ બાહ્ય પુદ્ગલની મુદ્દતાના ખપી, ને અંતરાત્માએ આત્મની મુદ્દતાના ખપી.

બહારની મુદ્દતામા (૧) ખચ લાગે, (૨) મદેનત લાગે, ને ઉપરથી (૩) બેવકૂફ બનવાનું કાચ મેલુ થયેલુ ધોનીયુ માફ કરવા છ આનાનો સનલાઈટ બેઈએ બાહ્યની પાછળ કંટલી ગમાયણ ? કંટલી લોચ ને ખરચ ? સાથે વળી બોગ ? ને છેવટે શુભ અને સુલભ વેકરી નાખવાની મૂખાંઈ ? ને આત્મા જાનત તો માઠી કર્મના ઉદયથી ખેચાણે તે કર્તા જાનત આત્માને ખરામ કમ કરવાનું પસંદ નથી પણ કર્મનો ઉદય જગતીમાવી પડી લઈ જાય છે, એટલે કરવું પડે છે છતાં એ કરે છે વેઠીઆ વેઠ જેવું, રન લીલા વીના, સાગી તરીકે, કર્તા તરીકે નહિ એટલે સ્નાન નવું પડ્યું તો માને કે આ પાંદરી વેઠ કરવી પડી 'શુ કરીએ ? આ દેહની શુભાગી લઈ બેઠા છીએ તે આ કરવું પડે છે પણ હવે એને ગમે તેમ પતાવો ' આવી માણીની માન્યતા એથી ઉત્કૃષ્ટ ઓલોચણ-પ્રાયશ્ચિત-પશ્ચાત્તાપ વગેરે આત્મસ્નાનમા પૂર્ણ રસ લે એ શુભની ઠાઈ ધન્ય પણે આત્મા સાક્ષી કેવો બની જાય છે, તેને એક પ્રસંગ બુદ્ધિ દમયતીના ચારિત્રમાને નમના બની જાનો એ પ્રસંગ છે, આગળ પર બને છે

કાયાની વાતમાં આત્માનું સાક્ષીપણું એ આત્મસૌ-દર્શ છે —
 જ્યારે દમયતી જ ગલમાં છે, ત્યાં એક આચાર્ય મહારાજ તેને
 બોલા મળે છે તેમની સાથે એક કેવળજ્ઞાની મુનિ છે કેવળજ્ઞાની
 મહર્ષિને અધિકાર પૂછવામાં આવે છે, એટલે એ કહે છે કે 'હું નળ
 રાજાના ભાઈ કુંભરનો પુત્ર છું, ને મારું નામ સિંહકેશરી" કુંભર
 એટલે કાણ? નળરાજાને દુતમાં દ્વાવી જ ગલમાં તગેડી મૂકનાર
 એ કુંભરના પુત્ર આ કેવળજ્ઞાની મુનિ છે બાપટિકાના અતર કેવા?
 એ કહે છે કે "હું સિંહકેશરી, એક રાજકન્યા બન્ધુમતી સાથે મારા
 લગ્ન થયા લગ્ન કરી ઘેર પાછા ફરતા વચ્ચે રસ્તામાં અવધિજ્ઞાની
 ગુરૂનો ભેટો થયો. આયદેશમાં મહાત્માઓની વિપુલતા! તેમ
 ભક્તિની પણ વિશાલતા! આજે તો કેડ ચળોમાં બહુ લોક થાકી
 ગયું લાગે છે એનું કારણ શું? પૂર્વકાળમાં કટાણો નહિ, ને આજે
 કેમ? એમાં હજીય આધુઓની સારી મળ્યા પછી મધ્યમ માણસોને
 હવે હોય, ત્યારે કેટલાક શ્રીમત પોતે મૂકતા હોય છે, કે આટલાને
 આટલા કાણા અર્ધ પડી રહે છે' પાકનું શું કારણ એજ, કે
 પૂર્વે લોક ખાઈને રાજ નહિ પણ ખવરાવીને લઈને નહિ, આપીને,
 સ્વાર્થની નહિ પણ પરોપકારની વૃત્તિ કેળવીને, ખૂબ સત્સમાગમ
 સાધીને ખરા આજે એથી ઉલટું છે પેલા કેવળજ્ઞાની મહર્ષિ કહે
 છે કે હું ત્યાં પ્રજામાં કરીને બેઠો દેશના માલગી કે 'મનુષ્ય આયુષ્ય
 અર્પ અને સચળ છે ત્યારે બીજી બાજુ એમાં જ ધર્મ કરવાની
 મોટી મોસમ છે" મને થયું કે 'લાવ, આયુષ્ય પૂછી લેવા દે'
 પૂછ્યું એટલે અવધિનાની ગુરુએ કહ્યું કે "પાત્ર દિવસનું આયુષ્ય
 ખાકી છે" આ માલગી આત્મા ચાક્યો! હવે તો પ્રયાનો માત્ર
 માત્રી બન્યો 'અહો! આવો ઉત્તમ ભવ મેં કયા વેદશ્રી નાખ્યો?
 કાયાના મોહમાં ફસાઈ માત્ર કાયાને જ અનુકૂળ એવું કરવા પાછળ મેં
 મારા આત્માનો મહામૂલો માનવસમય બંધો જ ખુવાર કર્યો?
 એમાય કાયાનું સુધરવાનું પુરૂ તો થયું નહિ, અને આત્માનું

એટલે કે મારૂં પોતાનું સુધારવાનું હાય સરાસર શુભાચ્ય બ્રમ, હવે પાંચ દિવસ હાથમા છે, એમા શક્ય તેટલું આટ આત્માનું કરી શકું' એમ વિચારી મેં પેલી નવોડાને કહ્યું કે હવે અમારે આ દિશા છે એ કહીને તરત મેં ચારિત્ર તીધું. શુરૂની વાણીએ અતરા-આમા આત્મપદ્ધતાપ અને શુભધ્યાનનો અગ્નિ ભારે પ્રગટાવ્યો એમા ઘાતી બળીને ખાખ થઈ ગયા. કેવળજ્ઞાન પ્રગટ્યું. આત્માનું સ્વરૂપ વિચારો 'હું આત્મા શુદ્ધપણે તો માત્ર સાક્ષી છું, પણ મોહનો દરીયો ઠહોળુ છે, તે ખોટું છે આ જે હું કર્તા બહારના બાપોનો બનું છું, તેથી બોલબાલા કાયાની થાય છે, આત્માની નહિ' એ સમજ આપી જ એમણે

બ્રમ — બન્નેએ દીક્ષા લીધી.

ઉત્તર — અરે તમે એટલા લેધો તોય ચલારી લેવાગ્રે શું કહ્યું? કર્તા બનવા જે દોડે છે, તેણે વિચારતું કે જે કર્તાગીરી કડ છે, બાહ્યભાવોની, તેથી તો બોલબાલા કાયાની થાય છે આત્માની નહિ આત્માનું તો ઉલટું લૂટાઈ રહ્યું કે આમા દબ જરાયે નહિ નભે આપણને કર્મના હૃદય તો છે જ તથી દા ત ને બરફી ખાવાનું પુણ્ય મળ્યું છે તો જીવ બરફી ખાતો હોય તો ખાવા દો એમ નહિ એ તો બૂખ લાગી છે, તેથી પેટમા નાખવું તો પડ્યો, એટલે જીવ નાખવાનું ત્યાં પણ સાક્ષી તરીકે નહેવાનું જીવ સાક્ષી છે કે કર્તા, એ લેહ કેમ ખજાર પડે? મન અને હૃદયની વૃત્તિ પરથી આપણી પાતે મન અને હૃદય બને છે કોઈ વખતે મન હા પાડે, ને હૃદય ના પાડે છે તો કોઈ વખત હૃદય હા પાડે ને મન ના પાડે છે હૃદય એટલે તત્ત્વદષ્ટિએ વિચાર કરનાર મન એટલે ઈન્દ્રિયોની અનુકૂળતા જોનાર અસ્તુ

આત્મસૌંદર્યમા મારા આચારોની મર્યાદા અને મનની પરિવ્રતા આરે — આવો હવે દમયતીના જીવનમા જન્મ્યા પછી આય મંત્રિતમા દમયતી પ્રતીષ્ઠા બની શુ આને આર્યસંસ્કૃતિમા

જો પેઠી તો લયસ્ત્રતાનો પાર નથી આર્ય મસ્કૃતિમા બીજું શું આવે ? વિશ્વ પ્રત્યેનો પ્રેમ અને મૈત્રીભાવ એથી મન એટલું કોરૂં બનાવ્યું હોય કે કોઈની પર વેર કરવાનું ગમે નહિ આર્ય સંસ્કૃતિની આ બક્ષીમ છે

દમયતી મોટી ઘણ, લગ્ન માટે અવયવર મહાયો દમયતી વરમાળા લઈને નીકળે છે એને જોળખાણ કરાવવામા આવે છે આ આવા વિદ્વાન છે, આવા પરાક્રમી છે પણ દમયતીને કોઈ પસંદ નથી આવતું એમા આગળ જતા નળરાજને કંઈ વરમાળા આરોપી, ત્યાં તો કૃષ્ણરાજ ક્રોધથી લડવા ઉભો થઈ ગયો ‘તું આને લઈ જાય’ દમયતીને તો હુંજ પરણવાનો’ નળ કહે છે, ‘રહેવા દે ! શુરને શાને ઘાય ? કયા તને દમયતીએજ વર્યો છે ?’ બન્ને ઉભા વધ ગયા લડવા ! ત્યાં દમયતીને વિશ્વ પ્રેમની ભાવના ઠપ્પી રહી છે એ વિચારે છે કે, “વિકાર છે મારા આત્માને કે માન્ય તપે આ ? હૈં હૈં !” જો મેં અરિહતનાથની મેના ખરાબર કરી હોય, એમના વચન પર મચોટ ચઢા કરી હોય, તો ઇચ્છુ છું કે બન્નેના સૈન્યનું કુશળ થને’ આ કયા દિલ હશે ? મ સારમા રહેલાના કે બહાર નીકળી ગયેલાના ? જીવનમાથી શોધી કાઢે કે એવી કોઈ ઘડી યાદ આવે છે કે આપણે દ્વેષી આપણી સામે ઉભો હોય તે વખતે આપણે પ્રેમજ્ઞ પીરસ્યો હોય, દ્વેષ નહિ ! દમયતીના આત્માનું આ સૌન્દર્ય છે ‘એક તો લગ્નના મોહની વસ્તુ એટલે પાપની વસ્તુ, અને પાપુ એના ઉપર આવા કલેશ કલહના પાપ’ તે પ એદ્રિય માનવોના વધ ઘણ જાય ત્યાં સુધીની વાત ! અહો ! અનતકળેય દુર્લભ એવો આમને મળેલો મોઘેરો માનવ ભવ મારી ખાતર આમ મૃત્યુના અગ્નિકુંડમા હોમવાની તૈયારી !! બિચારી બન્ને સેનાનું લલ્લું ઘાઓ’ દમયતીના આત્મામા વસ્તુસ્થિતિનું સાચું જ્ઞાન, પાપની પીછાણ, અધિક

પાપનો ખામ અણગમો, ગતુનાય દિતની ચિતા, અન્યનાય
 માનવભવના મૂલ્યાકન, ઈત્યાદિ ઘણું ઘણું સૌન્દર્ય છે આમા
 નગરના ગાંજ્યા નય એમ નહોતા કૃષ્ણરાજનું ખડ્ગ પહીં જાયું
 એ માણી માગે છે સમાધાન થયું ત્યાં લગ્ન મહોત્સવ ભવ્ય રીતે
 ઈજ્ઞાય છે પછી નિષધનના પુત્ર નગ અને પુત્રવધુ દમયતી સાથે
 સાંઠા વળ્યા

સુધનાકાળ ગીતી ગયો છે હરે વચ્ચે અટવીમા અધકાર
 પડે છે આગળ રસ્તો સુઝનો નથી નજને ખબર છે દમયતીના
 તિલકની એટલે સુતેલી દમયતીને જગાડી કહે છે, 'હેની' પ્રકાશ
 કરે' દમયતી ઝટ બેઠી થઈ પ્રવાસના રસ્તે ઉડતી ધૂળે ધીમે
 ધીમે તિલક ઢાંચી દીધું છે પણ જ્યાં કપાળ પરથી નાડીના ઝેર
 ધૂળ હુડી, ન્યા તો ઝટ પ્રકાશ નીકળ્યો રસ્તો પ્રકાશિત થયો
 પ્રશ્ન થયો કે આની મેટી ભીમરથ રાજની પુત્રી, ને પરાક્રમી
 તથા વૈભવી નજની મહાન સણી બનનારી, તેના મોં પર ધૂળ
 લાગી જતી હશે? શું મોં લૂછવા કમાલ નહિ હોય? પ્રશ્ન વિચિત્ર
 લાગે છે કેમ? ચરિત્રો બરાબર શીખતા નથી, નહિતર એ ઘણી
 વાત ગીખવી જાય છે હાથમા રૂમાલ ગળી વારે વારે મોંડું લૂછ્યા
 ક્યું હોત તો ધૂળ શાની લાગત? આજે તો ભલેને મુખાર્ધ જેવા
 શહેરમા ધૂળનું નામ નિશાન ન હોય, તોય મોં છવાના ટાયલા
 ચાતુ ખબર નથી કે 'મૂખ' કદાચ કાયા પુ ગવને ધૂળ લાગી
 જાય, પણ તેમા કયો ગણુ આત્માનો કપાઈ જનારો છે કે વારેવારે
 મોં લૂછ લૂછ કરે છે? એટલે ટાઈમ કોઈ પરમાત્માની સ્મૃતિ કમી
 હોત, તત્ત્વની વિચારણા કમી હોત, શુભભાવના ભાવી હોત કે
 આત્માની ચિતા કરી હોત તો ટાઈમ લેખે લાગત' શા મુ
 ઉંચા
 રેલ જેવો કિમતી ટાઈમ
 ટાંપસાની ખા
 પણ કહો કે, 'જડ પુદ્ગલ

એપરવાઈ'—એજ જે આત્માનું માત્રુ મૌન્ય છે, એના આજે વાધા છે એનું આ પશ્ચાત્તમ છે કે ફેલન અને રીસિયારી, ટહેલ-ટપ્પા ને ટાયવા ખૂબ વધી ગયા

એક વખતના પ્રમુને મેલેલા ચોરીમ તિવક આ તિલક આખું હતું પણ એ તો નામાન્ય તિવક હો પળ એને મળેલું ધર્મતિલક મહાન હતું તિલકની પૂજા કરતા આવડી જોઇએ ફક્ત ટીણા નહિ કરવાના પૂજામાં અરી માઝવાળ નહિ કરવાની કે, કેમર બરામ ન હોય તોય ચાલશે, પખાલમાં દૂધ આપણું નહિ હોય તોય ચાલશે, ફળ એમાં જ અને નાનું હશે તો ચાલશે ફળ નેરેડની તો આજના કાળે ક્યા મગવક બની શકે? એટલે એ નહિ હશે તો ચાલશે!

આત્મકથ્યાણની વાતોમાં આવી માઝવાળ કરી એ આત્માના મૌન્ય નથી એ તો મક્કિનતા છે આપણા પૈમાથી જાયામાં જાચી વસ્તુ, અને તેય દુહયના ઉલગતા બકિનમાડથી પ્રમુને પરવ ની.

નિષધરાજે કેજામ વખત પડી વિચામુ કે 'હવે અવસર આવી લાગ્યો' એટલે નળને રાજા બનારી પોતે ચારિઃ લીધું શા માટે? સમારૂપી તજાવતા એક દીકા બની રડી એ કિચકમાં પ્રાણ પુરા નહિ કરવાના, પણ કમળની જેમ દીચકીયા મસાગથી જાચે આરી દીક્ષિત થઈ મરવાનું એ આત્મનૌન્ય છે

અહીં નળાજ સાથે હવે નાનોજામ કુમર ધુવરાજ થયો પણ દાનત ખોરી! જલિરાત્મા, પોતાનો બાહુડી તુચ્છ સ્વાર્થ સધાનો હોય, તો પછી બલે આત્મા ગમે તેવો કદરૂપો થાય તેનો પરવા નહિ કરે! શરીરની કદરૂપતા દૂર કરના કાયાકલ્પો કદાચ કમ કરના હશે કે નહિ, પણ આત્માની કદરૂપતા દૂર કરના અહીં સચોટ ધર્મ રસાયણો મળે છે એના પ્રયોગનો અવસર અહીં અત્યાદે છે કરાવવો છે ચતનકલ્પ!

નગ એક વખત કુમ્ભ માવે છુન રમવા બેઠા દમયતી ગભરાઈ તેણે ના પાડી. પણ નગને તો ટેસ લાગ્યો પાઠો એ હાથે ઠે ત્યા પાપનો ઉદય બાળવાની તૈયારી છે એટલે ઉપસડપર હારવા જ માડ્યો દમયતી ના પાડે છે, કે “જાને આમ તમે એને આપુ” રાજ્ય આપી દો, પણ છુન રમી જગતમા નિદાને પાત્ર થઈને ન આપો” દમયતી તત્ત્વવિદુષી છે. એને મન બેટ તરીકે કુબરને આપુ રાજ્ય આપી દે તો વાધો નહિ પણ આ છુનનું કામ ન ભેંધ્યે એ ચોધાર આસુએ ડી પણ નગ એકનો જ ન થયો.

પૂર્વભવમા મુનિને શોકવા પાછા ઘણો પશ્ચાત્તાપ કર્યો હતો પણ તે પાપના અવશેષરૂપી કઠરૂપતા આત્મામાથી ન ટળી તે ન જ ટળી બાઝ ઘડીના બાર વર્ષ ? કેટલું ફળ ? પાપના ફળનો હિસાબ હશે કે નહિ ? આપણું એક શાસ્ત્ર બગાડમાથી બહાર પડ્યું તેના પર એક યુરોપિયને પ્રસ્તાવના લખી પણ એક ટીકા મૂકી દીધી કે જૈન શાસ્ત્રોમા અતિશયોક્તિ ઘટી ! આજના જૈન ધર્મના કહેવાતા પ્રથમકો કેટલું ઉંધુ મારે છે ભવબીરુઆચાર્યોએ લખેલી સૈદ્ધાન્તિક સત્ય દૃષ્ટીકતને અતિશયોક્તિ કહી અસત્ય ઠરાવવાના પ્રયત્ન આજે હડેચોક થઈ રહ્યા છે ત્યા આપણાવાળા કેટલાકો ખુશી માય છે કે વાહ યુરોપીઅન પણ જૈનધર્મની કેવી પ્રથ સા કરે છે !

અહીં એ ખાસ સમજવું જોઈએ કે પાપાચરણ એકલા કાયાના નથી મનના પણ હોય છે એમાય હૃદયાના ભાવની ઉચ્ચતા પણ કામ કરે છે મનના પાપ ઘણા મોટા હોય છે કાયાના પાપ સર્થ જેવા ગણીએ તો મનના પાપ પહાડ જેવા કહેવાય ! નગદમયતીએ પ્રથમ ભવમા મુનિને રસ્તે આવતા અપશુકન માન્યા ત્યા એ વિચાર નહિ કે ‘તને જેમ રસ્તે જવાનો અધિકાર છે, તેમ તેને પશુ છે, તેમા અપશુકન ગણી મનમા લેવા શુ વાળે ?’ પછી તો સામાન્ય નયોગ જોરદાર

ગુન્સો ! પાછા વળી મહા બ્રહ્માચારીને બ્રહ્મ ઝરવાના પ્રયત્નો ! તેના હિસાબમા બહિ બાર વર્ષ ગત્યબ્રહ્મતા એ સજ્જન મોટી કહેવાય ? સાતમા મજલે અગાગીની પાળે સહેજ અરણડીયું ખાય, તો મજલ કેટલી ?

દમયંતીની બધી કાકતુદી અવગણીને નળ બધું હારી ગયો અગ પરના વજ્રો સુદ્ધા ! કુબર કહે છે, “ઉભા થાઓ હવે ગત્યની બહાર નીકળી જાઓ” નળ તૈયાર છે જવા, હુ ખથી નહિ, આનંદથી ! ‘હું રમેલો છું ને હું જ હારેલો છું’ નળની પાછળ દમયંતી ઉભી થઈ એટલે કુબર ઝૂંબે છે ‘એ તું Cભી રહે તું ક્યા જાય ?’ પણ મત્રીઓ ડાહ્યા, તે કહે છે, “ઉભા રહો મહારાજ, એ તો મહાસતી છે ! બાળીને ભરમ જરી નાખરો રોકરો નહિ એમને” દમયંતીને જવા નીધી નદાચાચની એ દુનિયા હતી, લોકલુવનમા સદાચાર મુખ્ય

અક્રમોસ છે કે મહાસદાચાચની માનનનામાધી નીચે ઉતરી દુગાચાચની પશુનામા પગરજુ મડાઈ જનાનો આ ગળ આવી લાગ્યો છે ! દુરાચાર, માનમિક, વાચિક અને કાચિક વધતા ચાલ્યા છે

હવે જુઓ દમયંતીની બીજી એક આત્મસુદરતા નળે દમયંતીનો એક અલર ન માન્યો છતા નળને લગ પછુ ટોણા મારનાની વાત દમયંતી પાસે નથી “જેયુ ? આ અમારી વાત ન માની, એટલે હવે જાતે મરો, ને સાથે અમને મારો !” આનો કેમ ટોણા નહિ ? ‘જે જન્યુ તે ભાવિભાવ’ એમ માનનાની મુદરતા એના આત્મામા સત્તાજનત હતી ‘હું એટલે કોણ ? કર્મસિદ્ધાત ભણેલી પતિ જે જગવમા જશે તો હું પણ સાથે’ પત્નીનું જીવન પુરૂષ સાથે ઘડાયેલું છે ! આના ચરિત્રો માણની ઉત્તમ પુરૂષના ગુણની વિચારણા કરતા હો, તે શા માટે ? ગુણ લાવના માટે દુર્ગુણમા

પકડ્યા રહેવા નહિ. નહિતર તો ત્યાના ત્યાજ અટકવાનું થશે
અગર પાછા પડવાનું થશે

દમયતીએ કહ્યું છે, ‘જતાયે ચિંતા ન કરો જ્યાં જાડ ત્યાજ
જાયા” મત્રીઓ કહે છે “પ્રભુ વનમાલ લેતા બાંધે રાજનો
નહિ, અમારો” નગના કહે છે તો દમયતી કનકા કહેતી નથી કે
“નમય ઓળખી લોને” આત્માની સુદરતા શું ? મરત
સત્ત્વ એટલે કોઈપણ આપત્તિ આવે, તે સહાય વિના સહર્ષ
સહન કરવાની તયારી ! તે વખતે દમયતીએ ન કહ્યું કે ‘મુખ
સંગવડ વિના નહિ ચાલે !’ મનને ઉદ્વેગિત કરી લીધું કે,
બધુચ આવશે’ અનરથ વેઠનાનું જે દુખ તેને ગંભીર વેઠ્યું,
તે તો બાધવાપાત્ર છે તેને હમીને વચારી લેવું ને સારિતકતા
છે દમયતી તો એમ માનનારી છે કે, ‘મારા પતિ માગે મોહથી
પણ દીનતા નથી કરના, તે હું આવા પગકમી પતિ પામવા
પુન્યશાળી બની છું’ આ સાત્ત્વિક વિચારતા છે પૂર્વે ત્યારે
એ પરણીને આવે છે, ને દરથી અનેકાનેક જિનમંદિરની ધજાઓ
દેખાય છે, ત્યારે નજ તેની ઓળખાણ કરાવે છે કે, ‘આ નગરી,
કે જ્યાં મંદિરોની ધજાઓ દેખાય છે, તે આપણી છે !’ ત્યા
દમયતીએ વિચાર્યું હતું કે, અહો ! ધન્ય છે મને ! કે આ
ચૈત્યોને જુહારવાનું મલશે’ હૃદયની આવી બધી સુવૃત્તિઓ
નત્વના ઘરની છે દમયતીના જીવનચરિત્રમાં સત્ત્વભરી અને
આત્મસૌન્દર્યની અનેકાનેક વાતો ભરી પડી છે

મત્રીઓએ ન માન્યું ને આગ્રહ એટલો કર્યો કે છેવટે
સ્વભાવે તેને જોમીને જવું પડ્યું સસ્તામાં એક મહાન ઉચો
સ્થલ આવ્યો તેને ઉખેડનાર ત્રણ ખડનો માલિક થશે એવું
મુનિએ પૂર્વે બાખ્યું છે નજને તો તે સમત વાત એટલે
એ બહુ ઉચો સ્થલ ઉચક્યો, ને પાછો સ્થાને

એના સત્ત્વ પર દિગ્દર્શ ગરુડ અહીં જોવાનું એ છે કે (૧) આટલું બળ હવે છતાં કર્મના ઉદય વેળા પર, તેમ (૨) બળનો ગેર ઉપયોગ નહિ ! કુબરને દળડાવવાની અન્યાયની વાત નહિ ! કેમકે આત્માને સુદર બનાવીને આપ્યા છે ! એ સુદરતામા વધારો કર્યો અયોગ્ય માર્ગમાથી બળનું નરક્ષણ અર્થાત કુબરને બળ બતાવી અન્યાયથી હરાવવાની વાત નહિ તથા સ કટ સહય વધાવી લેવાનાં સત્ત્વ, વગેરે સુદરતાનો વધારો કર્યો

નળ દમયતીને પૂછે છે, ‘ક્યા જવું છે ?’

દમયતી કહે છે, ‘આવો, મારા પિતાના અતિથિ થાઓ’

નળ કહે કે ‘આ સ્થિતિમા મારે આવવું ઠીક નહિ તમે ત્યાં પહોંચી જાઓ’ શું ? નસરાના ઓશિયાળા નહિ થવાનું, જાતમ-દેનન ઝીંઘાળાદ ત્યારે દમયતી કાંઈ જાય ? જ ગણનો રસ્તો લીધો બનેએ નિર્ધાર કરી લીધો ‘જે થવું હોય તે થાઓ’ આત્મસૌન્દર્ય દેના ! (૧) કર્મના મહાન ઉપદ્રવ સામે આત્યંત નિહરતા, (૨) મુખ ભોગનવાની જેમ હુ બ ભોગવી લવાની આવડન, (૩) સ્વકર્મ સિનાય ખીજી કોઇનોય દોષ કાઢવાની વાત નહિ, (૪) હીનતા અને ઓશિયાળાપણું નહિ, (૫) પતિની ધાયા એજ મહેલ આ બધામા મન ઉદાર ઉજળું, અને ઉજ્જત બને છે એજ મહાન આત્મસૌન્દર્ય

નળ-દમયતી જ ગણમા ચાલ્યા બીલો મહ્યા એ તીરકામઠા માથે દોડી આપ્યા, ત્યાં નળ સહે ? તલવાર લઈને ઉભો થઈ ગયો દમયતી હાથ પકડે છે, ‘નસલા પર મિંહની બૂજ ન હોય’ તમે તો ત્રણ ખડના વિજેતા આમા તમારૂં કામ નહિ હું હુકારાથી તેને દાખી દઉં છું !’ એમ કહી હું હું હું કર્યું એ હુકારમા શું હતું ? અહિં તની મક્કિતો વિશ્વાસ, અમે અંટોલે અરિહંતા માનનાર ! બની શકે નહિ કે અમારી સામે વિદ્યન ઉભું રહી શકે’ ખરેખર

બન્યુ પણ તેવુ જ! ચાર દુકારમા પેલા થયી ગયા પનુ પછી
 ન્યા નજ આ બાનુ શીટો સાથે વાત કરે છે તે દરમીયાન એક
 શીલ રચ લઇને પલાયન થઈ ગયો! કેવી આપત્તિ પર આપત્તિ!
 એકલા ને અદુલા નજ-દમયતી દબા રહ્યા! આપત્તિ સમયે
 હીનસર નહિ બનવાનું જે આક્રમણ આવે તે વેળી લેવાનું
 આપત્તિ સપત્તિ કર્મની ચિઠ્ઠીના દિસાળે આવે છે તે જે
 નાનો કોઈની ચિઠ્ઠી પર બનતી હોય તેના પર ચિંતા શા માટે?
 પાપ કર્મની ચિઠ્ઠીથી જે આપત્તિ અવસ્ય ઉતરી આવે છે તે પર
 આપણે ચિંતા ક્યાં કરીએ, તેમા કંઈ વળે એમ નથી આરે વખતે
 તે અનિહતને યાદ કરવાનો સારો અવકાશ છે આપત્તિના નિમિત્ત
 બીજા કોવાય પાપ નવકારમત્રના અમરબંધી ધોવાઈ જાય!

બન્ને આગળ ચાલ્યા દમયતી ચાકી મઈ છે સુકોમળ કાયા
 મલમલ પર ચાલવા યોગ્ય જે મુલાયમ પગ, તેમા જલ્દે એક
 ચામડી ખીંટ પર બટ્ટી મઈ, તેવા પગના તમીઆ થઈ ગયા, લોની
 નીકળીને પાછુ ધુગ માથે ચોટ છે નજે વચ્ચેનાં છેડાં ફાડી પડે
 પાટા વીંટ્યા અડધું વચ્ચે પાથરી દમયતીને મુવાડી દમયતી ઉંઘી
 મઈ ઘસઘસાટ પણ નજને ઉંઘ નથી એને થાય છે, કે 'શુ હું આ
 સ્થિતિમા સાસરે જાઉં? આના કરતા આ બાથ તો મારું' કપડુ
 ફાડીને તેના ઢેડા પર પોતાના લોહીથી લખ્યુ કે, 'વાની બાનુનો
 કમ્તો વિદર્શ તારૂ જાય છે, અને હામો ગમે કોમલ તરફ જાય
 છે હીક લાગે તે જસે આલ્યા જાએ' પોતાનો મુદો રસ્તો જોઈ લે
 છે, જવા તૈયાર થાય છે પણ જુએ છે, કે 'આ દમયતી અત્યારે
 જમીન ઉપર અડધા વચ્ચે પર ઉંઘે છે કર્મની કેવી વિચિત્રતા?
 મે મૂર્ખો જુગાનુ કૃત્ય કરી આની સુકોમલ કૃત્તીન અને
 કલાનતીને આ મહાન આપદમા ઉતારી. આ કેટલી મારે પ્રત્યે
 રક્ત અને લગત! પણ હું એને હવે મારી સાથે હું ખમી

ધસડું, હું તો એકલો જઈગ' કેવું આત્મસૌન્દર્ય ! એણે તો એમ વિચારી ત્યાંથી ઉઠી ચાલવા માડ્યું, પણ અડધે ગયો ને પાછો વળ્યો. જાઉં કે નહિ ? ના ના જવા દે મન મક્કમ કરી ચાલ્યો. 'હું નહિ હોઉં, તો સહેજે તે પિતાના ઘેરે ચાલી જશે' પણ દમયતી મહામતીનું સત્ત્વ કાંઈ જાદુજ છે તે આગળ જણાશે. આત્માના સૌન્દર્યની અદ્ભુત વાતો આવા માનવ રત્નોના જીવનમાં ભરી પડી છે એના શિક્ષણ આજે કાણ આપે ?

જ્યાં વસ્તુ જ નથી, ત્યાં ગમે તેટલી મહેનતેય એ કયાંથી મળે ? — દમયતી અટપીમાં એકની પડી જાગીને જુએ છે, તો પાસે નળ નથી ચારે કોર ભયાનક વન છે અત્યારે કોનો આધાર ! ઉચે આજ, ને નીચે ધરતી એને મુજબણ થવા માડી 'હા' પતિ કયા ગયા હશે ? મો વગેરે ધોના કે પાણી લાવવા તો નહિ ગયા હોય ?' આજુબાજુ તપાસ કરી, પણ કયા પત્તો લાગે ? શોધવા માત્રથી વસ્તુ યોડી જ મળે ? વસ્તુ જ ન હોય તો ગમે તેટલી મહેનત પણ શું કામ આજે ? સસારમાં સાત્ત્વિક મુખ જેવી વસ્તુ જ નથી, પછી ગમે તેટલી શોધ કરો, મહેનત કરો. પણ માત્ર મુખ કયાંથી મળે ? માપના મુખમાં અમૃતની શોધ ક્યારે ફળે ? અનંતા કાળની જીવની મહેનત ચાલુ છે છતાં આજે કેટલું મુખ સિદ્ધ કરી શક્યા છે, એ કહો જોડે શા માટે દેગડ દાક્ષ મારો ? શા સારૂ નાહક ધખો ? ખાતરી રાખો કે હજી અનંતાનંત કાળ આમ જ ધખો આમ જ મહેનત કરો, છતાં સર્પના મુખમાંથી અમૃતની જેમ સમારમાં મુખ સિદ્ધ નથી થનાનું કારણ એજ કે

સારમાં મુખ છે જ નહિ સસાર એટલે સ યોગ, અને મ યોગ ત્યાં સરવાળે દુખ 'સંજોગમૂલા જીવેણ પત્તા દુક્ષણ રપત્ત, - સ યોગના કારણે જીવે દુખની હારમાળા મેળવી છે'

દમયતીનો કલ્પા ક્ષત્રી—ત્યા પરાક્રમના દમયતીએ સ્વપ્ન જોયું તે પરથી ખાત્રી થઈ કે પતિ મૂકીને ચાલી ગયા છે પછી કલ્પાત કરે છે, હા હા! કેવું દોર સ્વપ્ન! વૃદ્ધ તો આખાનું જોયું, એના પર હું ચઢેલી પણ હાથીએ આવી વૃદ્ધ ભાગ્યુ અને હું એનાથી બ્રૂટ થઈ” એવું મેં જોયું તે સહકારના વૃદ્ધ સમા પતિના વિયોગનું જ સૂચક છે અરેરે! ત્યારે હવે હું એકલી નિગધાર? હે આત્રી! સભ્યસંપત્તિ ગયાનું મને દુઃખ નથી, પરંતુ આ તમે ગયા તેનું મને ભય કરદુઃખ છે હે પ્રાણનાથ! આ હું તો તમારા પ્રત્યે અત્યંત પ્રીતિભક્તિને ધરનારી હતી તો એવી મને તમે કેમ છોડા ગયા? તમને હું શા ભાગ્યપ હતી? કે પગબધન તરીકે હતી? તમાગ વિના હું ક્યા જાઉં? એધાર આમુએ દમયતી ને છે વહે છે, હે વનદેવતા! તું મને એ ભાસ પતિનો ભાગે બતાવ કે એ ક્યા ગયા? જેથી હું તેમને જઈ મળું એમને ય આ બીપણ વનમા કેટલું દુઃખ! તો હું તેમની સેવા કરીશ હે પવન! તું જ મને લઈ જા નહિતર હે પૃથ્વી! તું કાટી પડ, જેથી હું અરજ મમાઈ જાઉં પતિ વિના મારે જીવીને તું કામ છે? હે પ્રાણ! નિષ્કુર પ્રાણ! તમે કેમ ઉભા રહ્યા છો? પતિની ગેરહાજરીમા છોડી જાઓ આ શરીરને હાથ! નાથ વિનાની હું ” દમયતીનો આકંઠ આખા વનને જાણે પીગળાવી નાખે એવો હતો ચારે કોર એણે ‘નજા! નજા!’ ના પોકારો સાથે ભમવા માડ્યું, સાથે એ અરિહતદેવને નવકાર મંત્રને યાદ કરે છે

આમા આત્માનું મૌન્ય શું દેખાય છે? એ કે ભયકર મકટમાય એક પણ અણુઘટતો ભોલ નથી આપત્તિ મહાન, એની સામે પૂર્વની સંપત્તિ મહાન, પરંતુ સંપત્તિ લુપ્ત થઈ ગયાનો કોણ ભેદ નહિ!

દમયતીનો મોક્ષપૂર્વનો છેલ્લો ભાગ — દમયતી કલ્પાત કરે છે, ‘સ્વામી! ક્યા ગયા? અરરર’ આર્યપૂત્ર ક્યા ગયા તમે?’ દમયતીને જે દુઃખ સંજ્ઞા ગયાનું નહોતું, તે ગુણીયલ પતિ ગયાનું લાગ્યું આખમાથી આસુ યોધાગ વહી રહ્યા છે છેડાથી લુછી નાખવા ગઈ, ત્યાં અક્ષર જોયા ભાવ સમજી ગઈ હવે? આ અક્ષર તેજ મારા પતિ! ભરજી ગદ્ગદ ત્યજી જનારા પતિ પ્રત્યે પણ પતિત્ર તાપડું એ સુન્દરતા છે મોક્ષ કેમ મલે? આત્માની મુદ્રસ્તાથી મલે અને મોક્ષ મેળવવાની તૈયારી છે આ છઠ્ઠો ભાગ છે કુલ આઠ ભવનો અધિકાર છે છઠ્ઠા પત્રી માતમો દેવનો ને આઠમો કનકનતી (વિદ્યાધર-પુત્રી) તરીકેનો ત્યાં દૃષ્ટાના પિતા વામુદેવ પરણવા આવશે તે વખતે આ નળ કુબેરદેવ બનેલો, તે ખરીદ્યા કરવા પગલા બહાને જશે એમા વમુદેવને જ દૂત તરીકે મોકલશે વમુદેવ વક્ષાદા એવો ટે મામાન્ય કપડા માથે લાય છે ને કહે છે, “કુબેરદેવ પરણના નાગે છે” પેની ના કહે કે “તમે જ વમુદેવને? મારે તો તમે જ પતિ હો.” ‘હુ તો માત્ર દેવનો દૂત છું’ કુબેરદેવ ખૂશ થાય છે અને વમુદેવને પરણી ડેવટે આરિત્ર લઈ દમયતીનો જીવ મોક્ષે જશે વમુદેવની નારી પ્રવિદ્ધરે, પાત્રીસ પાત્રીસ હજાર તે સિદ્ધ રે

જ ગદ્ગદા વર્મ એ જ મમય, એ જ રક્ષણ — વનમા દમયતી અક્ષરો સાથે ચાલી મામેથી સિંહ આવે છે, વાઘ આવે છે, સામ આવે છે પણ મહાસની દમયતીને ઠગુ કરતા નથી બીજા પણ ઉપદ્રવ એમ જ અણખરયાં પસાર થઈ જાય છે આત્માના સૌન્દર્યનું શુભ રીતિ અને સનાથતા મનાથતા કોણ આપે? નાથ પરમાત્મા પર અનહદ પ્રીતિભક્તિ આગળ ચાલતાં સાથ મળ્યા સાર્વને લુટવા ચોર પુઠે પડ્યા હતા દમયતીએ હુકારો કરતા પલાયન! આ કાળમા પણ એવી અમતકારી વાતો બને છે

નવકારનો વર્તમાનકાળે પ્રભાવ - કવચતામા પાકીસ્તાની
 સુહાગીરી થઇ તે વખતે એક દુમયો એક માળા પર ઘર્યો માળો
 આવકોની વસ્તિનો બારણા ધડાધડ મધા' લાકડાના બારણા, તે
 સુહા કહે છે, 'તોડી નાખો! મમ્યા તોડવા આમેના માળાના
 લોખડી બારણા તોડી નાખ્યા હતા તેને આ તોડતા મી વાર?
 આવકો મુઝાજા પણ શ્રદ્ધાળુ હતા એટલે માળામા એક ધર્માત્માએ
 જઈ, બધાને સોમા કરી, ત્રક જગ્યાએ બેસાડીને કહ્યું 'જુઓ, હવે
 વિદ્યુત નકામા છે નવકારમત્રનો અજળ પ્રભાવ છે એમા મૃત્યુ
 થાય તોય મહાન સદ્ગતિ આપે બનવાનું હશે તે બનશે આવે
 વખતે તો એજ કામ કે પરમાત્માનું અમરણ કરવું, સમાધિ ન
 ચૂકરી માટે નવમાર ગણના માટે " એ વખતે કેવા નવકાર ગણતા
 હશે? અજળ શ્રદ્ધાથી એમાકાર ઘડને સુહાઓથી બારણા તૂટ્યા
 નહિ તે પેટ્રોલના ત્રણ ત્રણ વાર કાકડા ફેંક્યા કિન્તુ પેટ્રોલ બગી
 મધું પણ બારણાને કંઈ નહિ! એમા કાક મિલિટરી લોરી આવી
 કે સુહા બાગી મયા પાવન શ્રદ્ધાથી નવકાર મરની લગી એ
 આત્માનું સૌન્દર્ય છે એવું જ એક વખત વહાણમા ઠાનેવું પડેલો
 ચક્રેનું એવું કે બાળે દમલા જ વહાણ ડૂબી જયો પણ અફર એક
 આવક હતો નવ અમરણ ગણવા માડ્યા ને બધું શ્યાત! અહીં
 દમયતીના હુકારથી ચોર ભામ્યા એટલે માર્યને તો આશ્ચર્ય થયું
 ખુબ આગતાસ્વાગતા કરી દમયતી ત્યા ત્રણ દિવસ ગી પણ
 પડી ચાલી ગઈ વચમા એક રાક્ષસ આવ્યો બચકર દાણ
 રૂપ, હાથમા કટારી ચો ફાડી કહે છે, ખાઉ ખાઉ, દમયતી
 ઉભીને માખી લે છે, કે જન્મ પાછળ મરણ નહી એટલે
 રાક્ષસને બહુ જ શાન્તિથી કહી દે છે કે 'જો, જીવનમા અરિહ
 તની ભક્તિ વગેરે કરી જીવનને કૃતાર્થ જેવું નથી બનાવ્યું,
 એને મૃત્યુનો ભય રહે છે પણ હું તો કૃતાર્થ છું ત્રિમુક્તગીવ
 અને પ્રભુભક્તિ મને મતી છે. તેથી મને મૃત્યુનો

પણ તને કહુ છું કે મને અડતો મા કેમકે તને શ્રાપ ગમતો નહિ હોય' મરણનો પણ ભય નહિ, એ શું છે? આત્માનું સૌન્દર્ય, પોતાના શીલની પાકી કાળજી અને વિશ્વાસ ! પરપુરુષના સ્પર્શની મનાઈ! રાક્ષસ સામે પણ ધીરતા! ગદાસ એથી ખુશ થઈ ગયો.

એ કહે છે, “શી નેવા કડ? જે કહે તે આપુ”

હમયતી કહે છે, “તુષ્ટ હોય તો કહે, પતિનેા સંયોગ ક્યારે થશે?”

દિવ્યજ્ઞાનનો ઉપયોગ મૂકી કહ્યું, “નીડળ્યા ત્યારથી બાર વર્ષે તમારા પિતાના ઘર આવીને નળ તમને મળશે આપ કહો તો મારી ખાધ પર બેસાડી તમારા પિતાજીના ઘેર મૂકી દઉં !”

પણ હમયતી કહે કે, ‘અન્ય પુરુષ સાથે હું નથી જતી તાર કલ્યાણુ થાઓ’ રાક્ષસ ચાલ્યો ગયો કેટલી અજબ આત્મ સુદરતા ! ભયાનક જગલમાથી પણ પરપુરુષ સાથે જવું નથી ! એ તો નળ નથી તથા વેગ નથી જવું !

મતીતનના પાકમ — હમયતીએ પતિનેા વિયોગ પડ્યો ત્યારથી શોષભક્તિનો તપ નક્કી કરેલો એમા અર્ધિ બાર વર્ષે સાલળ્યા તેથી તેણે બાર વર્ષ માટે પાચ મહાન પ્રતિજ્ઞા મારણ કરી

(૧) અવકાર પહેરવા નહિ, (૨) તબોલ ખાવું નહિ,
(૩) ગાતા વસ્ત્ર પહેરવા નહિ, (૪) વિગમ્મો ખાવી નહિ,
(૫) ગરીરે ચિલ્લપન કરવું નહિ

જેજે પૂછતા નહિ, કે આ તો મોહનું નાટકને? ના, મોહનું નાટક નથી એ જાણર છે એને કે પતિનેા સંયોગ ન થાય ત્યા સુધી શીલ પાળવાનું છે! તેમા મનને ચચળ બનવાનું નિમિત્ત ન મળે, માટે મજબૂત વાહ બાધી લેવાની. તેમ એ પણ ખરૂં કે, પતિ

બિચારા ક્યાય ભટકતા હોય, ત્યા પત્નીને રગરાગ અને મેવામીઠાઈ ધાગે? આ ત્યાગ એ તો આત્માના અસ કાર છે આત્માના સૌન્દર્ય છે.

ચેતના મતીને પતિનો વિયોગ—પતિના વિયોગમા સતીની મર્યાદા કેવી! ‘આપણી ચેતના એ પરમાત્મસ્વરૂપની પત્ની છે, પતિ છે ભગવાન મહાવીરદેવ આપણી ચેતનાને એ નાથ એ સ્વામી મોતે ગયા પછી એમનો સપ કર વિયોગ પડ્યો છે તો હવે ચેતનાને નાથના વિરહમા મોહના ચાળા ન ધાગે,’—એ કથપના સચોટપણે મનપર લાવવી જોઈએ, રગરાગ ને ભોગવિલાસથી ખૂબ નિવૃત્ત થવું ઘટ પાપમાથી પાછા હઠવું છે? તો હજાર રત્ના છે તમને તો આ બધા ઉપદેશ મલે છે દમયતીને કાઠએ ત્યા ઉપદેશ નહોતો. ક્યો દતા આત્માની મુદરતા એવી, કે સ્વયં ત્યાગ અને તપશ્ચાને હોયપૂર્વક સ્વીકારી લીધા તપના પારણે માત્ર બદ્ધ દેખાહાર કરે છે

દમયતીની નિનયર્થા —રમાદની હતુ નજીક આવી, તેથી તેણે પર્વતની શુશ્કાને આશરો લીધો ત્યા તેણે પવિત્ર માટીનું ખિંમ બનાવ્યું, શ્રી શાન્તિનાથ ભગવાનનું રાજ પુષ્પપૂજા કરે છે, અરિહત પરમાત્માનું ધ્યાન ધરે છે તત્ત્વચિંતનમા રહે છે અરિહતના સેવકને આ બધું મળતું હોય તો શુ દુઃખ? એમા તો આત્માસૌન્દર્ય વધી રહ્યું હોય છે

અરિહતની ભક્તિનો પ્રભાવ —એકવાર વરસાદ મુશળધાર વરસે છે, પર્વતની જાજુમા રહેતા તાપમ લોકો પોકાર કરે છે ‘કોઈ બચાવો?’ ત્યા આ મહાસતી બહાર આવી, એક મોડું કુડાણું કહું, ને કહું ‘મારી અરિહતની ભક્તિ હોય તો આ કુડાગામા વરસાદ ન પડે’ બસ, થઈ ગયું, તેટલા ભાગ પર જાણે છાપરી હોય તેમ વરસાદ બધ’ તાપમો તો દિઃમુદ બની ગયા. હવે એ સેવક બન્યા વિના રહે? ત્યા પેલો સાર્થવાહ પહોંચે

આવ્યો બધાને હવે તો અમત્કારથી દમયતીની પ્રત્યે અઘાગ બહુમાન થઈ ગયું! દમયતીએ એ બધા પ્રતાપ અરિહંતદેવનો બતાવી, અરિહંતદેવની ઝોળખાણ કરાવવા સાથે, શ્રાવકધર્મ સમજાવ્યો. એણે કહ્યું કે ‘આ દેવાધિદેવના ધર્મથી જ હું મિહ જેવાથી પણ ડરતી નથી’ સાર્યના લોકો અને તાપસો અરિહંત ધર્મમાં ઉઘડી ગયા. સુવર્ણધર્મ મળ્યા પછી કથીરનો ધર્મ કોણ ન ફેંકી દે? સૌએ મિથ્યા ધર્મ તથા મત્યધર્મ સ્વીકાર્યો સાર્યપતિએ ત્યાં તાપમપુર નામનું નગર વસાવ્યું એમાં ભગવાન શાન્તિનાથ પ્રભુનું ભવ્ય ચૈત્ય કરાવ્યું એક આત્માની મુદ્રતાની દીનડી બીજી કેલીય તેની દીનડીઆ પ્રગગની રહી છે. બનાવો, બનાવો એક તમારા આત્માને મુન્દ્ર બનાવો તો (૧) પત્ની, પુત્રો, પુત્રી, માતા, પિતા અગારદ્વારો સ્નેહી નગરે કેવાયને તમારા થોગે મુન્દ્ર બનનાનાં તક મળે (૨) તમારા આત્માનું અને એમનું અનંત કલ્યાણ થને (૩) જાને વર્મની એવા, ને જગતને તેની પ્રભાવના થયે! આ છે આત્માના મૌન્ય.

પૂર્વે જવમા તેને અઘટાપક મળ્યો તે કલ્યે અહીં ગુફાના દુખમાં પણ અગ્રિહતની બકિત કેવી! અરિહંત ભગવાનની સેવાની રક કેવી લાગી છે! ‘હું કોઈને જાનું તો તેને! બીજાને બતાવું તો પણ તે!’ એકવાર ત્યાં યશોભદ્ર મુનિ પધાર્યા સાથે સિંહકેસરી મુનિ કેવળજ્ઞાની પણ છે તેમણે લોકોને અને તાપસોને કહ્યું કે “દમયતી સાચી છે, તે કહે છે તે સાચું છે પૂર્વે સાધને ચોરાથી એણે બચાવેલા! અહીં અમુક દોરેલા કુડાળામાં વરસાદ એના મતીત્વના પ્રભાવે રોકાયો! એટલે હમણા દમયતીએ સુધર્મ અંગે જે તમને કહ્યું તે સાચું છે” સૌને પછી શ્રદ્ધા થઈ.

તાપસ પર ઉપકાર — એવામાં ત્યાં એક દેવ આવી કેવળી ભગવાનને નમે છે પછી દમયતીને કહે છે ‘હું ભદ્રે! પૂર્વે હું આ વનમાં તાપસ હતો ઉગ્ર પથ્યાગ્નિ કષ્ટતપ કરતો હતો છતાં

તાપસોએ વચનમાત્રથી પણ અને ગ્રોત્સાહન ન આપ્યું તો ભક્તિની તો શી વાત ? ગર્વથી અહીંથી ચા-ની નીકળ્યો, પણ પર્વત પરથી પડ્યો મારા દાત ભાગી ગયા, છતાં કેઈ તાપને સમાજ ન કરી મને થયો ગુન્નો મગીને થયો હું સર્વ તે હું તમને, હે મહા સતી ! કરકવા માટે દોડ્યો પણ તમારા નવકાર મત્રના અદ્ભુત દર્શી ગયો છતાં દેહકા વગેરેની હિમાધી માડ પેટ ભરતો એમ એક દિવસ તમે તાપસોને દયાધર્મ ઉપદેશતા ત્યાં તેની માગી પર ગભીર અમર થઇ મને ભતિ સમરણ થયું મને બચકર પશ્ચાત્તાપ થયો પછી તો મેં આહારનો ત્યાગ કરી, અનગન કંચુ એના પ્રભાવે મરીને દેવ થયો અહો મહામતીજી ! એ તમારા ધર્મ વચનનો ફેરો પ્રભાવ કે હું સ્વર્ગમાં ગયા નહિતર તો હું કયાય નરકમાં પડકાત ! સ્વર્ગમાંથી તમારા ઉપકારને યાદ કરી અહિં આંચો છું, તાપનોને હું ખમાવું છું ' એકા એકા નવકાર મત્રની રટણ, દયાની મલાહ-આ પણ આત્માના મૌન્ય છે સુદરતા જોઈએ તો આ કેળવો ત્યાં કુલપતિએ દીક્ષા માગી. દેવગી ભગવાન કહે છે કે ' શ્રી યશોદાબલકૃષ્ણમહારાજ તમને દીક્ષા આપશે એ મારા પણ શુરુ છે ' કેમ પોતે ન આપી ? એ આગળ સમજાશે અહીં તો એ જુઓ કે દેવ દમયતીના તરફ એટલે બધો બહુમાન અને મહાભાવવાળો બન્યો છે અને જનધર્મ પ્રત્યે એને એટલો અનહદ ગમ બન્યો છે કે દેવલોકમાંથી સીધો અહીં હાજર થાય છે, અને બધાને પોતાની હકીકત માન મૂકીને સભાવાળે છે દમયતી પ્રત્યે કૃતજ્ઞતા તથા શુભાનુરાગ, અને બીજા જીવો, પોતાના જેવી ભૂલ ન કરી બેસે એ માટેની ભાવદયા—આ કારણે દેવ અહીં જોયાઈ આવ્યો ॥ તો આ કૃતજ્ઞતા, શુભાનુરાગ અને ભાવ દયા એ અપૂર્વ આત્મસૌન્દર્યના પ્રકારો છે

આ અધિકાર આપણને આ આત્માના મૌન્ય અંગે ઘણું ઘણું
 જીખવી જાય છે તપાસ અન્યામા જે એણે ગુણો અને દુર્ધ્યાન
 કરી પોતાના આત્માને અસુદર યોગે તો સર્પનો અવતાર પામવો
 પડ્યો. જલે બીજા તાપનોએ એની નેવા ન કરી એ એમનો ગુનો
 દેખાય પરંતુ કર્મ તો જાણે કહે કે 'તુ તાપસ યયો એટલે જે
 બીજા તારી નેવા કરે તો એ એમની શાખાથી પણ તું શાનો
 અધિકાર તમ નીકળી પડ્યો. કે, બીજાઓએ મારી નેવા કરી જ
 જોઈએ નહિતર. ગુણે યાદ' એટલે કર્મની દૃષ્ટિમાં તો જાણે
 આપણે કોઈના પર અધિકાર કરતા જવાનું જ નથી, અને જે
 જગતે અને ગુણે વધે તો ત્યાં આપણે ગુણેમાં જાન્યા, તેથી
 હમ આપણને ભય કર નજા કરવા તૈયાર થઈ રહે તાપમને સર્પનો
 અવતાર એ ભય કર મન હતી એમાં દેહકા વગેરે ઉપર ગુણે
 ભરાઈ એવા નિર્દોષ પચેન્દ્રિય છોડીને હિંસાઓ, એનો જ આહાર
 કરવાનું મળ્યું પરિણામ નરકમાં જવાનું જ આવે ને? આ કેવી
 સજા? ભય કર-મહાભય કર એના જાહેરે જે તાપમપણે બીજાઓ
 ઉપર પોતાનો નેવા લેવાનો કોઈ અધિકાર ન માની, મમતા સમા
 ધિથી વેટ વેટી લીધું હોત તો એ આત્મમૌન્ય ગુરુ
 નહતી અપાવત

જુગજુગની પાપવૃત્તિઓના ત્યાગ અને અનશન એ મહાન
 આત્મમૌન્ય છે — ત્યારે અર્પના ભવમાં મહાસતી દમયતીને
 પણ હસ મારવા તૈયાર થયો પરંતુ દમયતીના નવકાર મનના
 ઉચ્ચારણે એવા એરી અને કોંઈ સાપને પણ જાણી દીધો અને
 આગળ જઈને તાપસોને જાત અમરણ, તથા દમયતીના ધર્મ
 વચનોનું શ્રવણ, આ એણે ગુણો ઓઢાવી નાખ્યો, પશ્ચાતાપ અને
 અનગન કરાવ્યું, દેવલોક અપાવ્યો સત્સમાગમ એ પારસમણિ
 છે પાપવૃત્તિઓના ત્યાગ અને અનશન એ આત્મમૌન્ય છે એ

આત્મસૌન્દર્યથી એકાએક હિસડ સાપના ભવમાથી દરનેા
સર થયેા

એક દિવસનું પણ નૈન ચારિત્ર મહાન આત્મકલ્યાણ
આપે — હવે પેલા દુવપતિએ એ ત્રિહકેસરી કેવળનાની પ્રભુનેા જ
અધિકાર પૂછ્યો. જ્ઞાની કહે છે કે, “હું નજરાજના ભાઈ કુબરનેા
પુત્ર, એક રાજકન્યા બન્ધુમતીને પરણીને આવતો હતો ત્યા
સ્તામા આ ગુરુમહારાજનેા સમાગમ થયો મને એમણે માડ
પાચ જ દિવસનું આયુષ્ય બાકી છે એમ કહ્યું તું તો સુઝાયો,
ત્યારે એમણે કહ્યું, કે ‘તે ગભરાવાની જરૂર નથી નૈન જ્ઞાનનનું
ચારિત્ર જો એક દિવસ માટે પણ મળી જાય, તોય આત્માનું
મહાન કલ્યાણ થાય છે’ એ સામગી મે તરત દીક્ષા લીધી,
અને ઉચ્ચ ભાવનામા મારા ધાતીકર્મ ખપી ગયા, અને કેવળજ્ઞાન
પ્રગટ્યું’ કહેા, આ જ્ઞાની મહર્ષિની ટેવી આત્મસુદરતા ! અહીં
પણ જુઓ કે પહેલું તો સમાગમ એ પારસમણિ એને મકળ
ઠરવાનું કર્યું, અવમર ઝોળખી લીધો, ચારિત્ર અને શુભ ભાવ
નાની વૃદ્ધિ આદરી, એવા અનેડ આત્મસૌન્દર્ય ! પણ જો જો હો,
ચાન્ત્રિને તમે છંદે એક કે પાચ દિવસ માટે ન મુક્તવી રાખતા,
કેમકે એમ મુક્તવી રાખવામા મન મુઠ્ઠાલ અને પછી કચરામર્યું
થઈ જાય છે

દમયતીને ગુણમા સાત વગસ — હવે કેવળજ્ઞાનીએ ત્યા જ
શૈલેશીકરણ અને અયોગ અવસ્થા કરી, બાકી કર્મ ખપારી નિર્વાણ
પદ પ્રાપ્ત કર્યું માટે જ કુળપતિને દીક્ષા ગુરુ પાને લેવા કહ્યું
ત્રિહકેસરી મુનિનું કેવુંકે આત્મસૌન્દર્ય ! પાચ દિવસની દીક્ષા,
કેવળજ્ઞાન અને મોક્ષ ! એના પર દમયતી જેવી મહાન મમ્યદષ્ટિ
શાવિમ કેમ ઝોવારી ન બાય ? કેમ દીક્ષાની ઉતાવળવાળી ન
અને ? દમયતીએ દીક્ષા માગી, પણ જ્ઞાનીએ યોગાવલિ કરમ બાકી

આ અધિકાર આપણને આ આત્માના મૌન્ય અંગે ઘણું પ્રશ્ન
 મીખવી જાય છે તપામ અવધામા જો એણે ગુસ્સો અને દુર્ધ્યાન
 કરી પોતાના આત્માને અનુદર કર્યો, તો સર્પનો અવતાર મામલો
 પડ્યો જલે ખીન તાપનોએ એની નેવા ન કરી એ એમનો ગુનો
 દેખાય પશુ જમ તો જાણું કહે છે કે 'તુ તાપસ યયો એટલે જો
 ખીન તારી નેવા કરે તો એ એમની શાખાથી પણ તુ શાનો
 અધિકાર લઈ નીકળી પડ્યો છે કે, ખીનએએ મારી નેવા કરવી જ
 જોઈએ નહિતર તું ગુસ્સે ઘાઉં' એટલે કર્મની દૃષ્ટિમાં તો જલે
 આપણે કોઈના પર અધિકાર કરતા જવાનું જ નથી, અને જો
 જડએ અને ગુસ્સે ઘડ્યો તો ત્યાં આપણે ગુનેગાર બન્યા, તેથી
 જમ આપણને ભય કર નજા કરવા તૈયાર થઈ જશે તપામને સર્પનો
 અવતાર એ ભય કર મજા હતી એમાં ફેરફાર વગેરે ઉપર ગુસ્સે
 બનાઈ એના નિર્દોષ પચેન્દ્રિય છવેની દ્વિમાઓ, એનો જ આહાર
 કરવાનું મળ્યું પરિણામ નરકમાં જવાનું જ આરે ને? આ કેવી
 મજા? ભય કર-મહાભય કર એના બંધે જો તપામપણે ખીનએ
 ઉપર પોતાને નેવા લેવાનો કોઈ અધિકાર ન માની, મમતા સમા
 ધિથી કષ્ટ વેઠી લીધું હોત તો એ આત્મમૌન્ય સુ ર
 નહગતી અપાવત

જુગજુગની પાપવૃત્તિઓનો ત્યાગ અને અનશન એ મહાન
 આત્મમૌન્ય છે —ત્યારે સર્પના ભવમાં મહાસતી દમયતીને
 પણ ડસ મારવા તૈયાર થયો પશુ દમયતીના નવમાર મનના
 ઉચ્ચારો એવા ઝેરી અને કોપી આપને પણ જાણી દીધો અને
 આગળ જઈને તાપસોને જાત સ્મરણ, તથા દમયતીના ધર્મ
 વચનોનું શ્રવણ, આ જોએ ગુસ્સો ઓઝાવી નાખ્યો પશ્ચાતાપ અને
 અનશન કરાવ્યું, દેવલોક અપાવ્યો સત્સમાગમ એ પાતમમણિ
 છે પાપવૃત્તિઓના ત્યાગ અને અનશન એ આત્મમૌન્ય છે એ

છે એમ કંડી દીક્ષા ન આપી ત્યાગ પછી તો દમયતીએ શુક્રામા માત વરસ પમાર કર્યા બધા કેવી રીતે, ખબર છે ને? વિગઈએ મમૂળગી બધ, વગેરે પાવ પ્રતિજ્ઞા, અને પરમાત્મ ભક્તિમા મેલા વગેરે, મેલુ ગાત્ર અને ઉજળા ધર્મ ધ્યાનમા

માત વર્ષને અતિ — નાત વરસ પછી કોઈ મનુષ્યે કદું કે મે નળને જોયેલ છે તે સાબળીને દમયતીના રોમાચ ખડા થઈ ગયા, ઉઠી, 'ક્યા છે મારા પતિ?' એમ કરતી બહાર નીકળી પરતુ પક્ષે માણસ દેખાયો નહિ તે આટલામા હશે એમ કરી આશુમાશુ શોધની ચાલવા લાગી એમા માણસ તો મળ્યો નહિ અને શુક્રામા માર્ગ પળ ભૂલી અવિધ્યાસનીયના પદને પડી જનાથી નવુ મળનાતુ તો કંઈ નહિ, પણ હોય એવ શુભાનનાતુ થાય. એથી ઉત્તરુ નિધાનપાત્રના પદે ચલવામા મમળે આ જન્મમા ત્રિગમપાત્ર એના દેવાધિદેવ આ એમનુ શાસન મળ્યુ છે, એનો પથ આઠવેા જો ચૂકયા, તો બચાતરે કોઈ અવિધ્યાસનીયના પદને પડી જતા આત્માની કંઈ દશા થને, તે વિચારે.

દેવશુર ધર્મની શ્રદ્ધાના બીજા બે ચમત્કાર — દમયતી આગળ ચાલી, ત્યા એક રાક્ષસી ખાઈ જવા આવી સતી ત્રણ નવકાર ગળીને કહે છે કે મારે જો 'અર્હત દેવો શુર સાધુ, જૈનેધર્મો, નવ પતિ' હોય તો તુ હતાચ થઈ જા રાક્ષસી ડપાઈને ચાલી ગઈ આગળ ચાલતા સતીને તૃષા ભય કર લાગી, બીજુ નાથન ન જડતા સુકી નદીમા નવકાર ગળી ઠોકર મારતા પાણી નીકળી આંચુ તે થીધુ ધ્યાન નાખજે કે આ બધા એવા ભયાનક જીવલેણ જેવા પ્રસંગો છે કે જેને શુદ્ધ ભાવનાથી દમયતી દેવશુર ધર્મના સ્મરણે વટાવી જાય છે આમા એની શ્રદ્ધા કેટલી રગરગમા ઉચ્ચપણે વ્યાપી હશે, એ જોવાનું છે એ વિના આવા ચમત્કારી રક્ષણ ન મળે નવકાર મત્રનો પ્રભાવ અચિત્ય, અકલ્પ્ય છે

છે? દમયંતીની માતા પુષ્પદન્તીની આ જોન ચ દ્રવ્યશા, તે દમયંતીની માશી થઈ અજાણપણે સમય વીત્યે જાય છે ઋતુપર્ણ રાજાને ત્યાં એક દાનશાળા ચાલે છે દમયંતી સણી પામે એમા પીરસવાર્ત માગી લે છે, એટલા માટે કે કદાચ પોતાના પતિ પરદેશથી ત્યાં આવી લાગે તો પત્નો લાગી જાય દમયંતી એક વખતની વ્રણ ખડના અધિપતિ મમ્નાટ નજરાજની ગણી આજે પીરસણીયા તરીકે એક નોકરનું કામ ઉઠાવે છે એમા પતિને શોધવાની આતુરતા સાથે દાનો લાભ, અને કાક જાતમહેનત કરવાની વસ્તુ થઈ છે જેથી કાંઈના ઓશિયાળા અને ધર્માદાનું ખાતા ન બનાય. દમયંતીના ચિત્તને મમાધિ છે એ મમજે છે કે જેમ મુખના દહાડા ભોગવતા આવડે, તેમ હું ખના દહાડા ભોગવતા આવડું નોંધએ આ આત્મસૌન્દર્ય છે આમાથી આપણા હું ખના દહાડામાં હિંમત અને મમાધિ લેતા શીખવું નોંધએ, કે ‘દમયંતી જેવીને આ દિવસો, તો ખીલ તો કાણ માત્ર ?’

પિંગળ ચોરને આત્મસૌન્દર્યની ભેટ — એક વખત પિંગળ નામના ચોરને સિપાઇઓ બાધી લઈ જતા હતા તેજે દમયંતી પાસે રક્ષણ માગ્યું મહામતીય પોતાના સતીત્વના પ્રભાવે તેને બંધન તોડી નાખ્યા સૌ દિગ્મુદ વયા ગળ આંચો કહે છે, ‘સતી તું વરદાન માગ પરતુ આ રીતે અમારા રાજ્ય ન ચાલે’ સતી રાજાને શાત કરે છે, ‘મહારાજ અરિહતની ભક્તિ એવી હ વધે થવા દઉં ? આપ નિર્ભય રહો, ધર્મ પ્રભાવે સૌ સારૂ થશે’ ચોર દમયંતીને પોતાની હકીકત કહી, ‘હું તાપસપુરમા વસત માર્ચવાહને નોકર હતો સાર્થવાહે તો તમારા ત્યાં ન દેખાવાથી આવતું બંધ થયું’, તે સાત દિવસે શ્રી યથોભદ્રમુરિશ મહારાજના કહેવાથી સ્વસ્થ થયો અને પારણું થયું’ મે એકવાર ત્યાંથી ઘણું માલ ચોયે લઈને ભાગતા જ ગલમાં લટાયો અહીં રાજાની નોકરીમા રહેત

પાઠો માત્ર ચોર્યો અને પકડાયો, પણ આપની દયાથી છૂટ્યો હવે આપ કહે તે કરું' આ બોલતો હતો એવામા બે મુનિઓ ત્યા પધારી દમયતીએ વહના કરી પૂછ્યું, 'ત્રણુ' આ પિંગળ દીક્ષાને યોગ્ય હોય તો એને દીક્ષા આપો' દીક્ષા આપી. પિંગળ મુનિ પણ મુનિપણામા વિચરતા એકવાર સ્મથાનમાં કાઉસ્મગ્ર ધ્યાને રહેતા કોઈ ચિતાની અગ્નિથી બળ્યા પણ ધમધ્યાનમા સ્થિર રહી કાળ કરી દેવલોકમા ગયા બુદ્ધિ આત્માના અને અવિધ સૌન્દર્ય ખીવ વતાની દમયતીએ એને કેવા આત્મમૌન્દર્ય પમાડ્યા! અને કયા પહેચાડ્યો!

વખત વખતનું કામ કરે છે એકવાર કુકિનપુરથી એક દૂત આવ્યો. ત્રણુપર્ણ રાજા અને ચંદ્રયશા રાણીને એ કહે છે, કે 'શુભ્રમ થઈ ગયો નગ રાજા પોતાના બાઈ કુબર સાથે જુગાર રમતા આપુ માત્રાજર હાડી ગયા છે, અને દમયતી નાથે જ ગલમા ચાલી ગયા છે પછી તમને કઈ પત્નો નથી' દૂત વાત કરીને દાનશાળામા જમવા આવ્યો ત્યા જ એણે દમયતીને જોઈખી ત્રીપી કહે છે 'અરે બેન તું અહીં ક્યાથી?' એણે જવાબ આપ્યો કે, 'પતિ મને કુખી એવા તૈયાર નહિ, તે મને પિયર મોકલવાના હિસાને મને ઉંડતી મૂકી ચાલી ગયા' એમ કહીને પત્રીને વૃતાત કહ્યો જમ્યા પગર તરત જ દૂત આવીને રાજારાણીને કહે છે કે 'દમયતી તો અહીં દાનશાળામા જ છે, તમે જોઈખી નહિ?' રાણી ચંદ્રયશાને તો આ સાંભળતા કાળ પડી! દાડની આંત્રીને દમયતીને બેટ છે 'દીકરી આ શું કયું? મને વહેમ તો પડ્યો જ હતો, કિંતુ પૂછી નહોતી ચકતી પણ ગાડી તે આ શું કયું? માતાની આગળ છુપાવ્યું? આમેય મેં તને દીકરી જેવી તો કરીને રાખી હતી,' દમયતીની આખમાં પણ આપુ ભત્રાઈ આવ્યા રાજા કહે છે કે, 'દેવથી વધારે

વાન ઠેાણ છે? દમયતી! -વસ્થા થા અમારો ગુનો માફ કરજે' સૌ રડે છે કર્મની આ જોહુમ્મીમા મોટા રાજ માણસના ય અભિમાન શા દામના? ત્યારે ધર્મને વિલ બેઠા રાખવો? દમયતી તરત રાજાના પગમા પડી કહે છે, 'એ શુ બોલ્યા? આપે તો મને આશ્રય આપ્યો છે' પછી તો દમયતીને નવરાવી ઉત્તમ સંદેહ વચ્ચે પહેરાવ્યા દમયતીના લલાટમા પ્રકાશનતા તિલકને જોઇને રાજા તો ન્તબ્ધ થઇ ગયો. રાણીએ એની માહિતિ કરાપી. ત્યા ઉપરથી પિંગળદેવ ઉતરી દમયતીને પ્રણામ કરી પોતાને અધિગાર કહી સૌને મહાસતી દમયતીની ખાતરી આપે છે જુઓ આ મસૌન્દર્યના પ્રભાવે કેવા મુ-મિલનો થાય છે! જેવે ત્યા સાત કોડ મુવણની વૃષ્ટિ કરી રાજા આ બધુ જોઈ-માબળી જૈન ધર્મ સ્વીકારનારો બન્યો હવે તો દમયતી એક મહાદેવીની જેમ પુણ્ય છે નગર આખામા વાત પ્રમતી ગઈ જૈન ધર્મનો મદ્દાન ઉઘોત થયો! થોડા સમય બાદ દૂત અનુશા લઈ દમયતીને કુન્દિનપુર લઈ ગયો ત્યા દમયતીના પિતા હીમરાજ અને માતા પુષ્પદતી રાણીને તો આન નું પૂછવું જ શુ? આખા નગરમા ઉત્સવ-ઉત્સવ થઈ ગયો! રાજાએ દૂતને પાશ્વરો ગામ ભેટ કર્યા હવે જુઓ નળનું શુ થયું છે તે

નળ કયા? નિચિત્ર સર્પનો દસ પિતૃનાસહ્ય -દમયતીને વનમા ત્યજીને નળ આગળ ચાલ્યો જાય છે, ત્યા એક હાવાનળ જોયો પખીઓ ચીસાચીસ કરી રહ્યા છે અગ્નિમા રહેલો એક નાપ મનુષ્ય બાપામા બોલે છે, 'હે નળરાજા! તુ મને આમાથી બચાવ હું અવસરે તારા પર અધિક ઉપકાર કરીશ।' નળ વિસ્મય પામ્યો, દયાર્દ્ર બનીને કપડુ નાખી સાપને બદ્ધાર લીધો ત્યા જ સાપે નળના હાથ પર એવો ડસ માર્યો કે તેનું એવ બ્યાપવાથી નળ કુબટો બની ગયો હાથ-પગ-ડોડ દુકા, એક

લાગા, વાજ પીગા પેટ ગાગર જેવું—એમ જીભત્સ રૂપ નજનું બની
 ગયું આપણને લાગે કે આ કેવો દ્રોહ ! પણ એના રહસ્યની ખબર
 ન હોવાથી ભ્રમ થાય છે નજા પણ ભ્રમમાં પડી એટલું જ કહે છે,
 ‘વાહ ! સાપ, તે બદલો તો ઠીક આપ્યો !’ બસ આગળ વિશેષ ગુસ્સો
 કે ધાધવ કેઈ જ કરવાના નથી, કેમ ! આ મા સુદર છે માટે,
 એની સુદરતાનો વિચાર જુઓ ‘પણ હવે મારે આની સ્થિતિમાં
 એમજ જીવીને શું કરવું છે ? એના કરતા દીક્ષા જ લઉં, જેથી
 નવા પાપ લાગે નહિ અને જુના ધોવાઈ જાય’ એતાં આવળે
 આત્માના સૌન્દર્ય એમજ સડી મરવા કરતા ચારિત્ર સાધી લેવું
 એ આત્માના સૌન્દર્ય છે હજી તો આ ભાવના ભારે છે ત્યાં સાપે
 મુંડ દેવનું રૂપ કઠી કહ્યું, ‘જે હું તો તારો પિતા નિષધ છું,
 દિક્ષા પાગીને પાચમે દેવવોક થયો છું ત્યાંથી આ તારી
 ચામજાટ અવસ્થા ભેડ અહીં આગ્યો છું અને તે ત્રણ ખડ
 જીવતા જે દમયેવા દુરમનો, તેનાથી બચાવવા તારૂં આ રૂપ મેં કર્યું
 છે માટે કાંઈ વિકલ્પ કરીશ ના, હું દીક્ષાની તારે વાર છે
 કેમકે હજી તો તારે અર્ધ ભરતક્ષેત્રના સામાન્ય લોભવવાના છે
 અવસરે હું જ તારો નીક્ષા દિવસ કહીશ લે આ શ્રીફળ અને
 કરડીઓ જરૂર લાગે ત્યારે આ શ્રીફળ ફેાડો, એમાંથી જે દેવ
 દૂધ નીકળશે, અને કરડીઓ ખોલજે એમાંથી આભુષણ નીકળશે’
 નજાના પૂછવાથી દમયતીનો વૃત્તાન્ત દેવે કહ્યો, અને નજને
 સંતુષ્ટ માર નગરે મૂકયો

ધર્મન મધોનો લવોભર હિરકાર — કેવો આ સુંદર પિતા !
 જરા ખ્યાલમાં લો કે સમગ્ર દેશ ધર્મમાં સાથે બાપ્યા હશે
 તો ભવ પનડાતા પણ તે ઉપગોગી થશે કિમવ સંભવની
 નથી, ધર્મની છે આમ તો સસારના સંભવન્યાય સમજ છે,
 કર્મના બવક છે, ભવવર્ષક છે પંડુ ધર્મ

એનું સ્વરૂપ દેવતા નાખે છે પછી તો એ ધર્મસખાંશ મોક્ષની નજીક ને નજીક લઈ જાય છે રાજમતી અને નેમનાથ સ્વામી, ત્રયાસ અને ઋષભદેવ પ્રભુ, પૃથ્વીચક્ર અને ગુણસાગર, શાંતિનાથ પ્રભુ અને એમના ગણધર, વગેરેના સખધો કેટલાય ભવોથી ચાલ્યા આગ્યા, જે અન્યોન્યને ધર્મસહાયક થયા

કુખડાના રૂપે ચમત્કાર ઉદારતા અને ધર્મપ્રચાર — નળ જે શુશુમાર નગરમાં મૂકાયો ત્યાં રાજા દંધિપર્ણના હાથીએ આલાનસ્તભ તોડી તોફાન મચાવેલું રાજાએ એને કાબુમાં લેનારને મોટું ધનમાં આપવાનું જાહેર કર્યું કુખડાના રૂપમાં નળે લોકોના આશ્ચર્યની વચ્ચે હાથીને ઠગાથી ચકવી વચ્ચે કર્યો રાજાએ તરત સુવર્ણના હાર કુખડાના ગળામાં નાખી પૂછ્યું કે જીવું કાઈ તને આવડે છે? દુનિયામાં શાને માન છે? રૂપાળાપણાને કે કળાને? રાજાનેય થયું કે, ‘યત્ર આદૃત, તત્ર ગુણા — કયા રહ્યું? કુખડામાં કેટલી હિંમત, બહાદુરી અને ચતુરાઈ છે!’ પણ રાજાને કયા ખબર છે કે આ અમલ ઠાણ છે? હમણા તો નળને કાળવિશ્લેષ કરવાનો છે, એટલે ધીરજથી કુખડાપણું ચલાવ્યે રાખ્યું છે નિર્વારિત દુર્ભાગ્યના ઉદયમાં ધેર રાખી કરાતો કાળવિશ્લેષ એ સુદર આત્માસન અને ઔપક છે આત્માનું આ પલ સૌંદર્ય સમજાવે એના બદલે અધીરાઈ અને ખોટી ઢાલઢોડ ન બદરૂપતા

પરિબ્રહ્મનો ખેદ એ મહાન આત્મસૌન્દર્ય — રાજાના પ્રશ્ન પર નળે કહ્યું, કે ‘મને સૂચ પાછી રસોઈ આવડે છે’ રાજાએ તરત એખા વગેરે આપ્યા, તો નળે સોદાવિધાને યાદ કરી સૂર્યના તડખમાં એની સ્વાદિષ્ટ રસોઈ કરી સૌને જમાડ્યા દંધિપર્ણ રાજા પૂછે છે, કે ‘પૂર્વે એ સમ્રાટ નળની સેવા કરતા નળે આની રસોઈ કરેલી તે ચાખી હતી, બાકી નળ વિના જીવતે આ રસોઈ કયાથી આપડે? તો શું તું નળ છે? પણ નળ આટલે આઠસો ગાઉ છેટે

ક્યાથી આવે? ખેર! કુબ્જ નળ કાંઈ બોલ્યો નહિ રાત્રીએ કુબ્જને ઇનામમાં વસ્ત્ર અલંકાર એકલાજ ટક સોનું અને પાચસો ગામ આપ્યા પણ કુબ્જે પાચસો ગામ સિવાઈનું બીજું સ્વીકાર્યું ગામ સાચવવા કરવાની જાળજા કોણ ઉપાડે? મસ્ત જીવન જીવવા માટે એવા કમાડે પણ વેઠ અને પગમંદન કરાવનારી સત્તાની ખુશીના ઇનામજતા કરાય છે રાત્રી તો વધારે આકર્ષણ, પૂછે છે, 'કહે, તો બીજું શું આપુ?' નળ કહે છે, કે 'તમારા રાત્રીમાંથી શિકાર અને મદિરા બધ કરાવો' રાત્રીએ તે સહર્ષ સ્વીકારી લીધું પુરુષ જોર કરતું હોય તો લક્ષ્મી તો ગાસડે પાંદણે આવવા તૈયાર હોય છે પરંતુ મુદર બનેલા નિરપદ્ધી આત્માને એ ખેડપણ લાગવાથી પરિમિદના મકોચમાં રહેવું ગમે છે પરિમિદના ખેડ એ આત્માનું સન્ય સૌન્દર્ય છે

કુબ્જ એ નળનો રમોઈઓ — એકવાર રાત્રી કુબ્જને પૂછે છે, 'તું કોણ છે? ક્યાથી અહીં આવી ચડ્યો?' કુબ્જ કહે છે કે "તું દુઃખ નામે નળરાત્રીનો રસોઈયો હતો, અને એમની પાસે આ કળાઓ શીખ્યો હતો મહારાત્રી નળ એકવાર કુબ્જ સાથે જુગાર રમી જાણું હાર્યાં, અને રાણી દમયંતી સાથે વનમાં સિધાવ્યા ત્યાં એમનું મૃત્યુ થતું, તે પછી મેં વિચાર કર્યો કે હવે ક્યા જાઉં? કોની મેંવા કરે? એમાં કુબ્જ તો ચુલ્હીન અને નાશાયક લાગ્યો તેથી તેને છોડી તમારી સેવામાં આવ્યો છું" દધિપણું રાત્રી તો નળનું મૃત્યુ માળગી એકદમ રહી ઉઠ્યા અને કુબ્જના દેખતા જ નળનું મૃતકાર્ય કરાવ્યું કુબ્જ તો મનમાં હસ્યા કરે છે, 'વાય તે જોવા દો આપણને કેઈ નળ તરીકે જાણી આ અવસ્થામાં અપમાન તો ન કરે!'

કૃતિનપુરથી નળની તપાસ અર્થ દૂન — કોઈ માટે આ દધિપણું રાત્રીએ દૂતને લીમરાત્રી પાને એ

ત્યા નળના રસોઈયાના ખૂબ ગુણ ગાયા ! હસ્તારિધા, સૂર્યપાકી રસોઈની કળાની જાણકારી વર્ણવી દમયતીને નળનો વહેમ પડ્યો. ઉત્સુક બની બાપને કહે છે કે ‘તપાસ કરાવો કે કેવું સ્વરૂપ છે ?’ રાત્રીએ તરત જ શુંશુમાર નગરે એક કુશળ પ્રાદ્યક્ષને મોકલ્યો એણે શુભ સાથે આવીને બેયું તો પહેલું તો રૂપ જ કુબલુ છે એને ખેદ થયો કે ‘અરે ! કયા નળ અને કયા આ !’ કયા સોનું, કયા પિત્તળ ! દમયતીને ફોગટ ખાન્તિ થઈ છતાંય હું નિર્ણય કરું’ કુબ્જની આગળ એ બે પ્રલોક વારવાર બોલ્યો. બુઝ્યો એનો અર્થ—

‘પાપિષ્ઠ, અધમ, અને મત્ત-હીનમા શિરોમણિ એવો એક નળ જ ગણાય, કે જેણે સતી એવી પત્નીને વનમા ત્યજી સરળ ભદ્રક એની પ્રિયાને એકલી છોડીને આલી જતા નળના એ પગ મને એમ થાય કે કેમ જમીનમા ઉતરી ન પડ્યા ?’

નળ આ આજગી કેમ થકે ? એને પ્રિયાનો કરેલો ત્યાગ સ્મરી આવ્યો. અમરજી કાળજી વીંધી નાખ્યું આખો આસુથી છતકાઈ ફૂત પૂછે છે, ‘કેમ રડવું ?’ નળ કહે છે કે ‘તમારા દરેણુ ગીતથી પણ તમે અહીં કેમ આવ્યા છો ?’ ફૂટે દમયતીની જ ગદગત અને બીજી હકીકત કહી, અને નળની તપાસ માટે મોકલેલો તે પણ કલ્પ કુબ્જ નળે ફૂતને ઘેર લઈ જઈને સ્વાગત કરી દરેણુ સંગીત સંજળાવવાના ઈનામ કેપે દધિકર્ણુ રાજ તરફથી મળેલા પ્રિમતી વેશ એને બેટ આવ્યો. કેટલી નળની ગલીરતા ! દમયતીને તજ્યાનું હું ખા ! તથા સમાચાર દેનાર પ્રત્યેની કદર !

જગતની ઘટનાઓ અનેક નિમિત્તે —ફૂત પાછો આવી બધું કહે છે દમયતી કહે છે કે “નળરાજ સિવાય આ હસ્તિઅન્ધા-શિક્ષા અને સૂર્યપાકી રસોઈ કોઈને આવડી જાણી નથી અવગત ગમે તેવા કોઈ બોજનથી કે જતું દશથી રૂપ ફરી ગયું હશે પણ લાગે તો એ જ છે માટે હવે બહુ તજકના

માત્ર સ્વયંવર બહાને રાજા દધિપર્ણને તેડાવેા નજા વિના એને કોઈ લાવી શકયે નહિ, અને નજા સ્વયંવરનું નામ નહિ સહે એટલે દ્વરથી અતિ દુઃકા સમયમા બીજાની આવવાની શક્તિ નથી સાચે જ એ હશે તો અશ્વશિક્ષાના હિસાબે અત્રે આવી જશે” દધિપર્ણ ઉપર સંદેશો મોકલ્યો કે ‘હમયતી આ દિવસે સ્વયંવર કરે છે, પધારો!’

દધિપર્ણ મુઝાયો, ‘જલુ શી રીતે! માત્ર છ પહોર જ (૧૫૫ દિવસ) બાકી છે’

કુબ્જ કહે, ‘મુઝાયો શું? હું લઈ જાઉં’ જાતિવત અશ્વ શોધી કાઢ્યા રથને જેડી ઉપડ્યા કુડિનપુર તરફ કહે બે, કોણ કોને લઈ જાય છે? અહિં સ્યામવાદ્ કહેવો પડશે નજાના હિસાબે જ દધિપર્ણને લેકું છે ત્યારે દધિપર્ણના આશ્રયે આવ્યાથી નજાને જવાનું થાય છે જગતની ઘરનાઓ કેરવાય કારતોની અને કેરવાયના ભાગ્યોની સકલનાથી બને છે એ સ્થિતિમા એકાદ નિમિત્તના ઉપન રાગી દેખા થવું બોલુ છે

અશ્વરૂદ્ધયત્રિધાના પ્રભાવે — ઘોડા તો પવનપાવડીની જેમ ઉપડ્યા કેમકે નજાને અશ્વરૂદ્ધયની ત્રિધા આવડતી હતી એ હિસાબે અશ્વને તથા પ્રકારની પ્રેરણા કરી હતી

સ્ત્રીમા દધિપર્ણ કહે, ભાઈ! જરા રથ યોજાવ માફ કપડું ઉડી ગયું છે, તે લઈ લઈએ’

કુબ્જ કહે ‘ખજર છે તમને, તે કેટલે છેટે રહ્યું? સો ગાઉ દૂર!’

રાજા કહે ‘હૈ?’

‘અરે! હૈ શું? આ તો મધ્યમ ઘોડા, એ ઉત્તમ અશ્વ હોત તો બમો ગાઉ કાપ્યા હોત’

ઋતુપર્ણ, રાત્રીને તો દમયતી મેળવવાનો લોભ છે એટલે કાંઈ કપડું પાછું લેવા જવાનો મોખ નથી તેથી જ આગળ જતા જ્યારે તે કુબ્જને એક વૃક્ષના ફળ ગળ્યા વિના કહી બતાવનાર કહે છે પણ પાછા વળતા, ત્યારે નળ કહે છે કે 'ગભરાઓ મા, દમયતી પાસે સમયસર તમને પહોંચાડી દઈશ' પછી ત્યાં રોકાઈને અઠાર હજારની સંખ્યા કીધી તે ગણતા બરાબર થઈ એટલે નળે દંધપર્ણને પોતાની અન્ધહૃદયની વિદ્યા આપી વૃક્ષફળની સંખ્યાના જ્ઞાનની વિદ્યા લીધી

દમયતીનું પ્રગટ સતીત્વ — સમયસર કુંડિનપુર પહોંચી ગયા-લીમરાજએ સ્વાગત કર્યું કુબ્જ પાસે સૂર્યપાંડી રસોઈ કરાવી જમ્યા, એટલે તો દમયતીને લગભગ ખાતરી જેવું થયું પછી પિતાને કહે છે કે એમને એકાત્મા બોલાવો એમની પામે મને ચાલ્લો કરાવતા જો એ સાચા નળ હશે તો એમના અગુલીસ્પર્શ માત્રથી મને રોમાચ વિકસ્વર થશે જો જો કેવું હોયુ સતીત્વ છે? પરપુરુષની આગળીનો સ્પર્શ થાય તો કોઈ રોમાચ નહિ, અર્થાત્ કોઈ જ નિકાર નહિ. એ તો માત્ર પાતના જ અગુલીસ્પર્શ રોમાચ! હૃદયની પવિત્રતા જોઈલી કેળવવી હોય, એટલી કેળવી શકાય છે. રાગ એક જ ઠેકાણે સ્થાપિત કરી બીજો નજી જવા દેવો હોય તો તેમ કરી શકાય છે આ જો કે કામરાગની વસ્તુ છે, પણ એવી રીતે ધર્મરાગ, પરમાત્મા પ્રત્યે ભક્તિનગ, ને એમના વચન પ્રત્યે શ્રદ્ધારાગ કેળવી શકાય આત્મનિર્ધાર કરી લીધો કે બીજાઓ પ્રત્યે રાગ નથી જ કન્વો, પછી ભલે ગમે તેના ત્યાં પ્રલોભનો હોય તો પણ પછી ત્યાં રાગ નહિ થવાનો અલબત્ત, નિર્ધાર પછી પણ એ નિર્ધારનું મનમા યોગ્ય શુભભાવના માથે ગુજન મનન જોઈએ જેથી એ ખસી ન જાય પણ આનો રાગ અશક્ય નથી

પ્ર૦ — ત્યારે તમે પૂછો કે તો પછી જગલમા જ્યારે દેવે

સુતી મૂઢી બાગી ગયા હતા, હવે કયા જશે ? માટે રૂપ પ્રગટ કરે ? નજ પેલો કરડીઓ અને શ્રીફળ સાથે જ લાવેલા કહોને કે એમા શાના ભૂલે ? એનાથી તો અમલી રૂપ પ્રગટ કરવાનું છે ત્યારે એ વિચારો કે આત્માનું અસલી પન્માત્મરૂપ પ્રગટ કરી આપનાર શાન્ત કેન્દ્રક અને સમ્યગ્દર્શનાદિ ત્રણ રત્નને કેટલા માથે રાખીએ છીએ ?

સમ્રાટ નજ — નજે કરડીઓ તોડી વચ્ચ કાઢ્યા અને શ્રીફળ ફાડી અલઠાર કાઢ્યા પહેર્યા ત્યાં તો દેવકુમાર જેવું અમલ નળનું રૂપ પ્રગટ થઈ ગયું ! હવે તો સર્વોત્ક્રામનું પૂછવું જ શું ? રાજ ભીમ, દધિપર્ણ, સતુપર્ણ, માર્કવાહ વગેરેએ ત્યાં જ નજરાજાનો રાજ્યાભિષેક કર્યો ! નો રાજાઓ સમ્રાટ નજને નમ્યા દધિપર્ણ કહે ‘તમે તો મારા નાથના નાથ છો’ એમ કહી નજની ક્ષમા માગે છે, પણ નજ હને છે શા માટે ? નમજે છે કે એણે તો ઉવટું આશ્રય આપ્યો હતો, તેમા એની ભૂલ શાની ? હવે તો મોટી મેનાઓ અને રાજાઓ માથે ઉપડ્યા નિવેશ દેશે કુમર સાલજીને ગલરાયે. ળહાર આવવું પડ્યું અહીં જુઓ નજની આત્મસુદરતા એ લઠાઈથી કુમરને છતી ચક્રે કે, પણ તે નહિ નજ કહે છે, ‘ગલરા મા, આવ ફરી ધુન રમીએ’ અટલે વળી કુમરમા હોલ આવી કેમ વાડ ? વિશ્વામ છે કે ‘ધુતમા તો હું એહો’ પણ એજ વિશ્વાસ એને દગો દેનારો છે ! કેમકે એના પુણ્ય પરવારી ગયા હતા પોતાના પુણ્ય પરવારી પછીની બધી ધાધળ કે ઠસો નકામા — — — મર્જા અને પાપનો પુજ વધારનારા છતી લીધો હવે કુમર તો બની ગયો જાણે ધરતી માર્ગ

પરંતુ નજરાજા અને સતી

છે કે દુરંભન પ્રત્યે પણ દાનાપણું દાખવે એ સમજે છે કે 'હાર અને છનવ તો છનવના કર્મના ખેન' એમા ઉદન હસન શા કરવા? તો હારમા કોઈની દીનતા કે છતમા કોઈના પર અર્થિમાન અને ખુનસવૃત્તિ શા બતાવવા? એ તો પરુવૃત્તિ ગણાય માનની શુદ્ધતા ઉત્તમતામા અને સાચી વીરતામા છ' નજે કુમરને પાછુ કુવરાળપદ આપ્યું એજે બાર બાર વજના ભય કર ત્રાસમા મૂનનાર કુબર પ્રત્યે કઈ ઉદારતા? આ અસાધ્ય કાઈ નથી, માત્ર આત્મસૌન્દર્ય ખીલવાની ગરજ અને ઉદય એકજે

આત્મા સૌન્દર્યનો વિકાસ ચારિત્ર પદે પ્રયાણ —

હવે તો નજ દરીથી તજ ખ 'ના સમ્રાટ રાજ થયા રાજ્ય ભરમા અનેક ભવ્ય જિનનદિના નિર્માણ વગેરેથી જૈનધર્મનો મહાન ઉદ્યોત કર્યો એક અવસરે પિતાદેવ આવી કહે છે, 'નજ! દીકાનો અવસર થયો છે યાદ છેને? જ મલમા મે આ અવસર જણાવવાનું કહ્યું હતું? તે દિસાએ આવ્યો છું કહેવા' મહાન જોગવૈભવમા મહાપતા છંદા નજ-દમયતી અત્યંતી એના શુભામ નહોતા એ તો ચટ ઉભા થઈ ગયા પોતાના પુત્ર પુખ્તરને રાજ્ય સોંપ્યું ત્યા અર્વાધિતાની જિનસેન મુનિ પધાર્યા તો વહનાથે' ગયા નજે પૂર્વભવ પૂછ્યો જાનીએ કહ્યો નજ દમયતીએ કાં-માકથી જિનેન્દ્રમહોત્સવ ઉજવી અનેકોની સાથે ચારિત્ર લીધું મુદર પાળે છે, પણ એકવાર મોહનો ઉદય બગવાથી નજ દમયતી તરફ આકર્ષાય છે સૂરિશ નજનો ત્યાગ કરે છે દેવ આવી પ્રતિ-જોધ કરે છે એટલે નજ ત્યા અનશન કરે છે દમયતી પણ અનશન કરે છે કાળ કરી નજ કુબર (ધનપતિ) દેવતા થાય છે; અને દમયતી એની પત્ની દેવી થાય છે ત્યાથી દેવી આયુષ્ય પહેલુ પુરે કરી અર્ધી વિદ્યાધર પુત્રી કનકવર્તી થાય છે જન્મથી એ બહુ ધાર્મિક, હૃદય સંપારી, અને જૈનધર્મ પર અત્યંત શ્રદ્ધાળુ છે એક ચારિત્ર

દારના દ્વિસાથે દશમા વાસુદેવની જોડેલે કે કૃષ્ણવાસુદેવની પત્ની બને છે ત્યાં પૌત્ર સાગરચક્રે ગૃહત્યયજ્ઞામા જે ઉપસર્ગ સમાધિ મહિત વેઠયો, તે પ્રમગ પદ કનકવતી ચિંતન કરતાં કરતાં આત્મભાવનામા ચઢી કેવળનાન પમે છે પત્રી સાધીપણે જગત પર વિચરી આયુષ્ય પૂર્ણ કરી મેલ પામે છે બીજા દિસાથે પૂર્વે કહ્યું છે તેમ વાસુદેવની પત્ની મર્ધ ચારિત્ર લઈ મોક્ષ પામે છે

તમે પણ મહાસતી દમયતી અને નાગની જેમ અનેકનેક પ્રમાણના આત્મગૌન્દર્ય ખીલવી પરમપદને પ્રાપ્ત કરો એ શુભેચ્છા

સમાપ્ત

દારના દિસાએ દશમા વાસુદેવની એટલે કે કૃષ્ણવાસુદેવની પત્ની બને છે ન્યાં પૌત્ર સામરચ દ્રે ગૃહસ્થપણામા જે ઉપસર્ગ સમાધિ સહિત વેડયો, તે પ્રગ્ન પર મનકવની ચિંતન કરતા કરતા આત્મભાવનામા ચઢી કેવળજ્ઞાન પમે છે પછી સાધ્વીપદે જગત પર વિચરી આયુ ય પૂર્ણ કરી મેલ પામે છે બીજા દિસાએ પૂર્વે કહ્યું છે તેમ વાસુદેવની પત્ની ઘર્ષ ચારિત્ર લઈ મેલ પામે છે.

તમે પણ મહાસતી દમયતી અને નાગની જેમ અનેક પ્રકારના આત્મમૌન્ય ખીલવી પરમખટને પ્રાપ્ત કરો એ શુભેચ્છ.

સમાપ્ત

